

Αριθ. 1/1986

Νέοι παλμοί για την
επαγγελματική
κατάρτιση στην
Ευρώπη

Ελλάδα

Ισπανία

Πορτογαλία

Επαγγελματική κατάρτιση

CEDEFOP

Αγαπητοί αναγνώστες

Όπως και τα άλλα μέλη της κοινοτικής οικογένειας, το Cedefop χαιρετίζει την ένταξη στην Κοινότητα των δύο νέων μελών, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Αυτές οι δύο χώρες επηρέασαν την ιστορία της Ευρώπης με τις ιστορικές τους παραδόσεις, τον πολιτισμό τους και τις γλώσσες τους. Οι χώρες αυτές δεν μας φέρνουν μόνο 50 εκατομμύρια νέους καταναλωτές, μερικά εκατομμύρια γεωργούς και τρία εκατομμύρια ανέργους, αλλά επίσης και ιδιαίτερα το «βίωμα» πολλών εκατοντάδων εκατομμυρίων ατόμων που γαλουχήθηκαν με τις γλώσσες και τα ήθη τους στις πέντε ηπείρους.

Με την ευκαιρία αυτή θεωρήσαμε ενδιαφέρον να περιγράψουμε την εμπειρία μιας άλλης μεσογειακής χώρας, της Ελλάδας, η οποία πέντε χρόνια μετά την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, για πολλούς λόγους παραμένει ακόμη ένα νέο κράτος μέλος.

Προσπαθήσαμε, το φυλλάδιο αυτό να αποκτήσει τρεις διαστάσεις:

- να αποτελέσει σημείο αναφοράς και να βοηθήσει την καλύτερη κατανόηση των προβλημάτων που θέτει η επαγγελματική κατάρτιση σε αυτές τις τρεις χώρες·

- να τονίσει τη σημασία που πρέπει να δώσουν οι κοινωνικοί εταίροι στην επαγγελματική κατάρτιση ακόμη και στις χώρες όπου αυτή δεν αποτελούσε παράδοση·

- να κάνει γνωστό το ενδιαφέρον που δείχνει το Cedefop για την ένταξη των χωρών αυτών μέσα στο σύνολο του προγράμματος εργασίας του.

Οι κατευθυντήριες γραμμές 1986–1988 του Cedefop τονίζουν το μέγεθος των επιπτώσε-

ων από τη διεύρυνση της Κοινότητας, η οποία συνεπάγεται για το Κέντρο μια διαφοροποιημένη προσέγγιση της επαγγελματικής κατάρτισης, των εκπαιδευτικών δομών και των τρεχουσών μεταρρυθμίσεων.

Αυτή η προσέγγιση παρουσιάζεται ειδικότερα με τους εξής τρόπους:

- εμπειριστατωμένη ανάλυση των συστημάτων κατάρτισης στις τρεις ενδιαφερόμενες χώρες. Η ανάλυση αυτή θα επιτρέψει την αποτελεσματική συνεργασία με την Επιτροπή κατά την εκπόνηση ειδικών προγραμμάτων, ειδικότερα για τα κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης στην Πορτογαλία και την Ελλάδα, με τρόπο που να ικανοποιούνται οι ανάγκες για θέματα πληροφόρησης και παροχής συμβουλών·

- διεύρυνση του δικτύου τεκμηρίωσης του Κέντρου. Το δυναμικό συνεργασίας που αντιπροσωπεύουν τα εθνικά ινστιτούτα μέλη του δικτύου τεκμηρίωσης του Cedefop, σε στενή συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες της Επιτροπής, και ειδικότερα την Eurydice (Ευρυδίκη), θα επιταχύνει την απρόσκοπτη ανταλλαγή πληροφοριών που αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για μια καλή συνεργασία·

- οργάνωση των συνεδριάσεων εργασίας με τους φορείς της επαγγελματικής κατάρτισης, εκπροσώπους των κυβερνήσεων, των ομάδων εργοδοτών, των συνδικαλιστικών οργανώσεων και των ινστιτούτων έρευνας, για να εντοπιστούν τα πεδία μελέτης, και ενισχυθούν κατά συνέπεια οι διάφορες στρατηγικές επαγγελματικής κατάρτισης·

- προγράμματα εκπαιδευτικών επισκέψεων ανοικτά στους υπεύθυνους και εμπειρογνώμονες της επαγγελματικής κατάρτισης.

Θα εκπονηθούν αρκετές μελέτες και έρευνες και θα δημοσιευθούν στα ισπανικά, πορτογαλικά και ελληνικά.

Τα προβλήματα των χωρών της Μεσογειακής Λεκάνης και η ιδιαιτερότητα των αγορών τους εργασίας απαιτούν καινοτόμους προσεγγίσεις τόσο σε επίπεδο μεθοδολογικής ανάλυσης των αναγκών όσο και σε επίπεδο σύλληψης των πρότυπων προγραμμάτων. Οι νέες στρατηγικές απασχόλησης, ιδιαίτερα για να αντιμετωπιστούν οι ειδικές ανάγκες στις περιοχές βιομηχανικής μετατροπής, θα συνδυαστούν με τον εντοπισμό, αναθεώρηση και αξιοποίηση των μελετών και ερευνών που υπάρχουν όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση στο επίπεδο των νέων χωρών και της Κοινότητας.

Σε μεσοπρόθεσμο χρονικό διάστημα η ανέλιξη των «ιστορικών» γνώσεων και πρότυπων εμπειριών θα αποτελέσει τη βάση στη διαδικασία βιομηχανικής αναδιάρθρωσης στους τομείς που τίθεται το πρόβλημα της ενδοεπιχειρησιακής αναβάθμισης των προσόντων των εργαζομένων ή της ένταξής τους σε άλλους τομείς.

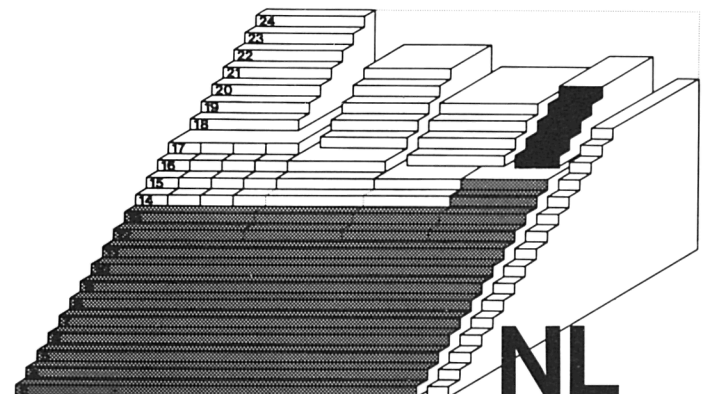
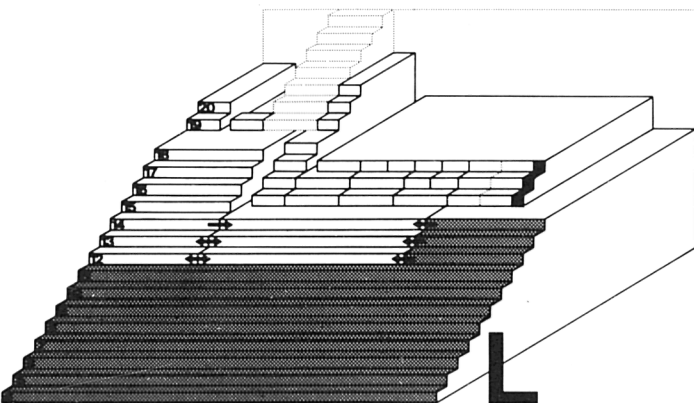
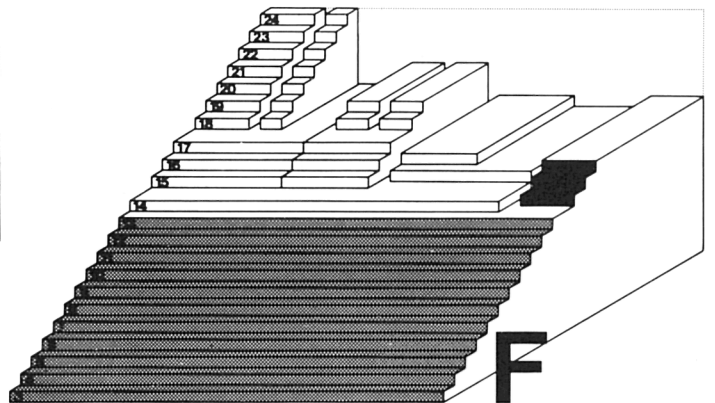
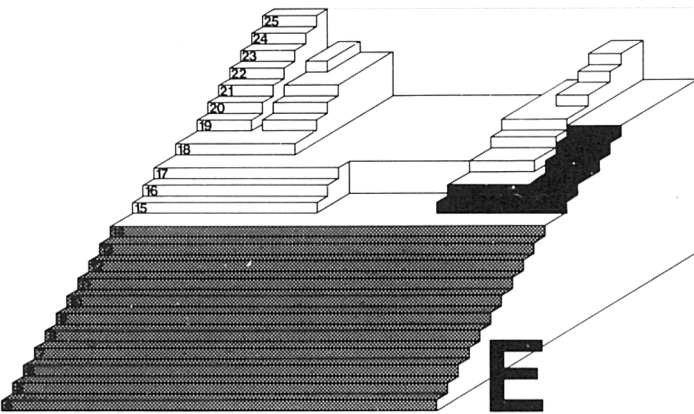
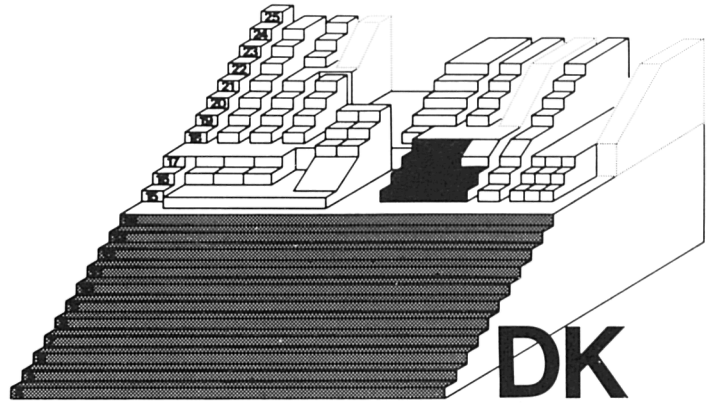
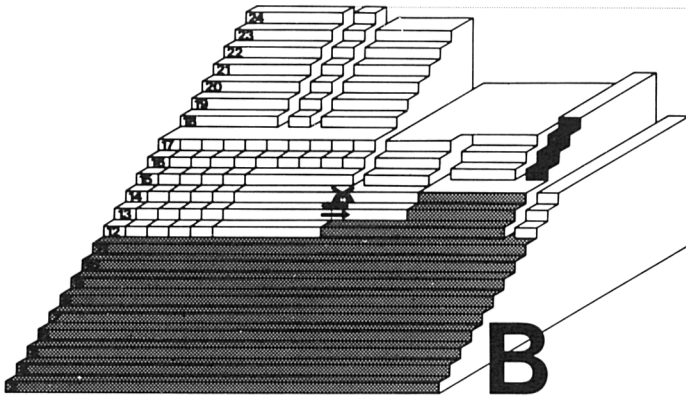
Τέλος, το φυλλάδιο αυτό, που αφιερώνεται αποκλειστικά σε αυτές τις τρεις χώρες, και εκδίδεται σε εννέα γλώσσες, αποτελεί την αδιάψευστη μαρτυρία του Cedefop για την αντιμετώπιση των αναπόφευκτων αναγκών που δημιουργούνται.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλες τις προσωπικότητες που δέχθηκαν να δώσουν μια συνέντευξη και τους συγγραφείς που είχαν το θάρρος να διατυπώσουν την προσωπική τους γνώμη για ορισμένα προβλήματα που θέτει η επαγγελματική κατάρτιση, καθώς και τα άτομα εντός και εκτός Cedefop, που κατέβαλαν μεγάλες προσπάθειες τόσο σε επίπεδο τεκμηρίωσης, όσο και σε τεχνικό ή διοικητικό επίπεδο για το 20ό τεύχος της επιθεώρησης 1/1986 με τίτλο «Διεύρυνση».

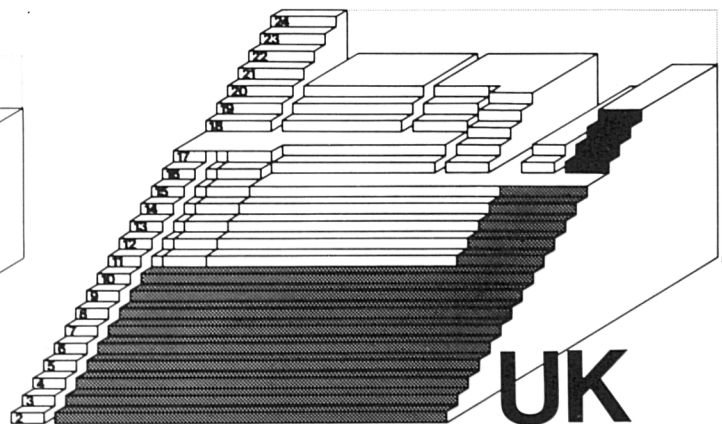
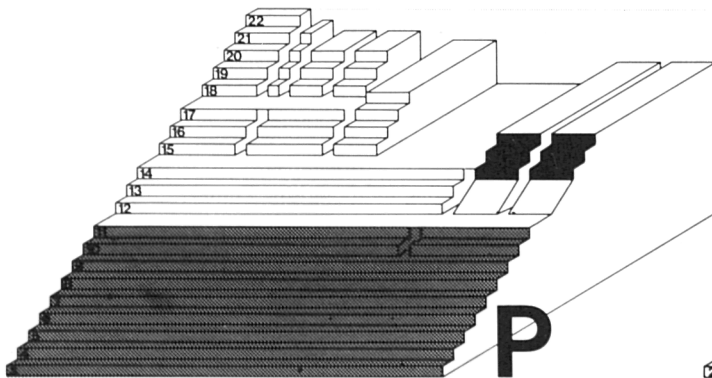
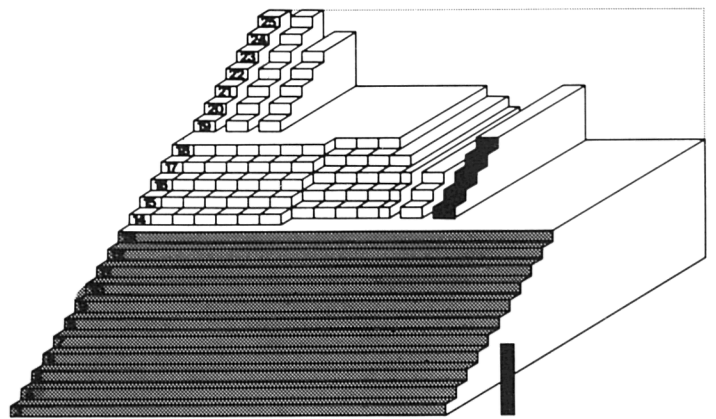
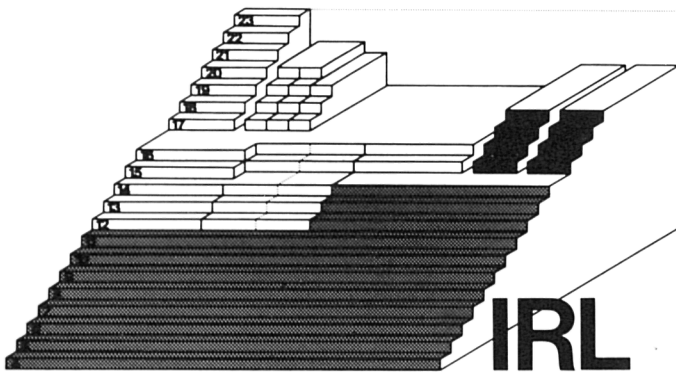
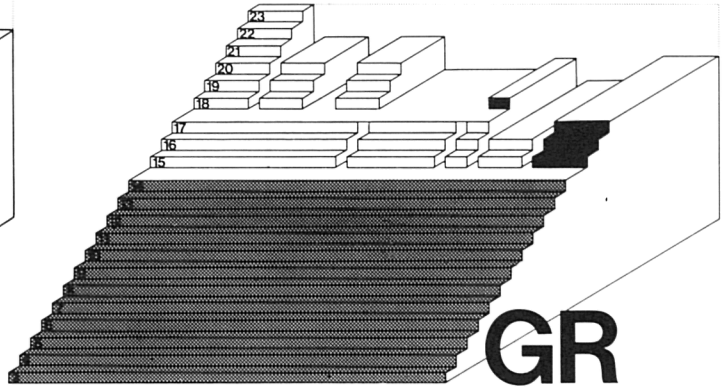
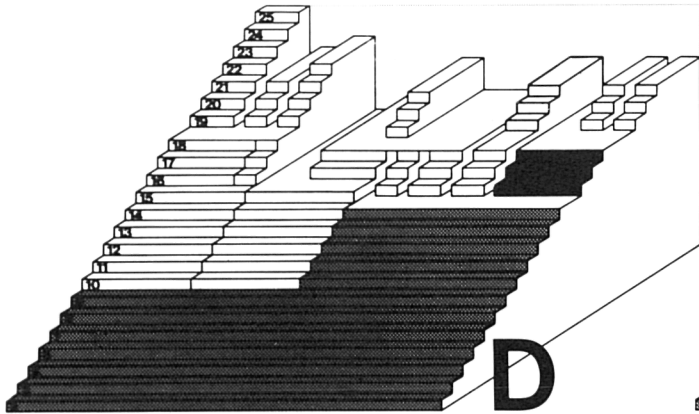
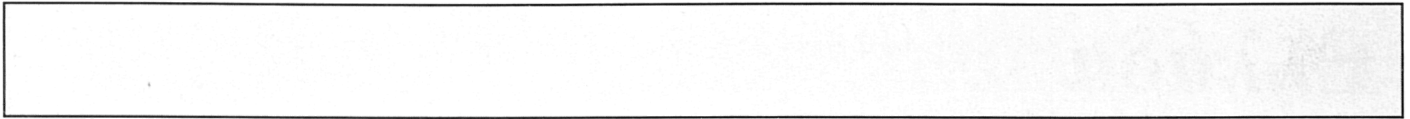
Ernst Piehl, διευθυντής

Τα **διαγράμματα** αυτά των δώδεκα χωρών της ΕΚ καθιστούν εμφανείς τις διαφορές των επιμέρους εκπαιδευτικών κλιμάκων. Ανάμεσα στις ανώτατες σχολές (άνω αριστερά) και τη μαθητεία (άνω δεξιά) απεικονίζεται η πλατιά προσφορά τεχνικοεπαγγελματικών σχολών.

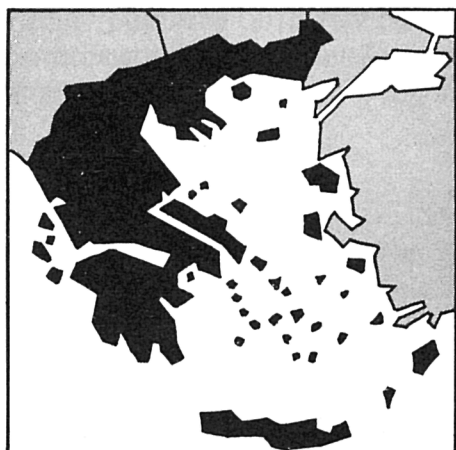

RUDOLF J. SCHMITT/Βερολίνο

CEDEFOP: Περιγραφή των συστημάτων επαγγελματικής κατάρτισης στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας – Συγκριτική μελέτη – ΟΔΗΓΟΣ CEDEFOP, Λουξεμβούργο, 1986.

Βασικά στοιχεία

Δρ. Σταύρος Σταύρου

Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση

1) Η επαγγελματική αρχική εκπαίδευση χορηγείται στην Ελλάδα κυρίως σε σχολεία. Αυτό ισχύει, πχ., για το σπουδαιότερο φορέα επαγγελματικής κατάρτισης, το *Υπουργείο Παιδείας*, το οποίο προσφέρει στο 2ο κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης τα περισσότερα εκπαιδευτικά προγράμματα καλύπτοντας έτσι το μεγαλύτερο μέρος (86%) των μαθητών της τεχνικοεπαγγελματικής εκπαίδευσης. Μετά την 9ετή υποχρεωτική σχολική εκπαίδευση (6 έτη δημοτικό και 3 γυμνάσιο) υπάρχουν τρεις τύποι σχολείων που χορηγούν επαγγελματική εκπαίδευση:

- α. Οι «Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές» (ΤΕΣ), διετούς διάρκειας,
- β. τα «Τεχνικά Επαγγελματικά Λύκεια» (ΤΕΛ), τριετούς διάρκειας,
- γ. τα «Ενιαία Πολυκλαδικά Λύκεια» (ΕΠΛ), τα οποία αποτελούν νέα,

πειραματικά εκπαιδευτήρια που μπορούν εκτός των άλλων να χορηγούν και πτυχία επαγγελματικής κατάρτισης.

Οι απόφοιτοι γυμνασίου μπορούν (μετά το 1982/83) να επιλέξουν ελεύθερα το σχολείο στο οποίο θα συνεχίσουν. Εδώ και λίγο καιρό (Νόμος 1566/85) καθιερώθηκε για τους απόφοιτους των σχολείων αυτών η πρακτική επαγγελματική εξάσκηση (της οποίας η διάρκεια ποικίλλει ανάλογα με την κατεύθυνση σπουδών, δεν είναι όμως ποτέ μεγαλύτερη του ενός έτους), για να μπορούν να αντεπεξέρχονται καλύτερα στις σημερινές απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Εκτός από την άμεση μετάβαση στην αγορά εργα-

σίας, οι απόφοιτοι των προαναφερθέντων τύπων σχολείου έχουν την έμμεση (περίπτωση α) ή άμεση δυνατότητα (περίπτωσης β και γ) να αρχίσουν σπουδές επαγγελματικής κυρίως εξειδίκευσης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

2) Η δεύτερη κατά σειρά σπουδαιότητας μορφή εκπαίδευσης σ' αυτόν τον τομέα είναι η προσφερόμενη από τον ΟΑΕΔ «*μαθητεία*» που περιλαμβάνει το 10% περίπου των μαθητών που φοιτούν στις επαγγελματικές σχολές. Πρόκειται για μια «*εναλλασσόμενη εκπαίδευση*» η οποία προσομοιάζει στη δομή πάρα πολύ με το δυτικογερμανικό «*δυϊκό σύστημα*» και διεξάγεται, μετά την προ διετίας μεταρρύθμιση, κατά τον εξής τρόπο: Κατά τη διάρκεια του πρώτου από τα συνολικά τρία έτη εκπαίδευσης ο «*μαθητευόμενος*» εκπαιδεύεται αποκλειστικά στα «*κέντρα μαθητείας*» του ΟΑΕΔ. Στη συνέχεια εκπαιδεύεται εναλλακτικά στην επιχείρηση ή στο «*κέντρο μαθητείας*» σε αναλογία 3:2 ή 4:1 των ημερών της εβδομάδας, ενώ προβλέπεται η σταδιακή επέκταση της πρακτικής/ενδοεπιχειρησιακής εκπαίδευσης από 50% κατά το τρίτο εξάμηνο στα 100% κατά το έκτο (και τελευταίο) εξάμηνο. Λόγω του προαναφερθέντος νόμου 1566/85 έχει μετατραπεί η άλλοτε ανεπίσημη «*μαθητεία*» σε «*επίσημη*» εκπαίδευση, με αποτέλεσμα τα χορηγούμενα πτυχία να είναι τώρα ισότιμα προς εκείνα των ΤΕΣ.

3) Τέλος, υπάρχει ακόμη ένας μικρότερος αριθμός περαιτέρω τεχνικών-επαγγελματικών λυκείων, τα οποία υπάγονται στην αρμοδιότητα άλλων υπουργείων (Εμπορικής Ναυτιλίας· Γεωργίας· Υγείας· Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων· Προεδρίας

της Κυβέρνησης), τα οποία προσφέρουν μια αντίστοιχη ειδική-επαγγελματική εκπαίδευση πάντοτε σε επίπεδο ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση

Εκτός από την εκπαίδευση που παρέχεται από τα ΑΕΙ το σημαντικότερο ρόλο διαδραματίζουν εδώ τα «*Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα*» (ΤΕΙ, προηγουμένως ΚΑΤΕΕ), που είναι όλα κρατικά και λειτουργούν υπό την Εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας.

Συνολικά υπάρχουν στην Ελλάδα 11 ΤΕΙ με 6 υποκαταστήματα, το καθένα δε από αυτά διαθέτει 6 σχολές με συνολικά 53 τμήματα. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί εδώ η κλαδική εξειδίκευση των επιμέρους ΤΕΙ ανάλογα με τις περιφερειακές – κοινωνικοοικονομικές ιδιαιτερότητες και απαιτήσεις του γεωγραφικού τους περιγύρου. Ουσιώδες συστατικό στοιχείο των κύκλων σπουδών είναι η πρακτική άσκηση την οποία υποχρεούνται να πραγματοποιήσουν οι σπουδαστές των ΤΕΙ στον κλάδο τους κατά κανόνα μετά την αποπεράτωση των σπουδών τους.

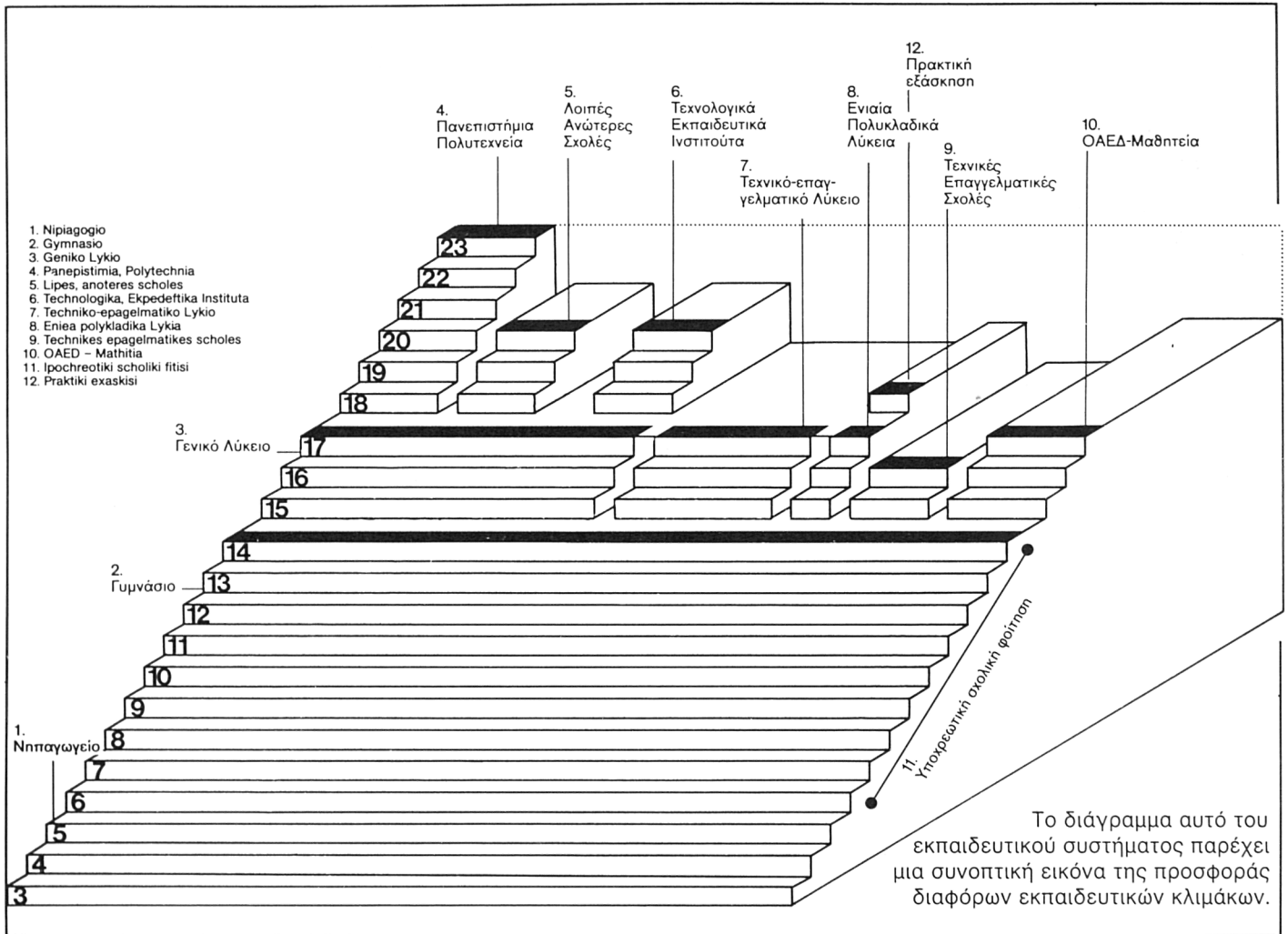
Με τον αναθεωρητικό νόμο 1404/1983 δεν πραγματοποιήθηκε μόνο μια απλή μετονομασία των προηγούμενων ΚΑΤΕΕ σε ΤΕΙ, αλλά επιδιώχθηκε προπάντων να ξεκινήσει μια εκτεταμένη διαδικασία για την ποιοτική τους αναβάθμιση. Σημαντικό μέρος αυτής της προσπάθειας είναι μεταξύ άλλων μια διαρθρωτική και οργανωτική «*πανεπιστη-*

Ελλάδα

Πληθυσμός	9,7 εκατ.	Βιομηχανική παραγωγή (1983 = 100)	122
Πυκνότητα πληθυσμού	74/χλμ. ²	Ποσοστό αύξησης του ακαθάριστου	
Ανεργία 1985 (εκτίμηση)	8,8 %	εθνικού προϊόντος	2,0 %

Πηγή: ΟΟΣΑ, ΕΚ-Επιτροπή.

μοποίηση» των εκπαιδευτηρίων αυτών (διοικητική αυτονομία, συμμετοχή όλων των συμμετεχόντων στις αποφάσεις, δημιουργία του ερευνητικού κέντρου ΙΤΕ, κλπ.), καθώς και η νέα σύνθεση των περιεχομένων σπουδών και των προγραμμάτων εκπαίδευσης, με βάση τις εθνικές και ιδιαίτερα περιφερειακές αναπτυξιακές προοπτικές. Μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, μετά την επίτευξη της πλήρους αποδοτικότητάς τους, θα επιδιωχτεί να αναλάβουν τα ΤΕΙ ένα

βασικό ρόλο στον τριτοβάθμιο τομέα της εκπαίδευσης ως ιδρύματα εφαρμοσμένης έρευνας και ανάπτυξης, που συμπληρώνουν τα πανεπιστήμια και τα πολυτεχνεία.

Εκτός από τα ΤΕΙ, τα οποία εκπαιδεύουν επαγγελματικά με ποσοστό 80% τη συντριπτική πλειοψηφία των νέων σ' αυτή τη βαθμίδα, θα πρέπει να αναφερθούν και οι ανώτερες σχολές που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτι-

λίας (εκπαίδευση αξιωματικών), Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (παράϊατρικά επαγγέλματα), καθώς και του Υπουργείου Προεδρίας της Κυβέρνησης (τουριστικά επαγγέλματα).

Για διεξοδικότερες πληροφορίες συνιστάται στους ενδιαφερόμενους αναγνώστες να προμηθευτούν τη νεοεκδοθείσα μονογραφία του Cedefop για το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα.

Διευθύνσεις οργάνων και προσώπων που είναι αρμόδια για την επαγγελματική κατάρτιση στην Ελλάδα (Μάιος 1985)

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Μητροπόλεως 15
GR-10185 Αθήνα

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Ιγνάτιος Χατζηευστρατίου
(Διευθυντής)
Τηλ.: 3 22 60 28
3 22 58 66

Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Ινστιτούτο Τεχνολογικής
Εκπαίδευσης (ΙΤΕ)
Συγγρού 56
GR-11742 Αθήνα
Επιστημονικός σύμβουλος
Καθ. Δρ. Θ. Παπαθεοδοσίου
Τηλ.: 9 21 45 02
9 23 02 22

Υπουργείο Εργασίας

Πειραιώς 40
GR-10182 Αθήνα
(κ. Βαλάσσης)
Τηλ.: 5 24 64 80
(κ. Μπουγάς)
Τηλ.: 5 23 09 06

ΟΑΕΔ

Θράκης 8/Τράχωνες
GR-17456 Αθήνα
Διεύθυνση Μαθητείας
(Α. Πατούχα)
Τηλ.: 9 92 70 14

Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας

Νοταρά 92
GR-18518 Πειραιάς
Διεύθυνση Οργάνωσης και Λειτουργίας των Σχολών
Αξιοματικών του Εμπορικού Ναυτικού
(κ. Ψαράς, κ. Αρκάδης)
Τηλ.: 4 17 08 19

Υπουργείο Γεωργίας

Μενάνδρου 22
GR-10176 Αθήνα
Διεύθυνση Εκπαίδευσης
και Πληροφοριών
(κ. Δ. Βρογκιστίνος)
Τηλ.: 5 24 08 60

Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης

Σχολές Τουριστικών Επαγγελμάτων

Τηλ.: 3 23 13 28
Δραγατσάνιου 4
GR-10559 Αθήνα
(κ. Β. Μίχος)
Τηλ.: 3 22 69 45

Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας

(ΓΣΕΕ/ΚΕΜΕΤΕ)
Φερρών 2
GR-10434 Αθήνα
(κ. Α. Αποστολίδης)
Τηλ.: 8 83 46 11

Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ)

Ιπποκράτους 22
GR-10680 Αθήνα
(κ. Κ. Καρμας)
Τηλ.: 3 62 73 21

Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμόρφωσης (ΚΕΜΕ)

Λεωφόρος Μεσογείων 396
GR-15341 Αθήνα (Αγία Παρασκευή)
(κ. Παλαιοκρασσάς)
Τηλ.: 6 56 73 63

ΕΟΜΜΕΧ

Έβρου/Ξενίας 16
GR-11528 Αθήνα
(κ. Ποτηριάδης)
Τηλ.: 7 70 26 36

ΕΔΚΕΠΑ

Καποδιστρίου 28
GR-10682 Αθήνα
(κ. Λάιος)
Τηλ.: 8 06 99 03

Περιοδικά

«Νέα Παιδεία»
Κείμενα παιδαγωγικού προβληματισμού –
Τρίμηνη έκδοση
Σόλωνος 77, 106 79-Αθήνα
Τηλ. (01) 3 63 60 07

«Τα Εκπαιδευτικά»

Τριμηνιαίο περιοδικό εκπαιδευτικού
προβληματισμού
Διδότου 55-57, 106 81-Αθήνα
Τηλ. (01) 3 61 87 36, 3 62 94 02

«Σύγχρονη Εκπαίδευση»

Δίμηνη επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων
POB 25 085, 100 26-Αθήνα
Τηλ. (01) 8 82 37 62, 8 22 46 35

«Περιοδικό Εκπαιδευτικής Τεκμηρίωσης»

Εξάμηνη έκδοση
POB 18 176, 540 07-Θεσσαλονίκη
Τηλ. (031) 8 42 767, 9 14 791

«Επιστήμη και Τεχνολογία»

Επιστημονικό Δελτίο της Ένωσης Διδασκόντων
Καθηγητών Τεχνολογικών Ιδρυμάτων
Υπεύθυνος έκδοσης: Χ. Τσιλικλής
Ζαΐμη 28, 106 83-Αθήνα
Τηλ. (01) 8 23 45 43, 8 22 38 46

Σημείωση: Ο κατάλογος αυτός δεν διεκδικεί απαίτηση πληρότητας, αλλά ωστόσο είναι αρκετά αντιπροσωπευτικός. Δεν υπάρχει στην Ελλάδα περιοδικό που να ασχολείται ειδικά με θέματα επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης. Τα προαναφερθέντα περιοδικά ασχολούνται μάλλον περιστασιακά και αποσπασματικά με τέτοιου είδους θέματα. Το τελευταίο περιοδικό του καταλόγου είναι επιστημονική έκδοση της Ένωσης Διδασκόντων Καθηγητών των ΤΕΙ.

Φορείς εκπαιδευτικής έρευνας

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας –
Τομέας Παιδαγωγικής
Καθηγητής Παναγιώτης Ξωχέλλης
Τηλ. (0 31) 99 29 67 – Πανεπιστημιούπολη,
GR-540 06 Θεσσαλονίκη

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας –
Τομέας Παιδαγωγικής
Καθηγητής Μαρκαντώνης
Τηλ. (01) 361 07 27 – Σόλωνος 71, GR-106 79 Αθήνα

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών –
Τομέας Παιδαγωγικής
Καθηγητής Μ. Κασσωτάκης
Τηλ. (08 31) 24 070 – Πανεπιστήμιο Κρήτης,
GR-74 100 Ρέθυμνο

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας –
Τομέας Παιδαγωγικής
Καθηγήτρια Άννα Φραγκουδάκη
Τηλ. (06 51) 25 923 – Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,
GR-45 332 Ιωάννινα

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (πρώτην ΚΕΜΕ)

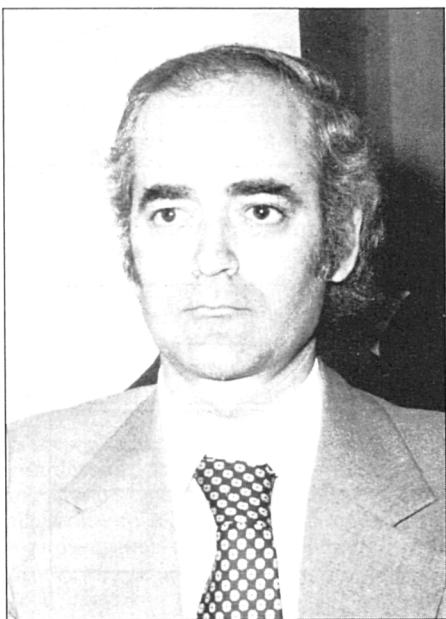
Μεσογείων 396, GR-153 41 Αθήνα (Αγία Παρασκευή),
Τηλ. (01) 6 56 73 63

ΙΤΕ (Ινστιτούτο Τεχνολογικής Εκπαίδευσης)

Καθηγητής Θεοδόσης Παπαθεοδοσίου, εθνικός συντονιστής προτύπων-πειραματικών προγραμμάτων, που διεξάγονται σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.
Συγγρού 56, GR-117 42 – Αθήνα, Τηλ. (01) 9 21 45 02

Σημείωση: Δεν υπάρχει στην Ελλάδα ερευνητικός φορέας που να ασχολείται ειδικά με την επαγγελματική εκπαίδευση. Η ενασχόληση των προαναφερθέντων φορέων με το θέμα αυτό είναι περιστασιακή και αποσπασματική. Το ΙΤΕ, που ιδρύθηκε πρόσφατα και βρίσκεται στο αρχικό στάδιο ανάπτυξης του, προβλέπεται να ασχοληθεί κυρίως με τα προβλήματα της τριτοβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Συνέντευξη με τον κ. Α. Κακλαμάνη

Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων

Στα πλαίσια του υπουργείου, η μέση τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση παρέχεται στα τεχνικά-επαγγελματικά λύκεια και τις τεχνικές-επαγγελματικές σχολές.

Θέλετε να μας περιγράψετε συνοπτικά τις παραπάνω εκπαιδευτικές μονάδες και ποιες οι κύριες ειδικότητες που ζητούνται;

Τα τεχνικά-επαγγελματικά λύκεια πέρα από τη γενική παιδεία που παρέχουν στους μαθητές τους επιδιώκουν να μεταδώσουν σ' αυτούς τις απαιτούμενες τεχνικές ή άλλες επαγγελματικές γνώσεις και ν' αναπτύξουν τις δεξιότητές τους, ώστε μετά την αποφοίτησή τους να μπορούν ν' απασχοληθούν με επιτυχία σε ορισμένο τεχνικό ή επαγγελματικό κλάδο. Η φοίτηση είναι τριετής και οι μαθητές, αν το επιθυμούν οι ίδιοι, μπορούν να λάβουν μέρος στη διαδικασία επιλογής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΑΕΙ-ΤΕΙ).

Οι τεχνικές-επαγγελματικές σχολές επιδιώκουν να παρέχουν εξειδικευμένες τεχνικές και επαγγελματικές γνώσεις και δεξιότητες στους μαθητές τους, ώστε όταν αποφοιτήσουν από αυτές να μπορούν να ασκήσουν με επιτυχία ορισμένο επάγγελμα και να συμβάλλουν στην ποιοτική και ποσοστική ανάπτυξη της παραγωγικής διαδικασίας. Η φοίτηση στις τεχνικές-επαγγελματικές σχολές είναι διετής.

Τόσο τα τεχνικά-επαγγελματικά λύκεια όσο και οι τεχνικές-επαγγελματικές σχολές λειτουργούν σαν ημερήσια και εσπερινά για τους εργαζόμενους μαθητές.

Σήμερα στην Ελλάδα λειτουργούν 220 τεχνικά-επαγγελματικά λύκεια και 110 τεχνικές-επαγγελματικές σχολές, που είναι καταγεγραμμένα σε όλους τους νομούς της χώρας.

Στα τεχνικά-επαγγελματικά λύκεια τα μαθήματα της πρώτης τάξης είναι ενιαία για

όλους τους μαθητές. Στη δεύτερη τάξη λειτουργούν τομείς, τους οποίους μπορούν να επιλέξουν ελεύθερα οι μαθητές. Οι τομείς που λειτουργούν είναι:

1. Μηχανολογικός, 2. Ηλεκτρολογικός και Ηλεκτρονικός, 3. Δομικός, 4. Χημικός και Μεταλλουργικός, 5. Κλωστοϋφαντουργίας, 6. Εφαρμοσμένων Τεχνών, 7. Πληροφορικής, 8. Οικονομίας και Διοίκησης, 9. Γεωργικός και Κτηνοτροφικός, 10. Κοινωνικών Υπηρεσιών, 11. Ναυτικός, 12. Ναυτικής κατεύθυνσης εναλλασόμενης εκπαίδευσης.

Στην τρίτη τάξη λειτουργούν τμήματα ειδικότητας κατά τομέα τα οποία είναι περίπου τριάντα πέντε (35).

Στις τεχνικές-επαγγελματικές σχολές λειτουργούν τμήματα ειδικότητας τα οποία μπορούν να επιλέξουν ελεύθερα οι μαθητές. Τα τμήματα που λειτουργούν είναι περίπου τριάντα (30).

Ποια η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση που παρέχεται στα ΤΕΙ. Ποιος ο θεσμός και οι προσφερόμενες κύριες ειδικότητες;

Τα ΤΕΙ είναι ιδρύματα, που ανήκουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή ιδρύματα που συνυπάρχουν με τα πανεπιστήμια και τα πολυτεχνεία, στην τρίτη βαθμίδα της εκπαίδευσης.

Επί της ουσίας του νέου θεσμού των ΤΕΙ θα αναφέρω ότι τα ιδρύματα αυτά διακρίνονται σαφώς, όπως εξάλλου ορίζει ο ιδρυτικός τους νόμος 1404/83, ως προς το ρόλο και την κατεύθυνση των ιδίων και των αποφοίτων τους και ως προς το περιεχόμενο και τους τίτλους σπουδών από τα πανεπιστήμια.

Αποστολή των ΤΕΙ είναι να παρέχουν στους σπουδαστές τους επαρκή θεωρητική και

πρακτική εκπαίδευση, για την εφαρμογή επιστημονικών, τεχνολογικών, καλλιτεχνικών ή άλλων γνώσεων και δεξιοτήτων για το επάγγελμα που θα ασκήσουν και να συμβάλλουν στη δημιουργία υπεύθυνων πολιτών, ικανών να συνεισφέρουν ως στελέχη εφαρμογής, στα πλαίσια του δημοκρατικού προγραμματισμού, στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας μας.

Παράλληλα τα ΤΕΙ καλούνται να υλοποιήσουν το δικαίωμα για δωρεάν παιδεία που έχει κάθε Έλληνας πολίτης ανάλογα με τις κλίσεις του και με όσα προβλέπουν, βέβαια, οι σχετικοί νόμοι.

Στα ΤΕΙ υπάρχουν, κατά περίπτωση, έξι (6) σχολές:

- α. Η Σχολή Γραφικών Τεχνών και Καλλιτεχνικών Σπουδών
- β. Η Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
- γ. Η Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας
- δ. Η Σχολή Τεχνολογικών Εφαρμογών
- ε. Η Σχολή Τεχνολογίας Γεωπονίας και
- στ. Η Σχολή Τεχνολογίας Τροφίμων.

Με τη σειρά τους οι σχολές συγκροτούνται από τμήματα, που αριθμούνται, σήμερα, στα 53.

Οι ειδικότητες που λειτουργούν στα πλαίσια των παραπάνω τμημάτων είναι οι εξής:

Ποιο είναι το ποσοστό φοίτησης στα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και στη μέση τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση στο σύνολο του σπουδαστικού ή μαθητικού δυναμικού;

Ενώ στα ΚΑΤΕΕ (Κέντρα Ανώτερης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης) φοι-

Πίνακας
Σχολών και Τμημάτων (ειδικοτήτων) που λειτουργούν στα ΤΕΙ και η κατανομή τους κατά ΤΕΙ και Παραρτήματα ΤΕΙ

ΣΧΟΛΕΣ Τμήματα (ειδικότητες)	Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα										Παραρτήματα ΤΕΙ						
	Αθήνας	Πειραιά	Θεσσαλονίκης	Πάτρας	Λάρισας*	Ηρακλείου**	Καβάλας	Κοζάνης***	Χαλκίδας	Σερρών	Μεσσηνίου	Ιωαννίνων	Λαμίας*	Καρδίτσας**	Χανίων**	Φλώρινας***	Καρπενησίου****
A. ΣΧΟΛΗ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ																	
1 Γραφιστικής	•																
2 Διακοσμητικής	•																
3 Τεχνολογίας γραφικών τεχνών	•																
4 Συντήρησης αρκαιοτήτων και τεχνης* X	•																
5 Φωτογραφίας* X	•																
B. ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ																	
1 Διάκριση επιχ/σεων	•																
2 Εμπορίας και διαφήμισης (Marketing)	•	•	■	•	•	■	•	•	•	•							
3 Λογιστικής με δυο κατευθύνσεις	■	•		•	•	•	•	•	•	•							
α) φοροτεχνικής β) κοστολόγησης																	
4 Τουριστικών επιχ/σεων με δυο κατευθύνσεις	•			•	•	•											
α) τουριστικών γραφείων β) Δίνας Ξενοδοχείων																	
5 Βιβλιοθηκονομίας με δυο κατευθύνσεις	•																
α) γενικής βιβλιοθηκονομίας																	
β) τεκμηρίωσης και αυτοματισμού βιβλιοθηκής																	
6 Συνεταιριστικών οργανώσεων και εκμετ/σεων* X						•				•							
7 Διάκρισης, υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας* X	•																
Γ. ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ																	
1 Διάκριση υγιεινής	•											•	•				
2 Νοσηλευτικής	•																
3 Μαιευτικής	•																
4 Οπτικής	•																
5 Οδοντοτεχνικής	•																
6 Ιατρικών εργαστηρίων	•																
7 Ραδιολογίας και ακτιν/γίας	•																
8 Αισθητικής	•																
9 Φυσικοθεραπείας	•																
10 Βρεφονηπιοκομίας	•											•					
11 Κοινωνικής εργασίας	•																
12 Επισκεπτών και επισκεπτριών υγείας	•																
13 Εργοθεραπείας	•																
14 Διάκριση Νοσοκομείων	•																
Δ. ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ																	
1 Πολιτικών δομικών έργων με δυο κατευθύνσεις																	
α) Φερόντες οργανισμοί β) Οργανισμοί πληρώσεως																	
2 Πληροφορικής	•																
3 Ηλεκτρονικών υπολογιστικών συστημάτων	•																
4 Ηλεκτρολογίας	■	•															
5 Ηλεκτρονικής	•	•															
6 Τοπογραφίας	•																
7 Μηχανολογίας	•	•															
8 Ναυπηγικής	•																
9 Οχημάτων																	
10 Τεχνολογίας πετρελαίου																	
11 Κλωστοϋφαντουργίας	•	•															
12 Τεχνολογίας Ιατρ. οργάνων* X	•																
13 Πολιτικών έργων υποδομής* X	•																
14 Αυτοματισμού*	•																
15 Ενεργειακής Τεχνικής* με δυο κατευθύνσεις:	•																
α) Ενέργεια β) Κλιματισμός																	
16 Μηχ/κών κατασκευών εγκατ/σεων και παραγωγής*	•																
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ & ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ																	
1 Τεχνολογίας Τροφίμων (Φυτικών & ζώικων προϊόντων)	•																
2 Οινολογίας και Τεχνολογίας ποτών*	•																
3 Διατροφής* X																	
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ																	
1 Φυτικής παραγωγής																	
2 Ζωικής παραγωγής																	
3 Διάκριση γεωργικών εκμετ/σεων																	
4 Δασοπονίας																	
5 Θηραματοπονίας**																	
6 Γεωργικών μηχανών & αρδύσεων																	
7 Ικθυοκομίας - Αλιείας																	
β Θερμοκηπίων & Ανθοκομίας* X																	

* Νέα τμήματα

X Τα τμήματα αυτά θα λειτουργήσουν από το ακαδημαϊκό έτος 1985-1986.

■ Καταργούνται από το εαρινό εξάμηνο του 1986-1987.

τούσαν κατά το 1983-84, 27 421 σπουδαστές που αντιστοιχούσαν στο 22,48% του συνολικού αριθμού των σπουδαστών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, στα ΤΕΙ (σαφώς αναβαθμισμένα σε σχέση με τα ΚΑΤΕΕ) φοιτούν σήμερα 65 124 σπουδαστές.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσω τη δυναμική του νέου θεσμού των ΤΕΙ σε σχέση με τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, αλλά και σε σχέση με τις άλλες τριτοβάθμιες σχολές.

Έτσι έχουμε μια αύξηση της βαρύτητας των ΤΕΙ, η οποία εκφράζεται από το σύνολο των εκπαιδευομένων σ' ολόκληρη αυτή τη βαθμίδα, και διαφαίνεται από τα αριθμητικά στοιχεία των εισαγομένων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στις σχολικές μονάδες της δευτεροβάθμιας τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης, που ελοπτεύονται από το υπουργείο εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων φοιτά το 25,6% του συνολικού μαθητικού δυναμικού της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας μας μετά την αποφοίτησή τους από την εννεάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, το 20,6% φοιτά στα τεχνικά-επαγγελματικά λύκεια και το 5% στις τεχνικές-επαγγελματικές σχολές.

Πρέπει να σημειώσουμε, εδώ, ότι πολύ μεγάλο ποσοστό μαθητών μετά την αποφοίτησή τους από την εννεάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση συνεχίζουν τις σπουδές τους στη δεύτερη βαθμίδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Οι περισσότεροι από αυτούς φοιτούν σε σχολικές μονάδες που υπάγονται στην αρμοδιότητα του υπουργείου εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων, σημαντικός όμως αριθμός συνεχίζει τις σπουδές του και σε σχολικές μονάδες που υπάγονται στην αρμοδιότητα άλλων υπουργείων ή οργανισμών, όπως πχ. το υπουργείο υγείας, ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού και άλλοι.

Ποιο το ποσοστό της ιδιωτικής παιδείας στην τεχνικοεπαγγελματική κατάρτιση, τι προσφέρουν οι υπάρχουσες σχολές εν γένει και ποιο το ποσοστό φοίτησης σ' αυτές:

Στις ιδιωτικές σχολικές μονάδες τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης φοιτά μικρό μόνο ποσοστό από το συνολικό μαθητικό δυναμικό της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 8,6% του συνολικού αριθμού των μαθητών της τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης ή το 2,2% του συνολικού αριθμού των μαθητών της δευτεροβάθμιας μη υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Οι ειδικότητες που υπάρχουν στις ιδιωτικές σχολικές μονάδες της δευτεροβάθμιας τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης είναι οι ίδιες που λειτουργούν και στις δημόσιες σχολικές μονάδες.

Στην τριτοβάθμια τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση που υπάγεται στο υπουργείο

παιδείας, η εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά και μόνο από δημόσιες σχολές. Αυτό κρίθηκε αναγκαίο, εξαιτίας του ρόλου που παίζει η βαθμίδα αυτή της εκπαίδευσης στην αφομοίωση της εισαγόμενης ή και στην παραγωγή νέας τεχνολογίας.

Τούτο υλοποιήθηκε το 1982 με την απορρόφηση των τότε ανωτέρων ιδιωτικών σχολών ηλεκτρονικών και ναυπηγών.

Η πρόσφατη μεταρρύθμιση στη μέση εκπαίδευση επηρεάζει και σε ποιο βαθμό την παρεχόμενη τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση από το υπουργείο παιδείας;

Η μεταρρύθμιση που έγινε πρόσφατα στο χώρο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και που ολοκληρώθηκε με το νόμο 1566/85 προσδοκούμε να συμβάλει αποφασιστικά στην επίλυση χρόνιων εκπαιδευτικών και κοινωνικών προβλημάτων, όπως είναι η δυσανάλογη κατανομή του μαθητικού δυναμικού στους δύο κλάδους (γενικό και τεχνο-επαγγελματικό) της μεταγυμνασιακής εκπαίδευσης, η συσσώρευση χιλιάδων υποψηφίων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η είσοδος στην αγορά εργασίας χιλιάδων νέων δίχως επαγγελματική κατάρτιση, η ανάγκη ανανέωσης των παιδαγωγικών μεθόδων και της σχολικής ζωής, η ανάγκη επαρκούς εκσυγχρονισμού των προγραμμάτων κλπ.

Μέτρα που συμβάλλουν προς την κατεύθυνση αυτή είναι η ίδρυση του παιδαγωγικού ινστιτούτου, η λειτουργία των ενιαίων πολυκλαδικών λυκείων, η καθιέρωση τέταρτου έτους σπουδών για την επαγγελματι-

κή κατάρτιση των αποφοίτων λυκείου, η ενοποίηση των οργάνων διοίκησης των σχολείων τεχνικοεπαγγελματικής και γενικής εκπαίδευσης και άλλα.

Με τον τρόπο αυτό πιστεύουμε ότι η τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση αναβαθμίζεται και εντάσσεται μέσα στο σύγχρονο τεχνολογικό πλαίσιο των κατακτήσεων της επιστημονικοτεχνικής επανάστασης, σε μια προοπτική αναπτυξιακής στρατηγικής για τη μετάβαση στη μεταβιομηχανική εποχή, που στηρίζεται στο μετασχηματισμό των παραγωγικών και κοινωνικών σχέσεων.

Τα τελευταία έτη παρατηρείται συνεχώς προσπάθεια για αποκέντρωση και ανάπτυξη των περιφερειών με βάση πχ. τα πενταετή προγράμματα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Πώς νομίζετε ότι θα μπορούσε να συμβάλει η επαγγελματική κατάρτιση στον τομέα αυτό και πώς συγκεκριμενοποιείται στο σχεδιασμό και την παροχή εκπαίδευσης στα πλαίσια του υπουργείου;

Πραγματικά, ένας από τους στόχους μας είναι η ανάπτυξη κατάλληλων δομών στην περιφέρεια, για να υλοποιηθεί η αποκέντρωση, που τη θεωρούμε προϋπόθεση για την ανάπτυξη τόσο σε γενικό, όσο και σε ειδικό επίπεδο, δηλαδή σε επίπεδο παροχής εκπαίδευσης, που θα περιέχει και τη διάσταση της ιδιομορφίας κάθε περιφέρειας.

Για το λόγο αυτό με το νέο νόμο για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (1566/85) αλλά

και με τους προηγούμενους νόμους για τα ΑΕΙ και ΤΕΙ καθιερώνονται περιφερειακά όργανα, στα οποία μεταφέρονται οι αρμοδιότητες του εκπαιδευτικού σχεδιασμού, που ανήκαν παλαιότερα στην κεντρική διοίκηση. Έτσι λοιπόν, είναι δυνατόν μέσα από τις νομαρχιακές και επαρχιακές επιτροπές παιδείας, στις οποίες συμμετέχουν εκπρόσωποι των κοινωνικών φορέων, να συνδέονται άμεσα οι στόχοι της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης κάθε περιοχής, όπως προσδιορίζονται στα πενταετή προγράμματα, με τις προτάσεις των φορέων για την ίδρυση νέων τομέων και κατευθύνσεων ειδικοτήτων, ώστε οι απόφοιτοι να μπορούν να καλύψουν τις δημιουργούμενες ανάγκες απασχόλησης.

Φαίνεται ότι ένα χαρακτηριστικό της ελληνικής αγοράς εργασίας είναι η υπερπροσφορά πτυχιούχων ΤΕΙ και ΑΕΙ.

Ποια η γνώμη σας αν αυτό αληθεύει; Ποιοι οι λόγοι και ποιες οι ενδεχόμενες επιπτώσεις και λύσεις;

Πραγματικά, σε ορισμένες ειδικότητες υπάρχει μια υπερπροσφορά πτυχιούχων τριτοβάθμιων σχολών, πανεπιστημιακών και μη. Το φαινόμενο όμως αυτό δεν είναι μόνο ελληνικό, και άλλες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας το αντιμετωπίζουν. Τα αίτια της υπερπροσφοράς αυτής πρέπει να αναζητηθούν όχι μόνο στο πρόσφατο αλλά και στο απώτερο παρελθόν.

Θα αποτολμήσω τη διατύπωση ότι το φαινόμενο αυτό είναι αποτέλεσμα, κύρια, της αντίληψης σε ευρωπαϊκή ίσως κλίμακα ότι η πνευματική εργασία που βασίζεται σε πανεπιστημιακή μόρφωση έχει ιδιαίτερη βαρύτητα και καταξιώνει κοινωνικά τον άνθρωπο.

Για το λόγο αυτό, ολοένα και μεγαλύτερος αριθμός νέων επιζητά τις σπουδές σε σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Για μας, λύση στο πρόβλημα αυτό αποτελεί η συγκρότηση και λειτουργία μιας αναβαθμισμένης δευτεροβάθμιας τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, ικανής όχι μόνο να προσφέρει σωστές επαγγελματικές γνώσεις αλλά και να καταξιώνει κοινωνικά τον άνθρωπο.

Ποιος ο πιθανός ρόλος του επαγγελματικού προσανατολισμού και πώς εφαρμόζεται;

Ο ρόλος του επαγγελματικού προσανατολισμού τόσο για τους μαθητές όσο και τους μεγαλύτερους είναι να τους δώσει την απαιτούμενη βοήθεια, για να γνωρίσουν τον εαυτό τους και να διαλέξουν μόνοι τους το επάγγελμα που τους ταιριάζει, αλλά παράλληλα να τους δώσει και τη σωστή πληροφόρηση για την υπάρχουσα κατάσταση στην αγορά εργασίας, για τις ευκαιρίες απασχόλησης που προσφέρονται και για τις προοπτικές επαγγελματικής αποκατάστασης που διαγράφονται.

Ο μηχανισμός στήριξης του επαγγελματικού προσανατολισμού δεν είναι ακόμη στο επίπεδο που να προσφέρει στους νέους μια τέλεια πληροφόρηση, αλλά ήδη έχουν γίνει πολλές μελέτες και έρευνες σχετικά με την αγορά εργασίας, τα αυξάνοντα, φθίνοντα και στάσιμα επαγγέλματα και τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών μεταφέρονται στους νέους.

Στα σχολεία εφαρμόζεται ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός από εκπαιδευτικούς, που έχουν κατάλληλα επιμορφωθεί.

Για το λόγο αυτό, έχουν γίνει ήδη 4 σεμινάρια βμηνης διάρκειας, τα οποία έχουν παρακολουθήσει 420 εκπαιδευτικοί. Το πρόγραμμα αυτών των σεμιναρίων γίνεται από τα ΤΕΙ σε συνεργασία με το παιδαγωγικό ινστιτούτο και έχει εγκριθεί σαν πρόγραμμα-πilotός SEP 1 που εντάσσεται στα πλαίσια του δεύτερου προγράμματος δράσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, για τη μετάβαση των νέων από το σχολείο στον κόσμο της εργασίας. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός εφαρμόζεται σε όλες τις τάξεις του γυμνασίου (Α,Β,Γ) καθώς και στην Α' λυκείου, και διατίθεται από μία ώρα στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα διδασκαλίας.

Για την υποστήριξη του μαθήματος αυτού υπάρχει στα πλαίσια του παιδαγωγικού ινστιτούτου μια ομάδα εργασίας, η οποία έχει την ευθύνη για την παραγωγή και προώθηση υλικού για το μάθημα αυτό και η

οποία έχει ήδη κάνει σημαντική προσπάθεια στην έκδοση βιβλιογραφικού υλικού και οδηγιών προς τους καθηγητές για τη διδασκαλία του μαθήματος.

Ήδη έχει ολοκληρωθεί η μελέτη και θα προχωρήσει μέσα στο 1986 η εγκατάσταση σε όλες τις πόλεις της χώρας συστήματος λήψης και μετάδοσης πληροφοριών στους ενδιαφερόμενους με χρήση υπολογιστικών συστημάτων και τηλεπικοινωνιών. Μέσα στους άμεσους στόχους μας είναι επίσης η εισαγωγή στο γυμνάσιο τεχνολογικών μαθημάτων, τα οποία θα έχουν σαν κύριο σκοπό σε συνεργασία με τον επαγγελματικό προσανατολισμό να καλλιεργήσουν την αυτογνωσία των μαθητών σχετικά με τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντά τους.

Το 1983, το ποσοστό των εργαζομένων στον αγροτικό τομέα ανερχόταν σε 28,4% που ήταν και το υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης στον κλάδο αυτό, στα πλαίσια της Ευρώπης των 10 ή ακόμη και των 12.

Ποια η παρεχόμενη στα πλαίσια του υπουργείου σχετική επαγγελματική εκπαίδευση; Σε ποιους τομείς και ποιο το ποσοστό φοίτησης στο σύνολο του μαθητικού δυναμικού;

Είναι γεγονός ότι η Ελλάδα είναι κυρίως αγροτική χώρα με υψηλό ποσοστό απασχολούμενων στο γεωργικό τομέα.

Με την εφαρμογή όμως νέων αναπτυξιακών προγραμμάτων στην ύπαιθρο και τη σταδιακή ανάπτυξη της βιομηχανίας διαφοροποιεί-

ται συνεχώς το ποσοστό των εργαζομένων στον κάθε τομέα της παραγωγής.

Για την εξυπηρέτηση των γεωργικών επαγγελματιών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, λειτουργεί στα πλαίσια του τεχνικού-επαγγελματικού λυκείου ο «γεωργικός και κτηνοτροφικός τομέας» με τμήματα ανθοκομίας, γεωργικών μηχανημάτων, φυτικής παραγωγής, ζωικής παραγωγής, αγροτοβιομηχανικών και γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Στα παραπάνω τμήματα φοιτά περίπου το 8% από το συνολικό αριθμό των μαθητών της δημόσιας δευτεροβάθμιας τεχνικοεπαγγελματικής εκπαίδευσης.

Εκτός όμως από τα παραπάνω τμήματα, λειτουργούν και τμήματα σχετικά με τη συντήρηση και επισκευή των γεωργικών μηχανημάτων και έτσι προωθείται η εκμνηχάνιση της γεωργίας μας.

Στα ΤΕΙ λειτουργούν σχολές τεχνολογίας γεωπονίας στη Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Πάτρα, Ηράκλειο, Κοζάνη και Μεσολόγγι. Οι σχολές αυτές περιλαμβάνουν σειρά από τμήματα όπως φυτικής παραγωγής, γεωργικών μηχανών και αρδεύσεων, ζωικής παραγωγής, διοίκησης γεωργικών εκμεταλλεύσεων, δασοπονίας, ιχθυοκομίας-αλιείας, θερμοκηπίων και ανθοκομίας κτλ. Το ποσοστό των σπουδαστών που φοιτούν στις σχολές αυτές ανέρχεται σε 8,15% του συνολικού αριθμού των σπουδαστών των ΤΕΙ.

Παράλληλα όμως με τις σχολές αυτές, στα ΤΕΙ εφαρμόζεται το πρόγραμμα-πρόδρομος AGRO I, που αποσκοπεί στην κατάρτιση στελεχών αγροτικών συνεταιρισμών. Ήδη έχουν πραγματοποιηθεί πεντάμηνα σεμινάρια, που συνοδεύονται από πεντάμηνη πρακτική άσκηση στη Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Καβάλα, Πάτρα και σήμερα λειτουργεί το σεμινάριο κατάρτισης στο Ηράκλειο της Κρήτης.

Πώς γίνεται η μετεκπαίδευση του καθηγητικού προσωπικού του υπουργείου παιδείας;

Επιμόρφωση – Μετεκπαίδευση.

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών διακρίνεται σε εισαγωγική, ετήσια και περιοδική.

α) Η εισαγωγική επιμόρφωση έχει ως στόχο την ανανέωση και συμπλήρωση της θεωρητικής και πρακτικής κατάρτισής τους, την εναρμόνιση των γνώσεων και των μεθόδων διδασκαλίας με την εκπαιδευτική πραγματικότητα και την ενημέρωσή τους σε υπηρεσιακά επιστημονικά και παιδαγωγικά θέματα. Είναι δε υποχρεωτική.

β) Η ετήσια επιμόρφωση έχει ως στόχο την ενημέρωσή τους στις εξελίξεις της επιστήμης, την εκπαιδευτική πολιτική, την ανανέωση των μεθόδων διδασκαλίας και αξιολόγησης και γενικότερα την πληρέστερη κατάρτιση για αποτελεσματικότερη άσκηση του εκπαιδευτικού τους έργου.

γ) Η περιοδική επιμόρφωση πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια του διδακτικού έτους, όταν πρόκειται για αλλαγή σχολικών προγραμμάτων και για εισαγωγή νέων μαθημάτων, νέων διδακτικών μεθόδων και σχολικών βιβλίων.

Η μετεκπαίδευση πραγματοποιείται στα πλαίσια των μεταπτυχιακών σπουδών των ΑΕΙ και των ειδικών προγραμμάτων των ΤΕΙ.

Επίσης αποστέλλονται στην αλλοδαπή καθηγητές, για τη μελέτη ειδικών εκπαιδευτικών θεμάτων και την παρακολούθηση ειδικών ελμμορφωτικών προγραμμάτων και σεμιναρίων.

Πώς γίνεται η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων;

Για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, την αρμοδιότητα, για τη μελέτη και αξιολόγηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, έχει το παιδαγωγικό ινστιτούτο, το οποίο ιδρύθηκε με τον πρόσφατο νόμο 1566/85.

Το παιδαγωγικό ινστιτούτο, που απαρτίζεται από επιλεκτούς επιστήμονες, εξειδικευμένους στη μελέτη των προβλημάτων της παιδείας, έχει ακόμη αρμοδιότητες:

α) Για την επιστημονική έρευνα και μελέτη των θεμάτων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

β) Για την κατάρτιση και υποβολή προτάσεων, τη χάραξη κατευθύνσεων, το σχεδιασμό και προγραμματισμό της εκπαιδευτικής πολιτικής, για την επίτευξη των σκοπών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε συνδυασμό με το πρόγραμμα οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της χώρας.

γ) Για την παρακολούθηση της εξέλιξης της εκπαιδευτικής τεχνολογίας, τη μελέτη του τρόπου χρησιμοποίησής της στην εκπαίδευση και τον έλεγχο των αποτελεσμάτων της εφαρμογής της.

δ) Για το σχεδιασμό και την εφαρμογή προγραμμάτων επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών.

Το παιδαγωγικό ινστιτούτο λοιπόν είναι το όργανο εκείνο, που σε συνεργασία με τους μαζικούς επιστημονικούς και πολιτιστικούς φορείς συντάσσει τα προγράμματα και μελετά στη συνέχεια το μέτρο της επιτυχίας τους.

Ειδικά για την αξιολόγηση του νέου τύπου λυκείου, που εισήχθη πρόσφατα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, έχει συσταθεί μια ομάδα που απαρτίζεται από ειδικούς επιστήμονες και έχει σαν έργο της να αξιολογήσει τα ωρολόγια και αναλυτικά προγράμματα που εφαρμόζονται, τα βιβλία που χρησιμοποιούνται, την οργάνωση και τον εξοπλισμό των εργαστηρίων, την αποδοχή του νέου θεσμού από τους μαθητές και το κοινωνικό σύνολο και γενικά όλα τα προβλή-

ματα και τα θέματα που προκύπτουν από τη λειτουργία του.

Στο χώρο των ΤΕΙ, την αρμοδιότητα για την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων έχει το ινστιτούτο τεχνολογικής εκπαίδευσης, που ιδρύθηκε πρόσφατα με το νόμο 1404/83. Παλαιότερα, η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων πραγματοποιούνταν με την ανάθεση ειδικών μελετών. Θα αναφέρω στο σημείο αυτό τη μελέτη-πρόδρομο, αλλά και την κύρια μελέτη, για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων των ΚΑΤΕΕ, που αναθέσαμε διαμέσου του ΤΕΙ Αθήνας σε ομάδα ειδικών. Οι μελέτες αυτές έχουν ολοκληρωθεί και έχουν ληφθεί υπόψη κατά την εκπόνηση των νέων προγραμμάτων που εφαρμόζονται σήμερα στα ΤΕΙ, ώστε ν' αποφευχθούν, κατά το δυνατόν, τα λάθη του παρελθόντος.

Ποια η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη χάραξη της πολιτικής σας στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης;

Υπήρξε μια συνεργασία κατά το παρελθόν, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, με τους κοινωνικούς εταίρους για τη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης. Τις περισσότερες όμως φορές η συνεργασία αυτή ήταν άτυπη και όχι συνεχής.

Θα ήθελα όμως να τονίσω την ιδιαίτερα μεγάλη σημασία που δίνει το υπουργείο παιδείας στην καθιέρωση της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στον εν γένει προγραμματισμό της παιδείας.

Για το λόγο αυτό με τον τελευταίο νόμο για τη λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (1566/85) αλλά και με τους προηγούμενους για τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα (1268/82) και για τα τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα (1404/83) θεσμοθετήθηκε σειρά συλλογικών οργάνων, από τα οποία χαράζεται η εκπαιδευτική πολιτική.

Τέτοια όργανα είναι το εθνικό συμβούλιο παιδείας, το συμβούλιο ανώτατης παιδείας, το συμβούλιο τεχνολογικής εκπαίδευσης, το συμβούλιο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το συμβούλιο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, το συμβούλιο ειδικής αγωγής, οι νομαρχιακές και επαρχιακές επιτροπές παιδείας.

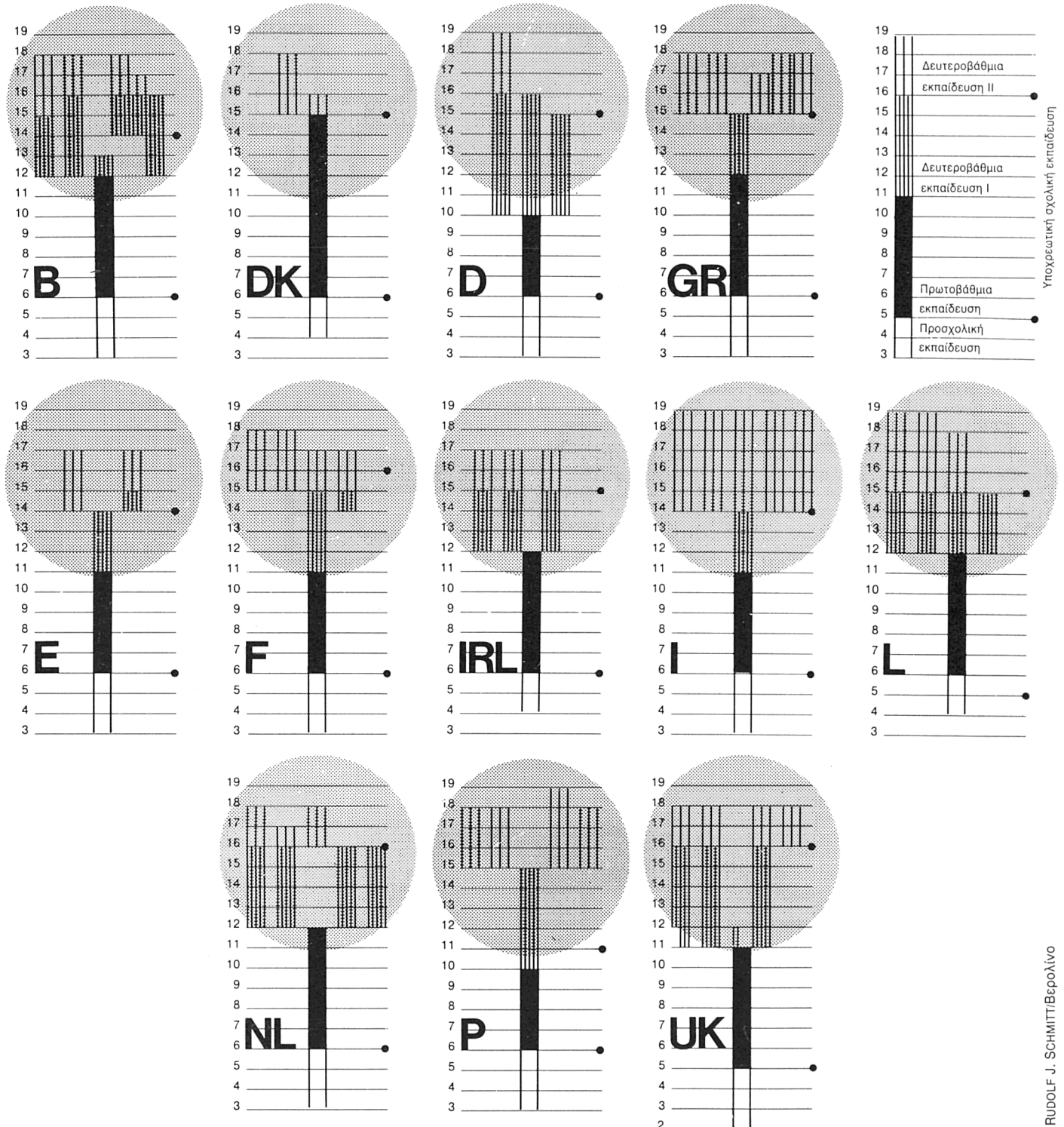
Σε όλα τα παραπάνω όργανα συμμετέχει σημαντικός αριθμός από εκπροσώπους επιστημονικούς, παραγωγικών, συνδικαλιστικών, συνεταιριστικών και πολιτιστικών φορέων, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των σπουδαστών.

Μετά από περισσότερα από τέσσερα χρόνια από την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, πώς έχει εφαρμοστεί στο επίπεδο του υπουργείου παιδείας το άρθρο 118 της συνθήκης της Ρώμης που προβλέπει τη στενή συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στον κοινωνικό

Εκπαιδευτικές κλίμακες

Ο συνοπτικός πίνακας των **εκπαιδευτικών κλιμάκων** δείχνει τους διάφορους κλάδους που προσφέρουν οι δώδεκα χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στα πλαίσια του δικού τους συστήματος γενικής εκπαίδευσης μέχρι την έναρξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης. Οι γραφικές παραστάσεις επιτρέπουν συγκρίσεις όσον αφορά την έναρξη, τη διάρκεια και τις δυνατότητες επιλογής σε σχέση με την εκάστοτε ηλικία.

CEDEFOP: Περιγραφή των συστημάτων επαγγελματικής κατάρτισης στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας – Συγκριτική μελέτη – ΟΔΗΓΟΣ CEDFOP, Λουξεμβούργο, 1986

τομέα και ιδίως σε θέματα που αφορούν την επαγγελματική εκπαίδευση και επιμόρφωση των εργαζομένων;

Τέσσερα χρόνια δεν είναι ούτε πολλά, ούτε όμως λίγα. Δεν είναι πολλά για την ανάπτυξη στενής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και της Ελλάδας, εξαιτίας των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών, διαφορών που πρέπει σταδιακά να αμβλυνθούν, πράγμα που αποτελεί και στόχο της Κοινότητας. Δεν είναι όμως και λίγα, γιατί επιτρέπουν να τεθούν κάποιες αρχές στη συνεργασία που προβλέπει το άρθρο 118 της συνθήκης της Ρώμης.

Ειδικότερα, το υπουργείο παιδείας έχει αναπτύξει δραστηριότητες τόσο σε κοινοτικό όσο και διακρατικό επίπεδο, που αποσκοπούν στην υλοποίηση της στενής συνεργασίας.

Εδώ θα μπορούσα να αναφέρω τις προσπάθειες που γίνονται για την ένταξη των παιδιών των επαναπατριζόμενων μεταναστών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Το άρθρο 123 της συνθήκης της Ρώμης προβλέπει την ίδρυση του Κοινωνικού Ταμείου για τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης των εργαζομένων εντός των κρατών που αποτελούν την ΕΚ και την κατ' αυτό τον τρόπο συμβολή στην ανύψωση του βιοτικού τους επιπέδου. Ποιες κατά τη γνώμη σας οι σχετικές με το Κοινωνικό Ταμείο προτεραιότητες του υπουργείου σας;

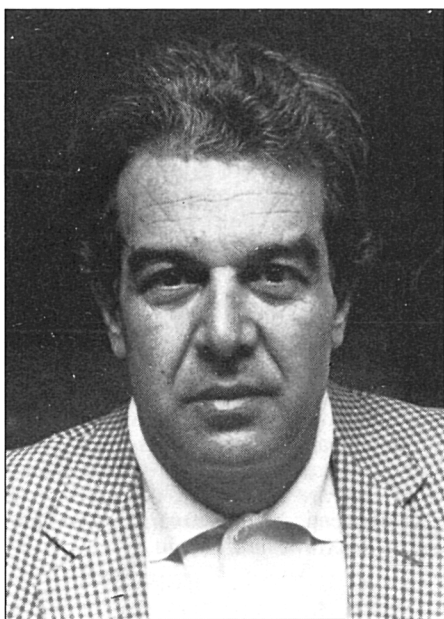
Πώς βλέπετε να εξελίσσεται η συμμετοχή σας στα προγράμματα του Κοινωνικού Ταμείου;

Στην Ελλάδα, όπως και στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, δίνεται προτεραιότητα στην καταπολέμηση της ανεργίας και ειδικότερα της ανεργίας των νέων.

Για το λόγο αυτό, με το νέο νόμο για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση δόθηκε η δυνατότητα να λειτουργήσει πρόσθετο έτος σπουδών για τους απόφοιτους της τρίτης τάξης των τεχνικών-επαγγελματικών και ενιαίων πολυκλαδικών λυκείων. Με τον τρόπο αυτό θα είναι δυνατή η εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων κατάρτισης, ώστε οι νέοι να βγαίνουν στην αγορά εργασίας με περισσότερα εφόδια και μεγαλύτερες συνεπώς πιθανότητες απορρόφησης.

Η συμμετοχή του υπουργείου παιδείας αυξάνεται σταδιακά.

Πολλά έχουν γίνει με τη μορφή προγραμμάτων κατάρτισης ή μετεκπαίδευσης, πολύ περισσότερα όμως πρέπει να γίνουν ακόμα. Πιστεύω ότι με την εμπειρία των τεσσάρων ετών από την ένταξη, θα μπορέσουμε να αξιοποιήσουμε τις δυνατότητες που προσφέρει το Κοινωνικό Ταμείο.

Συνέντευξη με τον κ. Τ. Άμαλλο

Διοικητή του ΟΑΕΔ

Ο βασικότερος εκτός του ΥΕΠΘ φορέας τεχνικής/επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα είναι ο ΟΑΕΔ. Θέλετε να μας πείτε ποιοι οι σκοποί και η οργάνωση του Οργανισμού αυτού σε εθνικό, περιφερειακό, νομαρχιακό και τοπικό επίπεδο;

Ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) που εποπτεύεται από το υπουργείο εργασίας είναι το κύριο όργανο σχεδιασμού και εφαρμογής της κυβερνητικής πολιτικής για την απασχόληση και την αντιμετώπιση της ανεργίας.

Ο ΟΑΕΔ διοικείται από το ΔΣ και τον διοικητή. Στο ΔΣ μετέχουν εκπρόσωποι του κράτους (διοικητής, υπάλληλοι 2ου βαθμού υπουργείου εθνικής οικονομίας, υπάλληλοι 2ου βαθμού υπουργείου εργασίας), εκπρόσωποι των εργαζομένων (Α αντιπρόεδρος, Β αντιπρόεδρος και ένα μέλος), εκπρόσωποι των εργοδοτών (3 μέλη), εκπρόσωποι ομοσπονδίας υπαλλήλων (ένα μέλος), ειδικοί επιστήμονες (2 μέλη) και ο κυβερνητικός επίτροπος υπάλληλος 2ου βαθμού του υπουργείου εργασίας.

Η διοίκηση του ΟΑΕΔ που εδρεύει στην Αθήνα (Θράκης 8 - Άνω Καλαμάκι) αποτελείται από:

1. Δ/ση επιθεώρησης, 2. Νομική υπηρεσία, 3. Υπηρεσία πολιτικής σχεδίασης εκτάκτου ανάγκης και γραμματεία διοικητή. Οι παραπάνω υπηρεσίες και δ/νσεις εξαρτώνται άμεσα από το διοικητή.

Στη διοίκηση υπάγονται ακόμα οι εξής δ/νσεις και υπηρεσίες:

Α1 δ/νη επαγγελματικού προσανατολισμού, Α2-Α3 δ/νη μαθητείας και ταχύρρυθμης επαγγελματικής κατάρτισης, Α4 δ/νη προγραμμάτων και μέσων διδασκαλίας, Α5 δ/νη απασχόλησης, Α6 δ/νη

σφάλισης, υπηρεσία δ/σεων διεθνών σχέσεων, Β1 δ/νη μελετών και οργανώσεων, Β2 δ/νη διοικητικού, Β3 δ/νη οικονομικών υπηρεσιών, Β4 δ/νη προμηθειών, Β5 δ/νη τεχνικών υπηρεσιών, Β6 δ/νη μηχανογραφίας, υγειονομική υπηρεσία, υπηρεσία στατιστικής.

Οι παραπάνω διευθύνσεις και υπηρεσίες λειτουργούν σε εθνικό επίπεδο.

Σε περιφερειακό επίπεδο υπάρχουν οι επτά περιφερειακές δ/νσεις (Αττικής, Μακεδονίας, Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης, Ηπείρου, Θεσσαλίας, Πελ/νήσου και Κρήτης) οι οποίες έχουν υπό την εποπτεία τους τις δραστηριότητες του Οργανισμού (τοπικές υπηρεσίες, σχολές) στην περιφέρειά τους.

Σε τοπικό επίπεδο (νομοί) υπάρχουν οι υπηρεσίες νομού που ελέγχουν το νομό τους, καθώς επίσης και 16 νεοσύστατα γραφεία εργασίας.

Ποιες οι σχολές μαθητείας και ποιες οι κύριες ειδικότητες που προσφέρουν; Ποια η σχέση τους με τις τεχνικές-επαγγελματικές σχολές του υπουργείου παιδείας;

Ποια η διάρκεια φοίτησης;

Ποιο το ποσοστό φοίτησης γυναικών σ' αυτές;

Μία από τις βασικές δραστηριότητες του Οργανισμού για την καταπολέμηση της ανεργίας και την τόνωση της απασχόλησης είναι η παροχή τεχνικοεπαγγελματικής εκπαίδευσης σε άνεργους νέους και ενήλικες προκειμένου να αποκτήσουν ένα επάγγελμα με άμεσες προοπτικές απασχόλησης.

Η εκπαίδευση που παρέχεται από τον ΟΑΕΔ χωρίζεται σε δύο κατηγορίες: εναλλασσόμενη εκπαίδευση (μαθητεία) και ταχύρρυθμη επαγγελματική κατάρτιση.

Σήμερα λειτουργούν 42 κέντρα και σχολές μαθητείας του ΟΑΕΔ στις πόλεις: Αθήνα (Νέο Ηράκλειο, Αιγάλεω, Βοτανικός, Υμητός, Άγιοι Ανάργυροι, Καλαμάκι), Πειραιάς, Δραπετσώνα, Ελευσίνα, Θεσσαλονίκη, Ωραιόκαστρο Θεσ/νίκης, Σαλαμίνα, Χίος, Ρόδος, Μυτιλήνη, Λειβαδιά, Βέροια, Κοζάνη, Πτολεμαΐδα, Φλώρινα, Καβάλα, Δράμα, Σέρρες, Λάρισα, Καρδίτσα, Βόλος, Γιάννενα, Κέρκυρα, Πάτρα, Ναύπλιο, Καλαμάτα, Πύργος, Αμαλιάδα, Αγρίνιο, Ηράκλειο, Λάρυμνα, Στρατώνι Χαλκιδικής, Κατερίνη, Κομοτηνή, Αλεξανδρούπολη, Καστοριά και Λαμία.

Οι κύριες ειδικότητες που προσφέρουν οι παραπάνω σχολές είναι: μηχανοτεχνίτες, ηλεκτροτεχνίτες, μη αυτοκινήτων, ηλεκτρολόγοι αυτοκινήτων, τεχνίτες αμαξωμάτων, ψυκτικοί, τεχν. γραφικών τεχνών, αργυροχρυσόχοι, ωρολογοποιοί, συγκολλητές, τεχν. μηχανών εσωτερ. καύσης, τεχν. ναυπηγικής, κοπτικής-ραπτικής, κομμωτικής, ξυλουργού-επιπλοποιού, αγγειοπλαστικής, ηλεκτρ. συσκευών, στελεχών γεωργ. συνεταιρισμών, τεχν. επισκευής μηχανημάτων δομικών έργων, τεχνίτες γεωργ. μηχανημάτων, σχεδιαστές μηχανολογικού - ηλεκτρον. ηλεκτρολ. σχεδίου, υδραυλικού, τεχνίτη προσδιορισμού και ελέγχου ποιότητας μετάλλων, τεχνίτη γυνοποιίας, στελεχών εμπορικών επιχειρήσεων.

Η διάρκεια φοίτησης στις παραπάνω σχολές είναι κατά κανόνα 6 εξάμηνα. Το ποσοστό γυναικών που φοιτά κυμαίνεται στο 20-25%.

Η διαφορά των σχολών του ΟΑΕΔ με τις αντίστοιχες του υπουργείου παιδείας είναι ότι η διάρκεια των σχολών του ΟΑΕΔ είναι τρίχρονη περιλαμβάνοντας στον πρώτο χρόνο θεωρητική κατάρτιση και εργαστη-

ριακή εκπαίδευση στο σχολείο, ενώ στο δεύτερο και τρίτο χρόνο συνδυάζει μία ή δύο μέρες θεωρητικές γνώσεις στο σχολείο, και αντίστοιχα τρεις ή τέσσερις μέρες πρακτική εξάσκηση στην επιχείρηση.

Από την άλλη πλευρά οι σχολές του υπουργείου παιδείας είναι διετούς φοίτησης, περιλαμβάνοντας μόνο θεωρητική κατάρτιση και εργαστηριακή εκπαίδευση στο σχολείο.

Ποιο είναι το ποσοστό προσέλευσης στις σχολές μαθητείας επί του συνόλου των σπουδαστών που παρακολουθούν τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση ή κατάρτιση κατά τα τελευταία τέσσερα χρόνια;

Τα τελευταία 4 χρόνια υπάρχει μεγάλη προσέλευση υποψηφίων στην τεχνική εκπαίδευση. Το ποσοστό των υποψηφίων σε σχέση με τους φοιτώντες σε όλες τις τεχνικές σχολές είναι περίπου 5 προς 1. Ο ΟΑΕΔ έχει τη δυνατότητα να εκπαιδεύσει 15 000 μαθητές ετήσια επί συνόλου 30 000 περίπου που φοιτούν στην τεχνική εκπαίδευση.

Ο ΟΑΕΔ ακολουθεί το σύστημα εναλλασσόμενης εκπαίδευσης που προβλέπει ένα μέρος θεωρητικής κατάρτισης και ένα μέρος πρακτικής άσκησης στις επιχειρήσεις. Ποια τα συμπεράσματα του συστήματος αυτού;

Από το 1984 ο ΟΑΕΔ εφάρμοσε το σύστημα της εναλλασσόμενης εκπαίδευσης που περιλαμβάνει τη θεωρητική και εργαστηριακή κατάρτιση στα κέντρα του, και την πρακτική άσκηση των μαθητών στις επιχειρήσεις όπως προαναφέρθηκε παραπάνω (1 χρόνος μόνο σχολείο, 35 ώρες την εβδομάδα, δεύτερος και τρίτος χρόνος σε σχέση 2 σχολείο 3 επιχείρηση ή 4 επιχείρηση 1 ημερ. και ένα απόγευμα μάθημα στο σχολείο).

Πιστεύουμε ότι με την εφαρμογή του συστήματος αυτού παύει ο αναχρονιστικός τρόπος μαθητείας, σύμφωνα με τον οποίο ο μαθητής ήταν υποχρεωμένος την ίδια μέρα να απασχολείται στην επιχείρηση για πρακτική άσκηση, αλλά και να φοιτά στο σχολείο μετά την εργασία. Έτσι επιτυγχάνεται ένας πιο ανθρώπινος τρόπος ζωής για το μαθητή και εξασφαλίζεται η δυνατότητα εκμάθησης από παιδαγωγικής άποψης.

Υπάρχουν μικρές δυσκολίες συνεννόησης με τις επιχειρήσεις στο νέο θεσμό, με την πάροδο όμως του χρόνου ξεπερνιούνται. Οι δυσκολίες αυτές όμως σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να σταθούν εμπόδιο στη σωστότερη και ουσιαστικότερη εκπαίδευση που επιτελείται με το Duales System.

Πώς γίνεται η σύνδεση τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης που παρέχεται από τον Οργανισμό σας και της αγοράς εργασίας;

Προκειμένου να επιλέξει ο Οργανισμός τις ειδικότητες που θα υλοποιηθούν στα εκπαι-

δευτικά του προγράμματα, ώστε οι ειδικότητες αυτές να είναι βιώσιμες και με ουσιαστικές και άμεσες προοπτικές στην αγορά εργασίας, αναλαμβάνει έρευνα, η οποία εκτός από το πενταετές πρόγραμμα της κυβέρνησης βασίζεται στις παρακάτω πηγές:

- τις εκθέσεις των τοπικών υπηρεσιών του ΟΑΕΔ που αφορούν προβλέψεις των επιχειρηματιών ως προς τα επαγγέλματα εκείνα για τα οποία υπάρχει ζήτηση, καθώς και για εκείνα που φθίνουν·

- τις καταστάσεις προσωπικού των επιχειρήσεων που υποβάλλονται κάθε εξάμηνο στις τοπικές επιθεωρήσεις εργασίας·

- τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε νομού καθώς και τις προοπτικές για την ανάπτυξη ορισμένων κλάδων της οικονομίας με βάση τις γενικότερες κατευθύνσεις της κυβέρνησης για αυτοδύναμη οικονομική ανάπτυξη που θα βασίζεται στην εκμετάλλευση των φυσικών μας πόρων, την ανάπτυξη της νέας τεχνολογίας, την υποκατάσταση προϊόντων που εισάγονται.

Ακόμα λαμβάνεται υπόψη η ανάπτυξη των βιομηχανιών που επεξεργάζονται γεωργικά προϊόντα για να δοθεί η δυνατότητα ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών.

Οι επαφές μας με τους νομάρχες, την τοπική αυτοδιοίκηση καθώς και τους εκπροσώ-

της χώρας και της ολοένα αυξανόμενης απαίτησης, από τις επιχειρήσεις, σε εξειδικευμένο τεχνολογικό προσωπικό, ο ΟΑΕΔ δεν έμεινε αμέτοχος, προχωρώντας στο σχεδιασμό παροχής εκπαίδευσης που να βασίζεται στις νέες απαιτήσεις.

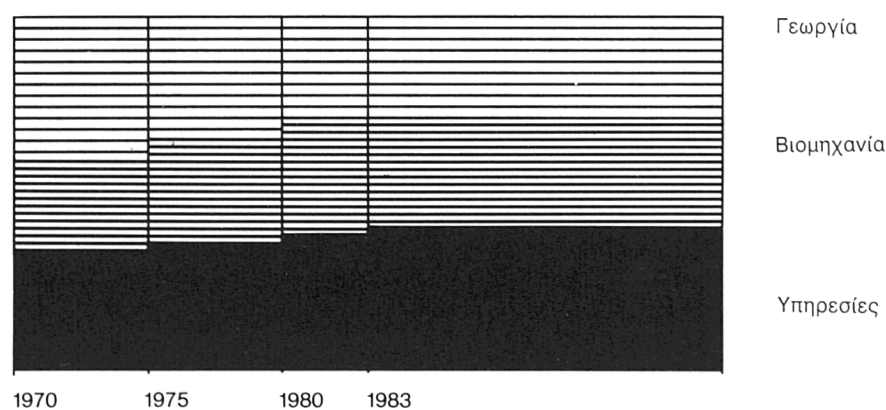
Το 1983 ξεκίνησε συνεργασία με το ομοσπονδιακό κράτος Βάδης-Βυτεμβέργης, όπου εκπαιδεύσαμε έναν αριθμό εκπαιδευτών μας και στη συνέχεια ιδρύσαμε στην Αθήνα (κέντρο τεχνολογικής εκπαίδευσης και εφαρμογών) 5 ειδικότητες προωθημένης τεχνολογίας, με το σύστημα της μαθητείας.

Οι ειδικότητες αυτές είναι: μηχ. κατασκευής εργαλειοσυστημάτων, τεχν. ηλεκτρον. αυτοματισμών, μηχ. συντ/σης και χειρισμού εργαλειομηχανών, τεχν. προσδιορισμού και ελέγχου ποιότητας μετάλλων και σχεδιαστές ηλεκτρονικού, ηλεκτρολογικού και μηχανολογικού σχεδίου.

Μέσα στο 1985 σε συνεργασία με το ΕΛΚΕΠΑ λειτουργεί πρόγραμμα εκπαίδευσης 100 ατόμων στην ειδικότητα του προγραμματιστή. Στις αρχές του 1986 θα λειτουργήσει δεύτερο τμήμα με άλλα 100 άτομα.

Η εκπαίδευση γίνεται με το σύστημα της ταχύρρυθμης. Ακόμα προγραμματίζουμε και έχουμε εντάξει στα μεσογειακά ολοκλη-

Ενεργός πληθυσμός κατά τομείς οικονομίας σε ποσοστά 1970 – 1983

πους των εργοδοτών και των εργαζομένων κρίνονται απαραίτητες για να υπάρξει ολοκληρωμένη εικόνα των αναγκών της κάθε περιοχής.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται ολοένα και συχνότερη αναφορά στην εισαγωγή τεχνολογίας τόσο στην παραγωγή όσο και στην οργάνωση εργασίας. Πώς λαμβάνεται αυτό υπόψη στο σχεδιασμό της παρεχόμενης από τον ΟΑΕΔ κατάρτισης;

Λόγω της εισαγωγής της νέας τεχνολογίας στους περισσότερους τομείς της οικονομίας

ρωμένα προγράμματα την αγορά κομπιούτερς με τα οποία θα εκπαιδευτούν οι μαθητές μας στα θέματα της πληροφορικής.

Όπως παρατηρείται και σε άλλες χώρες, ορισμένοι παραδοσιακοί οικονομικοί κλάδοι, όπως οικοδομές, κλωστοϋφαντουργία ή ναυπηγία βρίσκονται σε κρίση. Ποια η προτεινόμενη από τον Οργανισμό σας εκπαιδευτική πολιτική για την αντιμετώπισή της; Ποια η ενδεχόμενη συμβολή της ΕΚ;

Είναι γεγονός ότι και στη χώρα μας, όπως σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη παρατηρείται

κρίση σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας όπως εντοπίσατε (οικοδομή, κλωστοϋφαντουργία, ναυπηγικές ειδικότητες).

Ο ΟΑΕΔ έχοντας πλήρη γνώση της κατάστασης που βρίσκεται το εργατικό δυναμικό που απασχολούνταν ή απασχολείται στους αναφερόμενους κλάδους έχει προχωρήσει στην οργάνωση πολλών εκπαιδευτικών προγραμμάτων καθώς και προγραμμάτων μετεκπαίδευσης.

Συγκεκριμένα για την οικοδομή, εκτός των προγραμμάτων που κάνει σε συνεργασία με τους δήμους και τις κοινότητες για να απασχολήσει άνεργους οικοδόμους, οργανώνει προγράμματα εκπαίδευσης οικοδόμων στο παραδοσιακό κτίσιμο, επειδή τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί η κατασκευή και συντήρηση των παραδοσιακών οικισμών σε διάφορες περιοχές της χώρας.

Ακόμα συνεργαζόμενοι με διάφορους δημόσιους φορείς που οργανώνουν προγράμματα αρχιτεκτονικής και κτισίματος, προτείνουμε άνεργους οικοδόμους για να απασχοληθούν.

Στον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας έχουμε οργανώσει πρόγραμμα εκπαίδευσης ανέργων για τη συντήρηση πλεκτομηχανών και ραπτομηχανών και έχουμε εξασκήσει με επιτυχία πίεση στις βιομηχανίες για την πρόσληψη των εκπαιδευμένων.

Τέλος στο χώρο της ναυπηγοεπισκευαστικής ζώνης εκπαιδεύσαμε άνεργους και μετεκπαίδευσουμε εργαζόμενους οι οποίοι είχαν ανεπαρκή προσόντα για να ανταπεξέλθουν στις αυξημένες απαιτήσεις της ζώνης και κινδύνευαν να χάσουν την εργασία τους.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου συμβάλλει με χρηματοδότηση στα αναφερόμενα προγράμματα.

Γενικότερα η πολιτική που εφαρμόζει ο ΟΑΕΔ σε περιπτώσεις εργαζομένων σε κλάδους που πλήττονται από ανεργία είναι η ελανεκπαίδευση και ο επαναπροσανατολισμός τους σε νέα επαγγέλματα.

Πώς γίνεται η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών σας προγραμμάτων;

Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων μας γίνεται ως εξής:

Ως κεντρικός άξονας της επιλογής, λαμβάνονται οι ανάγκες της αγοράς εργασίας. Τα μεν προγράμματα της μαθητείας γίνονται με βάση τις απότερες ανάγκες της αγοράς, της δε ταχύρρυθμης με βάση τις άμεσες.

Ελέγχεται πάντοτε ο υπάρχων εξοπλισμός στα εκπαιδευτικά μας κέντρα, να είναι πλήρης για να καλύπτει όλες τις ανάγκες της εκπαίδευσης. Ακόμα η διαρκής ενημέρωση των σχολών με σύγχρονα διδακτικά βιβλία για την προώθηση υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης.

Οι εκπαιδευτικοί των σχολών μας, οι διευθυντές, οι διευθύνσεις εκπαίδευσης και επιθεώρησης βρίσκονται πάντοτε σε συνεργασία για την καλή λειτουργία των προγραμμάτων.

Πώς γίνεται η μετεκπαίδευση του εκπαιδευτικού δυναμικού;

Η μετεκπαίδευση του εκπαιδευτικού μας προσωπικού γίνεται:

Με τη διοργάνωση, κάθε χρόνο, σεμιναρίων στα οποία λαμβάνουν μέρος όλοι οι εκπαιδευτικοί του Οργανισμού. Τα σεμινάρια αυτά είναι παιδαγωγικά και ειδικότητας. Στα μεν παιδαγωγικά σεμινάρια, διδάσκονται οι σύγχρονες μέθοδοι διδασκαλίας, παιδαγωγική θεωρία, διδακτική . . . ενώ με τις πολλές επισκέψεις στις επιχειρήσεις γίνεται προσπάθεια ενημέρωσής τους στις νέες μεθόδους παραγωγής και στις νέες ενδεχόμενα τεχνολογίες.

Στα σεμινάρια ειδικότητας, εμπλουτίζονται οι γνώσεις των εκπαιδευτικών γύρω από την ειδικότητά τους της οποίας, λόγω της εισαγωγής των νέων τεχνολογιών, έχουν αυξηθεί οι απαιτήσεις.

Ένας άλλος τρόπος μετεκπαίδευσης του προσωπικού είναι η αποστολή ενός αριθμού αυτών, σε χώρες του εξωτερικού, κάθε χρόνο. Έτσι τους παρέχεται η δυνατότητα να παρακολουθήσουν από κοντά τα εκπαιδευτικά συστήματα, και τον τρόπο οργάνωσης των σχολών των άλλων κρατών καθώς και να συμπληρώσουν τις γνώσεις τους στην ειδικότητά τους σε συνδυασμό πάντοτε και με τις νέες τεχνολογίες.

Εκτός των σεμιναρίων και των επισκέψεων στο εξωτερικό, φροντίζουμε πάντα να ενημερώνουμε τις σχολές με βιβλία, περιοδικά, έντυπα αναφερόμενα στις ειδικότητες κάθε σχολής για να υπάρχει όσο το δυνατό πληρής ενημέρωση.

Σε ποιους τομείς της τεχνικής/επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης θεωρείτε ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία;

Πιστεύουμε ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία, σ' αυτή τη φάση, στην επαγγελματική κατάρτιση σε βιομηχανικές ειδικότητες. Οι ανάγκες ειδικευμένου προσωπικού στη βιομηχανία έχουν αυξηθεί κατά πολύ τα τελευταία χρόνια, λόγω της ραγδαίας ανάπτυξης των βιομηχανικών περιοχών στη χώρα μας.

Το προσωπικό των επιχειρήσεων, που μέχρι σήμερα ήταν ανειδίκευτοι εργάτες ή εμπειροτεχνίτες, δεν επαρκεί για να καλύψει τις αυξημένες απαιτήσεις τους.

Έτσι οι δραστηριότητές μας και η εκπαιδευτική πολιτική σήμερα είναι κύρια στραμμένες στον τομέα που καλύπτει τη βιομηχανία και τη μεταποίηση. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη η στενή συνεργασία με βιομηχανικούς και επαγγελματικούς φορείς, για

να εντοπισθούν οι ανάγκες τους σε προσωπικό, ώστε να δοθεί στα άτομα η κατάλληλη εκπαίδευση με τα συστήματα ταχύρρυθμης κατάρτισης και μαθητείας με σκοπό την κάλυψη των κενών των επιχειρήσεων και της μελλοντικής ζήτησης.

Μετά από περισσότερα από τέσσερα χρόνια από την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, πώς έχει εφαρμοσθεί στο επίπεδο του ΟΑΕΔ το άρθρο 118 της συνθήκης της Ρώμης που προβλέπει τη στενή συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στον κοινωνικό τομέα και ιδίως σε θέματα που αφορούν την επαγγελματική εκπαίδευση και επιμόρφωση των εργαζομένων;

Μέχρι σήμερα η συνεργασία του ΟΑΕΔ με τους αντίστοιχους φορείς των κρατών μελών της ΕΟΚ, όπως προβλέπει το άρθρο 118 της συνθήκης της Ρώμης, έχει αναπτυχθεί με τη βοήθεια της Γενικής Διεύθυνσης Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Εκπαίδευσης της Επιτροπής και των κοινοτικών οργάνων όπως Cedefop, Ευρυδική κλπ.

Συγκεκριμένα στον τομέα της εκπαίδευσης έχει επιτευχθεί συνεργασία με το ομοσπονδιακό κράτος της Δ. Γερμανίας (Βάδη-Βυτεμβέργη) όπου έχει εκπονηθεί κοινό εκπαιδευτικό πρόγραμμα με το σύστημα της μαθητείας, στον τομέα της νέας τεχνολογίας (για το πρόγραμμα αυτό έχουμε αναφερθεί παραπάνω). Επίσης το πρόγραμμα αυτό εντάχθηκε στο κοινοτικό δίκτυο επιδείξεως προγραμμάτων κατάρτισης που σχετίζονται με τις Ν.Τ.

Σε άλλες δραστηριότητες εκτός εκπαίδευσης, ο Οργανισμός μας έχει συνεργασθεί με άλλα κράτη της Κοινότητας στα προγράμματα ανταλλαγών υπαλλήλων.

Γνωρίζουμε ακόμα ότι άλλοι δημόσιοι φορείς (ΕΟΜΜΕΧ, γενικός γραμματέας Ν. Γενιάς) έχουν ήδη αναπτύξει τα προγράμματα σε συνεργασία με άλλα κράτη, θα μας ενδιέφερε πάντως η ανάπτυξη συνεργασίας με τις χώρες της Κοινότητας γιατί πιστεύουμε ότι η ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών θα είναι εποικοδομητική στο χώρο της εκπαίδευσης.

Σε ποιους τομείς της επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης θεωρείτε ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία τα προσεχή χρόνια;

Όπως αναφερθήκαμε σε προηγούμενη ερώτηση, η εισαγωγή της νέας τεχνολογίας στη χώρα μας είναι πλέον γεγονός. Κρίνουμε λοιπόν ότι εκτός των βιομηχανικών κλάδων στους οποίους η εκπαίδευση θα είναι απαραίτητη και για τα προσεχή χρόνια, λόγω της συνεχούς ανάπτυξής τους, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία και στον τομέα των νέων τεχνολογιών. Έχουμε ήδη αναπτύξει τις προσπάθειές μας και τις δραστηριότητες

του Οργανισμού στο σχετικό για τις νέες τεχνολογίες ερώτημα.

Τα τελευταία έτη καταβάλλεται προσπάθεια για αποκέντρωση και ανάπτυξη της περιφέρειας με βάση π.χ. τα πενταετή προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης. Πώς συγκεκριμενοποιείται αυτό στο σχεδιασμό και την παροχή επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης από τον ΟΑΕΔ;

Πώς νομίζετε θα μπορούσε να συμβάλει η επαγγελματική κατάρτιση που παρέχεται στα πλαίσια του ΟΑΕΔ στη διατήρηση του πληθυσμού στην επαρχία και, έμμεσα, στην ανάπτυξη της;

Πράγματι καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια από το κράτος για αποκέντρωση και αντιστοίχη ανάπτυξη της οικονομικής ζωής της περιφέρειας.

Ο ΟΑΕΔ, ακολουθώντας την πολιτική αυτή τα τρία τελευταία χρόνια, έχει δώσει κίνητρα, για τη μετακίνηση πληθυσμού από την Αθήνα στις επαρχίες όπως εφάπαξ επίδομα μετεγκατάστασης, κάλυψη εξόδων ενοικίου, εισιτηρίων . . .

Ακόμα προχωρήσαμε στην ανέγερση σύγχρονων εκπαιδευτικών μονάδων και εκσυγχρονισμού των υπαρχόντων, καθώς και εμπλουτισμού του εξοπλισμού τους σε πολλές επαρχιακές πόλεις της Ελλάδας λαμβάνοντας υπόψη τη γεωγραφική θέση κάθε περιφέρειας, την εμπορική και βιομηχανική της ανάπτυξη, την παραδοσιακή και πολιτιστική της ζωή, προχωρήσαμε στην ίδρυση ανάλογων ειδικοτήτων με σκοπό την εκπαίδευση και εξειδίκευση των κατοίκων της περιφέρειας και στη συνέχεια την ένταξή τους στην παραγωγική ζωή της πόλης τους.

Ποια η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη χάραξη της εκπαιδευτικής σας πολιτικής;

Η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων παίζει ουσιαστικό ρόλο στη χάραξη της εκπαιδευτικής μας πολιτικής.

Τόσο σε κεντρικό όσο και περιφερειακό καθώς και σε τοπικό επίπεδο, ερχόμαστε σε επαφή με τους εκπαιδευτικούς και τις ενώσεις εργοδοτών και εργαζομένων για να έχουμε σφαιρικότερη άποψη των άμεσων αναγκών της οικονομίας σε ειδικότητες.

Συντονίζουμε τις απόψεις τους με τις προτάσεις που έχουμε από τις υπηρεσίες μας και την τοπική αυτοδιοίκηση, ελέγχουμε, και σε συνδυασμό με τον εκπαιδευτικό εξοπλισμό που διαθέτουμε στις διάφορες περιοχές, τη δυνατότητα εξεύρεσης χώρων και εκπαιδευ-

τικού δυναμικού, προβαίνουμε στον προγραμματισμό των ειδικοτήτων.

Σημειώνουμε ακόμα ότι και στο ΔΣ του Οργανισμού μετέχουν εκπρόσωποι εργαζομένων και εργοδοτών ισότιμα και με ίσο αριθμό μελών.

Υπάρχουν, και αν ναι, ποιες είναι οι εκτιμώμενες ανάγκες για τη βελτίωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης που προσφέρεται στα πλαίσια του ΟΑΕΔ;

Πώς θα μπορούσε να συμβάλει η ΕΚ και ιδιαίτερα το Κοινωνικό Ταμείο σ' αυτές;

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει έντονες και συνεχείς προσπάθειες για τη βελτίωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης που παρέχουμε. Έχουμε ήδη ξεκινήσει και συνεχίζουμε την προσπάθεια εκσυγχρονισμού των εκπαιδευτικών κτιρίων και των μαθητικών εστιών, καθώς και τη συνεχή ανανέωση του εξοπλισμού σύμφωνα με τις τεχνολογικές εξελίξεις. Εκσυγχρονίσαμε τα αναλυτικά προγράμματα μαθητείας και ταχύρρυθμης επαγγελματικής εκπαίδευσης πάνω στις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις, βελτιώσαμε τα διδακτικά βιβλία δίνοντας κίνητρα για τη συγγραφή των βιβλίων ή μεταφράζοντας ξένα βιβλία. Έχουμε όμως σημαντικά προβλήματα στον τομέα αυτό. Τέλος επιμορφώσαμε το εκπαιδευτικό προσωπικό με σεμινάρια πάνω στις καινούριες παιδαγωγικές μεθόδους. Ένα πρόβλημα που υπάρχει είναι ότι οι εκπαιδευτικοί μας είναι ξεκομμένοι αρκετά χρόνια από τη βιομηχανία και είναι απαραίτητη η εκπαίδευσή τους πάνω στις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις της βιομηχανίας. Ήδη πάνω στο θέμα αυτό βρισκόμαστε σε επαφή με τις βιομηχανίες για τη δημιουργία σεμιναρίων.

Καθιερώσαμε την εναλλασσόμενη εκπαίδευση καθώς και την ισοτιμία των πτυχίων των σχολών μαθητείας με τις αντίστοιχες του υπουργείου παιδείας.

Ακόμα επιτεύχθηκε η ίση μεταχείριση του εκπαιδευτικού μας προσωπικού με του υπουργείου παιδείας.

Στην προσπάθειά μας για τη βελτίωση και αναβάθμιση της εκπαίδευσής μας, πιστεύουμε στην ουσιαστική συμβολή που θα μπορούσε να μας προσφέρει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, με τις ανταλλαγές επισκέψεων, αποστολή εκπαιδευτικών προγραμμάτων, διοργανώσεις συνεδρίων σε εκπαιδευτικά θέματα, αποστολή εκπαιδευτικού προσωπικού σε άλλες χώρες για απόκτηση νέων εμπειριών του τρόπου εκπαίδευσης. Η προσπάθειά μας αυτή θα μπορούσε να τύχει χρηματοδότησης από πλευράς Κοινωνικού Ταμείου.

Ποια τα προγράμματα κατάρτισης ενηλίκων;

Μεγάλο μέρος των προγραμμάτων ταχύρρυθμης επαγγελματικής κατάρτισης απευθύνονται σε ενήλικους άνεργους ή εργαζόμενους οι οποίοι λόγω των νεωτερισμών στην τεχνολογία κινδυνεύουν να χάσουν την απασχόλησή τους.

Τα προγράμματα αυτά είναι σύντομης διάρκειας από 2-10 μήνες, εκπαιδεύουν κύρια σε τεχνικές ειδικότητες αλλά και σε ειδικότητες του τομέα παροχής υπηρεσιών καθώς και εξειδίκευση σε τέχνες που προάγουν την ελληνική παράδοση και τον πολιτισμό.

Κύριο σκοπό έχουν να δώσουν στους ενήλικες σε σύντομο χρονικό διάστημα γνώσεις και δεξιότητες με καλές προοπτικές να αποκτήσουν ένα επάγγελμα που να έχει ζήτηση στην αγορά εργασίας.

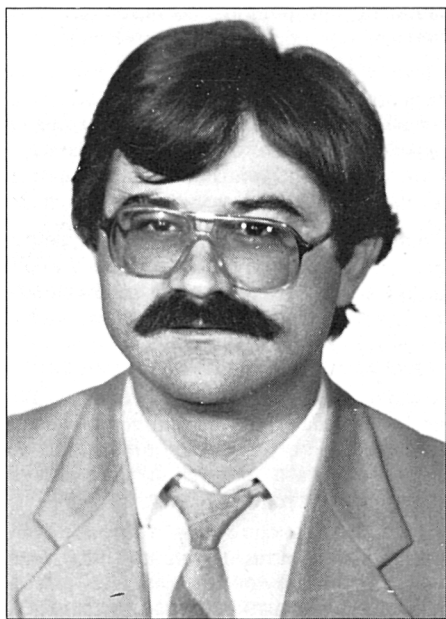
Κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων αυτών που γίνονται στα κέντρα μας αλλά και σε εργοτάξια του δημοσίου, κοινωνικοποιημένου ή ιδιωτικού τομέα, οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι επιδοτούνται και ασφαλιζονται.

Το άρθρο 123 της συνθήκης της Ρώμης προβλέπει την ίδρυση του Κοινωνικού Ταμείου για τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης των εργαζομένων εντός των κρατών που αποτελούν την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και την κατ' αυτόν τον τρόπο συμβολή στην ανύψωση του βιοτικού τους επιπέδου. Ποιες κατά τη γνώμη σας οι σχετικές με το Κοινωνικό Ταμείο προτεραιότητες του Οργανισμού σας; Πώς βλέπετε να εξελίσσεται η συμμετοχή σας;

Ο ΟΑΕΔ είναι ο κύριος φορέας εφαρμογής της κυβερνητικής πολιτικής στον τομέα της απασχόλησης. Στο πλαίσιο της πολιτικής αυτής εκπονεί προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης εργατικού δυναμικού.

Για τα προγράμματα αυτά επωφελείται της συνδρομής του ΕΚΤ εφόσον οι εθνικοί στόχοι συμπίπτουν μ' εκείνους που έχουν δοθεί βάσει των κατευθύνσεων του ΕΚΤ οι οποίοι υπαγορεύονται κάθε φορά από την κοινωνικοοικονομική κατάσταση που επικρατεί στην Κοινότητα.

Η πενταετής εμπειρία που αποκτήθηκε από τον ΟΑΕΔ κατά την εφαρμογή των χρηματοδοτούμενων από το ΕΚΤ προγραμμάτων είναι σημαντική και μπορεί να αξιοποιηθεί δυναμικά, τόσο για την αύξηση των θετικών αποτελεσμάτων που προαναφέρθηκαν όσο και για τη μείωση των αδυναμιών που εμφανίζονται συνήθως σε κάθε καινούργια ενέργεια.

Συνέντευξη με τον κ. Λουκά Αποστολίδη

σύμβουλο του ΚΕΜΕΤΕ – Κέντρο
Μελετών Τεκμηρίωσης και Εκπαί-
δευσης της ΓΣΕΕ

Σερά παραγόντων φαίνεται ότι συμφωνεί ότι η ποιότητα του εργατικού δυναμικού αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την ανταγωνιστικότητα και τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής βιομηχανίας.

Συμφωνείτε με τη διαπίστωση αυτή;

Αν ναι, πώς πιστεύετε ότι θα μπορούσε να βελτιωθεί η κατάσταση;

Ποια η συμβολή των εργαζομένων στον τομέα αυτόν;

Είναι γεγονός ότι η ποιότητα του εργατικού δυναμικού αποτελεί πολλές φορές καθοριστικό παράγοντα για την αποδοτικότητα, την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής βιομηχανίας.

Αυτό είναι εμπειρικά αυταπόδεικτο για κάποιον που είναι ενταγμένος στο παραγωγικό σύστημα αλλά στις μέρες μας είναι σημαντική η επιστημονική του τεκμηρίωση.

Στην πριν την κρίση περίοδο το συνδικαλιστικό κίνημα κατάγγελε και μαχόταν ενάντια στις συνέπειες της τaylorιστικής οργάνωσης της εργασίας που αποξένωσε τον εργάτη από την παραγωγή, δημιουργούσε ψυχολογικές παρενέργειες και αποειδίκευε την εργασία κάνοντάς τη μονότονη και χωρίς ενδιαφέρον. Αυτή η αποειδίκευση της εργασίας θεωρούνταν σχεδόν απόλυτη και ο εργάτης αντιμετωνόλιζονταν σαν ένα εξάρτημα της μηχανής του οποίου οι κινήσεις ήταν απόλυτα προβλέψιμες και ρυθμισμένες από τα γραφεία μεθόδων.

Με την κρίση και το πρόβλημα εξάντλησης των τaylorιστικών και φορντιστικών μεθόδων αύξησης της παραγωγικότητας οι ίδιες οι διοικήσεις των επιχειρήσεων (στην Αμερική και την Ιαπωνία κύρια υπάρχουν έρευνες που το τεκμηριώνουν) άρχισαν να θέτουν το ζήτημα της εργατικής συμβολής

στην αύξηση της παραγωγικότητας των «αποθεμάτων παραγωγικότητας» που διαθέτουν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι κατέχοντας μια εμπειρική γνώση της παραγωγικής διαδικασίας που σ' ένα βαθμό διαφεύγει από τον έλεγχο των γραφείων οργάνωσης και μεθόδων αλλά που είναι καθοριστική για την πραγματοποίηση του παραγωγικού προγράμματος.

Ταυτόχρονα λοιπόν με την κρίση του τaylorισμού και την απαρχή μιας νέας διαδικασίας καινοτομιών στις τεχνολογίες παραγωγής, την εισαγωγή της ηλεκτρονικής και της αυτοματοποίησης διαπιστώνεται το βάρος που είχε όλη τη μεταπολεμική περίοδο η εργατική γνώση για την εκβιομηχάνιση που γνωρίσαμε.

Στην Ελλάδα η κατάσταση δεν μπορεί να είναι διαφορετική· η πρωτόβουλη συμμετοχή του εργατικού δυναμικού στην παραγωγή είναι καθοριστική για τους ρυθμούς με τους οποίους αυτή επιτυγχάνεται και για την ποιότητα του προϊόντος.

Τα περιθώρια βελτίωσης της σημερινής κατάστασης και ενίσχυσης της πορείας εξόδου απ' την κρίση μέσα απ' την κινητοποίηση του εργατικού δυναμικού είναι πολλά και οι εργαζόμενοι ανταποκρίνονται εκεί που οι εργασιακές σχέσεις βελτιώνονται, δημοκρατικοποιούνται και τολμούνται κάποιες κοινωνικές καινοτομίες.

Κατά τη γνώμη της ΓΣΕΕ πώς θα μπορούσε να γίνει αποτελεσματικότερη η σύνδεση μεταξύ εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας και οικονομίας γενικότερα;

Στην Ελλάδα υπάρχει οξυμένο ένα πρόβλημα, αυτό ακριβώς της χρόνιας καθυστέρησης της Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΤΕΕ). Μόλις το 1959 παίρνονταν νόμοι που τη θεσμοθετούσαν συγκεκριμένα

κρίμενο δίκτυο στην ελληνική εκπαίδευση. Ποτέ όμως παρ' όλες τις μεταρρυθμίσεις που επιχειρήθηκαν όπως το 1973 και το 1976-77 η ΤΕΕ δεν έφθασε το επίπεδο εκείνο παροχής γνώσεων και κατάρτισης που απαιτούσε το ελληνικό παραγωγικό σύστημα. Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός ποτέ δεν καταπιάστηκε ουσιαστικά και επίμονα με την ανάπτυξη της ΤΕΕ αλλά παίρνονταν κατά διαστήματα ευκαιριακά ημίμετρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι αμέσως μετά το 1976-77 που πάρθηκαν νόμοι εκσυγχρονισμού της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας ΤΕΕ, με στόχο την προσέλκυση προς αυτήν των νέων που έδειχναν προτίμηση για τη γενική εκπαίδευση, τα αποτελέσματα ήταν εντελώς αντίθετα από τα αναμενόμενα· το ποσοστό ροής προς την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση άρχισε μια πιο φθίνουσα πορεία από ό,τι στην προηγούμενη περίοδο. Έτσι στην Ελλάδα, αντίθετα απ' ό,τι συμβαίνει στις ευρωπαϊκές χώρες, το δυναμικό της ΤΕΕ στη μέση εκπαίδευση για παράδειγμα καλύπτει μόνο το 19,5% το 1973-74 και το 11,5% το 1981-82 ενώ στη Γαλλία φθάνει το 1979 το 46% και στη Δ. Γερμανία το 72%.

Από το 1981 έγιναν έντονες προσπάθειες αναβάθμισης της ΤΕΕ δίνοντας βάρος και κοινωνικό κύρος στο τριτοβάθμιο βασικά επίπεδο δηλ. στα ΤΕΙ (ν. 1404/83). Ήδη απ' ό,τι διαπιστώνει κανείς στα στατιστικά στοιχεία, οι προηγούμενες τάσεις έχουν ανακοπεί και αρχίζει μια περίοδος βελτίωσης της θέσης της ΤΕΕ στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Παράλληλα εκτός από τις μεταρρυθμίσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα άρχισε ν' αναπτύσσεται με ταχύτητα ένα δίκτυο επιμόρφωσης-επανεκπαίδευσης δίπλα και σχετικά αυτόνομα απ' τη βασική εκπαίδευση με την

αγορά εργασίας και την οικονομία. Γενικότερα θα πρέπει να εφαρμοσθεί με γρήγορους ρυθμούς το περιεχόμενο του νόμου 1404/83 στα τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα (ΤΕΙ) και από το δίκτυο επιμόρφωσης που αναφέραμε, το οποίο μέχρι σήμερα είναι προϊόν ανεξάρτητων και ασυντόνιστων πρωτοβουλιών, να οργανωθεί σε σύστημα.

Σε ποιους τομείς θα πρέπει κατά τη γνώμη σας να δοθεί προτεραιότητα όσον αφορά την τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση/κατάρτιση στη χώρα σας;

Ήδη στο νόμο για τα ΤΕΙ υπάρχει μια εξειδίκευση του πενταετούς στο χώρο της ΤΕΕ με την οποία συμφωνούμε σε γενικές γραμμές. Δίνεται βάρος σε τεχνολογίες αιχμής, αλλά δεν παραμελούνται οι παραδοσιακοί αλλά ουσιαστικοί κλάδοι για την ελληνική οικονομία και βιομηχανίας όπως η υφαντουργία για παράδειγμα.

Ποια η θέση της ΓΣΕΕ όσον αφορά την ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση στην Ελλάδα, τόσο σε επίπεδο μεγάλων όσο και μικρών/μεσαίων επιχειρήσεων;

Η ΓΣΕΕ είναι σύμφωνη με την επέκταση της ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης στο βαθμό που δεν θα λειτουργούν οι εκπαιδευόμενοι σαν επιδοτούμενο φθινό εργατικό δυναμικό για τις επιχειρήσεις. Είναι τέτοιες οι ανάγκες σε εκπαίδευση των ελλήνων εργαζομένων που πιστεύουμε ότι θα είναι κρίμα να υποτιμηθεί τόσο η ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση που αντίθετα συνδέοντας θεωρία και πράξη μπορεί ν' αποδώσει εξαιρετικά σαν τρόπο εκπαίδευσης. Ακόμα η ΓΣΕΕ πιστεύει ότι οι εργαζόμενοι και τα συνδικάτα στις επιχειρήσεις πρέπει να έχουν δυνατότητα παρέμβασης και συμμετοχής στα προγράμματα και στον τρόπο διεξαγωγής της ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης.

Ποια η θέση της ΓΣΕΕ όσον αφορά τη συνεχή εκπαίδευση και πώς υλοποιείται αυτή;

Ο εντατικός και επιταχυνόμενος ρυθμός που συντελούνται οι τεχνολογικές αλλαγές στο σύγχρονο κόσμο, η ανάγκη της Ελλάδας να ενσωματώσει νέες τεχνολογίες στην παραγωγή της προκειμένου να μη χάσει ακόμα μια φορά το τρένο της τεχνολογικής επανάστασης επιβάλλει ανάπτυξη ταχύρρυθμη της συνεχούς εκπαίδευσης. Αυτός όμως ο θεσμός είναι αδύνατον να επεκταθεί και ν' αγκαλιάσει ένα υπολογίσιμο κομμάτι των εργαζομένων εάν δεν γίνει πράξη, με την επικύρωση της 140/1974 διεθνούς σύμβασης που αναφέρεται στην εκπαιδευτική άδεια με αποδοχές. Είναι αξιοσημείωτη η εμπειρία των δυτικοευρωπαϊκών χωρών όπου τα συστήματα συνεχούς εκπαίδευσης των εργαζομένων είναι συνυφασμένα με την κατοχύρωση της εκπαιδευτικής άδειας με αποδοχές.

Ποιες οι θέσεις της ΓΣΕΕ όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση και την επανεκ-

παίδευση των εργαζομένων και πώς αυτές μεταφράζονται στο επίπεδο των συλλογικών συμβάσεων;

Στην Ελλάδα παρ' όλο που ο νόμος 3239/55 για τις συλλογικές συμβάσεις δεν περιόριζε το περιεχόμενό τους στο διακανονισμό του μισθού, τελικά στην πράξη δεν είχε κατοχυρωθεί μια παράδοση διαπραγματεύσης γύρω από ένα φάσμα θεμάτων όπως συμβαίνει στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Επιπλέον υπάρχουν ιεραρχημένα πολλαπλά επίπεδα συλλογικών συμβάσεων. Τα ζητήματα επαγγελματικής κατάρτισης και επανειδίκευσης τίθενται συνήθως στο χαμηλότερο επίπεδο συλλογικών συμβάσεων δηλ. αυτών που συνάπτονται στον επιχειρησιακό χώρο πχ. ΔΕΗ, Αλουμίνιον Ελλάδος κλπ.

Μετά από περισσότερα από τέσσερα χρόνια από την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, πώς έχει εφαρμοστεί στο επίπεδο της ΓΣΕΕ το άρθρο 118 της συνθήκης της Ρώμης που προβλέπει τη στενή συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στον κοινωνικό τομέα και ιδίως σε θέματα που αφορούν την επαγγελματική εκπαίδευση και επιμόρφωση των εργαζομένων;

Η συνεργασία των κρατών μελών της ΕΟΚ στον κοινωνικό τομέα και ιδίως σε θέματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εργαζομένων εντατικοποιήθηκε περίπου την εποχή ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Η ΓΣΕΕ έχει αναπτύξει τη συνεργασία της (στα πλαίσια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της προς συνδικαλιστές και άλλους εργαζόμενους) με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των άλλων χωρών αλλά και με διάφορους δημόσιους επιμορφωτικούς θεσμούς των ευρωπαϊκών χωρών.

Ποια η συμμετοχή των εργαζομένων στη χάραξη της πολιτικής σχετικά με την επαγγελματική κατάρτιση;

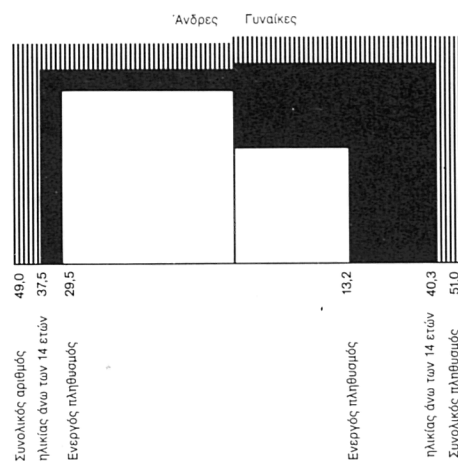
Πέρα από τις παρεμβάσεις που οργανώνει το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα με δικές του πρωτοβουλίες και διεκδικήσεις οι οποίες στηρίζονται συνήθως σε μια ερευνητική προεργασία τεκμηρίωσης, υπάρχει θεσμοθετημένη συμμετοχή αντιπροσώπων της ΓΣΕΕ σε κεντρικά συντονιστικά όργανα για τα εκπαιδευτικά ζητήματα όπως για παράδειγμα στο «Συμβούλιο Παιδείας».

Ποιο το ΚΕΜΕΤΕ, ποιοι οι σκοποί λειτουργίας του και ποιες οι σχετικές με την εκπαίδευση δραστηριότητές του;

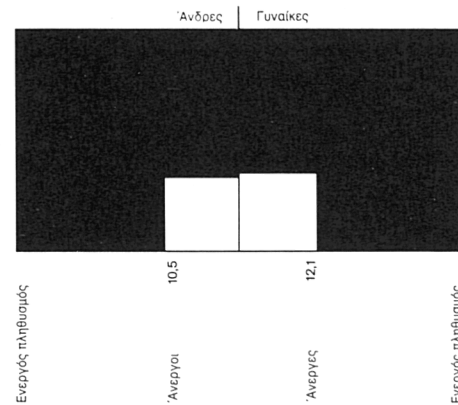
Τρεις είναι οι βασικοί στόχοι του Κέντρου Μελετών, Τεκμηρίωσης και Εκπαίδευσης (ΚΕΜΕΤΕ):

1. Η έρευνα. Οργανώνει έρευνες γύρω από την ιστορία της εργασίας, την ιστορία του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος, την οικονομία της εργασίας, την κοινωνιολογία της εργασίας, και γύρω από διάφορα θέματα άμεσου ενδιαφέροντος για τη συνδικαλιστική δράση.

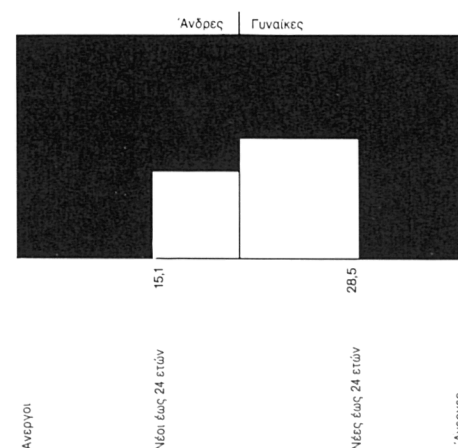
Ποσοστό ανδρών και γυναικών στο συνολικό πληθυσμό με τα εκάστοτε ποσοστά των ατόμων ηλικίας άνω των 14 ετών και του ενεργού πληθυσμού

Ποσοστό των άνεργων στον ενεργό πληθυσμό ανδρών και γυναικών

Ποσοστό των νέων ηλικίας έως 24 ετών στο σύνολο των άνεργων ανδρών και γυναικών

RUDOLF J. SCHMITT/Βερολίνο

2. Τεκμηρίωση και Πληροφόρηση. Το ΚΕΜΕΤΕ επιδιώκει μια συνεχή και σφαιρική πληροφόρηση και τεκμηρίωση για όλα τα θέματα που αφορούν την τακτική και στρατηγική του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος.

3. Η Συνδικαλιστική Εκπαίδευση, που στηρίζεται στις παραπάνω αρχές:

α. Διαλεκτικό δέσιμο θεωρίας και πρακτικής.

β. Μαζική ακηδεμόνευτη εκπαίδευση, που θα εξυπηρετεί τα συμφέροντα του εργατικού κινήματος και τις ανάγκες της συνδικαλιστικής πράξης.

γ. Αποκέντρωση. Στόχος είναι ο πολλαπλασιασμός των κέντρων που θα οργανώσουν συνδικαλιστική εκπαίδευση.

■ Το τμήμα εκπαίδευση του ΚΕΜΕΤΕ περιλαμβάνει:

Εκπαιδευτικούς κύκλους μαθημάτων που οργανώνονται σε πέντε επίπεδα α) εθνικό διεπαγγελματικό, β) περιφερειακό διεπαγγελματικό, γ) ομοσπονδιακό επαγγελματικό, δ) τοπικό διεπαγγελματικό και ε) ελιχειρησιακό ή εργοστασιακό.

■ Το τμήμα της εκπαίδευσης εξασφαλίζει επίσης τη λειτουργία σχολών συνδικαλιστικής εκπαίδευσης σε διάφορα μέρη της Ελλάδας με κεντρικό άξονα στη θεματολογία τους επίκουρα ζητήματα της συνδικαλιστικής πράξης.

■ Πρόσφατα άρχισε μια διαδικασία ανάδειξης επιμορφωτών μέσα από το σώμα των συνδικαλιστών. Αυτό σημαίνει ότι σύντομα θα οργανώσει σεμινάρια επιμόρφωσης – επιμορφωτών.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται ολοένα και συχνότερη αναφορά στην εισαγωγή τεχνολογίας τόσο στην παραγωγή όσο και στην οργάνωση εργασίας. Ποιες πιθανές επιπτώσεις στους εργαζομένους και πώς μπορεί να συμβάλει η επαγγελματική κατάρτιση στην επίλυση των προβλημάτων που προκύπτουν ενδεχομένως;

Η εισαγωγή τεχνολογίας γνωστή σαν ηλεκτρονοποίηση, αυτοματοποίηση ή ρομποτική επηρεάζει τόσο την παραγωγή όσο και την οργάνωση της εργασίας και έχει προφανώς πολλές επιπτώσεις στους εργαζομένους. Η πρώτη και μεγαλύτερη είναι ίσως η αμφισβήτηση της εργασίας τους. Στο βαθμό δηλ. που η παραγωγική ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών μειώνει την ανάγκη σε εργατικό δυναμικό ο κίνδυνος της ανεργίας γίνεται απειλητικότερος. Στη συνέχεια αλ-

λάζουν οι ειδικότητες και γίνεται συνολική αναδιάταξη των μέχρι σήμερα ιεραρχιών στις ειδικότητες πράγμα που σημαίνει ότι μεταβάλλεται η σύνθεση του ίδιου του κοινωνικού στρώματος των εργαζομένων. Για τις συνθήκες εργασίας παρ' όλο που οι νέες τεχνικές θα μπορούσαν να συμβάλλουν στη βελτίωσή τους εάν δεν αναληφθεί συστηματική προσπάθεια για κάτι τέτοιο το αποτέλεσμα θα είναι η επιδείνωσή τους.

Είναι σίγουρο όμως ότι οι σημερινές νέες τεχνολογίες απαιτούν αυξημένη παρέμβαση (διανοητική και όχι τόσο χειρωνακτική) του εργαζόμενου στην παραγωγή, άρα μεγαλύτερη ικανότητα παρέμβασης που αναμφισβήτητα αποκτιέται μέσω της επαγγελματικής επιμόρφωσης. Εάν η επαγγελματική κατάρτιση δεν περιορίζεται στενά σε θέματα εμπειρικής μάθησης αλλά δίνει τη δυνατότητα στον εργαζόμενο να βελτιώνει και να διευρύνει το πνευματικό του κριτήριο τόσο διευρύνονται ταυτόχρονα και τα περιθώρια βελτίωσης που περιέχουν οι νέες τεχνολογίες και άμβλυνσης των αρνητικών τους επιπτώσεων.

Συνέντευξη με τον κ. Τ. Παπαλεξόπουλο

Πρόεδρο Συνδέσμου Ελλήνων Βιομηχάνων

Σειρά παραγόντων φαίνεται ότι συμφωνεί ότι η ποιότητα του εργατικού δυναμικού αποτελεί σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα για την ανταγωνιστικότητα και τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής βιομηχανίας. Αν θέλετε να μας πείτε ποιες ήταν οι ενέργειες της εργοδοσίας σχετικά με το θέμα αυτό, ποια η συμβολή της βιομηχανίας στην επαγγελματική κατάρτιση των εργαζομένων και πώς εξελίχθηκε ιδίως μετά το 1981; (πχ. ποσοστό σχετικών δαπανών του ιδιωτικού τομέα, κλάδοι, μέσος όρος διάρκειας προγραμμάτων κλπ.)

Αναμφισβήτητο το κατάλληλο εκπαιδευμένο προσωπικό συντελεί στην αύξηση της παραγωγικότητας που, με τη σειρά της, προάγει την ανταγωνιστικότητα και συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας.

Ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή που ζούμε, σε εποχή δηλαδή που η γνώση των τεχνολογιών ενός επαγγέλματος χάνεται σιγά-σιγά μπροστά στις νέες τεχνολογίες που μας έρχονται και που η χώρα μας τοποθετείται, μαζί με την υπόλοιπη Ευρώπη, σ' έναν έντονο διεθνή ανταγωνισμό, οι επιχειρήσεις είναι υποχρεωμένες να βελτιώσουν την παραγωγικότητά τους με νέες διαδικασίες (αυτοματισμοί, πληροφορική κ.ο.κ.) και με παραγωγή αρίστης ποιότητας προϊόντων.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο εδώ και αρκετά χρόνια οι μεγάλες βιομηχανίες έχουν αναπτύξει ενδοεπιχειρησιακές δραστηριότητες για την επιμόρφωση του προσωπικού τους (πχ. ADG, Τσιμέντα TITAN, Χημική Βιομηχανία Βορείου Ελλάδος, Hellenic Steel κ.ο.κ.), με προϋπολογισμούς που υπερβαίνουν το 1,5% των συνολικών αμοιβών του προσωπικού και με προγράμματα πάνω από 100 ώρες το χρόνο.

Πώς νομίζετε ότι θα ήταν δυνατόν να προωθηθεί η ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση στην Ελλάδα;

- α) όσον αφορά τις μεγάλες επιχειρήσεις και
- β) τις μικρές οικονομικές μονάδες που αποτελούν και το χαρακτηριστικό γνώρισμα της ελληνικής οικονομίας;

Και για τις δυο περιπτώσεις χρειάζεται μια υποδομή που θα αφορά γενικά την επιμόρφωση.

Αυτό σημαίνει, εκτός από την αντίληψη για την αναγκαιότητά της, ότι θα δημιουργηθεί το κατάλληλο προσωπικό ικανό να διαπιστώνει τις ανάγκες, να διαμορφώνει τα προγράμματα, να επιλέγει τις εκπαιδευτικές μεθόδους, να πραγματοποιεί το πρόγραμμα και να ασκεί το κατάλληλο follow-up από το οποίο θα επανατροφοδοτούνται τα προγράμματα επιμόρφωσης. Απαραίτητη βέβαια, είναι η εξασφάλιση των οικονομικών πόρων και εδώ αξιολογείται θετικά η συμβολή του Κοινωνικού Ταμείου της ΕΟΚ.

Τα παραπάνω, ενώ μπορεί να είναι εφικτά για μια μεγάλη επιχείρηση με μόνες τις ίδιες δυνάμεις της, είναι σχεδόν ανέφικτα για τις μικρομεσαίες για εύλογους λόγους. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να εμπλακούν στο κύκλωμα της επιμόρφωσης του προσωπικού τους. Για τις περιπτώσεις αυτές κρίνουμε απαραίτητη την ύπαρξη διεπιχειρησιακών σχολών (όπως πχ. το IBEPE για το οποίο θα πούμε πιο κάτω). Θα μπορούσε πχ. σε κάθε βιομηχανική περιοχή να λειτουργήσει μια τέτοια σχολή στην οποία οι φοιτητές θα είχαν την ευχέρεια να εφαρμόζουν την εναλλασσόμενη εκπαίδευση.

Γνωρίζουμε ότι ορισμένες μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, στις οποίες προστέθηκαν αργότερα και δημόσιες, δημιούργησαν τον Διεπιχειρησιακό Σύνδεσμο Βιομηχανικής και Επαγγελματικής Επιμόρφωσης. Θέλετε να μας πείτε τους στόχους του Συνδέσμου και τις ενέργειες στις οποίες έχει προβεί;

Ο Διεπιχειρησιακός Σύνδεσμος Βιομηχανικής και Επαγγελματικής Επιμόρφωσης είναι ένας οργανισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ιδρύθηκε το 1980 από μια ομάδα βιομηχανιών οι οποίες έγκαιρα είχαν διαγνώσει όχι μόνον ότι η επιμόρφωση αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες στην ανάπτυξη της παραγωγικής διαδικασίας και της κοινωνικής παραγωγής, αλλά και ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μεταποιητικών επιχειρήσεων δεν είχαν την αντικειμενική ευχέρεια να αναπτύξουν μόνες τους την απαιτούμενη δραστηριότητα. Ιδρυτές του Συνδέσμου είναι οι ακόλουθες 13 μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις: Αθηναϊκή Χαρτοποιία ΑΕ, Αλουμίνιον της Ελλάδος ΑΕ, Ελληνική Βιομηχανία Δομικών Υλικών «ΕΛΛΕΝΙΤ» ΑΕ, Ελληνική Εταιρία Βιομηχανικών και Μεταλλευτικών Επενδύσεων, Ελληνική Εταιρία Χάλυβος, Εταιρία Επιχειρήσεων Μεταλλευτικών, Βιομηχανικών και Ναυτιλιακών, SHELMAN ΑΕ, Ελληνοελβετική Βιομηχανία Επεξεργασίας Ξύλου, Ανώνυμος Εταιρία Τσιμέντων «TITAN», Ελληνικά Ναυπηγεία, Ελληνικά Δωλιστήρια Ασπροπύργου, Χημικές Βιομηχανίες Βορείου Ελλάδος, Henninger Hellas SA. Στη συνέχεια έγιναν μέλη η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού και τελευταία και η ΕΤΒΑ (Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης).

Μεταξύ των μελών του Συνδέσμου περιλαμβάνονται επίσης ορισμένα φυσικά πρό-

σωπα - στελέχη των επιχειρήσεων που προαναφέρθηκαν.

Σκοπός του Συνδέσμου είναι η επιμόρφωση του προσωπικού βιομηχανιών και βιοτεχνιών - μελών ή όχι - με σκοπό τη δημιουργία ικανών στελεχών που θα συμβάλουν αποτελεσματικότερα στη βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων.

Αναλυτικότερα, τα επιμορφωτικά προγράμματα του Συνδέσμου αποβλέπουν:

α) στην εξειδίκευση ή τελειοποίηση ειδικευμένων τεχνιτών και εργοδηγών που επανδρώνουν τους τομείς παραγωγής και συντήρησης εγκαταστάσεων και εξοπλισμού, βελτιώνοντας προοδευτικά την αποδοτικότητά τους·

β) στην προαγωγή και την απόκτηση πολυδυναμίας των μεσαίων στελεχών·

γ) στην κοινωνική προαγωγή των εργαζομένων στις επιχειρήσεις.

Προϋπόθεση για τη δημιουργία των κατάλληλων επιμορφωτικών προγραμμάτων είναι η συνεχής παρακολούθηση της εξέλιξης της τεχνολογίας όσον αφορά τις μεθόδους και τον εξοπλισμό, στην Ελλάδα και το εξωτερικό - δραστηριότητα που αποτελεί έναν από τους κυριότερους στόχους του Συνδέσμου.

Το ΙΒΕΠΕ

Για την υλοποίηση των σκοπών του Συνδέσμου Βιομηχανικής και Επαγγελματικής Επιμορφώσεως ιδρύθηκε το 1981 το Ινστιτούτο Βιομηχανικής και Επαγγελματικής Επιμορφώσεως (ΙΒΕΠΕ).

Το ΙΒΕΠΕ λειτουργεί από τότε συστηματικά στις εγκαταστάσεις του, στους πρόποδες της Πάρνηθας, που καλύπτουν, συνολικά, 1 100 m². Οι χώροι περιλαμβάνουν αίθουσες διδασκαλίας και συγκεντρώσεων, συνεργεία με σύγχρονο βιομηχανικό εξοπλισμό για θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση, γραφεία και άλλους βοηθητικούς χώρους.

Η διδασκαλία έχει ανατεθεί σε ειδικούς εκπαιδευτές - μηχανικούς και ειδικευμέ-

νους τεχνικούς εκπαιδευτές - , με εμπειρία στη βιομηχανία και τις σύγχρονες μεθόδους παιδαγωγικής για ενήλικες.

Σχετικά με τη συνεχή εκπαίδευση, ποια η πολιτική που έχει υιοθετηθεί εν γένει από τις ιδιωτικές ελληνικές επιχειρήσεις για την προώθησή της (πχ. άδειες, αναγνώριση της επιπλέον κατάρτισης, εξέλιξη κλπ.);

Η πιο πέρα διάδοση δραστηριοτήτων, όπως του ΙΒΕΠΕ, απαιτεί συναίνεση και άμεση συνεργασία με τους άλλους δύο κοινωνικούς εταίρους (κράτος και εργαζόμενοι).

Δυστυχώς, στον τομέα αυτό υπάρχει μια υστέρηση σε σχέση με τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Φαίνεται όμως ότι η πολιτεία προτίθεται να μελετήσει το θέμα. Εμείς είμαστε έτοιμοι να το συζητήσουμε με κύριο στόχο την προώθησή του προς μια κατεύθυνση θετική και για τους εργαζόμενους, αλλά και τις επιχειρήσεις.

Πάντως, αυτό που πρέπει να τονισθεί είναι ότι και σ' αυτό το θέμα χρειάζεται συνεργασία και συντονισμός με την πολιτεία.

Σχετικά με την πρακτική άσκηση των εκπαιδευόμενων στις επιχειρήσεις (πχ. μαθητεία) και την εναλλασσόμενη εκπαίδευση που εφαρμόζεται στη χώρα σας, ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, τα πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα και ενδεχόμενα προβλήματα;

Τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η πρακτική άσκηση των εκπαιδευόμενων είναι ευνότητα και δεν χρειάζεται ανάπτυξη. Θέλω απλώς να σημειώσω ότι η βιομηχανία προσπαθεί να προσφέρει θέσεις για μαθητευόμενους και πιστεύουμε ότι με την εφαρμογή της εναλλασσόμενης εκπαίδευσης που τώρα μόλις αρχίζει να εφαρμόζεται στη χώρα μας, θα προωθηθεί σημαντικά αυτή η προσπάθεια. Ο θεσμός αυτός εξεταζόμενος βραχυπρόθεσμα από την οργανωτική και οικονομική του πλευρά για την επιχείρηση, θάλεγα ότι απαιτεί απασχόληση προσωπικού για την επίβλεψη και εκμάθηση των μαθητευόμενων, ένα συντονισμό και οργάνωση, γενικότερα, που αποτιμώνται με κάποιο κόστος. Μακροπρόθεσμα όμως πιστεύουμε ότι το κόστος αυτό είναι μια

σωστή επένδυση από την οποία επωφελείται η βιομηχανία αλλά και οι ΜΜΕ.

Σε ποιους τομείς θα έπρεπε να δοθεί, κατά τη γνώμη σας, προτεραιότητα όσον αφορά την τεχνικο-επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση για την ανάπτυξη της οικονομίας; Ποιες οι κυριότερες ανάγκες σε εργατικό δυναμικό;

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το μέλλον της οικονομικής ανάπτυξης εξαρτάται από την εφαρμογή της προηγμένης τεχνολογίας. Άρα, η προτεραιότητα για την εκπαίδευση πρέπει να αφορά τον τομέα αυτό. Στη χώρα μας όμως, όπου η προηγμένη τεχνολογία δεν έχει ακόμη διεισδύσει σε επαρκή έκταση, χρειάζεται να ενθαρρυνθεί η εφαρμογή σύγχρονης, εξελιγμένης τεχνολογίας πριν να επιδιωχθεί η υιοθέτηση τεχνολογίας αιχμής. Γενικά, ο Έλληνας εργαζόμενος εξοικειώνεται εύκολα με νέες μεθόδους παραγωγής και συντήρησης.

Ειδικότερα όμως χρειάζεται κατάρτιση και επιμόρφωση σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα με μεγαλύτερη βαρύτητα στα στελέχη και ιδιαίτερα στα μεσαία (Maîtrise).

Πώς νομίζετε ότι θα μπορούσε να γίνει αποτελεσματικότερη η σύνδεση μεταξύ εκπαίδευσης, αγοράς εργασίας και οικονομίας γενικότερα;

Η εκπαίδευση μπορεί σαφέστατα - και πρέπει - να γίνει πιο αποτελεσματική και μάλιστα με τη συνεργασία όλων των αρμοδίων φορέων, δηλαδή πολιτείας, παραγωγικών φορέων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και εργαζομένων. Η εκπαίδευση είναι ένας τομέας που χρήζει πάντα ιδιαίτερης προσοχής, πρέπει να τηρούνται συναινετικές διαδικασίες μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, να κρατείται ο τομέας αυτός μακριά από πολιτικές σκοπιμότητες, γιατί η αποστολή του είναι καθαρά εθνική.

Μετά από περισσότερα από τέσσερα χρόνια από την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, πώς έχει εφαρμοστεί στο επίπεδο του ΣΕΒ το άρθρο 118 της συνθήκης της Ρώμης που προβλέπει τη στενή συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στον κοινωνικό τομέα και ιδίως σε θέματα που αφορούν την επαγγελματική εκπαίδευση και επιμόρφωση των εργαζομένων;

Τα καιρία προβλήματα της ανεργίας και της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας που αντιμετωπίζουμε σαν χώρα αλλά και σαν ΕΟΚ επιβάλλουν στα κράτη μέλη, σε συνεργασία με τις επιχειρήσεις και τους κοινωνικούς εταίρους, να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για σωστή επαγγελματική εκπαίδευση και επιμόρφωση τόσο των νέων αλλά και γενικότερα των εργαζομένων.

Αναμφισβήτητα η Ελλάδα έχει επωφεληθεί από τη συνεργασία με τις άλλες χώρες της ΕΟΚ, ιδιαίτερα στον τομέα της επαγγελμα-

Η δραστηριότητα του ΙΒΕΠΕ από το 1981 μέχρι σήμερα φαίνεται συνοπτικά στον παρακάτω πίνακα:

Έτος	Αριθμός προγραμμάτων	Ώρες διδασκαλίας	Εκπαιδευόμενοι		Δαπάνες προγραμμάτων (εκατ. δρχ.)	Αριθ. συμμετοχής επιχειρήσεων
			άτομα	ανθρωπο-ημέρες		
1981	3	600	80	1 300	13	8
1982	7	4 300	270	5 700	43	13
1983	12	7 000	380	9 000	64	19
1984	17	8 400	640	13 500	105	32
1985*	19	9 000	500	11 000	95	35

* Περικοπή προγράμματος από ΕΚΤ-ΟΑΕΔ περίπου 50%.

τικής εκπαίδευσης. Υπάρχουν ακόμη όμως τεράστια περιθώρια αναξιοποίητα.

Το άρθρο 123 της συνθήκης της Ρώμης προβλέπει την ίδρυση του Κοινωνικού Ταμείου για τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης των εργαζομένων εντός των κρατών που αποτελούν την ΕΚ και την κατ' αυτόν τον τρόπο συμβολή στην ανύψωση του βιοτικού τους επιπέδου.

Ποιες, κατά τη γνώμη σας, οι σχετικές με το Κοινωνικό Ταμείο προτεραιότητες του Οργανισμού σας;

Πώς βλέπετε να εξελισσεται η συμμετοχή σας;

Ο ρόλος του ΕΚΤ είναι σημαντικός και βασικός για τους λαούς της ΕΟΚ. Ιδιαίτερη έμφαση δίνουμε στη μετεκπαίδευση των εργαζομένων και την εκπαίδευση των νέων και των ανέργων, για την αύξηση της απασχόλησης καθώς και στην προετοιμασία των παιδιών της σχολικής ηλικίας για την αντιμετώπιση της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας.

Οι προτεραιότητες, όπως τις βλέπουμε εμείς, αναφέρονται στα θέματα που αφορούν τη μείωση της ανεργίας, την αύξηση της παραγωγικότητας, την ανάπτυξη ουσιαστικού διαλόγου των κοινωνικών εταίρων και την ειλικρινή συνεργασία και κατανόηση των κρατών μελών της ΕΟΚ.

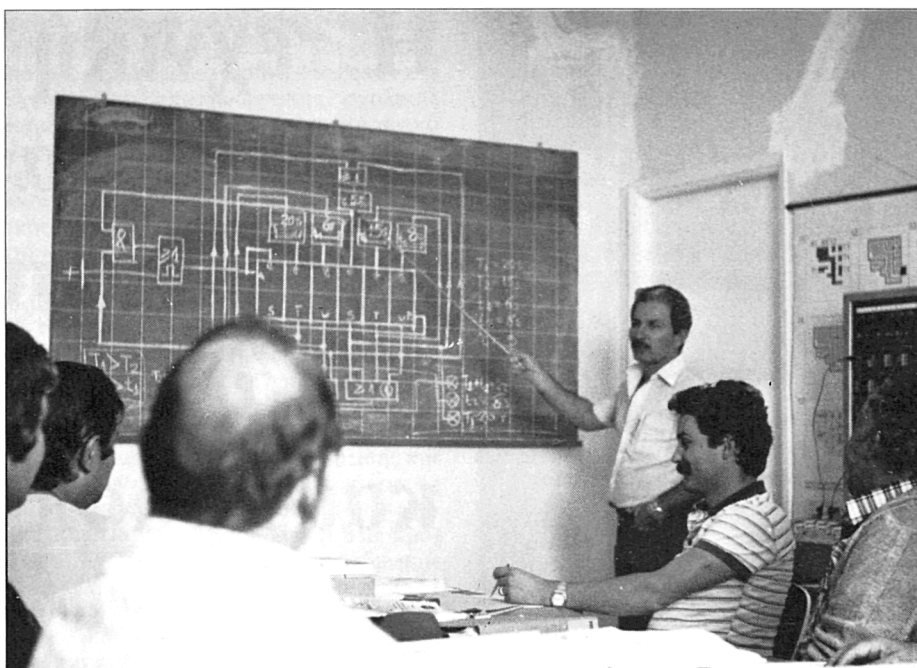
Προς τις κατευθύνσεις αυτές ο ΣΕΒ έχει τη διάθεση και πρόθεση να βοηθήσει και να συμμετάσχει θετικά.

Ποια είναι η συμμετοχή των εργαζομένων, του άλλου δηλ. κοινωνικού εταίρου στη χάραξη της πολιτικής σας σχετικά με την επαγγελματική κατάρτιση;

Η μέχρι σήμερα πρακτική στον τομέα αυτό χαρακτηρίζεται σαν ανεπαρκής. Στόχος και επιθυμία μας είναι να διευρυνθεί σε όλους τους τομείς ο διάλογος με τους εργαζόμενους.

Ιδιαίτερα στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης όπου οι στόχοι είναι κοινοί και επιθυμητοί και από τις δυο πλευρές, οι συμμετοχικές διαδικασίες είναι όχι μόνο πρόσφορες και αποτελεσματικές αλλά και χρήσιμες για την ενθάρρυνση και ενίσχυση του διαλόγου μεταξύ των κοινωνικών εταίρων.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται όλο και συχνότερη αναφορά στην εισαγωγή τεχνολογίας

τόσο στην παραγωγή όσο και στην οργάνωση της εργασίας.

Ποια η γνώμη σας, ποιες οι κυριότερες αλλαγές σε επίπεδο μεγάλων όσο και μικρομεσαίων επιχειρήσεων και οι επιπτώσεις στην προσφερόμενη κατάρτιση;

Η πληροφορική, ο ηλεκτρονικός αυτοματισμός, η γραφειοκρατική και άλλες παρεμφερείς νέες τεχνολογίες εισβάλλουν τόσο στην παραγωγή όσο και στην οργάνωση της εργασίας.

Η προσαρμογή σ' αυτές είναι απαραίτητη, χρειάζεται πληροφόρηση, γνώση, εκπαίδευση και εφαρμογή.

Χρειάζονται ακόμα ανταλλαγές εμπειριών, συμμετοχή όλων των χωρών μελών της ΕΟΚ, άρα και των επί μέρους επιχειρήσεων μεγάλων και ΜΜΕ σε σχετικά προγράμματα της ΕΟΚ, όπως το EYPHKA, Esprit, COMETT κ.ο.κ.

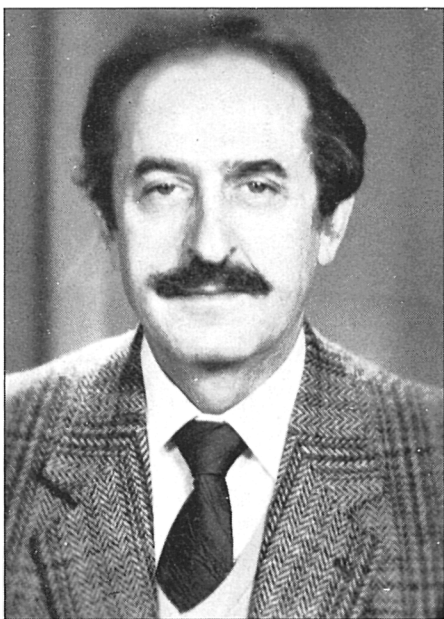
Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι με την ένταξη της Ισπανίας και Πορτογαλίας στην ΕΟΚ από την 1η Ιανουαρίου 1986, η ελληνική οικονομία ενδέχεται να αντιμετωπίσει πρόσθετα προβλήματα ανταγωνιστικότητας, δεδομένου ότι οι χώρες αυτές παρουσιάζουν αρκετά κοινά σημεία μεταξύ τους. Ποια η

γνώμη σας; Πώς θα μπορούσε να συμβάλει η κατάρτιση στην επίλυση του προβλήματος αυτού και ποιος ο ρόλος και η συμμετοχή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας;

Οι δύο νέοι εταίροι της ΕΟΚ έχουν πολλά κοινά γνωρίσματα με την Ελλάδα και παρόμοια προβλήματα. Η εισδοχή τους στην ΕΟΚ ίσως αποτελέσει πρόκληση (Challenge) για μια πιο αποφασιστική και αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών. Εξάλλου θα ξεπεραστούν τα ενδοκοινοτικά προβλήματα ανίσων όρων ανταγωνισμού γιατί όλοι θα κινούνται πλέον μέσα στα θεμιτά όρια των κανόνων της ΕΟΚ.

Ασφαλώς κάθε διεύρυνση της ΕΟΚ προκαλεί, στην αρχή, κάποια διατάραξη της αγοράς αλλά είμαι πεπεισμένος ότι μεσο-και μακροπρόθεσμα η ένταξη των δύο χωρών της Ιβηρικής Χερσονήσου θα αποτελέσει ενίσχυση της ΕΟΚ, αρκεί να αναπτύξουν τα κράτη μέλη περισσότερη θέληση για συνεργασία μεταξύ τους.

Νομίζω λοιπόν ότι η εισδοχή των δύο χωρών πρέπει να χαιρετισθεί θετικά και να εντείνουμε τις προσπάθειες, να δραστηριοποιηθούμε και να βελτιώσουμε την επικοινωνία μας με τις χώρες αυτές.

Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα: Ανασκόπηση και προοπτικές

A. M. Καζαμία

Το άρθρο αυτό εξετάζει κριτικά ορισμένες προϋποθέσεις και τύπους του επαγγελματισμού και της πολιτικής στην τεχνική/επαγγελματική εκπαίδευση (ΤΕΕ) στη σύγχρονη Ελλάδα. Εξετάζει δε ιδιαίτερα το διπλό πλέγμα της σχολικής εκπαίδευσης (γενικής και τεχνικής/επαγγελματικής) και τις ακόλουθες κοινωνικές προϋποθέσεις: α) ότι η ΤΕΕ αποτελεί το πιο αποτελεσματικό πλαίσιο ανάπτυξης ειδικεύσεων για την οικονομική ανάπτυξη, β) ότι ένα επαρκές σύστημα ΤΕΕ μπορεί να αποτελέσει μείζονα παράγοντα μετρίασης της ανεργίας και γ) ότι οι μεταρρυθμίσεις που θα επικεντρώνονται στην εκπαίδευση θα μεταβάλλουν σημαντικά την κοινωνική διάθεση απέναντι στο θεσμό της εργασίας και της εκπαίδευσης και θα συμβάλλουν στον εκδημοκρατισμό των ευκαιριών και των δυνατοτήτων στη ζωή. Στο βαθμό που η εκπαίδευση, ιδιαίτερα η ΤΕΕ, και η κοινωνία είναι άρρηκτα συνδεδεμένες και πράγματι, όπως υποστηρίζεται εδώ, η ΤΕΕ περισσότερο ακολουθεί το κοινωνικοοικονομικό σύστημα απ' ό,τι το διαμορφώνει, η επιτυχία ή αποτυχία των μεταρρυθμίσεων και πολιτικών επιλογών στην ΤΕΕ εξαρτάται από το βαθμό στον οποίο αντιμετωπίζουν τις πολιτιστικές και κοινωνικές ανάγκες στην ανοιχτή κοινωνία.

Αν και η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση (ΤΕΕ) στην Ελλάδα αποτελεί ένα θέμα μακρόχρονου ενδιαφέροντος, απόκτησε μεγαλύτερη σημασία σαν χώρος εκπαιδευτικής και κοινωνικής πολιτικής αφότου

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΖΑΜΙΑΣ
Καθηγητής του Πανεπιστημίου της Κρήτης - Σχολή Φιλοσοφίας και Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Wisconsin - ΗΠΑ.

εμφανίστηκε η έκθεση της επιτροπής για την εκπαίδευση το 1958. Έκτοτε η ΤΕΕ εμφανίζεται σημαντικά στα περισσότερα σχέδια εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης και οικονομικής ανάπτυξης, με πιο πρόσφατες τις μεταρρυθμίσεις του 1976-1977 και 1983-1985. Ενώ αρχικά η ΤΕΕ αποτελούσε την αποκλειστική σχεδόν ευθύνη του ιδιωτικού τομέα, εξελίχθηκε βασικά σε δημόσιο/κρατικό λειτουργήμα, έχοντας για κρατικό παράγοντα το Υπουργείο Παιδείας κυρίως υπεύθυνο για τον εφοδιασμό, την επίβλεψη και λειτουργία της.

Παρά το αυξανόμενο ενδιαφέρον εκ μέρους διαφόρων παραγόντων, τη μεγαλύτερη κρατική ανάμειξη και ορισμένες ευεργετικές εξελίξεις (πχ. στη διοίκηση, θεσμική δομή και παροχές) η ΤΕΕ εξακολουθεί να είναι προβληματική: ένα κρίσιμο και επίμαχο θέμα από ιδεολογική, εκπαιδευτική και αναπτυξιακή άποψη, και ένα δίλημμα. Κάτω από την επίφαση μιας φαινομενικά κοινής συναινετικής αντίληψης σχετικά με τη γενική σημασία και τη λειτουργική αξία της ΤΕΕ, οι συνεχιζόμενες διαμάχες, αμφιταλαντεύσεις και αντιφάσεις σε ό,τι αφορά την οργάνωση, τον προσανατολισμό και το περιεχόμενό της, σε συνδυασμό με τις συνεχιζόμενες πολιτιστικές και διαρθρωτικές ανάγκες δημιουργούν σοβαρά προβλήματα για μια αποτελεσματική πολιτική που θα ήταν σύμφωνη και με τους εθνικούς αναπτυξιακούς στόχους μιας αυτόνομης, δημοκρατικά και τεχνολογικά αυτο-παράγουσας κοινωνίας και με τις απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού.

Οι προοπτικές των σχεδιασμών

Όπως και σε άλλες χώρες, η πολιτική και οι μεταρρυθμίσεις της ΤΕΕ στη μεταπολεμική Ελλάδα σχεδιάστηκαν στα πλαίσια της

αντίληψης πως το κράτος είναι εκείνο που εντοπίζει τις κοινωνικές και οικονομικές αναπτυξιακές ανάγκες και τους ομολογούμενους ευρείς στόχους του κοινωνικού και οικονομικού εκσυγχρονισμού. Κατά τη δεκαετία του 1960 έγινε ήδη ολοφάνερη η αναγκαιότητα μιας κοινής συναίνεσης για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση (μεταξύ εκπαιδευτικών και οικονομικών σχεδιαστών, εκείνων που διαμορφώνουν την πολιτική, αναπτυξιακών εμπειρογνομώνων, ακόμη και μεταξύ ιδεολογικά ανόμοιων πολιτικών ομάδων), η οποία είχε όλα τα στοιχεία των πασιγνωστών δυτικών λειτουργικών αρχών και αξιώσεων του «εκμοντερνισμού», της «θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου», της «αναπτυξιακής εκπαίδευσης» και αυτής για την οποία γίνεται συχνά αναφορά στη διεθνή βιβλιογραφία σαν «φιλελεύθερης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης». Το πλαίσιο του λειτουργικού εκμοντερνισμού, το οποίο είναι σύμφωνο με το δυτικό πρότυπο της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, προσέφερε την ορθολογική βάση για τις κυβερνητικές πολιτικές επιλογές και μεταρρυθμίσεις στη δεκαετία του 70 και, μέχρι ενός σημείου, του 80.

Στο κέντρο του πλαισίου αυτού αντίληψης βρίσκεται η υπόθεση πως η ΤΕΕ, με την έννοια της τυπικής προπαρασκευής ή διδασκαλίας, αποτελεί βασικό παράγοντα για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και των ικανοτήτων, που θεωρούνται αναγκαία για την αυξημένη παραγωγικότητα της εργασίας, την οικονομική ανάπτυξη και την εθνική ευημερία.

Η επίτευξη των ευρέων στόχων οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, κυρίως του μετασχηματισμού της βασικής δομής της ελληνικής οικονομίας (από μια γεωργική σε μια βασικά βιομηχανική), δεν προϋποθέτει μόνο την

επέκταση του φυσικού κεφαλαίου (πχ. την ίδρυση μεγάλων βιομηχανικών μονάδων παραγωγής), αλλά και την αναδιοργάνωση, βελτίωση, επέκταση και ορθολογικό προγραμματισμό των υποδομών της εκπαίδευσης, της τεχνολογίας και της ανάπτυξης των δεξιοτήτων, ιδιαίτερα όλων των τύπων και επιπέδων της ΤΕΕ. Οι σκοποί της μεταρρύθμισης και της ανάπτυξης υπήρχαν από την αρχή για να εναρμονίζονται την εκπαίδευση με τις κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες και στόχους και να επιτυγχάνουν μια στενότερη αντιστοιχία μεταξύ των εκπαιδευτικών και των επαγγελματικών πυραμίδων.

Υπάρχουν μερικές διαφορές σχετικά με το πώς έχει γίνει η σύλληψη του προβλήματος της ΤΕΕ από την παρούσα κυβέρνηση (στην εξουσία από το 1981), πώς θα έπρεπε να συσχετίζεται η μόρφωση με τον κόσμο της εργασίας, ποιες θα έπρεπε να είναι οι δομές της ΤΕΕ και ποιος θα έπρεπε να είναι ο ρόλος των διάφορων παραγόντων (πχ. κεντρικών και τοπικών μονάδων αυτοδιοίκησης) στο σχεδιασμό και εφοδιασμό της ΤΕΕ. Παραδείγματα χάρι: η **έμφαση δόθηκε στον τύπο σχεδιασμού και ανάπτυξης των πόρων** (αποκέντρωση, ευρύτερη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων) που θα καταστήσει τελικά τη χώρα, οικονομικά και τεχνολογικά, λιγότερο εξαρτημένη από τα μεγάλα δυτικά βιομηχανικά κέντρα· τέθηκαν σε εφαρμογή νέοι τύποι δευτεροβάθμιων εκπαιδευτικών θεσμών, γνωστών σαν Ενιαία Πολυκλαδικά Λύκεια, τα οποία επιδιώκουν να συνδυάσουν τη θεωρητική και πρακτική γνώση και κατάρτιση και να γεφυρώσουν το υπάρχον κενό μεταξύ σχολείου και εργασίας· τα ανώτερα τεχνολογικά ιδρύματα (ΤΕΙ) έχουν αντικαταστήσει τα προγενέστερα Κέντρα Ανώτερης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΚΑΤΕΕ), που όπως πιστεύεται από τους περισσότερους δεν ανταποκρίθηκαν στις προσδοκίες.

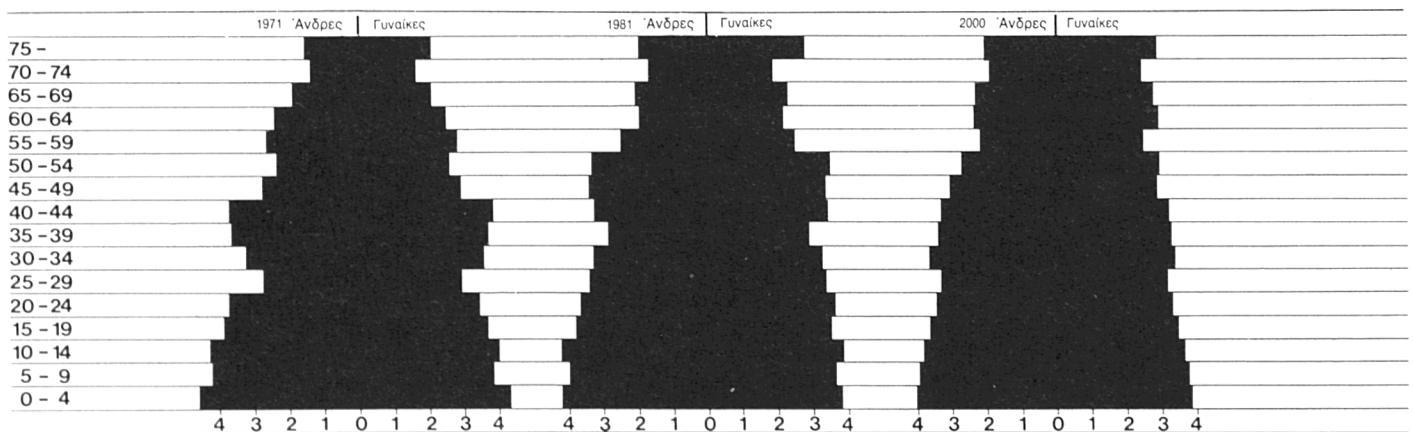
Συγχρόνως παρατηρούνται ουσιαστικές συνέχειες σε ό,τι αφορά τη σύλληψη, την ορθολογική βάση και την προσέγγιση στον εκπαι-

δευτικό σχεδιασμό και τη μεταρρύθμιση. Για παράδειγμα: **Πρώτο**, όπως και άλλοτε, υπάρχει μεγάλη εμπιστοσύνη στο θεσμό της τεχνικής και επαγγελματικής σχολικής εκπαίδευσης το πιο αποτελεσματικό γενικό πλαίσιο ανάπτυξης των αναγκαίων δεξιοτήτων για αυξημένη παραγωγικότητα και οικονομική ανάπτυξη. **Δεύτερο**, ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός εξακολουθεί να χύνεται στο καλούπι της προσέγγισης σύμφωνα με τις απαιτήσεις του δυναμικού επάνδρωσης, το οποίο ευνοήθηκε διεθνώς στη δεκαετία του 60, και του οποίου η εφαρμογή συνεχίστηκε στην Ελλάδα στη δεκαετία του 70¹. Από την άποψη των απαιτήσεων σε δυναμικό επάνδρωσης, θα έπρεπε να αναφερθεί πως η εκπαίδευση, από την άποψη των τύπων προπαρασκευής, της κατάρτισης και της ροής των σπουδαστών στους διάφορους κλάδους του σχολικού συστήματος, σχεδιάστηκε για να ανταποκρίνεται στις προβλέψεις σχετικά με τους τύπους του δυναμικού επάνδρωσης που χρειαζόταν για να πραγματοποιηθούν οι σκοποί/στόχοι της οικονομικής ανάπτυξης. **Τρίτο**, όπως και πριν, πιστεύεται ότι ένας από τους κυριότερους λόγους για την αυξανόμενη ανεργία, ειδικά μεταξύ των νέων, είναι η αναχρονιστική και ανεπαρκής επαγγελματική προπαρασκευή και για το λόγο αυτό ένα εκσυγχρονισμένο και βελτιωμένο σύστημα ΤΕΕ θα βοηθήσει να μετριαστεί το πρόβλημα της ανεργίας. **Τέταρτο**, είναι ακόμα διάχυτη η αντίληψη πως η στάση των σπουδαστών απέναντι στην ΤΕΕ, την εργασία και την επαγγελματική διάρθρωση, τα οποία δεν έχουν ευνοηθεί ιδιαίτερος στην Ελλάδα (όπως μαρτυρεί η χαμηλή συμμετοχή στην ΤΕΕ σε σύγκριση με τη συμμετοχή στη γενική εκπαίδευση), θα μεταβληθεί ουσιαστικά σε πιο θετικές κατευθύνσεις με τα βελτιωμένα προγράμματα μαθημάτων, τις καλύτερες διευκολύνσεις και με ένα ευρύτερο σύστημα εκπαιδευτικής και επαγγελματικής καθοδήγησης. **Πέμπτο**, εκτός από τη συμβολή της στην οικονομική αποδοτικότητα, η ΤΕΕ πιστεύεται πως υπηρετεί τους

σκοπούς της κοινωνικής δικαιοσύνης με το να παρέχει εναλλακτικές μα ωστόσο δίκαιες ευκαιρίες εκπαίδευσης για ορισμένους μέχρι τώρα μη προνομιούχους νέους (ιδιαίτερα της εργατικής τάξης). **Έκτο**, με το να συμπεριλαμβάνει πιο πρακτικά μαθήματα στα προγράμματα διδασκαλίας και να τα συνδέει με την παραγωγή, η ΤΕΕ θα καταστήσει την εκπαίδευση λιγότερο σχολαστική και σχετικότερη με τη ζωή. **Τελικά**, μέσω μιας επαρκούς πληροφόρησης και καθοδήγησης σχετικά με την επαγγελματική διάρθρωση, τις ευκαιρίες και τις ανταμοιβές, ένα εκσυγχρονισμένο και προσαρμόσιμο σύστημα ΤΕΕ θα μεταβάλλει τις υπάρχουσες δυσαναλογίες στην κοινωνική ζήτηση για την τριτοβάθμια εκπαίδευση: λιγότεροι απόφοιτοι της μέσης εκπαίδευσης θα επιδιώκουν την εισαγωγή τους στα πανεπιστήμια, ώστε να δίνεται διέξοδος στις υπάρχουσες πιέσεις και δυσχέρειες, και από εκείνους που θέλουν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους οι περισσότεροι θα επιδιώκουν την εισαγωγή τους σε μη πανεπιστημιακά ιδρύματα, όπως τα ανώτερα τεχνολογικά ιδρύματα (ΤΕΙ).

Δομές και πολιτικές: Το Διπλό πλέγμα εκπαίδευσης

Ένα από τα διαρθρωτικά γνωρίσματα του συστήματος της ΤΕΕ όπως αυτή θεσμοποιήθηκε στη μεταπολεμική περίοδο είναι το ότι λειτουργούσε κυρίως χωριστά από το γενικό σύστημα, ένα φαινόμενο, θα έπρεπε να προσθέσει κανείς, που αντιμετωπίστηκε σε άλλες χώρες, ιδιαίτερα στις χώρες της Κεντρικής και Νότιας Ευρώπης. Μέχρι το 1976 οι δύο βασικοί κλάδοι του διπλού εκπαιδευτικού πλέγματος (γενικής και ΤΕΕ) διακλαδώνονταν μετά τη στοιχειώδη εκπαίδευση (12ο έτος της ηλικίας). Σήμερα, η διαφοροποίηση αρχίζει στην ηλικία των 15 ετών και άνω, δηλαδή μετά το υποχρεωτικό γενικό γυμνάσιο, και συνεχίζει στο τριτοβάθ-

Πυραμίδες ηλικίας του πληθυσμού από το 1971 και 1981 καθώς και μια προβολή στο έτος 2000 (όλα τα άτομα ηλικίας άνω των 75 ετών έχουν συμπεριληφθεί σε μια ομάδα).

μο επίπεδο. Στην ηλικία των 15 ετών και άνω, οι ανοιχτές επιλογές των μαθητών που επιθυμούν να συνεχίσουν τη σχολική τους εκπαίδευση είναι:

- το τριετές γενικό λύκειο (ΓΛ)
- το τριετές τεχνικό και επαγγελματικό λύκειο (ΤΕΛ)
- η μονοετής ή διετής μέση τεχνική και επαγγελματική σχολή (ΜΤΕ)
- σε μια πολύ περιορισμένη μέχρι τώρα κλίμακα, το τριετές «ενιαίο πολυκλαδικό σχολείο» (ΕΠΛ).

Στο τριτοβάθμιο επίπεδο (ηλικίες των 18 ετών και άνω), οι επιλογές είναι: Τα πανεπιστήμια (γενικά και τεχνικά), και τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ).

Τα Τεχνικά/Επαγγελματικά Λύκεια προορίστηκαν για να εκπαιδεύουν διαφόρων ειδών τεχνικούς (πχ. μηχανικούς, ηλεκτρολόγους, τεχνίτες κατασκευών, κλπ.), ενώ τα τεχνικά/επαγγελματικά σχολεία προετοιμάζουν ειδικευμένο προσωπικό κατώτερου επιπέδου.

Ορισμένα χαρακτηριστικά του συστήματος, που περιγράφηκαν πιο πάνω, είναι άξια περισσότερης προσοχής: **Πρώτο**, τα Ενιαία Πολυκλαδικά Λύκεια (ΕΠΛ) τα οποία έχουν συσταθεί από την παρούσα κυβέρνηση και άρχισαν να λειτουργούν το 1983. Τα ΕΠΛ επιδιώκουν να συνδυάσουν αυτό που ονομάσαμε «διπλό εκπαιδευτικό πλέγμα», και, μαζί μ' αυτό, τον παραδοσιακό διαχωρισμό της θεωρίας και πράξης, ώστε, μεταξύ άλλων, να βοηθήσει στην επίτευξη μιας αποτελεσματικής μετάβασης από το σχολείο στην εργασία. Ωστόσο λειτουργούν προς το παρόν μόνο σε μια περιορισμένη και πειραματική κλίμακα (υπάρχουν 20 τέτοια σχολεία διασκορπισμένα σε επιλεγμένα μέρη της χώρας με 7 500 εγγεγραμμένους μαθητές), αν και η κυβέρνηση έχει δεσμευτεί να εγκαθιδρύσει τελικά το θεσμό αυτόν σαν το δεσπόζον μετα-υποχρεωτικό πρότυπο σχολικής εκπαίδευσης. **Δεύτερο**, τα ΤΕΙ, που έχουν συσταθεί επίσης από την παρούσα κυβέρνηση για να αντικαταστήσουν τα προγενέστερα ΚΑΤΕΕ, τα οποία, κατά κοινή ομολογία, δεν ανταποκρίθηκαν σ' αυτό που αναμενόταν όταν πρωτοιδρύθηκαν το 1972. Ο προορισμός των ΤΕΙ είναι να προσφέρουν τεχνολογική εκπαίδευση υψηλού επιπέδου, αντίστοιχη με εκείνη των πανεπιστημίων. Όπως για τα δευτεροβάθμια ΕΠΛ, έτσι και για τα ΤΕΙ πιστεύεται ότι θα υπηρετήσουν καλύτερα τους κοινωνικούς και οικονομικούς σκοπούς της χώρας, καθώς οραματίστηκε η παρούσα διοίκηση και καθόρισε συγκεκριμένα στο πενταετές πρόγραμμα (1983 – 1987). **Τρίτο**, η τοποθέτηση και ο προσανατολισμός των τεχνικών επαγγελματικών λυκείων (ΤΕΛ) και των μέσων τεχνικών/επαγγελματικών σχολών (ΜΤΕ) απέναντι στα τεχνικά λύκεια. Εκτός από την προετοιμασία τους για τον κόσμο της εργασίας, οι μαθητές των ΤΕΛ έχουν τη δυνατότητα να συνεχίσουν τη μόρφωσή

τους στα ανώτερα τεχνολογικά ιδρύματα (ΤΕΙ) και προγενέστερα στα ΚΑΤΕΕ, και αφού πάρουν συμπληρωματικά μαθήματα μπορούν να διαγωνισθούν για τις περιορισμένες διαθέσιμες θέσεις στα πανεπιστήμια (ΑΕΙ). Οι τεχνικές/επαγγελματικές σχολές προετοιμάζουν κυρίως για εργασία. Ωστόσο, σε ό,τι αφορά την επιδίωξη συνέχισης της μόρφωσης στα πιο περιβλεπτα και περιζήτητα ΑΕΙ, τα γενικά λύκεια βρίσκονται σε ευνοϊκότερη θέση στο εκπαιδευτικό σύστημα. *Από την άποψη αυτή τα πιο μειονεκτικά είναι τα τεχνικά/επαγγελματικά σχολεία. Όταν ληφθεί περαιτέρω υπόψη πως και τα κοινωνικά πρότυπα επανόρθωσης των τριών τύπων σχολείων διαφέρουν – ένας δυσανάλογα μεγαλύτερος αριθμός παιδιών που προέρχονται από την εργατική τάξη ρέπει προς τον τεχνικό και επαγγελματικό κλάδο του πλέγματος – η διάρθρωση του συστήματος δεν προοιωνίζεται ιδιαίτερα καλή για το διακηρυγμένο σκοπό της κοινωνικής δικαιοσύνης.*

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθούν δύο διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της ΤΕΕ: το πρώτο είναι η **μεγάλη της συγκέντρωση στα αστικά κέντρα**, ιδιαίτερα στα δύο μεγάλα αστικά συγκροτήματα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, και δεύτερο, η **σημαντική υπο-εκπροσώπηση των γυναικών**. Τα πρόσηφα στοιχεία δείχνουν πως πάνω από το 60% των μαθητών στο μεσαίο επίπεδο της ΤΕΕ ήταν εγγεγραμμένοι στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη και ένα 40% περίπου ήταν συγκεντρωμένο μόνο στην περιοχή της Αθήνας. Η συμμετοχή των γυναικών βρισκόταν σταθερά σε πολύ χαμηλά επίπεδα και το 1982/83 ανέρχονταν περίπου στο 15%.

Παρόμοιες, αν όχι και τόσο έντονες, διαφοροποιήσεις στη συμμετοχή των σπουδαστών είναι καταφανείς και στο τριτοβάθμιο επίπεδο.

Καθώς τα μέτρα για τη δημόσια πολιτική, οι θεσμικές δομές, που περιγράφηκαν πιο πάνω, και οι μεταρρυθμίσεις εκσυγχρονισμού έγιναν στα πλαίσια του συστήματος (πχ. η κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων στα λύκεια, η αντικατάσταση των πανελληνίων εξετάσεων για τα τριτοβάθμια ιδρύματα από τις πανελλαδικές εξετάσεις, η εισαγωγή τεχνολογικών μαθημάτων στο πρόγραμμα διδασκαλίας των γυμνασίων και η εισαγωγή του θεσμού της επαγγελματικής καθοδήγησης), έχουν διατυπωθεί και διαμορφωθεί με σκοπό την επίλυση ορισμένων χρόνιων κοινωνικών και εκπαιδευτικών προβλημάτων. Ταυτόχρονα έχουν οραματισθεί σαν βήματα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που τέθηκαν από τους εσωτερικούς κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους και φιλοδοξίες της Ελλάδας, καθώς και από την μη ανταγωνίσιμη θέση της στο διεθνές, κυρίως δυτικό, οικονομικό σύστημα, που έχει μετασχηματιστεί απότομα από μια επιστημονική και τεχνολογική επανάσταση.

Ένα κρίσιμο πρόβλημα αποτέλεσε η **σχετικά χαμηλή ζήτηση και η ατροφική ανάπτυξη της ΤΕΕ σε αντίθεση με τη γενική εκπαίδευση**. Αυτή η ανώμαλη κατάσταση υφίσταται, παρά: α) τις διακηρυγμένες «ανάγκες» της χώρας, τη γενικά αποδεκτή σημασία της ΤΕΕ και τις προθέσεις και τα μέτρα της δημόσιας πολιτικής για να επιτύχουν πιο εξισορροπημένα ρεύματα σπουδαστών και β) τις εμφανείς υψηλές αποδοχές των αποφοιτών των δευτεροβάθμιων και τριτοβάθμιων τεχνικών σχολών, σε σύγκριση με τους αποφοίτους των σχολείων γενικής εκπαίδευσης³. Οι ιστορικές τάσεις παρουσιάζουν ορισμένες αξιοπρόσεκτες αυξήσεις στις τεχνικές/επαγγελματικές σχολές μέσου επιπέδου κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1965 – 1976, καμία όμως αύξηση στα μετέπειτα 10 χρόνια (1976 – 1985), στη διάρκεια των οποίων οι εγγραφές παρέμειναν στάσιμες στο επίπεδο περίπου των 77 500¹. Οι εγγραφές στις τεχνικές/επαγγελματικές σχολές μέσου επιπέδου για το 1985 αντιπροσώπευαν μόνο το 10,4% του συνόλου των σπουδαστών που είναι εγγεγραμμένοι σε ιδρύματα δευτεροβάθμιου επιπέδου. Η συνεχιζόμενη αυτή δυσαναλογία επιβεβαιώνει αυτό που έχει επανειλημμένα επισημανθεί από παρατηρητές και ερευνητές, δηλαδή ότι οι έλληνες γονείς και οι νέοι προτιμούν τις γενικές από τις τεχνικές/επαγγελματικές πλευρές του εκπαιδευτικού πλέγματος⁴. Η από πολλού προσδοκώμενη αλλαγή προς την κατεύθυνση της τεχνικής/επαγγελματικής εκπαίδευσης, είτε για κατευθείαν απασχόληση μετά το δευτεροβάθμιο επίπεδο, είτε για ένα μη παραδοσιακό μετα-δευτεροβάθμιο τριτοβάθμιο διέξοδο (πέρα από το πανεπιστήμιο) δεν έλαβε χώρα⁵.

Σχετικά με τα πιο πάνω, υπήρχαν δύο ακόμη προβλήματα: το ένα, η **διαφορά γοήτρου των δύο τύπων εκπαίδευσης – χαμηλότερο στην περίπτωση της ΤΕΕ και υψηλότερο σ' εκείνο της γενικής κατεύθυνσης – και το άλλο, η υψηλή κοινωνική ζήτηση εισαγωγής στα πανεπιστήμια**, αδιαφορώντας για τις περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης μετά την αποφοίτηση, ιδιαίτερα στο χώρο της νομικής, φιλολογίας και των κοινωνικών επιστημών. Ένα ακόμη πρόβλημα αποτέλεσε η **διαφορά των πρότυπων κοινωνικής επάνδρωσης των δύο εκπαιδευτικών πλεγμάτων**, με το να γίνεται το τεχνικό/επαγγελματικό πλέγμα το καταφύγιο κυρίως των παιδιών και των νέων που προέρχονται από την εργατική τάξη. Εκτός από αυτά και περισσότερο από κοινωνικής πλευράς υπήρχαν τα προβλήματα: α) της αγοράς εργασίας και β) των διαθέσεων και πρακτικών μίσθωσης των παραγόντων απασχόλησης, δημόσιων και ιδιωτικών. Ανέκδοτες μαρτυρίες και μερικές έρευνες έχουν δείξει πως οι έλληνες εργοδότες είχαν λάβει γενικά κριτική στάση σε ό,τι αφορά την ποιότητα της εκπαίδευσης στις τεχνικές/επαγγελματικές σχολές, και δεν ήταν πάντοτε υπέρ της πρόσληψης των αποφοιτών τους. Εκτός αυτού, η ζήτηση διαφόρων

τύπων εκπαιδευμένου εργατικού δυναμικού στην αγορά εργασίας δεν ανταποκρίνεται πάντα στην προσφορά από την άποψη των τομέων ειδίκευσης. Φάνηκε συνεπώς το κακό συνταίριασμα μεταξύ αυτού που παρήγαν οι σχολές, αυτού που ήθελαν οι εργοδότες και αυτού που θα μπορούσε να απορροφήσει η αγορά, μια έλλειψη ισορροπίας, που με τη σειρά της επιδεινώνει μεταξύ άλλων προβλήματα, όπως η ανεργία και η υποαπασχόληση.

Η επαγγελματική εκπαίδευση παρέχεται επίσης από δημόσιους θεσμούς εκτός από το Υπουργείο Παιδείας, καθώς και από δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις, πχ. τα Υπουργεία Εργασίας, μέσω της Οργάνωσης για την Απασχόληση του Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), Εμπορικής Ναυτιλίας, Κοινωνικών Υπηρεσιών και Γεωργίας, την Επαγγελματική Σχολή Τουρισμού, τη Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ), τον Οργανισμό Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (ΟΤΕ), τα Ελληνικά Ταχυδρομεία (ΕΛΤΑ), τις μεγάλες τράπεζες και βιομηχανίες. Πράγματι, μέχρι τελευταία ο ιδιωτικός τομέας ήταν υπεύθυνος για το μεγαλύτερο μέρος της παροχής τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης (περίπου 61% το 1972). Ωστόσο η κατάσταση αυτή άρχισε να αλλάζει με το να γίνεται τώρα ο δημόσιος τομέας, κυρίως το Υπουργείο Παιδείας, υπεύθυνος για το μεγαλύτερο μέρος παροχής της ΤΕΕ.

Αν και η μελέτη αυτή αφορά κυρίως τον επίσημο τύπο της τεχνικής/επαγγελματικής εκπαίδευσης, που βρίσκεται υπό τον έλεγχο

του Υπουργείου Παιδείας, θα πρέπει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στις «εκπαιδευτικές μονάδες μαθητείας», οι οποίες υπάγονται στο μεταρρυθμισμένο και πολύ δραστήριο ΟΑΕΔ. Στις σχολές μαθητείας του ΟΑΕΔ γίνονται δεκτοί μαθητές που έχουν τελειώσει το τριετές γενικό γυμνάσιο· η περίοδος φοίτησης διαρκεί 3 χρόνια· συνδυάζουν δε την τυλική διδασκαλία γενικά, τις τεχνολογικές και εργαστηριακές σειρές μαθημάτων στις απογευματινές ώρες με πρωινή επικερδή απασχόληση και την πρακτική εκπαίδευση πάνω στη δουλειά κυρίως σε βιομηχανικές επιχειρήσεις και προετοιμάζουν για σταδιοδρομίες, όπως του μηχανικού, ηλεκτροτεχνίτη, υδραυλικού, κομμωτή, ξυλουργού, γραφίστα, κλπ. Εκείνοι που τελειώνουν τις σχολές αυτές μπορούν να τοποθετηθούν στη δεύτερη τάξη του τριετούς τεχνικού/επαγγελματικού λυκείου, αφού δώσουν ειδικές εξετάσεις. Μέχρι το 1980 περίπου 27 000 μαθητές είχαν τελειώσει τις σχολές αυτές μαθητείας. Το 1982 υπήρχαν 45 σχολές μαθητείας με 6 468 εγγεγραμμένους μαθητές. Η κοινωνική ζήτηση θέσεων στις σχολές αυτές φαίνεται πως είναι πολύ υψηλή (το 1983 η αναλογία ζήτησης-προσφοράς ήταν 10:1).

Μια πρόσφατη μελέτη πάνω στην κατάσταση που επικρατεί στις σχολές του ΟΑΕΔ (προγράμματα και συνθήκες σπουδών και εργασιακών εμπειριών, επαγγελματικές προοπτικές μαθητευόμενων, κλπ.), όπως αυτή εκτιμήθηκε διαμέσου της γνώμης των μαθητών και των καθηγητών, αποκάλυψε ορισμένες ενδιαφέρουσες διαπιστώσεις:

■ Ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών που εξετάστηκαν ($\Sigma = 1\ 710$) αποκτούν την εργασιακή τους εμπειρία και την εκπαίδευση πάνω στη δουλειά (on-the-job) σε εμπορικές επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερα από 10 άτομα (64% της δειγματοληψίας), ενώ 48% την αποκτούν σε εταιρείες που απασχολούν 1 μέχρι 5 πρόσωπα.

■ Μόνο το 43% των μαθητευόμενων δήλωσαν ότι η εργασιακή τους εμπειρία είχε «απόλυτη σχέση» με τον τομέα της επαγγελματικής τους ειδίκευσης: 41% απάντησαν με «έτσι κι έτσι», ενώ 16% δήλωσαν ότι η εμπειρία τους αυτή ήταν εντελώς άσχετη με την επαγγελματική τους ειδικότητα.

■ Περίπου οι μισοί από τους ερωτηθέντες μαθητές επιθυμούν να αρχίσουν εργασία αφού τελειώσουν τη σχολή, όμως το 39% από αυτούς επιθυμεί να «ανοίξει το δικό τους μαγαζί», ενώ 46% θέλουν να απασχοληθούν στο δημόσιο τομέα.

■ Οι αντιλήψεις των μαθητών σε ό,τι αφορά τις προοπτικές τους για μια εξασφαλισμένη απασχόληση, που θα βασίζεται στην κατοχή του «διπλώματος», είναι αμφιταλαντευόμενες.

■ Φαίνεται πως υπάρχει μια διαδεδομένη αίσθηση μεταξύ των μαθητών και των καθηγητών πως πολλοί εργοδότες «εκμεταλλεύονται» τους μαθητευόμενους (πολλές ώρες εργασίας, ανεπαρκής αμοιβή, άσχετη με τις εκπαιδευτικές τους «αγγαιρίες», ανεπαρκής ασφάλιση, κλπ.).

Εκτός από αυτά που αναφέραμε πιο πάνω, η μελέτη δείχνει πως η μεγάλη πλειοψηφία

των μαθητών προερχόταν από χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά υπόβαθρα (71% είχαν πατέρες που ήταν αγρότες ή εργάτες). Το γενικό βιογραφικό προφίλ του μαθητή των σχολών ΟΑΕΔ διαγράφεται ως εξής: «αγόρι, 17 ετών, ως επί το πλείστον από αστικές περιοχές, γυμνασιακή μόρφωση, μέσου όρου σχολικές αποδόσεις, απόγονος εργάτη ή αγρότη»⁶.

Προφανώς, ακόμη και μέσα στα πλαίσια της λειτουργικής οικονομικής αποδοτικότητας-κοινωνικής δικαιοσύνης, η γενική κατάσταση στον τύπο της επαγγελματικής εκπαίδευσης του ΟΑΕΔ πρόκειται να βγει κερδισμένη με περισσότερα διορθωτικά μέτρα και αναπροσαρμογές, σε ό,τι αφορά τις συνδέσεις ανάμεσα στο σχολείο, την εργασία και τους παράγοντες απασχόλησης. Παρ' όλα αυτά θα υποστηρίξαμε πως ορισμένες από τις δυσλειτουργικότητες και τα προβλήματα, που επισημάνθηκαν από τους μαθητές και τους καθηγητές των σχολών του ΟΑΕΔ, αντανακλούν περισσότερο θεμελιώδη διαρθρωτικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά εξαναγκασμού της ελληνικής κοινωνίας. Οι προσπάθειες για να διορθωθούν αυτού του είδους οι εκπαιδευτικές ανεπάρκειες, χωρίς ταυτόχρονα να επιδιώκεται η αντιμετώπιση των μεγάλων κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών, δεν προσφέρουν κατά την κρίση μας τις βάσεις για μεγάλη αισιοδοξία. Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί και για τον άλλο κύριο τύπο της ΤΕΕ που βρίσκεται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας, Συνεπώς, μια αντικειμενική εξέταση του υπάρχοντος συστήματος ΤΕΕ και οποιαδήποτε υπόθεση σε ό,τι αφορά τις προοπτικές του πρέπει να λαμβάνει αναγκαία υπόψη το πολιτιστικό και το διαρθρωτικό πλαίσιο διαμόρφωσης της ελληνικής κοινωνίας όπως αυτό εξελίχθηκε στις σύγχρονες (δηλ. μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο) ιστορικές συνθήκες.

Το πολιτιστικό και διαρθρωτικό πλαίσιο και οι αναγκαιότητες

Μια άποψη του ιστορικού πλαισίου που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη στη σχέση αυτή είναι η πολιτιστική. Για διάφορους λόγους στη διάρκεια της ιστορικής εξέλιξης της σύγχρονης Ελλάδας η παραδοσιακή, μη ωφελμιστική, κατά βάση ουμανιστική αντίληψη για την παιδεία καθιερώθηκε τόσο πολύ θεσμικά, κοινωνικά και πολιτικά ώστε να αποτελέσει εμπόδιο για τις οποιοσδήποτε μεταρρυθμίσεις της ΤΕΕ. Από την άποψη αυτή θα πρέπει να τονισθεί: α) πως όλες οι μεταρρυθμίσεις που επιδίωξαν να εξυψώσουν τη θέση της ΤΕΕ απέναντι στη γενική εκπαίδευση συνάντησαν την έντονη αντίδραση των ισχυρών συντηρητικών θεσμών, ομάδων και ατόμων και β) ίσως ακόμη πιο σημαντικό, οι μεταρρυθμιστές και οι

μεταρρυθμιστικές ιδεολογίες και μέτρα σπαράζονταν από αμφιταλαντεύσεις, διχασμούς και αντιφάσεις για τις σχετικές αξίες και τη σπουδαιότητα της τεχνικής / επαγγελματικής και της γενικής ουμανιστικής εκπαίδευσης⁷. Εδώ θα πρέπει να προστεθεί πως, παρ' όλη την έμφαση που δόθηκε στην επέκταση και στη βελτίωση της εκπαίδευσης (συμπεριλαμβανομένης της ΤΕΕ) για την αντιμετώπιση των σύγχρονων τεχνοοικονομικών αναγκών και στόχων της οικονομικής ανάπτυξης, δεν φαίνεται να υπήρχε μια σαφής αντίληψη εκ μέρους των μεταρρυθμιστών, προγραμματιστών και των πολιτικών συντελεστών ως προς του τι ακριβώς ήταν οι ανάγκες αυτές, κάτω από ποιες συνθήκες καλλιεργήθηκαν διαφόρων ειδών ικανότητες και δεξιότητες, τι δαπάνες και πλεονεκτήματα συνεπάγονται οι εναλλακτικοί μέθοδοι εκπαίδευσης και πως, στην πραγματικότητα, η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση ήταν συνυφασμένες στη διαδικασία της παραγωγής και της ανάπτυξης.

Καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου αυτής και μέχρι σήμερα, συναντά κανείς την όχι και τόσο αυταπόδεικτη υπόθεση πως σε όλες τις περιπτώσεις οι τεχνικές ικανότητες και δεξιότητες, καθώς και οι διάφορες επαγγελματικές φιλοδοξίες, είναι κάλλιστα αναπτυγμένες μέσω της τοπικής τεχνικής/επαγγελματικής μόρφωσης και των αλλαγών στα προγράμματα διδασκαλίας.

Μια άλλη άποψη του γενικού πλαισίου, η οποία συχνά παραβλέπεται από πολλούς εκπαιδευτικούς παρατηρητές και πολιτικούς συντελεστές, σχετίζεται με τη σύγχρονη μη εκπαιδευτική κοινωνική, οικονομική και πολιτική δυναμική της ελληνικής ζωής. Από την περίοδο της δεκαετίας του 50, η ελληνική οικονομία, όπως ορθά το έθεσε ένας πρόσφατος παρατηρητής, «ακολούθησε ένα διαστρεβλωμένο και άνισο πρότυπο ανάπτυξης το οποίο αντανάκλα τη θέση της Ελλάδας στην "περιφέρεια" του καπιταλισμού και του οποίου τα χαρακτηριστικά είναι: η υπερτροφία του πρωτογενούς και τριτογενούς τομέα, η περιορισμένη και αναμικτή βιομηχανική ανάπτυξη, ιδιαίτερα στους τομείς των καταναλωτικών αγαθών, υπερβολική διόγκωση τομέων, όπως οι κατασκευές, ο τουρισμός, οι εμπορικές, μισαιτικές και παρασιτικές δραστηριότητες, και η έντονη οικονομική εξάρτηση από τα μητροπολιτικά κέντρα». Σε παραλληλισμό με τα πιο πάνω «η δομή της απασχόλησης χαρακτηριζόταν από ένα μεγάλο αριθμό αυτο-απασχολούμενων στους πρωτογενείς και τριτογενείς τομείς, ένα συγκριτικά μικρό αριθμό μισθοσυντηρητών στη βιομηχανία και ένα συγκριτικά μεγάλο αριθμό ατόμων που απασχολούνται σε κατασκευές, τουρισμό και παραοικονομικούς τομείς»⁸. Στις δύο τελευταίες δεκαετίες υπήρξαν βέβαια αξιοσημείωτες θετικές τάσεις σε αρκετούς τομείς.

Για παράδειγμα, στη διάρκεια της περιόδου 1961—1981, υπήρξε μια μείωση του ενεργού πληθυσμού στον πρωτογενή τομέα από 53,9% το 1961 σε 30,7% το 1981 και, αντίστροφα, μια αύξηση του δευτερογενούς τομέα (από 19% σε 29%). Σε σύγκριση όμως με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΟΚ), η Ελλάδα συνεχίζει να είναι σε ένα μεγάλο βαθμό μια γεωργική χώρα. (Ο μέσος ποσοστιαίος όρος του ενεργού πληθυσμού στις δέκα χώρες μέλη είναι 7,5% στον πρωτογενή τομέα και 35,5% στο δευτερογενή)⁹. Υπήρξε επίσης μια αξιοσημείωτη αύξηση του ρυθμού της βιομηχανικής ανάπτυξης, με το βιομηχανικό τομέα να υπολογίζεται σε 31% της παραγωγής σε σύγκριση με το 14% του γεωργικού τομέα. Μέχρι τώρα η σημασία της βαριάς βιομηχανίας είναι σχετικά μικρή, ενώ πολύ μεγαλύτερη είναι εκείνη της ελαφράς βιομηχανίας. Εκτός από την αδυναμία αυτή, υπάρχει: α) η απουσία ορισμένων βασικών «σύγχρονων και δυναμικών κλάδων της βαριάς βιομηχανίας», (πχ. της παραγωγής μηχανών) και β) η μη ύπαρξη των αναγκαίων προϋποθέσεων «για την ευρεία εφαρμογή των σύγχρονων τεχνολογικών επιτευξέων»¹⁰.

Η «**παραμορφωμένη οικονομική ανάπτυξη**» της Ελλάδας χαρακτηριζόταν επίσης από μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές διαφορές μεταξύ των αστικών και των αγροτικών περιοχών και από την οικονομική υπεροχή των δύο μεγάλων αστικών συγκροτημάτων, δηλαδή της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό της ίδιας διαδικασίας ήταν η αυξανόμενη σημασία των μεγάλων ξένων πολυεθνικών εταιρειών που λειτουργούσαν στην Ελλάδα μέσω υποκαταστημάτων, κάτι που μεταξύ άλλων είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση της συμβολής των γηγενών ελληνικών επιχειρήσεων στην κάλυψη των καταναλωτικών αναγκών σε βιομηχανικά αγαθά¹¹.

Ένα ακόμη σχετικό κοινωνικό χαρακτηριστικό υπήρξε η έξοδος του αγροτικού πληθυσμού και η επακόλουθη υδροκέφαλη ανάπτυξη των μείζονων περιοχών Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Σήμερα, μόνο η Αθήνα υπολογίζεται πως συγκεντρώνει το 40% περίπου του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας. Αυτό σήμαινε έλλειψη ισορροπίας στην αγορά εργασίας και επαγγελματική ζήτηση που δεν μπορούσε να ικανοποιηθεί. Το πρόβλημα της απασχόλησης μετριάστηκε εν μέρει με τη μετανάστευση ενός μεγάλου αριθμού ατόμων σε άλλες χώρες για την εύρεση εργασίας (γύρω στις 900 χιλιάδες, που υπολογίζονται σε πάνω από 10% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και σε 30% περίπου του ενεργού πληθυσμού). Η βραδεία βιομηχανική ανάπτυξη, οι διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, το διαστρεβλωμένο και άνισο πρότυπο της οικονομικής και εκπαιδευτικής ανάπτυξης, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού, η υδροκέφαλη ανάπτυξη της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης και το κακό συνταίριασμα μεταξύ

KINTSCHER

του εκπαιδευτικού συστήματος και των τομέων απασχόλησης συντέιναν όλα από κοινού στη δημιουργία δύο ακόμη κοινωνικο-οικονομικών χαρακτηριστικών: την ανεργία, ιδιαίτερα των νέων, και την ανισόρροπη ζήτηση στην αγορά εργασίας (μεγάλη ζήτηση και πλεονάσματα σε ορισμένους τομείς και ελλείψεις σε άλλους).

Συμπεράσματα και προοπτικές

Στην αρχή της πραγματείας αυτής διαπιστώθηκαν ορισμένες συνέχειες σχετικά με τον ελληνικό τρόπο θεώρησης σε ό,τι αφορά την παιδεία (διάβαζε σχολική εκπαίδευση) γενικά και την ΤΕΕ ειδικότερα. Υποστηρίχθηκε πως οι γνώμες αυτές συνιστούν τις κύριες παραμέτρους του πλαισίου σχεδιασμού και νομιμοποίησης, μέσα στο οποίο συζητήθηκαν, διαμορφώθηκαν και υποστηρίχθηκαν ο εκπαιδευτικός προγραμματισμός και οι μεταρρυθμίσεις. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι έχει δημιουργηθεί μια κάποια μυθολογία γύρω από τα πολλαπλά οφέλη που προσφέρει η ΤΕΕ (διάβαζε σχολική εκπαίδευση) στο άτομο και την κοινότητα.

Σε πολλά σημεία της παρούσας πραγματείας υπάρχουν υπονοούμενες νύξεις για το ότι δεν μπορούν να ληφθούν σαν αυταπόδεικτες και αναμφισβήτητες αλήθειες όλες οι προαναφερθείσες συνέχειες. Τέτοιου είδους αιώνες αλήθειες πρέπει να εξετάζονται προσεχτικά και κατ' αυτό τον τρόπο πρέπει να αναζητούνται νέες εκπαιδευτικές πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές. Κλείνουμε την πραγματεία αυτή με μερικές σκέψεις που θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν σαν αφετηρίες για μια περαιτέρω ανάλυση και συζήτηση πάνω στα δύο αυτά σημεία.

■ Σε συνάφεια με το δυτικό φιλελεύθερο πρότυπο ανάπτυξης, θα πρέπει να επανεξεταστεί η μεγάλη εμπιστοσύνη που δίνεται στην ξεχωριστή τεχνική / επαγγελματική σχολική εκπαίδευση σαν το πιο αποτελεσματικό πλαίσιο ανάπτυξης των αναγκαίων ικανοτήτων για την αύξηση της παραγωγικότητας και την οικονομική ανάπτυξη. Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχει μια αρκετά αξιόπιστη σχολή του τρόπου του σκέπτεσται, που αναφέρεται συχνά σαν «η επαγγελματική σχολή σοφισμάτων», η οποία επιχειρηματολόγησε κατά της επαγγελματικής κατάρτισης που πραγματοποιείται σε τυπικά εκπαιδευτικά ιδρύματα (δηλαδή σχολεία) για τους σκοπούς της οικονομικής ανάπτυξης. Η σχολή αυτή θέτει ακόμη υπό αμφισβήτηση την πεποίθηση του ότι η γενική και η τεχνική / επαγγελματική εκπαίδευση αλληλοϋποκαθιστώνται, διότι η γενική εκπαίδευση αποτελεί μια αναγκαία προϋπόθεση για την τεχνική κατάρτιση. Η τελευταία, σύμφωνα με τη γνώμη της σχολής αυτής, μπορεί να εξασφαλιστεί πιο αποτελεσματικά πάνω στη δουλειά, από μη σχολικούς παράγοντες, παρά στα σχολεία¹². Οι οικονομικές αναλύσεις, που στηρίζονται στην προσέγγιση του βαθμού απόδοσης, έθεσαν επίσης υπό αμφισβήτηση την προγενέστερα ισχύουσα πεποίθηση του ότι η ΤΕΕ είναι ο πιο επικερδής τύπος εκπαιδευτικής επένδυσης, σε αντίθεση με τη γενική εκπαίδευση, για τους σκοπούς της οικονομικής ανάπτυξης¹³. Χωρίς να εγκρίνουν αναγκαία τις σχολές αυτές στο σύνολό τους, οι πολιτικοί συντελεστές θα μπορούσαν ωστόσο να εξετάσουν τη μεταρρύθμιση των υφιστάμενων δομών, όπως περιγράφηκαν πιο πάνω, με σκοπό: α) να επιφέρουν μια μεγαλύτερη σύγκλιση μεταξύ της γενικής και της τεχνικής / επαγγελματικής εκπαίδευσης, έτσι ώστε, όπως το έθεσε μια πηγή του ΟΟΣΑ, «να πάψει να είναι σημαντική η διαφορά

μεταξύ του τι είναι ακαδημαϊκό και τι επαγγελματικό»¹⁴ και β) να αλλάξουν τις υπάρχουσες αντίστοιχες ευθύνες της τεχνικής / επαγγελματικής εκπαίδευσης για τα σχολεία και τις εμπορικές εταιρίες. Τα σχολεία θα μπορούσαν να δώσουν μεγαλύτερη έμφαση στην πιο αποτελεσματική ανάπτυξη των ικανοτήτων της γενικής εκπαίδευσης και οι εταιρίες στις ειδικές τεχνικές / επαγγελματικές ικανότητες¹⁵.

Μια τέτοια εκπαιδευτική αλλαγή υαγορεύεται επίσης από την όλο και πιο περίπλοκη φύση της τεχνολογίας η οποία καθιστά δυσκολότερη οποιαδήποτε τεχνολογική εκπαίδευση στα σχολεία.

Σχετικά με αυτό, η γενική πολιτική αναδιοργάνωσης ολόκληρου του δευτεροβάθμιου συστήματος, στα σημεία που αφορούν το γυμνάσιο γενικής μόρφωσης (Τα ενιαία πολυκλαδικά σχολεία), μπορεί να ειπωθεί πως αποτελεί ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση, αν και χρειάζεται να ληφθούν επίσης υπόψη οι αλλαγές στα σημεία που προτάθηκαν πιο πάνω. Η γενική γυμνασιακή / πολυκλαδική σχολική δομή προϋποθέτει επίσης ρυθμίσεις σε άλλες δομές του συστήματος (πχ. την εισαγωγή στα πανεπιστήμια, την εσωτερική οργάνωση και το πρόγραμμα μαθημάτων, κλπ.).

■ Έχει αποδειχτεί παραπλανητικό το να συλλαμβάνει κανείς τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και τη μεταρρύθμιση από την προοπτική της προσέγγισης των αναγκών σε ανθρώπινο δυναμικό. Η προσέγγιση αυτή έχει διαπιστωθεί πως δεν είναι ικανοποιητική για διάφορους λόγους, ανάμεσα στους οποίους έχουν υπογραμμιστεί οι ακόλουθοι: α) θεωρεί ότι υπάρχουν μηδέν δυνατότητες υποκατάστασης του ενός τύπου εργασίας από κάποιον άλλο, θεωρεί δηλαδή σαν δεδομένο ότι η σχέση μεταξύ εκπαίδευσης και οικονομίας είναι πάρα πολύ άκαμπτη· β) ότι τα σχέδια για το ανθρώπινο δυναμικό είναι «προσανατολισμένα στην ανάπτυξη και ότι υπάρχουν λίγοι ολοκληρωμένοι αντικειμενικοί στόχοι δικαιοσύνης ή κοινωνικής ζήτησης» και γ) ότι έχει διαπιστωθεί πως υπάρχουν τεράστιες διαφορές «μεταξύ των πραγματικών ρυθμών της οικονομικής ανάπτυξης και των υποτιθέμενων πάνω στους οποίους βασίζονται οι προβλέψεις για το ανθρώπινο δυναμικό»¹⁶.

Η αναξιοπιστία αυτής της προσέγγισης σχεδιασμού αποδείχτηκε επίσης και στην περίπτωση του μεσογειακού περιφερειακού προγράμματος στην Ελλάδα¹⁷. Μια εναλλακτική μέθοδος σχεδιασμού, που αποδείχτηκε κάπου αλλού πως είναι πιο αξιόπιστη και που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί πιο επωφελώς στην Ελλάδα, θα συνεπαγόταν: (α) μελέτες της αγοράς εργασίας, χρησιμοποιώντας πρόσφατα αντιπροσωπευτικά δείγματα στοιχείων, β) εκτιμήσεις του βαθμού ευκολίας ή δυσκολίας υποκατάστασης του ενός τύπου εργασίας από έναν άλλο (συντελεστής ελαστικότητας υποκατάστασης), γ) συγκρίσεις του κοινωνικού κόστους

με τα κοινωνικά οφέλη του κάθε τύπου και επιπέδου σχολικής εκπαίδευσης με βάση τα στοιχεία που καθιερώνονται από τα πιο πάνω και ύστερα από μια λεπτομερή ανάλυση των δαπανών για την εκπαίδευση¹⁸.

■ Πρέπει να επανεκτιμηθεί η δυνατότητα συμβολής της εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης της ΤΕΕ, στο μετριασμό του αυξανόμενου προβλήματος της ανεργίας, στα πλαίσια των υφιστάμενων, ουσιαστικά αμετάβλητων, κοινωνικοοικονομικών και θεσμικών δομών. Λαμβάνοντας υπόψη τις διαρθρωτικές και θεσμικές ελλείψεις στο οικονομικό και το εκπαιδευτικό σύστημα, τα ελαττώματα της αγοράς εργασίας και τους τύπους ανάπτυξης που χαρακτηρίζαν τη σύγχρονη Ελλάδα, καθώς και τη θέση της Ελλάδας στη διεθνή οικονομία, η συμβολή μόνο των αναπροσαρμογών που επικεντρώνονται στην εκπαίδευση, καθώς και εκείνων που έχουν επιχειρηθεί τα τελευταία χρόνια, δεν έχει μεγάλες ελπίδες επιτυχούς πραγματοποίησης στους τομείς της απασχόλησης - ανεργίας. Στο χώρο της κοινωνικής αλλαγής, τα σχολεία μπορούν να παίξουν ένα ρόλο στο βαθμό που τους το επιτρέπει το γενικό κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο.

■ Παρομοίως, μπορεί ίσως να είναι πάρα πολύ αισιόδοξο και μη ρεαλιστικό το να περιμένει κανείς πως οι εσωτερικές σχολικές μεταρρυθμίσεις, όπως η έκθεση τεχνολογικών ή προεπαγγελματικών μελετών, η ενσωμάτωση της θεωρίας και πράξης, η «κατά σταδιοδρομίες εκπαίδευση», ή επαγγελματική καθοδήγηση, θα επιφέρουν από μόνες τους σημαντικές αλλαγές στις κοινωνικές στάσεις των σπουδαστών, στις φιλοδοξίες και στους τελικούς εκπαιδευτικούς και επαγγελματικούς προορισμούς (πχ. πιο θετική στάση απέναντι στην ΤΕΕ και την εργασία, λιγότερο υπερβολική τάση στο να ακολουθούν τον ακαδημαϊκό πανεπιστημιακό δρόμο και τις παραδοσιακές σταδιοδρομίες, κλπ.), ώστε να διευκολύνουν τη μετάβαση από το σχολείο στην εργασία, και να δώσουν διέξοδο στην πίεση για την εισαγωγή στα ΑΕΙ. Οι καινοτομίες βεβαίως στα προγράμματα διδασκαλίας του τύπου που διαπιστώσαμε πιο πάνω και άλλες δραστηριότητες που εισάγονται ήδη στο ελληνικό σύστημα πρέπει να είναι ευπρόσδεκτες. Εδώ όμως και πάλι πρέπει να εισαχθεί, όπως και πριν, μια παρόμοια παρεμβολή: Έχει παρατηρηθεί και αλλού¹⁹, και υπάρχουν λόγοι να πιστευτεί κανείς πως αυτό ισχύει και για την Ελλάδα, ότι η κοινωνική στάση των σπουδαστών, οι φιλοδοξίες και οι προσδοκίες αποτελούν μια συνάρτηση και των εσωτερικών και των εξωτερικών συνθηκών, ίσως περισσότερο των τελευταίων απ' ό,τι των πρώτων. Στη συγκεκριμένη περίπτωση της Ελλάδας, τέτοιο είδος συνθήκης θα συμπεριελάμβαναν τη δομή των κινήτρων στην κοινωνία, από την άποψη των κερδών και άλλου είδους ανταμοιβών, τη φύση του κόσμου της εργασίας, τις κοινωνικές σχέ-

σεις εργασίας, τον ατομικό ρόλο του εργατή στη διαδικασία της παραγωγής και άλλα παρόμοια.

■ Τέλος, υπάρχει το εξίσου σημαντικό ζήτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης. Όπως συχνά παρατηρήθηκε στην αρχή της πραγματείας αυτής, έχει γενικά αναγνωριστεί στην Ελλάδα πως η ΤΕΕ υπήρξε ο «φτωχοσυγγενής» του εκπαιδευτικού συστήματος, απέναντι στην αντίστοιχη της γενική εκπαίδευση: ήταν χαμηλής ποιότητας: την παρακολουθούσαν ως επί το πλείστον παιδιά της εργατικής τάξης: δεν παρείχε ίσες ευκαιρίες για την εκπαιδευτική προαγωγή και οδηγούσε σε επαγγέλματα χαμηλής κοινωνικής θέσης αν και όχι πάντοτε χαμηλών αποδοχών. Στην ουσία όλες οι πρόσφατες διαρθρωτικές, οργανωτικές και προγραμματικές μεταρρυθμίσεις σχεδιάστηκαν και δικαιολογήθηκαν σαν μέτρα που θα μετρίαζαν τέτοιου είδους ανωμαλίες: θα συνέβαλαν στον εκδημοκρατισμό με την έννοια των πιο δίκαιων ευκαιριών και κατανομής των πιθανοτήτων στη ζωή: συγκεκριμένα, θα βελτίωναν την κοινωνική και επαγγελματική θέση των κατώτερων κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων και θα βοηθούσαν στο να φαλκιδευτούν οι κατάφωρες κοινωνικοοικονομικές ανισότητες. Έτσι μεταρρυθμισμένο, το εκπαιδευτικό σύστημα στο σύνολό του θα βοηθούσε στην προαγωγή των στόχων για μια δίκαιη, αξιοκρατική και δημοκρατική κοινωνία κρατικής προνομίας.

Ωστόσο και στην περίπτωση αυτή η κατάσταση είναι πιο περίπλοκη απ' ό,τι φαίνεται με την πρώτη ματιά και οι προοπτικές δεν είναι και τόσο λαμπρές. Σχετικά με τις απαιτήσεις της οικονομικής αποδοτικότητας, που ήδη συζητήθηκαν, η κοινωνική ιδότητα συνεπάγεται σύνθετες σχέσεις σχολείου-κοινωνίας και δημιουργεί θέματα γύρω από τους περιορισμούς και τις δυνατότητες της σχολικής εκπαίδευσης σε σχέση με την κοινωνική αλλαγή. Δεδομένης της φύσης του συστήματος της ελληνικής οικονομίας, της δομής των επαγγελματικών ανταμοιβών στην ελληνική κοινωνική διαμόρφωση, καθώς και των μηχανισμών επιλογής του εκπαιδευτικού συστήματος (πχ. το σύστημα των εισαγωγικών εξετάσεων για τα τριτοβάθμια ιδρύματα και οι τύποι της μόρφωσης που εκτιμούνται και αμείβονται), θα συνεχίζεται ο ονομαζόμενος «σιδηρούς νόμος της εκπαιδευτικής (διάβαζε και κοινωνικής) επιλογής» και η ΤΕΕ θα συνεχίσει κατά πάσα πιθανότητα να βρίσκεται σε μειονεκτική θέση.

¹ Παραδείγματα εφαρμογής της προσέγγισης αυτής στην Ελλάδα σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους ήταν: Το περιφερειακό μεσογειακό πρόγραμμα του ΟΟΣΑ στις αρχές της δεκαετίας του 60 και το πενταετές πρόγραμμα του 1976-1981.

² Μια περιεκτική μελέτη που έγινε το 1977 έδειξε πως ο μέσος όρος του ετήσιου εισοδήματος των μισθωτών και των μισθωσυντηρητών που τελείωσαν τεχνικές/επαγγελματικές σχολές ήταν υψηλότερος από εκείνων που πήγαν σε σχολεία γενικής εκπαίδευσης. Βλ. Α. Ψαχα-

ρόπουλος και Α. Καζαμιάς, *Εκπαίδευση και Ανάπτυξη στην Ελλάδα: Κοινωνική και Οικονομική Μελέτη της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης*, χειρόγραφο, σ. 306 (πρόκειται να εκδοθεί από τις εκδόσεις Παλαζήση, Αθήνα, 1986).

³ Για την περίοδο 1965-1976, βλ. ΟΟΣΑ, *Εκπαιδευτική Πολιτική και Προγραμματισμός: Οι Πολιτικές της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης στην Ελλάδα* (Παρίσι, 1980), σ. 60. Για το 1985, τα στοιχεία λήφθηκαν από ανέκδοτες πηγές του Υπουργείου Παιδείας.

⁴ Μια έρευνα του Μ. Κασσοτάκη το 1979 έδειξε πως το 72% ενός δείγματος μαθητών γυμνασίου δεν επιθυμεί να εισαχθεί στα τεχνικά/επαγγελματικά λύκεια γιατί μια τέτοια επιλογή δεν θα άφηνε την πόρτα ανοιχτή για τα ΑΕΙ. *Το Βήμα*, 26 Ιανουαρίου 1979.

⁵ Οι κυβερνητικές πηγές έχουν ισχυριστεί πως η μετατόπιση που αρχίζει να γίνεται υπέρ του τεχνικού τριτοβάθμιου τομέα φάνηκε με τις πρόσφατες αυξήσεις του αριθμού των σπουδαστών που εγγράφηκαν στα ΤΕΙ. Ωστόσο, είναι πιθανότερο αυτού του είδους οι αυξήσεις να οφείλονται σε άλλους παράγοντες απ' ό,τι στις αλλαγές των προτιμήσεων, όπως α) οι περιορισμένες θέσεις που διαθέτουν στα πιο περιζήτητα πανεπιστήμια, κάτι που στρέφει τους φοιτητές σε άλλες διεόδους όταν αποτύχουν να εξασφαλίσουν μια θέση στα ΑΕΙ, και β) ο φόβος της ανεργίας ή της υποαπασχόλησης. Σχετικά με τους κυβερνητικούς ισχυρισμούς και με τις αντίθετες απόψεις στο θέμα αυτό, *Τα Νέα*, 4 Σεπτεμβρίου 1985.

⁶ Κ. ΚΑΣΣΙΜΑΤΗ, Ζ. ΠΙΛΑΦΤΖΟΓΛΟΥ και C. ΤΣΑΚΙΡΙΣ, *Τα Κέντρα Μαθητείας του ΟΑΕΔ: Παρίσματα Προβλήματα, Συστάσεις* (Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 1984), σ. 25.

⁷ Για την ανάπτυξη των σημείων αυτών, Α. ΚΑΖΑΜΙΑΣ, *Εκπαιδευτική Κρίση στην Ελλάδα και οι Παραδοξίες της: Μια Ιστορική - Συγκριτική Σύληψη*, στα Πρακτικά της Ακαδημίας των Αθηνών, Τόμ. 58 (1983), σ. 415-467.

⁸ Α. ΖΕΣΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ, «Η Μάχη κατά της Ανεργίας και η Κρατική Μέριμνα για τους Ανεργούς», ανέκδοτη ανακοίνωση που δόθηκε στο 4ο σεμινάριο για τις σχέσεις εργασίας και προσωπικό επιχειρήσεων, Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 1985, σ. 1.

⁹ Για τα ειδικά στοιχεία των χαρακτηριστικών αυτών της ελληνικής οικονομίας και των συγκριτικών στοιχείων για τις χώρες της ΕΟΚ, βλ. Π. Χατζηπαναγιώτου, *Η Ανάπτυξη της Ελληνικής Αγοράς Εργασίας, 1961-1983* (Αθήνα, Ιανουάριος 1984, ανέκδοτη έκθεση, σ. 25-31 και 68).

¹⁰ Σ. ΒΑΒΑΝΑΣΗΣ και Κ. ΣΟΥΛΑΣ, *Η Ελλάδα στην Περιφέρεια των Αναπτυσσόμενων Χωρών: Διεθνείς Συγκρίσεις* (Αθήνα: Θεμέλιο, 1976), σ. 56.

¹¹ Σχετικά μ' αυτό, βλ. Μ. ΜΑΛΙΟΣ, *Οι Σύγχρονες Αναπτυξιακές Φάσεις του Καπιταλισμού στην Ελλάδα* (Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή, 1977), σ. 118.

¹² P. J. FOSTER, *Education and Social Change in Ghana* (London: Routledge and Kegan Paul, 1965), and the «Vocational School Fallacy», in J. KARABEL and A. H. HALSEY, eds. *Power and Ideology in Education* (N. Y. Oxford University Press, 1977).

¹³ G. PSACHAROPOULOS, «Education as an Investment» in *Education and Development*, by Aklilu Habte, et. al. (Washington, D. C. The World Bank, 1983), σ. 13-14.

¹⁴ OECD, Education Committee, Manpower and Social Affairs Committee, *Draft Report in Future Policies for Vocational Education and Training*, Paris, 7th November 1978.

¹⁵ Σχετικά μ' αυτό, βλ. επίσης W. NORTON GRUBB, «The Phoenix of Vocationalism: Hope Deferred is Hope Denied», in L. C. Salmon, ed., *Reassessing the Link Between Work and Education* (San Francisco: Jossey Press, 1978), σ. 85.

¹⁶ Βλ. G. PSACHAROPOULOS, «Educational Planning and the Labour Market», *European Journal of Education*, Vol. 15, No 2 (1980), pp. 216-217 και του ίδιου συγγραφέα, «Educational Planning: Past and Present», *Prospects*, Vol. VIII, No 2 (1978), pp. 137-138.

¹⁷ Βλ. τη μελέτη του Ψαχαρόπουλου και Καζαμιάς, ε.α., σ. 380.

¹⁸ Για μια λεπτομερέστερη εξήγηση της προσέγγισης αυτής και της εφαρμογής της στην Ελλάδα για το σχεδιασμό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, βλ. ο.π., σ. 369-181.

¹⁹ Βλ. για παράδειγμα, G. PSACHAROPOULOS and WILLIAM LOKLEY, *Deversifying Secondary Education and Development*. (Washington, D. C. Education Department, The World Bank, 1984).

Η επαγγελματική κατάρτιση στην Ελλάδα

Hermann Schmidt

Το 1976 ξεκίνησε στην Ελλάδα μια ευρεία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση η οποία δεν έχει ακόμη αποπερατωθεί. Η υποχρεωτική εκπαίδευση παρατάθηκε από τα 6 στα 9 έτη, δημιουργήθηκαν οι Τεχνικές-Επαγγελματικές Σχολές (ΤΕΣ) για τη χορήγηση βασικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, δημιουργήθηκε το Τεχνικό και Επαγγελματικό Λύκειο (ΤΕΛ) δίπλα στο παραδοσιακό γενικό λύκειο και διευρύνθηκε, δίπλα στα πανεπιστήμια, το σύστημα των σχολών μηχανικών (ΚΑΤΕΕ) που χορηγούσε εκπαίδευση πρό-πανεπιστημιακού επιπέδου. Κοντά στους σχολικούς δρόμους προς τα επαγγέλματα η ενδοεπιχειρησιακή εκπαίδευση (μαθητεία του ΟΑΕΔ) παρέμενε ουσιαστικά υποανάπτυκτη.

Το γεγονός ότι εξακολουθούσε να παραμένει κυρίαρχη η θέση της γενικής εκπαίδευσης και των πανεπιστημιακών σπουδών παρακίνησε την ελληνική κυβέρνηση στις αρχές της δεκαετίας του 80

να αναβαθμίσει περαιτέρω τους επαγγελματικούς κύκλους σπουδών. Το 1984 δημιουργήθηκε μια τρίτη μορφή λυκείου, το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο (ΕΠΛ), με το οποίο επιδιώκεται η ενοποίηση της επαγγελματικής και της γενικής εκπαίδευσης. Βελτιώθηκε η ενδοεπιχειρησιακή εκπαίδευση και προσαρμόστηκε στο δικό σύστημα (εναλλασσόμενη εκπαίδευση) που επικρατεί στις γερμανό-γλωσσες χώρες. Οι σχολές μηχανικών (ΚΑΤΕΕ) αναβαθμίστηκαν το 1983 σε Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) με αυτόνομη «πανεπιστημιακή» φυσιογνωμία.

Η Ελλάδα ακολουθεί με επιμονή το δρόμο που οδηγεί στην εισαγωγή κύκλων σπουδών ανώτερου επιπέδου με τη βοήθεια της επαγγελματικής εκπαίδευσης, επιδιώκοντας την ανάπτυξη της οικονομίας και της κοινωνίας με την εκπαίδευση πρακτικού προσανατολισμού.

Ελλάδα – μια χώρα στο στάδιο ριζικών αλλαγών

Η περιγραφή των επιμέρους συστημάτων της ελληνικής κοινωνίας, και εδώ συγκεκριμένα του συστήματος επαγγελματικής

κατάρτισης, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της την ιδιαίτερα δυναμική εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας κατά την τελευταία εικοσαετία. Στα πλαίσια ενός μικρού άρθρου η εξέλιξη αυτή μόνο σε γενικές γραμμές μπορεί να περιγραφεί. Όποιος θα ήθελε να ασχοληθεί διεξοδικότερα με την πολύ ενδιαφέρουσα εξέλιξη του ελληνικού συστή-

ματος επαγγελματικής κατάρτισης θα πρέπει να διαβάσει την εξαιρετική μονογραφία του έλληνα ειδήμονα της επαγγελματικής κατάρτισης Σταύρου που θα δημοσιευτεί σε λίγο καιρό*. Η παρουσιαζόμενη στο άρθρο αυτό περιγραφή των τωρινών εξελίξεων στην Ελλάδα βασίζεται σε μεγάλη έκταση στα μοναδικά ως τώρα για την ακριβεία τους στοιχεία του Σταύρου.

Η δημογραφική εξέλιξη της Ελλάδας κατά την τελευταία εικοσαετία χαρακτηρίζεται από τη φυσιολογική αύξηση του πληθυσμού και τα ισχυρά αμφίδρομα μεταναστευτικά ρεύματα προς τα δυτικοευρωπαϊκά βιομηχανικά κράτη. Το μέγεθος του πληθυσμού αυξήθηκε στο διάστημα 1961 – 1981 από 8,3 σε 9,7 εκατομμύρια. Στη δεκαετία του 70 μάλιστα η αύξηση του πληθυσμού ανήλθε στο ένα εκατομμύριο και από αυτό τα δύο τρίτα ανάγονται στη φυσιολογική αύξηση του πληθυσμού και το ένα τρίτο στην παλιννόστηση μεταναστών από τις ευρωπαϊκές χώρες. Ραγδαία ήταν η αύξηση της αστυφιλίας κατά την τελευταία εικοσαετία. Ενώ το 1961 λιγότερο από το ήμισυ του πληθυσμού (σχεδόν 46%) κατοικούσε σε μεγάλα ή μικρά αστικά κέντρα, το ποσοστό αυτό αυξήθηκε το 1981 στο 70%.

Η περιγραφή της εξέλιξης της απασχόλησης προσκρούει σε ορισμένες δυσχέρειες επειδή μόνο κατά τα τελευταία έτη αναπτύσσεται στην Ελλάδα μια ακριβέστερη καταμέτρηση των απασχολούμενων και των ανέργων και επειδή παραμορφώνεται η εικόνα από την ισχυρή μεταναστευτική κίνηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού κατά την τελευταία εικοσαετία. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι και στην Ελλάδα έχει σχεδόν διπλασιαστεί το ποσοστό της ανεργίας μετά το 1980 (1984: 8,2%, σύμφωνα με εκτιμή-

HERMANN SCHMIDT

γεν. γραμματέας του BIBB

Ο αρθρογράφος έχει εκπονήσει το 1979 – 1980, κατ' εντολή του ΟΟΣΑ και από κοινού με μια αγγλίδα και ένα σουηδό ειδήμονα της εκπαίδευσης, μια καταγραφή του ελληνικού συστήματος εκπαίδευσης. Το φθινόπωρο του 1980 συμμετείχε στην κατάρτιση της έκθεσης σχετικά με την εθνική εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας.

* ΣΤΑΥΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ: Η επαγγελματική κατάρτιση στην Ελλάδα, Εκδ. Ευρωπαϊκό Κέντρο για την ανάπτυξη της επαγγελματικής κατάρτισης (Cedefop) Βερολίνο. Κυκλοφορεί το Μάρτιο 1986.

σεις). Η κατάσταση στην αγορά εργασίας είναι όμως καλύτερη από ό,τι στις περισσότερες δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Το ποσοστό των άνεργων γυναικών (1983: 11,7%) είναι διπλάσιο από το αντίστοιχο ποσοστό των άνεργων ανδρών (1983: 5,8%). Όσον αφορά την *ανεργία των νέων*, που αποτελεί σημαντικό ζήτημα του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης, η Ελλάδα βρίσκεται σε χειρότερη θέση: 43% όλων των ανέργων έχουν ηλικία κάτω των 25 ετών, 60% όλων των ανέργων είναι μάλιστα κάτω των 30 ετών. Στην ΕΚ τα άτομα ηλικίας κάτω των 25 ετών συμμετέχουν με ποσοστό 38,3% στη συνολική ανεργία. Στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας το ίδιο ποσοστό ανέρχεται στα 27,2% (στο τέλος του Σεπτεμβρίου 1984)· αυτό οφείλεται στο εξαιρετικά υψηλό ποσοστό συμμετοχής αυτής της ομάδας ηλικιών στην ενδοεπιχειρησιακή επαγγελματική εκπαίδευση.

Στα πλαίσια της *οικονομικής εξέλιξης* της Ελλάδας κατά την τελευταία εικοσαετία πραγματοποιήθηκαν σημαντικές ανακατατάξεις του εργατικού δυναμικού μεταξύ των τομέων παραγωγής. Στον πρωτογενή τομέα, που στην Ελλάδα κυριαρχείται από τη γεωργία, την αμπελοαγωγή και την αλιεία, μειώθηκε το ποσοστό των απασχολούμενων από 54% το 1961 σε 31% το 1981· στο μεταποιητικό τομέα αυξήθηκε κατά δέκα εκατοστιαίες μονάδες από 19% σε 29% και στον τριτογενή τομέα κατά 13 εκατοστιαίες μονάδες από 27% σε 40%. Μια σύγκριση με τους αντίστοιχους αριθμούς της ΕΚ του 1983 δείχνει ότι ο πρωτογενής τομέας εξακολουθεί να έχει υπέρογκη σημασία στη διάρθρωση της απασχόλησης της Ελλάδας παρά τις σημαντικές αυτές *διαρθρωτικές ανακατατάξεις* της περιόδου 1961—1981.

κάποιο τρόπο τις διεθνείς τάσεις. Σε όλα τα βιομηχανικά κράτη είχαν καταβληθεί κατά τη δεκαετία του 60 προσπάθειες για τη μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος. Η κατάσταση στην Ελλάδα ήταν όμως πολύ πιο δύσκολη από ό,τι στις υπόλοιπες χώρες. Η υποχρεωτική εκπαίδευση διαρκούσε μόνον 6 έτη. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν ταυτόσημη με τη γυμνασιακή γενική εκπαίδευση, μετά δε την αποπεράτωσή της μόνον οι πανεπιστημιακές σπουδές μπορούσαν να αποτελέσουν το λαμπρό της αποκορύφωμα. Η *επαγγελματική εκπαίδευση δεν έπαιξε ουσιαστικά κανένα ρόλο* στις αντιλήψεις των Ελλήνων για την εκπαίδευση και προπαρασκεύαζε απλώς για κατώτερες ασχολίες. Ως προκατάρτιση για ηγετικές θέσεις ή για την επίτευξη κοινωνικής περσιωπής δεν είχε ουσιαστικά καμία αξία. Η αντίληψη αυτή για την επαγγελματική κατάρτιση επικρατεί πιθανόν ακόμη και σήμερα σε μεγάλα τμήματα του ελληνικού πληθυσμού, παρά τις από δεκαετίας προσπάθειες των διαφόρων κυβερνήσεων για την αναβάθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης.

Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που επιχειρήθηκε από τον Γ. Παπανδρέου κατά το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας του 60 απέτυχε. Όπως όλες οι άλλες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες κατέληξε στην κοινωνική αποστέωση, που συνόδευσε την κατάληψη της εξουσίας από τη χούντα των συνταγματαρχών (1967). Το 1976 ο πρώτος δημοκρατικά εκλεγμένος πρόεδρος κυβέρνησης μετά την κατάρρευση του καθεστώτος των συνταγματαρχών, Κ. Καραμανλής, έπιασε το μίτο της παπανδρείκης μεταρρύθμισης. Με δύο βασικούς νόμους (Νόμος 309/1976 για τη μεταρρύθμιση της γενικής εκπαίδευσης και νόμος 576/1977 για τη μεταρρύθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης)

■ προγραμματίστηκε η δημιουργία ενός *οργανωμένου συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης*.

Η μεταρρύθμιση της υφιστάμενης από τότε ενδοεπιχειρησιακής εκπαίδευσης και νυκτερινής σχολής (εναλλασσόμενη εκπαίδευση, 2 370 απόφοιτοι το 1976), για την οποία αρμόδιο ήταν το Υπουργείο Εργασίας, δεν είχε συζητηθεί στα πλαίσια της μεταρρύθμισης του 1977. Αυτό είναι κατανοητό, εάν ληφθεί υπόψη ο σωρός των προβλημάτων που υψωνόταν μπροστά στους μεταρρυθμιστές.

Η κατάσταση της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα το 1979/80 — τρία έτη μετά την έναρξη της μεταρρύθμισης

Την εποχή που καταρτίστηκε η έκθεση του ΟΟΣΑ για την εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας η επαγγελματική κατάρτιση δεν είχε ακόμη κερδίσει έδαφος — στα πλαίσια των πολλαπλών μεταρρυθμιστικών σχεδίων — έναντι των κύκλων σπουδών γενικής παιδείας που κατείχαν δεσπόζουσα θέση. Η παράταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης από τα 6 στα 9 έτη απορροφούσε τους περισσότερους πόρους. Στα τεχνικά-επαγγελματικά λύκεια, με τα οποία επιδιώχθηκε να γίνει η επαγγελματική κατάρτιση κοινωνικά αποδεκτή από τον ελληνικό πληθυσμό που έδινε μεγάλη σημασία στο κοινωνικό γόητρο, εγγράφηκαν τον τρίτο χρόνο μετά τη δημιουργία τους 4% των εισαχθέντων σε όλα τα λύκεια. Αυτό όμως δεν πρέπει να εκπλήσσει κανέναν, γιατί όποιος δεν ήταν σε θέση να επιτύχει στις αυστηρές εισαγωγικές εξετάσεις του γενικού λυκείου είχε τη δυνατότητα να ακολουθήσει το δρόμο του τεχνικού λυκείου. Εκτός αυτού εκείνος που δεν επεδίωκε μέσω του τεχνικού λυκείου την πρόσβαση στην απασχόληση αλλά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση όφειλε, εκτός από τα «τεχνικά μαθήματα» να αποκτά και τις γνώσεις που απαιτούσε το γενικό λύκειο από τους μαθητές του. Όπως και σε πολλές άλλες χώρες, στις εισαγωγικές εξετάσεις των πανεπιστημίων ακόμη και οι άριστες *οικονομικές και τεχνικές γνώσεις* δεν αναγνωρίζονταν ως ισότιμες με τις *λογοτεχνικές και γλωσσικές γνώσεις*.

Ο θεσμός των *Τεχνικών Επαγγελματικών Σχολών* και των κλαδικών επαγγελματικών σχολών (τουρισμός, ξενοδοχεια-εστιατόρια, κλπ.) βρισκόταν το 1979 στο σωστό δρόμο, έπασχε όμως, όπως και πολλές άλλες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες, από σημαντικές ελλείψεις σε ανθρώπινους και υλικούς πόρους. Δεν υπήρχε καλώς εκπαιδευμένο διδακτικό προσωπικό ενώ συχνά έλειπαν τα χρήματα για την οργάνωση σύγχρονων εκπαιδευτηρίων που προσανατολίζονται στην πράξη.

Διάρθρωση της απασχόλησης κατά τομείς παραγωγής στην Ελλάδα και στην ΕΚ το 1983*

	Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής
Ελλάδα	26,96 %	28,62 %	41,42 %
Ευρωπαϊκή Κοινότητα (9)	6,78 %	35,69 %	57,53 %

* ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ, αυτόθι, σ. 31.

Για την αξιολόγηση του σημερινού επιπέδου ανάπτυξης του ελληνικού συστήματος εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης απαιτείται μια μικρή ανασκόπηση των πολιτικοεκπαιδευτικών αποφάσεων των τελευταίων 25 ετών. Στις αρχές της δεκαετίας του 60 η κυβέρνηση του τότε πρωθυπουργού Παπανδρέου (πατέρα του σημερινού πρωθυπουργού) προσπάθησε να μεταρρυθμίσει ριζικά το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Οι προσπάθειες αυτές ακολουθούσαν κατά

■ επεκτάθηκε η διάρκεια της υποχρεωτικής σχολικής εκπαίδευσης από τα 6 στα 9 έτη·

■ καθιερώθηκε εκτός από το γενικό λύκειο το *τεχνικό και επαγγελματικό λύκειο* που χορηγεί ένα είδος διπλής εξειδίκευσης (ευρεία γενική παιδεία συν βασική επαγγελματική κατάρτιση) και επιτρέπει επίσης την πρόσβαση στα ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα·

Ήδη το 1973 δημιουργήθηκαν οι *σχολές μηχανικών (KATEE)*, ένας ενδιάμεσος θεσμός σε προπανεπιστημιακό επίπεδο. Στις σχολές αυτές οι νέοι που ήθελαν να σπουδάσουν, αλλά δεν είχαν επιτυχία στις εξετάσεις για τις σχετικά λίγες θέσεις σπουδών στα πανεπιστήμια, ελάμβαναν μια πρακτική και θεωρητική εκπαίδευση. Οι σπουδές στο εξωτερικό αποτελούσαν για γενιές Ελλήνων που διέθεταν τα απαραίτητα προσόντα μια εναλλακτική λύση έναντι των σπουδών στη δική τους χώρα, από τις οποίες δεν μπορούσε να επωφεληθεί η πλειοψηφία λόγω της ανεπαρκούς προσφοράς θέσεων σπουδών. Από το τέλος της δεκαετίας του 70 είχε ήδη φανεί ότι οι σχολές μηχανικών (KATEE) κάλυπταν ένα σημαντικό κενό της προσφοράς στο μεταγυμνασιακό-προπανεπιστημιακό σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης παρέχοντας ποικίλες δυνατότητες για αξιολογες επαγγελματικές σταδιοδρομίες.

Ο αρθρογράφος είχε περιγράψει κατά τον εξής τρόπο την τότε κατάσταση της ελληνικής εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στην έκθεσή του προς τον ΟΟΣΑ το 1979: Ενώ γίνονται ακόμη διάφορες εργασίες στα θεμέλια του κτιρίου, αρχίζουν να μπαίνουν με το νοικοκυριό τους οι ένοικοι στους ορόφους. Η άκρως πραγματιστική μεθόδευση και η παντελής απουσία ενός μεσοπρόθεσμου, συνακόλουθου της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, χρηματοοικονομικού σχεδιασμού δυσκόλευσαν τότε μια ολοκληρωτική αξιολόγηση των μεταρρυθμιστικών μέτρων, ιδιαίτερα μια ανάλυση της σχέσης μεταξύ επαγγελματικής και γενικής εκπαίδευσης.

Για να υποβοηθήσει την υλοποίηση των στόχων της μεταρρύθμισης η ελληνική κυβέρνηση προέβη στη σύσταση ενός *κεντρικού Ινστιτούτου διδακτικών βιβλίων και προγραμμάτων σπουδών (KEME)*, που ασχολήθηκε με την κατάρτιση της εκπαιδευτικής στατιστικής, με το μεσοπρόθεσμο σχεδιασμό και προγραμματισμό, με τη διενέργεια δοκιμαστικών προγραμμάτων και με την κατάρτιση σύγχρονων προγραμμάτων σπουδών.

Όσον αφορά τον επαγγελματικό προσανατολισμό και την προκατάρτιση για την *επιλογή του επαγγέλματος* η έκθεση του 1979 αναφέρει* ότι είναι ακόμη τελείως ανεπαρκείς. Στην εκπαίδευση των δημοδιδασκάλων (τάξεις 1 ως 6) και των καθηγητών γυμνασίου (τάξεις 7 ως 9) έλειπε κάθε είδος προκατάρτισης για τη διδασκαλία των τεχνικών και οικονομικών μαθημάτων. Έλειπαν οι γνώσεις σχετικά με την αγορά εργασίας και την αγορά επαγγελμάτων, όπως και απαραίτητες γνώσεις για παροχή επαγγελματικού προσανατολισμού που σχετίζεται άμεσα με την πράξη. Σε βραχείς και ολιγοήμερους κύκλους μαθημάτων οι δά-

σκαλοι των σχολείων γενικής παιδείας προετοιμάζονταν τελείως ανεπαρκώς γι' αυτά τα καθήκοντα.

Η επαγγελματική κατάρτιση στην Ελλάδα το 1985/86 – δέκατο έτος της μεταρρύθμισης

Με τους νόμους του 1976 και 1977 για τη μεταρρύθμιση του συστήματος εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα ξεκίνησε η διαρθρωτική, οργανωτική και προγραμματική αναδόμηση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, που δεν έχει ακόμη αποπερατωθεί. Το 1985 θεσπίστηκαν και πάλι νέοι σημαντικοί νόμοι για τον εκπαιδευτικό τομέα. Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα βρίσκονται λοιπόν «τα πάντα εν ροή». Το ακόλουθο σχεδιάγραμμα αποτελεί συνεπώς μόνο μια περιγραφή της κατάστασης της επαγγελματικής κατάρτισης της Ελλάδας στο τέλος του 1985/αρχές του 1986 από τη σκοπιά ενός αλλοδαπού παρατηρητή.

□ Το σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας

Πριν αρχίσει η περιγραφή των επιμέρους τομέων της επαγγελματικής εκπαίδευσης της Ελλάδας θα δοθεί στο ακόλουθο διάγραμμα μια συνοπτική εικόνα ολόκληρου του εκπαιδευτικού συστήματος.

Δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος (Διάγραμμα, σ. 8α)

Για το διάγραμμα και τα αριθμητικά του στοιχεία είναι απαραίτητες ορισμένες επεξηγήσεις:

■ Η διαφορά μεταξύ του αριθμού των εισακτέων και των αποφοίτων του δημοτικού σχολείου οφείλεται σε *δημογραφικά αίτια*, καθώς επίσης και στην αυξημένη *παλιννόστηση*.

■ Η διαφορά μεταξύ αποφοίτων δημοτικού και εισακτέων του γυμνασίου οφείλεται στην καθυστερημένη είσοδο παλαιότερων αποφοίτων του δημοτικού, που επιθυμούν να *αποπερατώσουν την παραταθείσα υποχρεωτική σχολική εκπαίδευση*.

■ Στους μαθητές, που εγκατέλειψαν δίχως απολυτήριο τη μέση εκπαίδευση, προσφέρονται προπαρασκευαστικά μαθήματα για τη μετέπειτα απόκτηση του λυκειακού απολυτηρίου στα *μεταλυκειακά κέντρα*.

■ Η *εκπαίδευση μαθητευόμενων*, που εποπτεύεται από τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), δεν εμφανίζεται συνήθως στις εκθέσεις που αφορούν το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Για λόγους πληρότητας έχει συμπεριληφθεί στο διάγραμμα, καθότι τουλάχιστον 10 000 ελληνόπουλα ακολουθούν αυτόν τον κύκλο εκπαίδευσης.

■ Εκτός από τις τεχνικές-επαγγελματικές σχολές υπάρχουν και *ειδικές επαγγελματικές σχολές αντίστοιχης διάρθρωσης για τον τουρισμό, τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, τη γεωργία, το στρατό, κλπ.*, οι οποίες όμως δεν συμπεριλαμβάνονται στο διάγραμμα για να είναι η παράσταση περισσότερο συνοπτική.

■ Αρκετά ελληνόπουλα *σπουδάζουν στο εξωτερικό*. Υπολογίζεται ότι περίπου 7 000 νέοι φεύγουν κάθε χρόνο στο εξωτερικό για σπουδές.

□ Πρόσδος στον επαγγελματικό προσανατολισμό

Σημαντική πρόσδος επιτεύχθηκε κατά τα τελευταία έτη στον *επαγγελματικό προσανατολισμό* και στην *προετοιμασία για την επιλογή του επαγγέλματος*. Ενώ μέχρι το 1981 παραδιδόταν μόνο μια ώρα επαγγελματικός προσανατολισμός στην τρίτη τάξη του γυμνασίου, επεκτάθηκε κατόπιν το μάθημα αυτό σε όλες τις τάξεις του γυμνασίου και στις δύο πρώτες του λυκείου. Η εκπαίδευση των δασκάλων αυξήθηκε από λίγες μόνο ώρες σε πεντάμηνη προκατάρτιση. Τα μέτρα όμως αυτά δεν περιλαμβάνουν τους νέους που εγκατέλειψαν το σχολείο πριν από την ένατη τάξη ή κατά τα επόμενα έτη *δίχως απολυτήριο*. Από το 1983 διενεργούνται από τον ΟΑΕΔ γι' αυτό το λόγο, αλλά και λόγω της πίεσης που ασκεί η αυξανόμενη ανεργία των νέων, κύκλοι μαθημάτων για τους δεκαπενταετείς έως δεκαοκταετείς νέους διάρκειας 10 εβδομάδων, που στοχεύουν στην επαγγελματική προετοιμασία. Στα μαθήματα αυτά παρέχονται στους νέους πληροφορίες, συμβουλές και υποστήριξη κατά την αναζήτηση εργασίας. Το γεγονός, ότι από το δεύτερο έτος 3 500 νέοι συμμετείχαν σ' αυτούς τους κύκλους μαθημάτων μαρτυρεί τη μεγάλη ανάγκη και την επιτυχία αυτών των μέτρων.

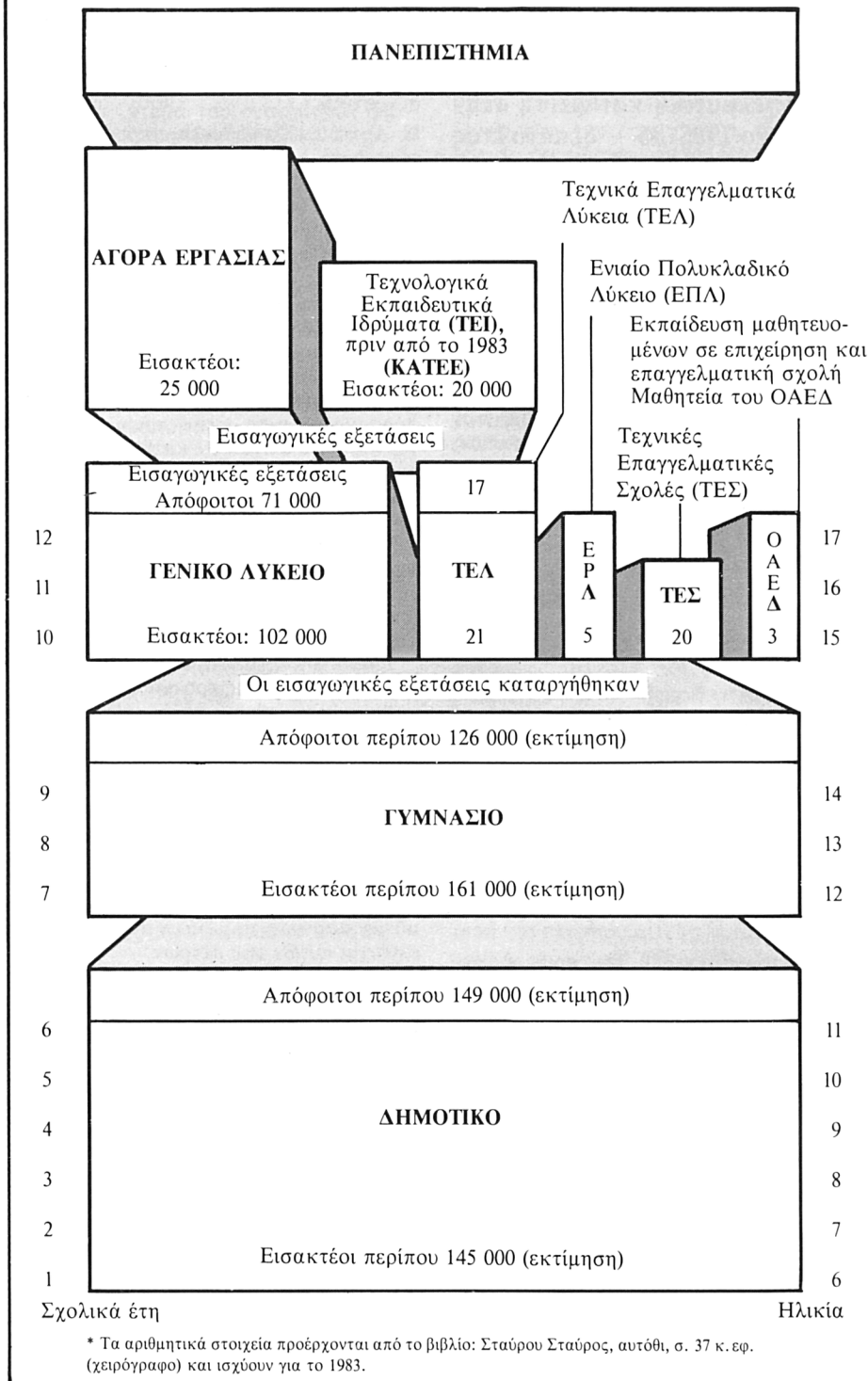
□ Οι επαγγελματικές σχολές δεν αποτελούν εναλλακτική λύση έναντι του λυκείου

Οι επαγγελματικές σχολές, που επεκτάθηκαν ραγδαία σύμφωνα με το νόμο 576/1977, έπρεπε να αποκτήσουν τη δική τους φυσιογνωμία και να αποτελέσουν μια εναλλακτική λύση έναντι του λυκείου. Μέχρι τώρα όμως δεν έχουν επιτύχει αυτό το στόχο.

Η ποσοστιαία τους συμμετοχή στο σύνολο των μαθητών που εγγράφηκαν στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (1980/81: 8,6%· 1984/85: 4,8%) μειώθηκε τόσο όσο αυξήθηκαν αντίστοιχα τα *τεχνικά-επαγγελματικά λύκεια* (1980: 16,9%· 1984/85: 20,8%). Το μικρό ποσοστό των μαθημάτων γενικής παιδείας (20%) έναντι των πρακτικών-επαγγελματικών και θεωρητικών-επαγγελματικών μαθημάτων δεν είναι προφανώς ελκυστικό για τους Έλληνες που παραμένουν προσηλωμένοι στη γενική παιδεία. Εκτός αυτού τα σχολεία αυτά εκπαιδεύουν «μόνον» για μια απασχόληση πρακτικής επαγγελματικής κατεύθυνσης. Η

* OECD, (ED (80) 20): Review of Education Policy in Greece, Παρίσι 1980, σ. 32.

ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ*

Οι τεχνικές-επαγγελματικές σχολές παρέχουν εκπαίδευση σε 14 τομείς επαγγελματιών (πχ. ηλεκτρολογία, επαγγελματοβιοτεχνία, δομικές κατασκευές) για 32 τεχνικά-επαγγελματοβιοτεχνικά κυρίως επαγγέλματα (εξαιρέσεις: τουρισμός, οικιακή οικονομία).

□ **Ανταγωνιστικά λύκεια – αγώνας για την ισοτιμία**

Την εκπληκτικότερη ίσως εξέλιξη κατά τα τελευταία έτη σημείωσαν τα τεχνικά και επαγγελματικά λύκεια, που κατόρθωσαν μέσα στην πρώτη δεκαετία από την ίδρυσή τους να κερδίσουν σχεδόν το ένα πέμπτο των μαθητών λυκείου. Αρκετές πολιτικοεκπαιδευτικές αποφάσεις των τελευταίων πέντε ετών ενίσχυσαν τη θέση των ΤΕΛ:

■ Η *κατάργηση των εξετάσεων* κατά τη μετάβαση από το γυμνάσιο στο λύκειο έχει αλλάξει αρκετά την κοινωνική θέση του ΤΕΛ ως «λυκείου δεύτερης επιλογής». Η ηγετική θέση του γενικού λυκείου με το 75% των μαθητών της μέσης εκπαίδευσης δεν έχει αλλάξει σχεδόν από το 1980.

■ Η βελτίωση της οριζόντιας κινητικότητας μεταξύ των λυκείων και η αυξημένη προσφορά μεταλυκειακών κύκλων μαθημάτων έχει βελτιώσει τις δυνατότητες εισαγωγής στα πανεπιστήμια για τους μαθητές του ΤΕΛ.

Όλες αυτές οι δυνατότητες έχουν αυξήσει την ελκυστικότητα της προσφερόμενης από τα ΤΕΛ εκπαίδευσης:

■ Χορηγείται μια ευρεία *βασική επαγγελματική εκπαίδευση* (βασικές θεωρητικές-επαγγελματικές γνώσεις, *όχι όμως επαγγελματικό πτυχίο*). Τα τεχνικά λύκεια διδάσκουν μηχανολογία, ηλεκτρολογία-ηλεκτρονική, δομικές κατασκευές, χημεία/μεταλλουργία, κλωστοϋφαντουργία, εφαρμοσμένες τέχνες, πληροφορική.

Τα επαγγελματικά λύκεια διδάσκουν: οικονομία και διοίκηση, γεωργοκτηνοτροφία, κοινωνικές υπηρεσίες, εμπορική ναυτιλία.

■ Το *δικαίωμα σπουδών στις ανώτερες σχολές* (ΤΕΙ, προηγουμένως ΚΑΤΕΕ) αποκτάται με το απολυτήριο του λυκείου και την επίδοση σε ορισμένα μαθήματα. Ένα ποσοστό σπουδών (Numerus Clausus) καθορίζεται κάθε χρόνο.

Το γεγονός ότι ο δρόμος προς τον τριτοβάθμιο τομέα του εκπαιδευτικού συστήματος διατηρείται ανοικτός, αποτελεί ασφαλώς για πολλούς Έλληνες το αποφασιστικό πλεονέκτημα των ΤΕΛ έναντι των τεχνικών-επαγγελματικών σχολών, ενώ το πρόσθετο σχολικό έτος δεν θεωρείται ιδιαίτερα υψηλό τίμημα.

Παρά την οπωσδήποτε θετική αυτή εξέλιξη των ΤΕΛ δεν φαίνεται ότι έμεινε ικανοποιημένη η ελληνική κυβέρνηση από την εξέλιξη της ισοτιμίας μεταξύ γενικής και (τεχνικο-)επαγγελματικής εκπαίδευσης. Το 1984 δημιούργησε ένα νέο, τρίτο τύπο σχολείου, το

συνολική εξέλιξη ήταν προφανώς η αιτία για τη διευκόλυνση της μετεγγραφής στα τεχνικά-επαγγελματικά λύκεια που αποφάσισε πρότινος η ελληνική κυβέρνηση. Οι απόφοι-

τοι των τεχνικών επαγγελματικών σχολών έχουν τη δυνατότητα να *εγγραφούν δίχως εξετάσεις στη δεύτερη τάξη αυτών των λυκείων*.

ενιαίο πολυκλαδικό λύκειο, το οποίο αποτελεί ένα ενοποιημένο σχολείο σε επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Β, που χορηγεί σε ενιαία βάση γενική και επαγγελματική εκπαίδευση. Ενδιαφέρον είναι σ' αυτό το θεσμό το γεγονός ότι συμπεριλαμβάνει και την πρακτική επαγγελματική εκπαίδευση πράγμα που δεν μπόρεσε ως τώρα να επιτύχει το τεχνικό-επαγγελματικό λύκειο. Το ενιαίο πολυκλαδικό λύκειο θα συμβάλει εκτός των άλλων στην καταπολέμηση της παραδοσιακά ριζωμένης προκατάληψης περί κατωτερότητας της πρακτικής-χειρωνακτικής εργασίας*.

Το επίσης τριετές ενιαίο πολυκλαδικό λύκειο προσφέρει μια πληθώρα υποχρεωτικών μαθημάτων (τον παραδοσιακό κύκλο μαθημάτων του λυκείου, αλλά εκτός αυτού μαθήματα τεχνολογίας-παραγωγής και στοιχεία της οικονομικής), επιλεγόμενα υποχρεωτικά μαθήματα (πχ. γεωπονία, βιοτεχνολογία, δίκαιο) καθώς και προαιρετικά μαθήματα (πχ. δεύτερη ξένη γλώσσα, καλές τέχνες). Από το πρώτο ως το τρίτο σχολικό έτος μειώνεται η συμμετοχή των μαθημάτων γενικής παιδείας και αυξάνεται η συμμετοχή των ειδικών μαθημάτων. Τα προσόντα λοιπόν για τις ανώτερες σπουδές αποκτώνται και μέσω μαθημάτων επαγγελματικής κατεύθυνσης.

Το ενιαίο πολυκλαδικό λύκειο ανοίγει βασικά όλους τους εκπαιδευτικούς και επαγγελματικούς δρόμους, που διαθέτονται από τις λοιπές σχολές της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το Υπουργείο Παιδείας έχει καθορίσει τους εξής σημαντικούς στόχους αυτού του σχολικού θεσμού**:

«Το ενιαίο πολυκλαδικό λύκειο θα αποτελέσει

■ ένα δημοκρατικό, δηλ. αντιαυταρχικό σχολείο·

■ ένα ανοικτό σχολείο που συνδέεται με τη ζωή και τον κοινωνικό περίγυρο·

■ ένα δυναμικό σχολείο, ικανό να αναπτύσσει νέους τομείς μάθησης, να καθιερώνει νέους κλάδους και δραστηριότητες και να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνίας και τις μορφωτικές ανάγκες των μαθητών.».

Το 1984/85 λειτούργησαν 14 ενιαία πολυκλαδικά λύκεια με 4 500 περίπου μαθητές. Το μέλλον θα δείξει αν ο νέος σχολικός θεσμός υποβιβάζει περαιτέρω την ηγετική θέση του παραδοσιακού γενικού λυκείου και αν οι επαγγελματικές εξειδικεύσεις, που χορηγεί το ενιαίο πολυκλαδικό λύκειο, μπόρεσαν να βελτιώσουν τις προοπτικές των αποφοίτων.

* ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ, *αυτόθι*, σ. 31.

** Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, τα ενιαία πολυκλαδικά λύκεια, Αθήνα 1984, σ. 4.

□ Μια προ πολλού απαραίτητη μεταρρύθμιση – η εκπαίδευση μαθητευομένων του ΟΑΕΔ

Εκπαίδευση μαθητευομένων («μαθητεία») υπήρχε στην Ελλάδα από τη δεκαετία του 50, όμως ποτέ δεν απέκτησε το κύρος και τη σπουδαιότητα που έχει στην αγορά εργασίας η εκπαίδευση μαθητευομένων του γερμανόγλωσσου χώρου. Βέβαια ούτε η ποιότητα ούτε οι όροι-πλαίσιο ενδεικνύονταν γι' αυτό: εκτός από το πλήρες εβδομαδιαίο ωράριο εργασίας στην επιχείρηση, έπρεπε να παρακολουθήσουν οι νέοι 14 συνολικά ώρες διδασκαλίας στην επαγγελματική σχολή τέσσερα απογεύματα την εβδομάδα, αναμφίβολα μια μεγάλη επιβάρυνση, που δεν υποβοηθούσε οπωσδήποτε τη μάθηση. Ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) έχει τώρα την ευθύνη για τα προγράμματα σπουδών και τα «κέντρα μαθητείας» (επαγγελματικές σχολές με εκπαιδευτικά εργαστήρια).

Το 1984/85 η ελληνική κυβέρνηση μεταρρύθμισε και αυτόν το σημαντικό κλάδο του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης. Σύμφωνα με μια σειρά συστάσεων που εκφράστηκαν στην έκθεση του ΟΟΣΑ του 1980:

■ Το πρώτο έτος της επαγγελματικής εκπαίδευσης διενεργείται εξ ολοκλήρου στα κέντρα μαθητείας του ΟΑΕΔ.

■ Από την αρχή του δεύτερου έτους η εκπαίδευση χορηγείται εναλλακτικά τρεις έως τέσσερις ημέρες στην επιχείρηση και μία έως δύο ημέρες στην επαγγελματική σχολή.

■ Το πρακτικό μέρος της εκπαίδευσης αυξάνεται συνεχώς από το δεύτερο έτος έως το τέλος της τριετούς εκπαίδευσης: το

τελευταίο εξάμηνο είναι εξ ολοκλήρου εξάμηνο πρακτικών εφαρμογών.

■ Από οργανωτική άποψη τα μαθήματα στην επαγγελματική σχολή πρέπει να χορηγούνται με ευέλικτο τρόπο δηλ. μία έως δύο ημέρες την εβδομάδα ή ως «ενότητα» πολλών μηνών. Στα πλαίσια του «συστήματος κατά ενότητες» και η εκπαίδευση στην επιχείρηση χορηγείται αντίστοιχα χωρίς σχολική διακοπή επί πολλούς μήνες.

■ Η προσφερόμενη εκπαίδευση επικεντρώνεται καταρχήν σε 23 διδασκόμενα επαγγέλματα, για τα οποία επικρατούν προφανώς μεγάλες ανάγκες:

13 επαγγέλματα του μηχανολογικού και ηλεκτρολογικού κλάδου (πχ. τεχνικός εργαλειομηχανών, μηχανοτεχνίτης αυτοκινήτων, ηλεκτροτεχνίτης),

τεχνίτης γραφικών τεχνών, σχεδιαστής τεχνικού σχεδίου,

7 επαγγελματοβιοτεχνικά επαγγέλματα (πχ. αγγειοπλάστης, αργυροχρυσοκόπος, τεχνίτης δομικών κατασκευών) και διοικητικά στελέχη γεωργικών επιχειρήσεων.

Ο ΟΑΕΔ λειτουργεί 38 «κέντρα μαθητείας» σ' ολόκληρη τη χώρα, στα οποία αντιστοιχεί ένας αριθμός επιχειρήσεων εκπαίδευσης.

Στην εκπαίδευση γίνονται δεκτοί απόφοιτοι του γυμνασίου ηλικίας 16 έως 19 ετών. Οι θέσεις εκπαίδευσης διαθέτονται σύμφωνα με την ετήσια ανάλυση της αγοράς εργασίας στις περιφέρειες. Οι θέσεις αυτές κυμαίνονται κατά τα τελευταία χρόνια μεταξύ 2 500 και 3 500 ετησίως.

Η αυξανόμενη ανεργία των νέων, αλλά και η βελτίωση των συνθηκών εκπαίδευσης έχουν αυξήσει ραγδαία την ελκυστικότητα της

εκπαίδευσης μαθητευομένων. Τον τελευταίο χρόνο η ζήτηση ήταν δεκαπλάσια (!) της προσφοράς σε ορισμένους τομείς ειδικοτήτων*.

Ενώσω υφίσταται μια τέτοια δυσαναλογία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, δεν είναι δυνατό να γίνουν εμφανείς οι αδυναμίες του σχεδιασμού βάσει της προσφοράς (προσανατολισμός προς τη σημερινή κατάσταση στην αγορά εργασίας). Οι απόφοιτοι της εκπαίδευσης μαθητευομένων βρίσκουν, παρά την ανεργία των νέων, μια πολύ ευνοϊκή αγορά εργασίας λόγω της μεγάλης έλλειψης σε εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό. Αμφισβητήσιμο παραμένει το νόημα της καθιέρωσης προϋποθέσεων εισαγωγής (απολυτήριο γυμνασίου) στην εκπαίδευση μαθητευομένων. Με αυτό αφαιρείται από πολλούς (καθ)υστερημένους χωρίς σχολικό απολυτήριο η προοπτική να αναπτύξουν περαιτέρω την προσωπικότητά τους μαθαίνοντας ένα επάγγελμα, για να βρουν μια αρμόζουσα θέση στην κοινωνία.

Από την άλλη πλευρά με τη δυνατότητα εγγραφής στη δεύτερη τάξη του τεχνικού-επαγγελματικού λυκείου, ανοίγεται για τους απόφοιτους της σημερινής μαθητείας του ΟΑΕΔ επισήμως μια διέξοδος.

Η εγγραφή αυτή εξαρτάται από την επιτυχία σε μια εισαγωγική εξέταση, η οποία όμως θα καταργηθεί μελλοντικά μετά τη μεταρρύθμιση της μαθητείας του ΟΑΕΔ. Τρία έτη μαθητείας δεν θεωρούνται προς το παρόν ισότιμα ούτε με ένα έτος φοίτησης στο λύκειο. Οι έλληνες μεταρρυθμιστές έχουν προφανώς τις ίδιες δυσκολίες στην αντιμετώπιση της ισοτιμίας της επαγγελματικής και της γενικής εκπαίδευσης όπως και οι συνάδελφοί τους στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

Εκτός αυτού λείπει στην αγορά εργασίας η τόσο απαραίτητη – και για τις επιχειρήσεις και για τους νέους – διαφάνεια των ιδιαίτερων γνωρισμάτων των διάφορων επαγγελματικών εξειδικεύσεων που μπορούν να αποκτηθούν

- στη μαθητεία του ΟΑΕΔ,
- στις τεχνικές-επαγγελματικές σχολές,
- στα τεχνικά και επαγγελματικά λύκεια και,
- στα ενιαία πολυκλαδικά λύκεια.

□ Τριτογενής τομέας και επαγγελματική συνεχή κατάρτιση – πεδίο μελλοντικών δραστηριοτήτων

Οι σχολές μηχανικών (ΚΑΤΕΕ), που ιδρύθηκαν το 1973, έχουν αναβαθμιστεί στα πλαίσια της μεταρρύθμισης των τελευταίων ετών (Νόμος 1404/1983) σε ανώτερες σχολές (Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, ΤΕΙ)

* ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ, *αυτόθι*, σ. 31.

και επεκτάθηκαν στους τομείς της διοίκησης και των υπηρεσιών. Με τον τρόπο αυτό επαναλαμβάνεται και στην Ελλάδα η εξέλιξη που παρουσιάστηκε και σε άλλες χώρες.

Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση των τελευταίων 10 ετών στο σύνολό της και η ειδική μεταρρύθμιση των ΚΑΤΕΕ σε ΤΕΙ οδήγησε σε μια ραγδαία αύξηση του αριθμού των φοιτητών:

Πρωτοετείς σπουδαστές το 1981 και το 1985*					
Έτος	Υποψήφιοι σπουδαστές	Πανεπιστήμια	ΚΑΤΕΕ/ΤΕΙ	Λοιποί	Σύνολο
1981	74 922	14 747 (53,6 %)	9 715 (35,3 %)	3 068 (11,1 %)	27 529
1985	149 296	23 666 (45,3 %)	22 912 (43,8 %)	5 689 (10,9 %)	52 267

* ΣΤΑΥΡΟΥ, ΣΤΑΥΡΟΣ, *αυτόθι*, σ. 47 (χειρόγραφο).

Ευχής έργον θα ήταν να μην χέγιω τμήμα η προσέγγιση των ΤΕΙ προς τα πανεπιστήμια τη διεύρυνση της απόστασής τους από τον κόσμο της εργασίας και της οικονομίας. Όπως έχει διαπιστωθεί και σε πολλές άλλες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, γεγονός – που περιστέλλει τους οραματισμούς – είναι ότι μια αναβάθμιση των κύκλων εκπαίδευσης οδηγεί σε βελτίωση της κοινωνικής θέσης στην ίδια έκταση που η εκπαίδευση αυτή απομακρύνεται από τις σπουδές πρακτικού προσανατολισμού.

Παρά το διπλασιασμό της δυναμικότητας του τριτοβάθμιου τομέα μετά από τεράστιες προσπάθειες κατά την τελευταία πενταετία, το ποσοστό των μη εισακτέων υποψηφίων παραμένει σταθερό στα 2/3. Οι συνέπειες είναι γνωστές: το άνοιγμα των ΑΕΙ προκαλεί τεράστιες ανάγκες για την ανάπτυξη των κύκλων σπουδών σε επίπεδο ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα και των ελλήνων μεταρρυθμιστών θα είναι προφανώς η διατήρηση μιας λογικής σχέσης μεταξύ ποσότητας και ποιότητας.

Περισσότερη προσοχή θα δοθεί μελλοντικά στην Ελλάδα στην *επιμόρφωση των ενηλίκων* που δεν ανήκει στον τριτοβάθμιο τομέα. Τα παραδοσιακά μέτρα πολλών ιδιωτικών και κρατικών οργανισμών (μεγαλύτερος οργανωτής προγραμμάτων είναι ο ΟΑΕΔ), για την επαγγελματική συνεχή κατάρτιση των απασχολούμενων θα γίνουν διαφανή, θα συντονιστούν καλύτερα, θα επεκταθούν και θα συνδυαστούν με τα μέτρα της γενικής συνεχούς κατάρτισης. Στο Υπουργείο Παιδείας συστάθηκε για το σκοπό αυτό μια διεύθυνση συντονισμού, επικεφαλής της οποίας είναι ένας γενικός γραμματέας για την *επιμόρφωση ενηλίκων**.

□ Σχολικά συμβούλια και εκπαιδευτική έρευνα – σταθεροποιητές και κινητήρες της μεταρρύθμισης

Στα πλαίσια της μεταρρύθμισης ολόκληρου του εκπαιδευτικού συστήματος έχουν

* Eurydice Brussels (Ed.): *The Education System in Greece 1984*, σ. 24.

συγκροτηθεί για πρώτη φορά πολυάριθμα *συμβούλια* για τους εκπαιδευτικούς φορείς σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Το ίδιο έγινε και για την επαγγελματική κατάρτιση. Σκοπός των συμβουλίων αυτών είναι η συμπλοκή των εκπαιδευτικών φορέων με την κοινωνία. Εργοδότες και συνδικάτα, γονείς, δάσκαλοι και ειδήμονες ερμηνεύουν στα συμβούλια αυτά τους στόχους της εκπαιδευτικής πολιτικής και της πολιτικής για την επαγγελματική κατάρτιση σύμφωνα με τις δικές τους απόψεις.

Το μέχρι τούδε *Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Ερευνών (ΚΕΜΕ)* για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αναδιοργανώνεται τώρα σε ινστιτούτο παιδαγωγικής, ανάπτυξης προγραμμάτων διδακτικής ύλης, εκπαιδευτικής τεχνολογίας και εκπαίδευσης του διδακτικού προσωπικού*.

Ο διευθυντής του Ινστιτούτου είχε δηλώσει το ενδιαφέρον του για μια *διεθνή συνεργασία* κατά την πρώτη συνάντηση των διευθυντών των ευρωπαϊκών ερευνητικών ινστιτούτων για την επαγγελματική κατάρτιση που πραγματοποιήθηκε στο Βερολίνο το Μάιο του 1985 στο Cedefop. Μια τέτοια συνεργασία για την περαιτέρω ανάπτυξη των συστημάτων επαγγελματικής κατάρτισης θα ήταν πολύ χρήσιμη και για την Ελλάδα και για τις άλλες χώρες της Κοινότητας.

Η επαγγελματική κατάρτιση στην Ελλάδα – ένα σύστημα στο δρόμο ριζικών αλλαγών

Η επαγγελματική κατάρτιση στην Ελλάδα έχει πραγματοποιήσει κατά την τελευταία δεκαετία μια ραγδαία εξέλιξη μετά από τις δεκαετίες της στασιμότητας. Ενάντια στην πολύ ισχυρή και κυριαρχική θέση της παραδοσιακής γενικής εκπαίδευσης με τις δύο επάλξεις της, το γενικό λύκειο και το πανεπιστήμιο, έχουν πραγματοποιηθεί σημαντι-

κές επιτυχίες της επαγγελματικής κατάρτισης με τα Τεχνικά-Επαγγελματικά Λύκεια (ΤΕΛ), τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) και τώρα τελευταία με τα Ενιαία Πολυκλαδικά Λύκεια (ΕΠΛ). Στη μεταρρύθμιση της εκπαίδευσης μαθητευομένων του ΟΑΕΔ θα πρέπει να ευχηθούμε μεγάλη και ευρεία αποτελεσματικότητα: εκεί υφίσταται σε λανθάνουσα κατάσταση ένα μεγάλο εκπαιδευτικό δυναμικό, όπως φαίνεται και από τη σχέση 10:1 των υλοψήφιων σπουδαστών. Ο περιορισμός των θέσεων σπουδών στα πανεπιστήμια και στις ανώτερες σχολές στην αναλογία 3:1 είναι λιγότερο αισθητός. Οι θέσεις σπουδών (στα 14 πανεπιστήμια/πολυτεχνεία: περίπου 90 000· στα 12 ΤΕΙ: περίπου 30 000) ξεπερνούν αριθμητικά κατά πολύ τη σημερινή

συνολική προσφορά επαγγελματικών θέσεων εκπαίδευσης (279 ΤΕΛ: περίπου 65 000 θέσεις· 171 ΤΕΣ: περίπου 21 000· 38 κέντρα μαθητείας του ΟΑΕΔ: περίπου 10 000)*.

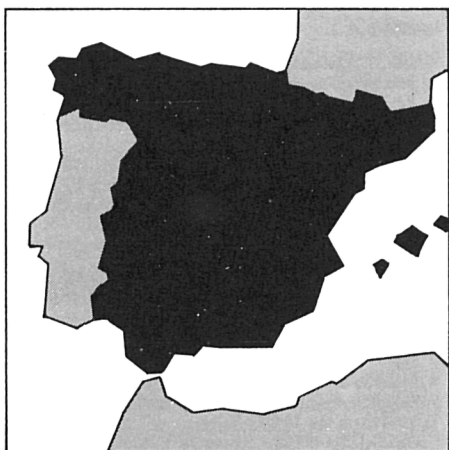
Ένα από τα κυριότερα καθήκοντα στην πορεία της περαιτέρω υλοποίησης της μεταρρύθμισης της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα θα είναι η σημαντική επέκταση των προσφερόμενων θέσεων εκπαίδευσης, η εισαγωγή ξεκάθαρων περιγραφών των αποκτούμενων επαγγελματικών δεξιοτήτων και των αντίστοιχων πτυχίων και η αύξηση της ελκυστικότητας της μαθητείας του ΟΑΕΔ με τη δημιουργία δυνατοτήτων συνεχούς κατάρτισης.

* Eurydice, αυτόθι, πίνακας 8.

Literatur:

- 1 OECD Economic Surveys, Greece, Paris 1979.
- 2 Educational Reform Greece, in: Comparative Education Review, Vol. 22 No. 1, Chicago 1978.
- 3 Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού, Πληροφοριακό Δελτίο, Αθήνα 1979.
- 4 Education in Greece, OECD-Report, Paris 1980.
- 5 Centre of Planning and Economic Research (ED.): Greece, The Five Year Economic and Social Development Plan 1983 - 87, Athen.
- 6 Eurydice, Brussels (ED.): The Education System in Greece, 1984.
- 7 Ministry of National Education and Religion (Ed.): The integrated Lyceum, Athen 1984.
- 8 A Study of Programmes prepared by the Greek Training Organisations as Part of the Exceptional measures, Europ. Commission, Brussels 1985 (unpublished).
- 9 Σταύρου Σταύρος, «Η επαγγελματική κατάρτιση στην Ελλάδα», Εκδότης: Cedefop, Βερολίνο (κυκλοφορεί το Μάρτιο του 1986).
- 10 OECD, (ED (80)20): Review of Educational Policy in Greece, Paris 1980, p. 32.

Ισπανία

Βασικά στοιχεία

Geneviève Ohayon

Ο γενικός νόμος του 1970 για την παιδεία διέπει το σημερινό ισπανικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η σχολική φοίτηση είναι υποχρεωτική από 6 έως 16 ετών. Οι διάφοροι κύκλοι φοίτησης είναι οι εξής:

EGB (BGE): «Educación general básica» Βασική γενική εκπαίδευση

Δωρεάν και υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Διάρκεια 8 έτη (από 6 έως 13 ετών). Η εκπαίδευση αυτή ολοκληρώνεται με την απόκτηση του διπλώματος «Graduado Escolar» (Ενδεικτικό δημοτικού) το οποίο παρέχει τη δυνατότητα πρόσβασης στο BUP (βλ. παρακάτω) ή στην επαγγελματική κατάρτιση 1ου βαθμού (FP1). Οι μαθητές οι οποίοι δεν απέκτησαν το δίπλωμα αυτό λαμβάνουν ένα «Certificado Escolar» - Πιστοποιητικό σχολικής φοίτησης με το οποίο μπορούν να παρακολουθήσουν μόνο την πρωτοβάθμια επαγγελματική κατάρτιση (FP1).

BUP (ΠΕΑ) «Bachillerato Unificado Polivalente» Πολυκλαδικό ενοποιημένο απολυτήριο

Δωρεάν και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (στο δημόσιο τομέα). Διάρκεια: 3 έτη (από 14 έως 16 ετών περιλαμβανομένων). Γενική εκπαίδευση, βασική διδασκόμενη ύλη και δυνατότητα επιλογής μαθημάτων, μερικές δραστηριότητες που αποκαλούνται «τεχνικοεπαγγελματικές».

Η απόκτηση του Baccalauréat (Απολυτηρίου) επιτρέπει την παρακολούθηση μαθημάτων είτε στα πλαίσια της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής κατάρτισης 2ου βαθμού,

(FP 2) είτε στα πλαίσια των COU (βλ. σημείωμα σχετικά με την πειραματική μεταρρύθμιση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που πραγματοποιείται σήμερα).

COU (ΜΠΠ) «Curso de Orientación Universitaria»

Μαθήματα πανεπιστημιακού προσανατολισμού

Διάρκεια: 1 έτος (από 17 έως 18 ετών).

Προετοιμασία για τις πανεπιστημιακές σπουδές, τελειοποίηση στο επίπεδο των γενικών γνώσεων και προετοιμασία για τις εισαγωγικές εξετάσεις στις *σχολές* (Ιατρικής, Φαρμακευτικής, Καλών Τεχνών, Ψυχολογίας, Μαθηματικών, Νομικής, Οικονομικών Επιστημών . . .) ή στις *ανώτατες τεχνικές σχολές* (Αρχιτεκτονικής, Γεωπονικής, Μεταλλειολόγων, κλπ. . .).

Η εξέταση αυτή που ονομάζεται «selectividad - επιλογή» δεν θεωρείται αναγκαία για την εισαγωγή στις *πανεπιστημιακές σχολές* (Διδασκάλων, Νοσοκόμων, Γεωργοτεχνικών, Πληροφορικής . . .).

Υποσημείωση: Η επαγγελματική κατάρτιση που παρουσιάζουμε τώρα («Formación Profesional Reglada») υπάγεται στο Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών. (βλ. τη γραφική παρουσίαση του οργανογράμματος του σχολικού συστήματος). Η εκπαίδευση αυτή διαφέρει από τη διαβίου εκπαίδευση «formación ocupacional», η οποία υπάγεται στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και στο εθνικό του ινστιτούτο για την απασχόληση (INEM).

FP 1: «Formación Profesional de Primer grado»

Πρωτοβάθμια επαγγελματική κατάρτιση

Διάρκεια: 2 έτη (από 14 έως 16 ετών).

Παρέχεται δωρεάν και είναι υποχρεωτική για όσους δεν επιθυμούν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα του Baccalauréat (BUP) (Απολυτηρίου): επίσης για όσους δεν απέκτησαν το δίπλωμα «Graduado Escolar» και κατά συνέπεια δεν μπορούν να συνεχίσουν για το BUP.

Η διδασκόμενη ύλη χωρίζεται σε τρεις τομείς:

- Γενικές γνώσεις
- Εφαρμοσμένες επιστήμες στον επαγγελματικό κλάδο που έχει επιλεγεί
- Ειδικές τεχνικές γνώσεις και μαθητεία.

Η κατάρτιση αυτή ολοκληρώνεται με την απόκτηση του διπλώματος του βοηθού τεχνικού «Técnico Auxiliar».

Στο επίπεδο αυτό ο μαθητής μπορεί:

- είτε να εγγραφεί για το BUP αφού εξεταστεί σε ορισμένα μαθήματα·
- είτε να εγγραφεί στην FP 2 για επαγγελματική εξειδίκευση.

FP 2: «Formación Profesional de Régimen General»

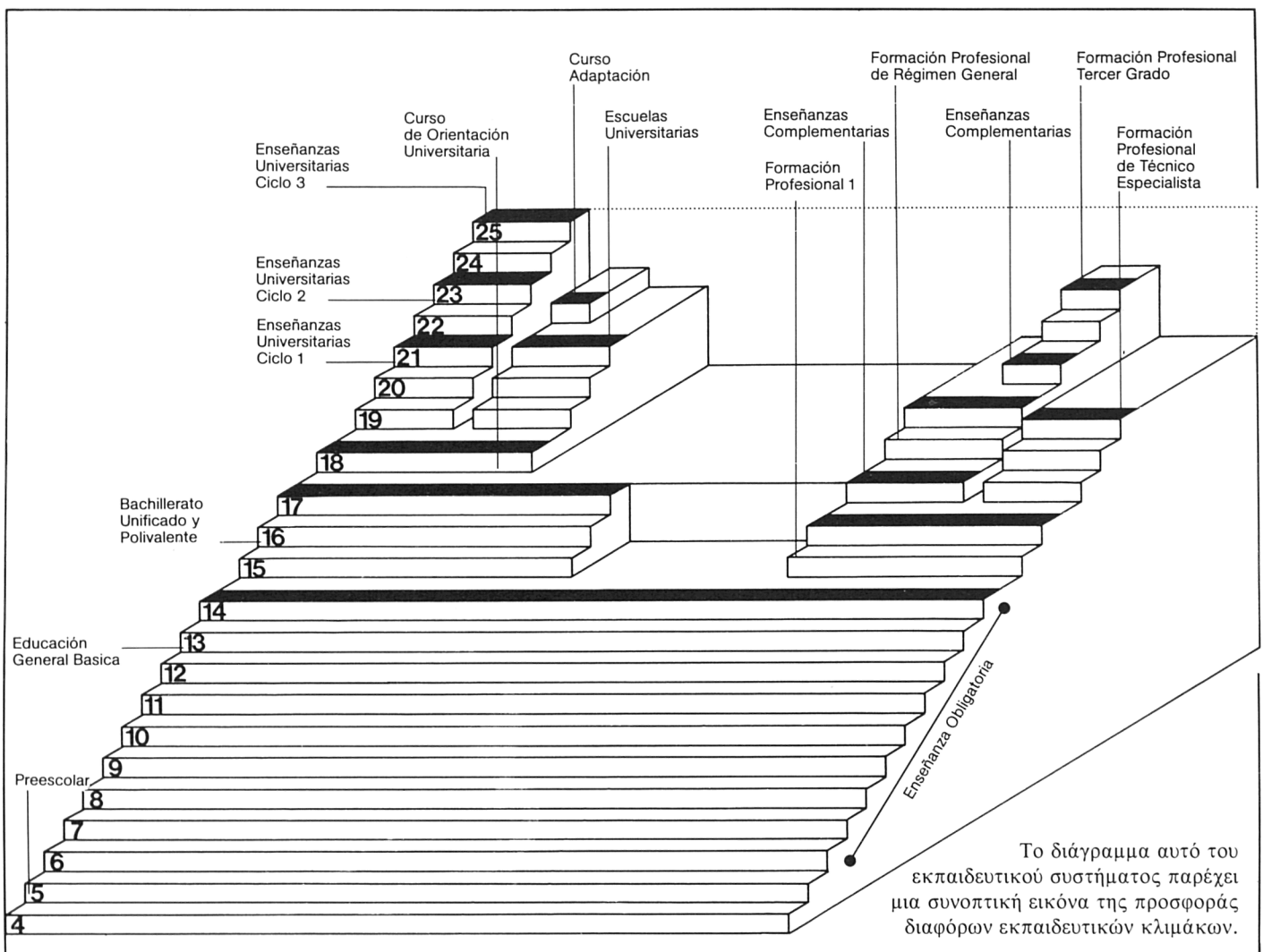
Γενικό καθεστώς επαγγελματικής εκπαίδευσης

Διάρκεια: 2 έτη μετά την προκαταρκτική παρακολούθηση ειδικών μαθημάτων.

Ισπανία

Πληθυσμός	37,6 εκατ.	Βιομηχανική παραγωγή (1983 = 100)	116
Πυκνότητα πληθυσμού	75/χλμ. ²	Ποσοστό αύξησης του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος	2,5 %
Ανεργία 1985 (εκτίμηση)	19,9 %		

Πηγή: ΟΟΣΑ, ΕΚ-Επιτροπή.

RUDOLF J. SCHMITT/Βερολίνο

«Formación Profesional de Régimen de Enseñanzas Especializadas»:

Επαγγελματική εκπαίδευση στα πλαίσια του καθεστώτος εξειδικευμένης εκπαίδευσης

Διάρκεια: 3 έτη

Διδασκόμενη ύλη:

- Κατάρτιση σχετικά με τις επιχειρήσεις
- Τεχνολογικές και πρακτικές γνώσεις
- Εξειδικευμένη συμπληρωματική κατάρτιση.

Η FP 2 ολοκληρώνεται με την απόκτηση του διπλώματος του *εξειδικευμένου τεχνικού* (Técnico especialista).

Στο επίπεδο αυτό προσφέρονται οι εξής δυνατότητες πρόσβασης:

- στα COU για την παρακολούθηση των πανεπιστημιακών σπουδών (με εισαγωγικές εξετάσεις)
- στις αντίστοιχες πανεπιστημιακές σχολές του κλάδου ειδίκευσης της FP.

Ο νόμος προβλέπει έναν τρίτο κύκλο επαγγελματικής εκπαίδευσης, ο οποίος ποτέ μέχρι σήμερα δεν τέθηκε σε πρακτική εφαρμογή.

Σημείωμα για τη μεταρρύθμιση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Όσον αφορά το δεύτερο κύκλο, 16 έως 19 ετών) Θα εφαρμοστεί πειραματικά για την περίοδο 1985 – 86.

Προβλέπει έξι Baccalauréats – Απολυτήρια ή κλάδους, των οποίων στόχος είναι να «συνδυαστούν η κατάρτιση, η πολυγλωσσία και η εξειδίκευση για μια ελαστικότερη και καλύτερα προσαρμοσμένη εκπαίδευση στις κοινωνικοοικονομικές επιταγές.

Οι μαθητές που δεν πρόκειται να συνεχίσουν με πανεπιστημιακές σπουδές θα μπορούν να συμπληρώσουν την εκπαίδευσή τους με μια σειρά κύκλων επαγγελματικής κατάρτισης διάρκειας ενός έτους, οι οποίοι παρέχουν τη δυνατότητα απόκτησης διπλώματος ισοδύναμου με το δίπλωμα της FP 2.

Οι μαθητές οι οποίοι δεν θα περατώσουν τις δευτεροβάθμιες σπουδές τους μπορούν να παρακολουθήσουν κύκλους μαθημάτων διαρκούς κατάρτισης διάρκειας έξι μηνών μέχρι ενός έτους.

Διαβίου εκπαίδευση για ενήλικες (EPA)

Ο γενικός νόμος του 1970 για την παιδεία επιτρέπει στους ενήλικες να πραγματοποιήσουν τις σπουδές τους σε επίπεδο EGB και FP, καθώς και να ενημερωθούν ή να τελειοποιήσουν τις γνώσεις τους.

Σήμερα, παρέχεται η δυνατότητα πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας ή και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης για τους ενήλικες με τη μέθοδο της αλληλογραφίας (Centro Nacional de Educación Básica a Distancia – (Εθνικό κέντρο βασικής εκπαίδευσης «εξ αποστάσεως» «Cenebad»· Instituto Nacional de

Bachillerato a Distancia – Εθνικό ινστιτούτο για την απόκτηση απολυτηρίου «εξ αποστάσεως» («UNED»).

Η γενική διεύθυνση εκπαιδευτικής μέριμνας του Υπουργείου Παιδείας συντονίζει την EPA η οποία βρίσκεται σε πλήρη ανάπτυξη. Το Υπουργείο Πολιτισμού συνεργάζεται για το θέμα αυτό διαμέσου των κοινωνικών του κέντρων της γενικής υποδιεύθυνσης πολιτισμικής δραστηριότητας και της γενικής διεύθυνσης νεότητας. Η διεύθυνση κοινωνικής μέριμνας ενδιαφέρεται ειδικότερα για τα άτομα της τρίτης ηλικίας και για τα κέντρα που προορίζονται ειδικά για τις γυναίκες.

Το Υπουργείο Γεωργίας και Αλιείας εκπονεί προγράμματα για την EPA για τις μειονεκτικές περιοχές («Mejora Agraria», «Mejora Rural y Familiar»).

Όσον αφορά το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, αυτό αναπτύσσει μια πολιτική διαβίου επαγγελματικής κατάρτισης («Formación Profesional Ocupacional») διαμέσου του Εθνικού ινστιτούτου για την απασχόληση «INEM» (που δημιουργήθηκε το 1978).

Το 1983 το INEM δημοσίευσε ένα σχέδιο αναδιάρθρωσης της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία σύμφωνα με τις αρχές της *αποκέντρωσης*, της *ενίσχυσης του περιφερειακού χαρακτήρα* και της *συμμετοχής*, οι οποίες διαμόρφωσαν τη σημερινή πολιτική επαγγελματικής κατάρτισης, και ειδικότερα τόνισαν το πνεύμα που πρωτεύουσε την επεξεργασία του εθνικού σχεδίου επαγγελματικής κατάρτισης και αποκατάστασης που εφαρμόζεται από το Σεπτέμβριο του 1985 και παρουσιάζουμε παρακάτω.

Επικαιρότητα 1985 – 1986

Στις 9 Οκτωβρίου 1984 υπογράφηκε στη Μαδρίτη η *Οικονομική και Κοινωνική Συμφωνία (AES) 1985 – 1986* από την κυβέρνηση, την «Confederación Española de Organizaciones empresariales», CEOE (Ισπανική συνομοσπονδία των εργοδοτικών οργανώσεων), στην οποία είναι εγγεγραμμένα 1 300 000 μέλη, δηλαδή το 75 % του όγκου των απασχολήσεων, την «Confederación Española de la Pequeña y Mediana Empresa», Ceryme (Ισπανική συνομοσπονδία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων) και την «Unión General de Trabajadores», UGT (Γενική ένωση εργαζομένων), σοσιαλιστική συνδικαλιστική οργάνωση.

Χάρη στη συναίνεση των κοινωνικών εταιριών και της διοίκησης, η συμφωνία αυτή θα ευνοήσει την ανάκαμψη της ισπανικής οικονομίας και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, που αποτελεί την κατ' εξοχή προτεραιότητα στο βαθμό που το 20 % του ενεργού πληθυσμού είναι στην ανεργία.

Για να ευνοηθεί η ενσωμάτωση των νέων στην επιχείρηση, το άρθρο 15 του κεφαλαίου VI ενθαρρύνει τη σύναψη συμβάσεων πρακτικής άσκησης (stage) και συμβάσεων επαγγελματικής κατάρτισης (νέες μέθοδοι συμβάσεων που εγκρίθηκαν από τις Cortes (βουλές) στις 2 Αυγούστου 1984, νόμος 32/1984).

Στο άρθρο 16 του ίδιου κεφαλαίου με τίτλο «Επαγγελματική κατάρτιση», τα μέλη, που υπέγραψαν τη συμφωνία προτείνουν μέτρα επείγοντος χαρακτήρα για να προσαρμοστεί το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης (FP) στις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας και να αναπτυχθεί η επίτευξη του στόχου αυτού, προτείνουν τη δημιουργία ενός *γενικού συμβουλίου επαγγελματικής κατάρτισης*. Το σχέδιο αυτό

συζητήθηκε το Νοέμβριο 1985 στις Cortes (βουλές).

Το συμβούλιο αυτό, το οποίο ουσιαστικά αποτελεί έναν τριμερή θεσμό (κυβέρνηση, συνδικαλιστικές οργανώσεις, εργοδοσία), θα αναλάβει το συντονισμό των δράσεων των διάφορων εθνικών και περιφερειακών διοικήσεων, των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων. Την προεδρία θα ασκούν εκ περιτροπής το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών και το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Με το ρόλο του συμβουλευτικού οργάνου της κυβέρνησης για θέματα επαγγελματικής κατάρτισης, το συμβούλιο θα συμμετέχει στην ανάπτυξη και τον έλεγχο του *εθνικού σχεδίου επαγγελματικής κατάρτισης και αποκατάστασης* του οποίου οι βασικές αρχές εγκρίθηκαν από το

Κατάλογος διευθύνσεων

Κυβερνητικές υπηρεσίες
MINISTERIO DE EDUCACION Y CIENCIAS

(Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών)
Subdirección General de Formación Profesional (*)

Dirección General de Promoción Educativa EPA (*)
C/Alcala, 34
28014 Madrid
Τηλ.: 2 32 13 00 και 2 31 31 07

(*) Για κάθε πληροφορία σχετικά με τη βασική επαγγελματική κατάρτιση.
(*) Για κάθε πληροφορία σχετικά με τη διαρκή κατάρτιση για ενήλικες.

MINISTERIO DE TRABAJO Y SEGURIDAD SOCIAL

(Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων)
Dirección General de Empleo, Subdirección General de Formación Profesional y Ocupacional
Nuevos Ministerios, Paseo de la Castellana, s/n
28003 Madrid
Τηλ.: 2 35 60 00 και 2 33 79 93

Instituto Nacional de Empleo – INEM
C/Condesa de Venadito, 9
28003 Madrid
Τηλ.: 4 08 24 27

Για κάθε πληροφορία σχετικά με τη διαρκή κατάρτιση.

Subdirección General de Estudios de Empleo y Mercado del Trabajo

Pio Baroja, 6
28009 Madrid
Τηλ.: 4 09 44 99
Για κάθε πληροφορία σχετικά με την απασχόληση και την αγορά εργασίας.

MINISTERIO DE CULTURA
(Υπουργείο πολιτισμού)

Subdirección General de Animación Cultural

Dirección General de la Juventud
Paseo de la Castellana, 109
20816 Madrid
Τηλ.: 4 55 26 00, 4 55 50 00 (εσωτ. 21 91)

Για ενέργειες που αφορούν ενήλικες και τα προγράμματα κοινωνικής μέριμνας.

Confederación Española de la Pequeña y Mediana Empresa 3 CEPYME
Gran Vía, 2
28013 Madrid
Τηλ.: 2 21 83 95

Συνδικαλιστικές οργανώσεις εργαζομένων

Unión General de Trabajadores UGT
C/San Bernardo, 20
28008 Madrid
Τηλ.: 2 52 71 00
(ίδρυτικό μέλος της Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας Συνδικάτων – CES)

Comisiones Obreras CC.OO
C/Fernandez de la Hoz, 12
28007 Madrid
(σήμερα δεν είναι μέλος της CES)

Κέντρο-συνεργάτης του Εθνικού Ινστιτούτου για την απασχόληση

(Ο κατάλογος δεν είναι πλήρης)

Fondo de Promoción de Empleo
Glorieta Cuatro Caminos, 6
28020 Madrid
Τηλ.: 4 41 46 22

Φορέας μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα για την επανένταξη των εργαζομένων των οποίων η απασχόληση συνδέεται άμεσα με τις βιομηχανικές μετατροπές (επαγγελματική κατάρτιση, ενισχύσεις για την αυτοαπασχόληση), πρόκειται για ένα φορέα με αποκλειστική διάθρωση που καλύπτει όλη την επικράτεια. Τριμερής διεύθυνση: Κυβερνήσεις (εθνική και περιφερειακές), επιχειρήσεις, συνδικαλιστικές οργανώσεις.

Ινστιτούτο Έρευνας

Fundación IESA – Investigaciones Económicas y Sociales Aplicadas
C/Ríos Rosas, 19 8B
28003 Madrid
Τηλ.: 4 41 06 78

Το Ίδρυμα IESA είναι ένα ινστιτούτο εφαρμοσμένης έρευνας για οικονομικά και κοινωνικά θέματα, το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ίδρυμα Friedrich Ebert, το Ίδρυμα Volkswagen, την UGT, το PSCE και, ανάλογα με τα θέματα έρευνας, από διάφορους κυβερνητικούς φορείς.

Centro de Investigaciones Sociológicas CIS
C/Pedro Teixeira, 8, 4º
28020 Madrid
Τηλ.: 4 56 12 61
(Κέντρο κοινωνιολογικών μελετών)

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Inforem: μηνιαία έκδοση του Εθνικού Ινστιτούτου για την Απασχόληση – (INEM).

Conyuntura laboral (Η συγκυρία στην απασχόληση): μηνιαία έκδοση του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

La Revista (Η Επιθεώρηση): διμηνιαία έκδοση του ταμείου προώθησης της απασχόλησης – FPE. (1ο τεύχος Σεπτέμβριος/Οκτώβριος 1985).

Υποσημείωση: Σημαντική βιβλιογραφία επισήμων εκδόσεων

- για την επαγγελματική κατάρτιση στην υπηρεσία εκδόσεων του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών,
- για τη διαβίου εκπαίδευση στην υπηρεσία εκδόσεων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων που εκδίδει τις δημοσιεύσεις του INEM (ορισμένα έγγραφα διατίθενται στα γαλλικά ή στα αγγλικά).

Συμβούλιο των υπουργών – διάταγμα της 31ης Ιουλίου 1985. Το διάταγμα αυτό αναφέρει ποια θα είναι τα προγράμματα διαβίου επαγγελματικής κατάρτισης, «occupacional» FPO – , που θα παραδίδουν τα κέντρα κατάρτισης σε συνεργασία με το εθνικό ινστιτούτο για την απασχόληση (INEM).

Φιλόδοξο, το σχέδιο αυτό προβλέπει την εκπαίδευση 400 000 ατόμων από σήμερα μέχρι το τέλος του 1986, ενώ το 1984 εκπαιδεύτηκαν μόνο 70 000 άτομα. Κατά συνέπεια θα πρέπει να πολλαπλασιαστεί με το 1 000 ο όγκος των δράσεων επαγγελματικής κατάρτισης.

Σχετικά με αυτό, η γενική διεύθυνση του INEM ζητά από κάθε δημόσιο ή ιδιωτικό

οργανισμό, που θα μπορεί να παραδίδει μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης, να εγγραφεί με την ιδιότητα του κέντρου-συνεργάτη στο INEM. (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 20 Αυγούστου 1985).

Αυτή η καταπληκτική προσπάθεια για την ανάπτυξη της διαρκούς κατάρτισης σε όλους τους τομείς, αλλά κατά κύριο λόγο στους τομείς που παρουσιάζουν κάποια ζήτηση στην αγορά εργασίας (νέες τεχνολογίες, νέα προϊόντα ή υπηρεσίες) θα επιδοτηθεί εν μέρει από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (από την 1η Ιανουαρίου 1986).

Η εκπαίδευση παρέχεται εντελώς δωρεάν στα άτομα που θα συμμετάσχουν στα μαθήματα της διαβίου εκπαίδευσης (FPO).

Το Νοέμβριο του 1985, παρά την έναρξη εφαρμογής του εθνικού σχεδίου επαγγελματικής κατάρτισης και αποκατάστασης, τα μέσα ελέγχου της εφαρμογής των προγραμμάτων δεν είχαν ακόμη αναπτυχθεί και θεωρήθηκε ότι ήταν ακόμα πολύ νωρίς για να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα αυτού του μεγαλεπήβολου προγράμματος που σε μεγάλο βαθμό βασίζεται στις πρωτοβουλίες που θα εκδηλώσουν οι δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς σε τοπικό επίπεδο*.

* Για συγκεκριμένα παραδείγματα βλ. στον κατάλογο διευθύνσεων, Ταμείο προώθησης της απασχόλησης FPE.

Απόψεις του υπουργού εργασίας και κοινωνικής πρόνοιας, κ. Joaquin Almunia Amann

Η καθημερινά όλο και πιο επείγουσα ανάγκη να εφοδιασθεί το εργατικό δυναμικό με προσόντα που σήμερα απαιτεί η αγορά εργασίας οδήγησε στην ενασχόληση με την επαγγελματική κατάρτιση από μια νέα οπτική γωνία.

Η οικονομική και κοινωνική συμφωνία¹ μεταξύ της κυβέρνησης, των εργοδοτικών οργανώσεων CEOE² και Serpyme³ και του συνδικάτου UGT⁴ για την περίοδο 1985/86 δίνει προτεραιότητα στις ακόλουθες ενέργειες, ώστε να ενισχυθεί η εκπαίδευση για την προαγωγή της απασχόλησης:

- Αύξηση της έρευνας της σχετικής με την αγορά εργασίας.
- Ένταξη των κοινωνικών δυνάμεων στους στόχους και τις δραστηριότητες της επαγγελματικής κατάρτισης.

■ Συντονισμός της δημόσιας και ιδιωτικής προσφοράς στο πεδίο αυτό.

■ Ενσωμάτωση της επαγγελματικής κατάρτισης στα προγράμματα απασχόλησης.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Πρόνοιας προτίθεται να καταβάλει προσπάθειες για την ενίσχυση της επαγγελματικής κατάρτισης, δίνοντάς της νέους προσανατολισμούς που αφορούν τα περιεχόμενά της και τον τρόπο διοίκησης, με σκοπό να ανταποκριθεί σε μια διπλή πρόκληση:

- Να τελειοποιήσει και να δώσει νέους προσανατολισμούς στα εκπαιδευτικά μας συστήματα, εισάγοντας σ' αυτά την εκπαίδευση γύρω από τις νέες τεχνολογίες, οι οποίες είναι απαραίτητες για την αντιμετώ-

πιση της πρόκλησης που σημαίνει η χρήση των ήδη υπαρχόντων καινοτομιών στις διαδικασίες παραγωγής και στη διεύθυνση των επιχειρήσεων.

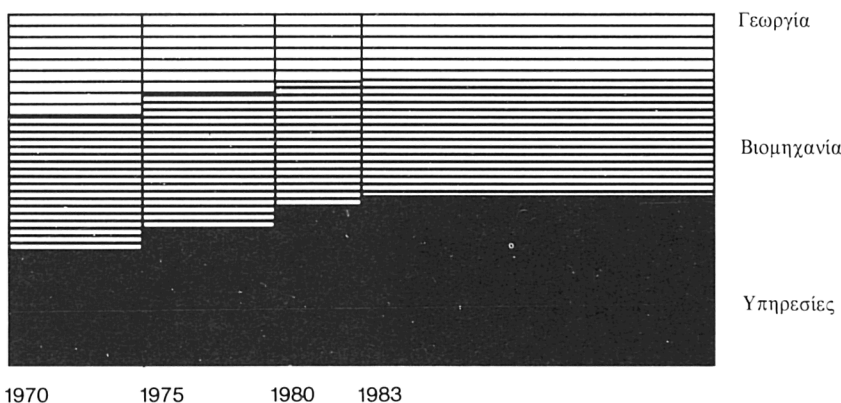
■ Να δοθεί προτεραιότητα στις ομάδες εκείνες οι οποίες ζητώντας εργασία αντιμετωπίζουν επιπλέον δυσκολίες, όπως είναι οι νέοι και οι άνεργοι για μεγάλο χρονικό διάστημα, οι εργαζόμενοι των αγροτικών περιοχών ή το προσωπικό επιχειρήσεων που διαλύουν μια διαδικασία αναδόμησης.

Βάσει αυτής της γραμμής και με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου τέθηκαν, στις 30 Απριλίου 1985, σε ισχύ οι βάσεις του Εθνικού Προγράμματος Επαγγελματικής Κατάρτισης και Αποκατάστασης⁵, με στόχο να ενταχθεί οριστικά η επαγγελματική κατάρτιση στα πλαίσια της πολιτικής απασχόλησης και να υλοποιηθεί έτσι το συμβιβασμό που έχει επιτευχθεί μεταξύ της κυβέρνησης, της CEOE - Serpyme και της UGT στα πλαίσια της Οικονομικής και Κοινωνικής Συμφωνίας.

Ο καθορισμός των στόχων του Εθνικού Προγράμματος Επαγγελματικής Κατάρτισης είναι ανάγκη να γίνει τώρα, επειδή πρέπει να εξυπηρετεί δύο σκοπούς:

■ Τη δοκιμή και την προετοιμασία του Εθνικού Προγράμματος Επαγγελματικής Κατάρτισης, το οποίο θα εκπονηθεί από το Γενικό Συμβούλιο Επαγγελματικής Κατάρτισης⁶ και στο οποίο θα εκπροσωπούνται ισότιμα η δημόσια διοίκηση, οι εργοδοτικές οργανώσεις και τα πιο αντιπροσωπευτικά συνδικάτα. Η δημιουργία του Συμβουλίου, η οποία ακόμη δεν έχει κατοχυρωθεί νομοθετικά, και η εκπόνηση του Προγράμματος υλοποιούν το συμβιβασμό που επιτεύχθηκε στα πλαίσια της Οικονομικής και Κοινωνικής Συμφωνίας.

Ενεργός πληθυσμός κατά τομείς οικονομίας σε ποσοστά 1970 - 1983

■ Την προετοιμασία των προγραμμάτων που η Ισπανία θα παρουσιάσει στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, με σκοπό να αξιοποιηθεί τις βοήθειες που το προαναφερθέν Ταμείο παρέχει για τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης.

Το Εθνικό Πρόγραμμα Επαγγελματικής Κατάρτισης και Αποκατάστασης επιδιώκει, αφενός μεν, να παρέχει την εγγύηση της κατά το δυνατόν καλύτερης προσαρμογής των προσόντων του εργατικού δυναμικού στις νέες ανάγκες και απαιτήσεις του παραγωγικού συστήματος, αφετέρου δε, να ενισχύσει την επαγγελματική αποκατάσταση των νέων, ειδικά αυτών που δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν τα χαμηλότερα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος.

Βάσει των στόχων του και των ομάδων που επωφελούνται από τις δραστηριότητές του το πρόγραμμα έχει χωρισθεί σε τέσσερις μεγάλους τομείς:

■ Επαγγελματική κατάρτιση για την προαγωγή της απασχόλησης νέων και ανέργων επί μακρό χρονικό διάστημα.

■ Επαγγελματική αποκατάσταση νέων που ζητούν την πρώτη τους απασχόληση.

■ Επανενταξη στο σχολείο και παροχή εναλλασσόμενης εκπαίδευσης.

■ Γενίκευση της επαγγελματικής κατάρτισης, ώστε να διευκολυνθεί η επαγγελματική επανεκπαίδευση στον αγροτικό τομέα ή σε επιχειρήσεις που διανύουν τη διαδικασία εκσυγχρονισμού τους.

Μέσω αυτού του προγράμματος προβλέπεται:

■ Η σύναψη συμβολαίων πρακτικής εξάσκησης με 50 000 εργαζομένους, από τους οποίους οι 30 000 θα είναι νέοι που ζητούν την πρώτη τους απασχόληση, άνω των 25 ετών και κάτω των 30· οι υπόλοιπες 20 000 θα είναι νέοι που έχουν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια επαγγελματική κατάρτιση.

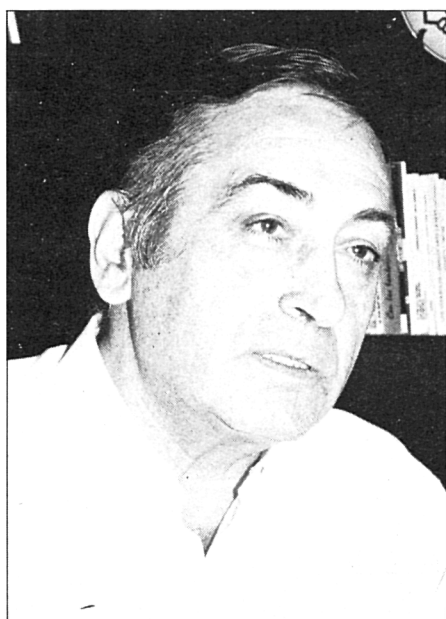
■ Η προσέλευση, τους επόμενους 12 μήνες, περίπου 400 000 εργαζομένων σε κύκλους μαθημάτων επαγγελματικής κατάρτισης, από τους οποίους οι 350 000 θα εκπαιδευθούν σε επιχειρήσεις, κέντρα του INEM⁷ ή σε συνεργαζόμενα μ' αυτό κέντρα⁸ και 50 000 θα είναι μαθητές της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής κατάρτισης, οι οποίοι θα πραγματοποιήσουν την επαγγελματική πρακτική εξάσκησή τους σε επιχειρήσεις ή νέοι που θα αντισταθμίσουν έτσι την ελλιπή βασική εκπαίδευσή τους.

Μ' αυτό το πρόγραμμα προβλέπεται, από ποσοτική άποψη, η σημαντική αύξηση της προσφοράς εκπαιδευτικών δυνατοτήτων (από τους περίπου 67 965 μαθητές που προς το παρόν εκπαιδεύουν το INEM και τα συνεργαζόμενα μ' αυτό κέντρα θα φθάσουν να εκπαιδεύουν 400 000)⁹ από ποιοτικής πλευράς προβλέπεται η σοβαρή επιλογή των

ειδικοτήτων που θα διδάσκονται, με ταυτόχρονη βελτίωση της ποιότητας των περιεχομένων.

Από την άλλη πλευρά θα πρέπει να λάβει κανείς σοβαρά υπόψη την αύξηση των δαπανών που επιφέρει η διεύρυνση της προσφοράς εκπαιδευτικών δυνατοτήτων, αφού κατά τη διάρκεια του 1985 το συνολικό κόστος του προγράμματος θα ανέλθει στα 37 518 εκατομμύρια πεσέτες, που θα κατανεμηθούν με τη μορφή βοηθειών και επιχορηγήσεων, παρεχομένων στις επιχειρήσεις, στα συνεργαζόμενα κέντρα και στους ίδιους τους μαθητευομένους και εργαζομένους.

Συνέντευξη με τον κ. Nicolás Redondo

γενικό γραμματέα της Γενικής Ένωσης
Εργαζομένων της Ισπανίας-UGT*

Οι ειδικευμένοι εργαζόμενοι παίζουν ένα σημαντικό ρόλο για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και τον εκσυγχρονισμό της ισπανικής επιχείρησης.

Η επαγγελματική κατάρτιση παίζει σ' αυτήν την περίπτωση έναν πολύ βασικό ρόλο.

Ποια είναι η δραστηριότητα του συνδικάτου σας μπροστά σ' αυτήν την κατάσταση;

Η παρούσα οικονομική κατάσταση της χώρας μας, χαρακτηριζόμενη από έναν υψηλό δείκτη ανεργίας, κυρίως μεταξύ των νέων, την αργή οικονομική ανάπτυξη, την αβεβαιότητα σχετικά με τα μελλοντικά επίπεδα απασχόλησης και τα περιεχόμενα των ιδίων, απαιτεί τον καθορισμό και την εφαρμογή μιας πολιτικής που ξεπερνά τα αυστηρά οικονομικά πλαίσια και που συνοδεύεται από πρωτότυπα μέτρα στον κοινωνικό και εκπαιδευτικό τομέα, τα οποία μεταξύ άλλων επιτρέπουν την ενίσχυση της συνεισφοράς της επαγγελματικής κατάρτισης και ειδίκευσης των εργαζομένων στην οικονομική δραστηριότητα, την τεχνολογική πρόοδο, την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, την ισορροπία της αγοράς εργασίας και την κατάργηση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Γι' αυτό η οργάνωσή μας εγείρει απαίτηση να αναλάβει με σταθερότητα και συνέπεια έναν πραγματικά κύριο ρόλο στην εκπόνηση προγραμμάτων και δραστηριοτήτων σχετικών με την επαγγελματική κατάρτιση σ' όλες τις τις εκφάνσεις, όπως αυτές διαμορφώνονται από το κράτος, να προωθήσει δραστηριότητες εκπαίδευσης των εργαζομένων μέσα στο ίδιο μας το συνδικάτο και υποστηρίζει την απαίτηση να συμπεριληφθεί το δικαίωμα για συνεχή εκπαίδευση στις συλλογικές διαπραγματεύσεις.

* Union General de Trabajadores

Ποια είναι η θέση του συνδικάτου σας σχετικά με το πρόβλημα που δημιουργείται με τη γενική εισαγωγή νέων τεχνολογιών, οι οποίες προκαλούν νέους τύπους οργάνωσης στην εργασία τόσο της εκπαίδευσης όσο και των υπηρεσιών;

Έλαβε θέση το συνδικάτο σας στο ερώτημα σχετικά με τη συμμετοχή των εργαζομένων στην οργάνωση της εργασίας στις επιχειρήσεις;

Ποια είναι στην περίπτωση αυτή η δραστηριότητά του η σχετική με τα εκπαιδευτικά προβλήματα;

Οι τεχνολογικές καινοτομίες που στο παρελθόν ήταν ένας ισχυρός παράγοντας της οικονομικής ανάπτυξης παρουσιάζουν σήμερα ιδιάζοντα χαρακτηριστικά όπως τη διεύρυνση του πεδίου δράσης τους, τη δυσκολία ελέγχου των διαδικασιών ανάπτυξης νέων τεχνολογιών, τη γρήγορη μείωση των θέσεων εργασίας και τη δημιουργία άλλων, την αλλαγή των περιεχομένων των επαγγελμάτων, τη διαφοροποίηση στον καταμερισμό εργασίας, την απλοποίηση ορισμένων εργασιών, κλπ.

Όλα αυτά τα φαινόμενα έχουν εμφανείς συνέπειες για το σύστημα των κοινωνικών σχέσεων και προκαλούν αλληλοεπιδράσεις μεταξύ των προβλημάτων της απασχόλησης, της οργάνωσης και των συνθηκών εργασίας και της εκπαίδευσης. Σ' αυτό το πολύπλοκο σύστημα αλληλοεξαρτήσεων η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση αποτελούν έναν αποφασιστικό παράγοντα.

Η οργάνωσή μας θεωρεί ότι η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην επιχείρηση θα πρέπει να συμφωνηθεί με τους εκπροσώπους των εργαζομένων και να συνοδεύεται από τη

βελτίωση των συνθηκών εργασίας τους, όπως και από μια ορθολογική, αποδοτική και δίκαια οργάνωση της εργασίας.

Τα προβλήματα των επαγγελματικών ασθενειών και της ειδίκευσης που εμφανώς παρουσιάζονται σαν συνέπεια της χρήσης των νέων τεχνολογιών, τόσο στη βιομηχανία, όσο και στις υπηρεσίες, συγκέντρωσαν την προσοχή μας και απαντάμε σ' αυτά με μελέτες, ενημερωτικά σεμινάρια, δημοσιεύσεις, κλπ. (πχ. «Τεχνικός οδηγός για την εργασία μπροστά σε οθόνες», Κατευθυντήριες γραμμές του συνδικάτου UGT, Μαδρίτη, 1985), καθώς επίσης και με την οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για εργαζομένους στους τομείς που πλήττονται άμεσα.

Διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα έχουν εκπονηθεί από τις αντίστοιχες βιομηχανικές ομοσπονδίες* και περιφερειακές συνδικαλιστικές ενώσεις**, οι οποίες ζητούν την επιδότηση του ταμείου αλληλεγγύης*** που ιδρύθηκε με την Οικονομική και Κοινωνική Συμφωνία**** (μεταξύ της δημόσιας διοίκησης, της UGT και της οργάνωσης εργοδοτών CEOE), για να επιτευχθεί η πραγματοποίησή τους.

Από την άλλη πλευρά απαιτούμε από τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες τον εκσυγχρονισμό των απηρχαιωμένων επαγγελματικών περιεχομένων, για εκείνα τα επαγγέλματα που εξελίχθηκαν με μεγάλη ταχύτητα τα τελευταία χρόνια, λόγω της τεχνολογικής προόδου.

* Federaciones de Industria

** Uniones Territoriales

*** Fondo de Solidaridad

**** Acuerdo Economico y Social

Ποιοι τομείς έχουν προτεραιότητα για την ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας σας; Έχουν ήδη ληφθεί μέτρα για να ενταθεί η απόκτηση ειδικοτήτων, κατάλληλων για τους τομείς αυτούς;

Η χώρα μας έχει μια οικονομία διαφοροποιημένη που θα πρέπει να προωθηθεί σε όλο της το φάσμα, ρίχνοντας όμως το βάρος σε σχέδια καινοτομιών που ενισχύουν και κάνουν δυνατές τις εμπειρίες της ατομικής πρωτοβουλίας, προωθώντας την αυτο-απασχόληση, την ίδρυση μικρών επιχειρήσεων που προσφέρουν πρωτότυπα προϊόντα, κλπ.

Γι' αυτό πιστεύουμε ότι ο κατάλογος των προεχόντων οικονομικών δραστηριοτήτων δεν πρέπει να κινείται προς μια μόνο κατεύθυνση, αλλά να είναι ανοιχτός στις ανησυχίες, πρωτοβουλίες και δυνατότητες των πολιτών. Σαν παράδειγμα θα αναφερθούμε σε μερικές από αυτές:

- αγροτική βιομηχανία και βιομηχανία τροφίμων
- τουρισμός
- εκμηχάνιση του αγροτικού τομέα
- εντατικές καλλιέργειες, υδροκαλλιέργεια
- βιομηχανικό σχέδιο
- οικοδόμηση και δημόσια έργα
- χημικές βιομηχανίες, παρασκευή νέων υλών
- επιχειρησιακές τεχνικές
- εναλλακτικές ενέργειες, ηλιακή ενέργεια, διατήρηση και εξοικονόμηση ενέργειας, βιοενέργεια, κλπ.
- τέχνες
- έλεγχος ποιότητας
- ηλεκτρονική, πληροφορική
- επικοινωνίες
- αυτοματισμός στην υδραυλική τεχνική και στην τεχνική πεπιεσμένου αέρα
- βιομηχανική ψύξη και κλιματισμός.

Πώς θα μπορούσε να προωθηθεί η εκπαίδευση στις επιχειρήσεις, στις μεγάλες αλλά και κυρίως στις μικρομεσαίες, που είναι χαρακτηριστικές για τη βιομηχανία της χώρας σας και όπου τα συνδικάτα είναι αδύνατα;

Η συμφωνία εργαζομένων – επιχειρηματιών είναι κατά τη γνώμη μας μια φόρμουλα κατάλληλη για να διαμορφώσει κανείς μια εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτικές δραστηριότητες μέσα στις επιχειρήσεις. Γι' αυτό οφείλουμε να δώσουμε νομική ισχύ στο δικαίωμα των εργαζομένων για συνεχή εκπαίδευση που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες βελτίωσης των ειδικοτήτων και ανύψωσης του επαγγελματικού επιπέδου των εργαζομένων, καθώς επίσης και στην αύξηση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Σχετικά με τη συνεχή εκπαίδευση, τι κάνει το συνδικάτο σας για να παρακινήσει τα μέλη του να πάρουν μέρος σ' αυτόν τον τύπο της εκπαίδευσης; (πληρωμένη εκπαιδευτική

άδεια, αναγνώριση των αποκτηθέντων τίτλων, κλπ.).

Σκοπεύει να προωθήσει την αναγνώριση του δικαιώματος για συνεχή εκπαίδευση και επομένως για πληρωμένη εκπαιδευτική άδεια για όλους, μέσα από τις συλλογικές διαπραγματεύσεις στο επίπεδο της επιχείρησης.

Ο στόχος είναι να επιτευχθεί άμεσα *τουλάχιστον* η ισχύς των συμβάσεων 140 – 142 του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας και των αποφάσεων του 148 – 150, που έχουν μεν υπογραφεί από τη χώρα μας, χωρίς όμως να εφαρμοστούν πλατιά στην πραγματικότητα.

Σε ό,τι αφορά την αναγνώριση τίτλων και διπλωμάτων, μπορεί να πει κανείς ότι εκτιμώνται μόνον οι ακαδημαϊκοί τίτλοι και όχι οι τίτλοι επαγγελματικής κατάρτισης (παρεχόμενοι από το INEM ή άλλες ενώσεις), πράγμα που δείχνει έναν αντικειμενικό υποβιβασμό των τίτλων αυτού του τύπου.

Αυτό βέβαια κάνει αναγκαία μια πιο πλατιά κοινωνική αναβάθμιση, που πιστεύουμε ότι θα στηριχθεί στην ποιότητα που μπορεί να επιδείξει αυτός ο τύπος εκπαίδευσης στο μέλλον.

Η είσοδος της χώρας σας στην Κοινή Αγορά θα προκαλέσει την ανάπτυξη ορισμένων τομέων, αλλά και θα βλάψει την ανταγωνιστικότητα σε άλλους τομείς.

Ποια είναι η γνώμη του συνδικάτου σας σχετικά με τις δραστηριότητες εκσυγχρονισμού;

Τι προβλέπουν οι αντίστοιχες συμβάσεις;

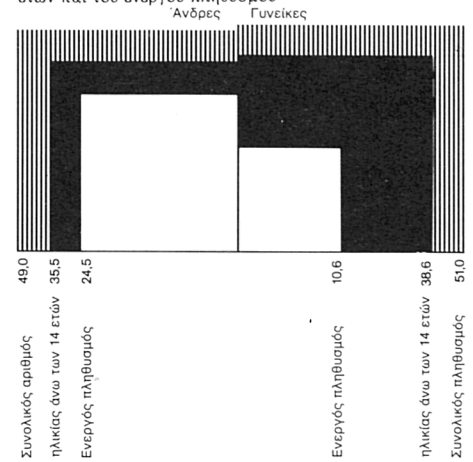
Είναι μια εξέλιξη που άρχισε τελευταία και πιστεύουμε ότι πρέπει να εμβαθυνθεί και να αναπτυχθεί, ώστε όλοι οι εργαζόμενοι και όλες οι επιχειρήσεις να μπορούν να κάνουν πραγματικότητα την εξειδίκευση, την προσαρμογή στις νέες καταστάσεις και τον εκσυγχρονισμό γνώσεων και δομών, πράγματα που είναι αναγκαία για την προσαρμογή, ανάπτυξη και διατήρηση της ζωτικότητάς τους.

Ο διάλογος με τα συνδικάτα άλλων χωρών (μελών της Κοινής Αγοράς) είναι μια πηγή ανταλλαγής εμπειριών και ιδεών. Τι σκέφτεται κανείς, τι περιμένετε από αυτούς τους νέους συνομιλητές σας;

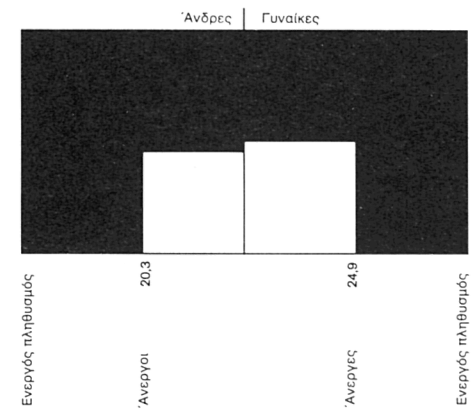
Στην εποχή μας, εποχή πολύπλοκων καταστάσεων, είναι δύσκολες οι απλές εξαγωγές συμπερασμάτων από εμπειρίες άλλων χωρών ή οι μεταφορές εμπειριών από την μια χώρα στην άλλη, εξαιτίας των μεγάλων διαφορών που χαρακτηρίζουν την πραγματικότητα της καθεμιάς.

Χωρίς αμφιβολία, η Ισπανία έχει μια πολύ πρόσφατη ιστορία στο δρόμο της δημοκρατίας, της ενσωμάτωσης και του εκσυγχρονισμού και γι' αυτό περιμένουμε ότι θα διευρύνουμε τις διασυνδέσεις και θα γνωρίσουμε επιτόπου τις εμπειρίες, που έδωσαν λύσεις στους γείτονές μας.

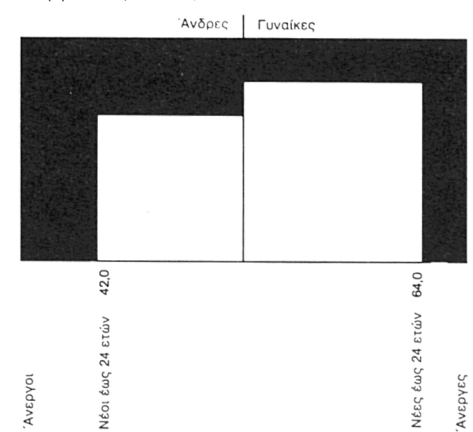
Ποσοστό ανδρών και γυναικών στο συνολικό πληθυσμό με τα εκάστοτε ποσοστά των ατόμων ηλικίας άνω των 14 ετών και του ενεργού πληθυσμού

Ποσοστό των άνεργων στον ενεργό πληθυσμό ανδρών και γυναικών

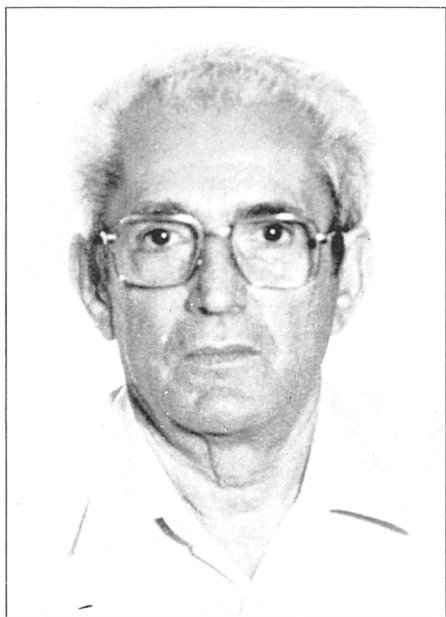

Ποσοστό των νέων ηλικίας έως 24 ετών στο σύνολο των άνεργων ανδρών και γυναικών

Ελπίζουμε να καθιερώσουμε το συνεχή διάλογο, την άμεση παρακολούθηση των διαφόρων καταστάσεων και θα προσφέρουμε την υποστήριξη και τη σταθερή συνεργασία μας σε όλες εκείνες τις πρωτοβουλίες που επιτρέπουν τη μείωση των ανισοτήτων. Ελπίζουμε επίσης ότι θα προσφέρουμε στους εργαζομένους μέσα κατάλληλα για την ανύψωση της ποιότητας ζωής τους και της προσφοράς τους στη δημοκρατική κοινωνία.

Συνέντευξη με τον κ. Marcelino Camacho

γενικό γραμματέα της Συνδικαλιστικής
Συνομοσπονδίας Εργατικών Επιτροπών

Οι ειδικευμένοι εργαζόμενοι παίζουν ένα σπουδαίο ρόλο για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και τον εκσυγχρονισμό της ισπανικής επιχείρησης.

Η επαγγελματική κατάρτιση παίζει σ' αυτήν την περίπτωση έναν πρωταρχικό ρόλο. Ποια είναι η δράση του συνδικάτου σας μπροστά σ' αυτήν την κατάσταση;

Θα πρέπει να αρχίσει κανείς λέγοντας ότι σε μια χώρα όπως τη δική μας, με τρία εκατομμύρια ανέργους, μια διαδικασία εκσυγχρονισμού σε πλήρη εξέλιξη και ένα χαμηλό επίπεδο επαγγελματικής κατάρτισης σε σύγκριση με οποιαδήποτε άλλη δυτική χώρα, η επαγγελματική κατάρτιση θα έπρεπε να παίζει έναν καθοριστικό ρόλο.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο η επεξεργασία οποιουδήποτε προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης σε εθνικό επίπεδο δεν μπορεί να είναι έργο μόνο της δημόσιας διοίκησης, της κυβέρνησης, αλλά θα πρέπει να συμμετέχουν ενεργά σ' αυτήν η εργοδοσία και τα συνδικάτα.

Γι' αυτό η διαδικασία της δουλειάς για την κάλυψη των αναγκών εκπαίδευσης της εργατικής τάξης της Ισπανίας θα πρέπει να είναι η ακόλουθη:

■ Αποκεντρωμένος καθορισμός των αναγκών κάθε κλάδου: σε κάθε αυτόνομη περιοχή θα πρέπει να δοθεί το δικαίωμα ενεργού συμμετοχής στα τρία ενδιαφερόμενα μέρη (δημόσια διοίκηση, εργοδοσία και συνδικάτα).

■ Θα πρέπει να συγκεντρωθούν αυτές οι ανάγκες και να καθορισθούν οι προτεραιότητες στα επίπεδα κράτους και περιφερειών έχοντας πάντοτε υπόψη τη γενική προοπτική, όπως και το στόχο, να δημιουργηθούν δυνατότητες απασχόλησης και να διατη-

ρηθούν οι σχέσεις εργασίας, που σήμερα πλήττονται από τις συνεχείς διαδικασίες εκσυγχρονισμού της βιομηχανίας.

■ Οποιοδήποτε εκπαιδευτικό πρόγραμμα θα πρέπει να λάβει υπόψη ότι στη χώρα μας το πενήντα τοις εκατό των δηλωμένων ανέργων (στοιχείο που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα) είναι νέοι. Γι' αυτό είναι ανάγκη να σχεδιασθούν εκπαιδευτικά προγράμματα για την προαγωγή της απασχόλησης, κάτω από μια διαφοροποιημένη δομή που επιτρέπει την αλληλοσυμπλήρωση όλων των κύκλων μαθημάτων και η οποία είναι κατάλληλη για τις επαγγελματικές ανάγκες που επιφέρει η τεχνολογική αλλαγή στον εργασιακό τομέα.

Η δημόσια διοίκηση και η παρούσα κυβέρνηση απέφυγαν να θέσουν τα ερωτήματα αυτά, μια και μόλις έχει ψηφιστεί ένα Εθνικό Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα, στην εκπόνηση του οποίου δεν συμμετείχε καμιά κοινωνική ομάδα (ούτε η εργοδοσία, ούτε τα συνδικάτα)· αποτέλεσμα αυτού είναι ότι τα 38 περίπου δισεκατομμύρια πεσέτες που προορίζονται γι' αυτό το πρόγραμμα δεν πρόκειται να απορροφηθούν, λόγω της προχειρότητας, της ανεδαφικότητας και των επαγγελματικών περιεχομένων του ίδιου.

Σε γενικές γραμμές ο αυτοσχεδιασμός ήταν το κυρίαρχο στοιχείο. Όχι μόνον δεν έγινε διάλογος με τις κοινωνικές δυνάμεις αλλά και, μπαίνοντας ήδη στις για την εκκίνηση αυτού του προγράμματος αναγκαίες προπαρασκευαστικές διαδικασίες, δεν έχουν προβλεφθεί πράγματα τόσο στοιχειώδη, όπως:

■ προσωπικό και υλικά μέσα, κατάλληλα για την εκκίνησή του,

■ επεξεργασία των περιεχομένων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων (τα υπάρχοντα

δεν έχουν καμιά σχέση με την πραγματικότητα των τεχνολογικών αλλαγών),

■ ομοιογενή κριτήρια εργασίας,

■ προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής εκπαίδευσης, των στελεχών που είναι υπεύθυνα για την εκκίνηση του προγράμματος.

Μπροστά σ' αυτήν την κατάσταση η Συνδικαλιστική Συνομοσπονδία Εργατικών Επιτροπών έκανε μια συγκεκριμένη προσφορά συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα, καθώς επίσης και κριτικές για τη βελτίωση και την εκκίνηση αυτού του προγράμματος.

Ποια είναι η τοποθέτηση του συνδικάτου σας σχετικά με τα προβλήματα που παρουσιάζονται τόσο στην εκπαίδευση, όσο και στην εργασία, λόγω της γενικής εισαγωγής των νέων τεχνολογιών, οι οποίες επιφέρουν αναγκαστικά νέους τύπους οργάνωσης και εργασίας;

Έχετε μια θέση ή ένα κριτήριο σχετικά με τη συμμετοχή των εργαζομένων στην οργάνωση της εργασίας στα εργοστάσια; Ποια είναι σ' αυτήν την περίπτωση η δραστηριότητά σας απέναντι στα προβλήματα της εκπαίδευσης;

Η Συνομοσπονδία μας δέχεται την τεχνολογική εξέλιξη και αισιοδοξεί, αν και οι επιπτώσεις που αυτή έχει εξαρτώνται ουσιαστικά από την ασκούμενη εθνική πολιτική και από το συγκεκριμένο τρόπο που εισάγονται οι νέες τεχνολογίες στα εργοστάσια και γενικά στην οικονομία της χώρας.

Θα πρέπει να λάβει κανείς υπόψη του ότι στον καπιταλιστικό κόσμο οι τεχνολογικές εξελίξεις γεννιούνται με σκοπό την αύξηση της αποδοτικότητας για το συμφέρον των

ιδιοκτητών των μέσων παραγωγής, πράγμα που καθορίζει τους τύπους της τεχνολογίας, το σχεδιασμό και την παραγωγή της. Έτσι στο πεδίο της κοινωνικής ευημερίας οι τεχνολογικές προσπάθειες είναι πολύ λιγότερες.

Σε γενικές γραμμές οι ενδείξεις κάνουν φανερό ότι η χρήση νέων τεχνολογιών επιφέρει μια μείωση των θέσεων εργασίας τόσο στο επίπεδο της παραγωγής, όσο και σ' αυτό των υπηρεσιών, μπορεί δε κανείς να διαπιστώσει μια ξεκάθαρη τάση μετακίνησης της απασχόλησης προς ειδικευμένους εργάτες και τεχνικούς.

Συνεπώς είναι κατά τη γνώμη μας ανάγκη να διαπραγματευθεί κανείς το ρυθμό εισαγωγής των νέων τεχνολογιών και να προωθήσει συμπληρωματικά μέτρα για τη μείωση των ωρών εργασίας και βελτίωση της κατάστασης των ανέργων. Γι' αυτόν το λόγο η Συνομοσπονδία μας τάσσεται υπέρ της ανάγκης να γίνουν συμφωνίες μεταξύ επιχειρηματιών και εργαζομένων, ξεκινώντας απ' αυτό που ήδη υπάρχει σε άλλες χώρες.

Ποιοι είναι οι τομείς που έχουν προτεραιότητα για την ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας σας;

Πήρατε μέτρα για να ενισχύσετε την απόκτηση των γι' αυτούς τους τομείς καταλλήλων ειδικοτήτων;

Το θέμα δεν είναι να απαριθμήσουμε μόνον «τομείς με μέλλον», αλλά και να κάνουμε κάτι ενάντια στη μεγάλη εξάρτηση της οικονομίας μας σε στρατηγικά είδη, τα οποία πρέπει να εισάγουμε συνεχώς, όπως τεχνολογία, εξοπλισμούς επιχειρήσεων, δημητριακά – νομίζω –, ενισχύοντας παράλληλα τους τομείς που συγκριτικά πλεονεκτούμε λόγω των φυσικών πρώτων υλών ή των ιδιαιτεροτήτων της οικονομίας μας.

Κατά την επιλογή των τομέων με μέλλον είναι ανάγκη να περάσουμε από την απλή απαρίθμηση στην ανάπτυξη μιας ενεργού

πολιτικής για την προώθησή τους. Η επιλογή θα πρέπει να στηριχθεί σε μια εμπειριστωμένη μελέτη της οικονομικής μας πραγματικότητας. Το να θέλουμε να παρουσιάσουμε σαν τομείς πρωτεύοντες και με μέλλον αυτούς της πολεμικής βιομηχανίας και της μικροηλεκτρονικής, όπως κάνει το «λευκό βιβλίο» της βιομηχανικής πολιτικής, σημαίνει ότι ξεκινάμε από την προϋπόθεση πως διαθέτουμε ανταγωνιστική ικανότητα στους τομείς της υψηλής τεχνολογίας και της ανάπτυξης «έξυπνων» τεχνολογιών που βρίσκονται σχεδόν αποκλειστικά στα χέρια των μεγάλων στρατιωτικών δυνάμεων και των πολυεθνικών.

Για να αποφευχθεί όλο αυτό προτείνουμε να ανοιχθεί μια διαδικασία δημοκρατικού προγραμματισμού που θα επιτύχει τη συγκέντρωση όλων των προσπαθειών στα πεδία της τεχνολογίας βασικού κοινωνικού ενδιαφέροντος και ανάπτυξης των τεχνολογιών «βάσης», δηλαδή τεχνολογιών, των οποίων οι βασικές αρχές είναι καλά γνωστές και στις οποίες η χώρα μας μπορεί να πραγματοποιήσει μόνη της προόδους, χωρίς να εντείνει την εξάρτησή της από τις πολυεθνικές. Με το προηγούμενο δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι απορρίπτουμε τις νέες τεχνολογίες· αντίθετα, αυτό για το οποίο αγωνιζόμαστε είναι μια ρεαλιστική θεώρηση του προβλήματος. Η ισπανική κοινωνία πρέπει να καταβάλει μια σημαντική προσπάθεια αφομοίωσης της τεχνολογίας των βιομηχανικών χωρών.

Σ' όλη αυτή την εξέλιξη ο δημόσιος τομέας πρέπει να παίξει τον κύριο ρόλο τόσο στην κατεύθυνση, όσο και στον προσανατολισμό των παραγωγικών επενδύσεων και ακόμη στο πεδίο του συντονισμού της επαγγελματικής κατάρτισης των εργαζομένων.

Χωρίς αμφιβολία η ισπανική κυβέρνηση δεν επιλαμβάνεται του έργου αυτού με την επιμονή και τη θέληση που απαιτεί το πρόβλημα, απόδειξη ότι έχει περάσει πάνω από ένα χρόνο από τότε που υποσχέθηκε τη σύσταση του Γενικού Συμβουλίου Επαγγελ-

ματικής Κατάρτισης*, όργανο στο οποίο θα εκπροσωπούνται όλες οι κοινωνικές ομάδες.

Πώς θα μπορούσε κανείς να ενισχύσει και να αναπτύξει την εκπαίδευση στις επιχειρήσεις τόσο στις μεγάλες, όσο επίσης – και κυρίως – στις μικρομεσαίες, οι οποίες παίζουν ένα σημαντικό ρόλο μέσα στην κοινωνική δομή της χώρας μας και στις οποίες τα συνδικάτα είναι αδύνατα;

Στα επίπεδα επιχείρησης και τομέα η Συνδικαλιστική Συνομοσπονδία Εργατικών Επιτροπών** διαπιστώνει την ανάγκη και αγωνίζεται να γίνουν οι «τεχνολογικές συμφωνίες» μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών, που θα πρέπει να περιλαμβάνουν:

- έγκαιρη και επαρκή ενημέρωση γύρω από το νέο τεχνολογικό εξοπλισμό που πρόκειται να εισαχθεί στην επιχείρηση·

- την εγγύηση ότι δεν θα προκύψουν απολύσεις εξαιτίας του·

- μείωση του ωραρίου εργασίας·

- διαπραγμάτευση της επανεκπαίδευσης των εργαζομένων και του νέου σχεδιασμού της οργάνωσης και του καταμερισμού εργασίας·

- προγράμματα εκπαίδευσης που είναι αναγκαία για την προσαρμογή του ήδη υπάρχοντος προσωπικού στις νέες τεχνολογίες·

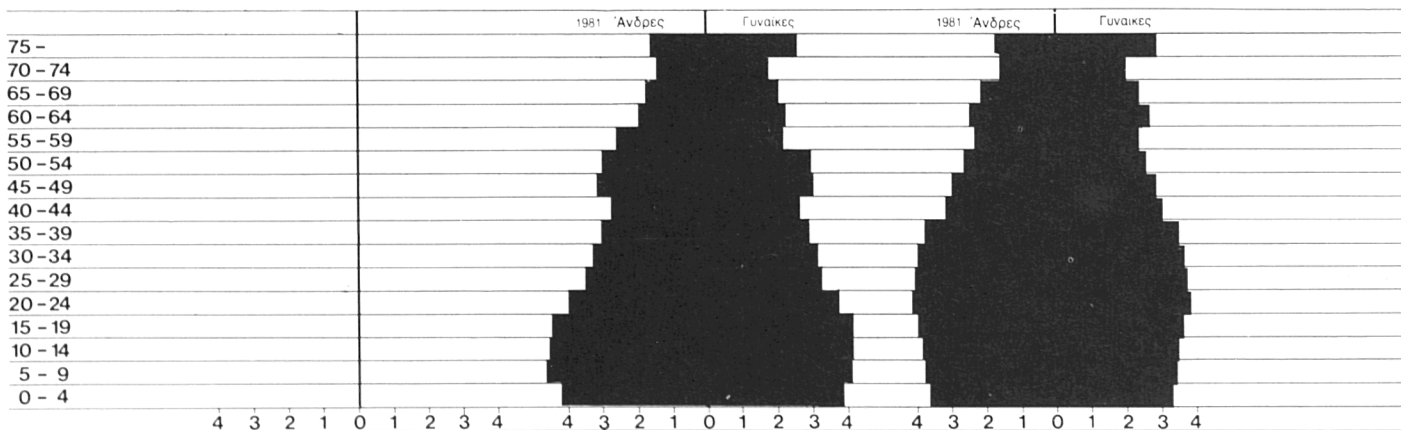
- τη μη χρήση των στοιχείων για σκοπούς εξωεργασιακούς ή για έλεγχο·

- τον προορισμό των οικονομικών κερδών, των προερχομένων από την αύξηση της παραγωγικότητας.

Σχετικά με τη συνεχή εκπαίδευση, τι κάνει το συνδικάτο σας για να προωθήσει τη συμμετοχή των μελών του σ' αυτόν τον τύπο της εκπαίδευσης (τμήματα εκπαίδευσης, ανανέωση των αποκτηθέντων τίτλων);

* Consejo General de la Formacion Profesional.

** Confederacion Sindical de Comisiones Obreras.

Πυραμίδες ηλικίας του πληθυσμού από το έτος 1981 και προβολή στο έτος 1995 (όλα τα άτομα ηλικίας άνω των 75 ετών έχουν συμπεριληφθεί σε μια ομάδα).

Για τη Συνδικαλιστική Συνομοσπονδία Εργατικών Επιτροπών το να μιλά κανείς για συνεχή εκπαίδευση είναι συνώνυμο με τη μόρφωση ενηλίκων και αυτήν την αντιλαμβανόμαστε σαν «το σύνολο των οργανωμένων εκπαιδευτικών διαδικασιών, ανεξάρτητα από το περιεχόμενο, το επίπεδο και τη μέθοδο, από το αν είναι αναγνωρισμένες ή όχι, είτε επεκτείνουν την αρχική μόρφωση, είτε την αντικαθιστούν – μόρφωση παρεχόμενη στα σχολεία ή στα πανεπιστήμια ή στα επαγγελματικά σχολεία – χάρη στις οποίες τα πρόσωπα που θεωρούνται ενήλικα από την κοινωνία στην οποία ανήκουν, αναπτύσσουν τις ικανότητές τους, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, βελτιώνουν τις τεχνικές ή επαγγελματικές τους ικανότητες ή τους δίνουν ένα νέο προσανατολισμό και αναπτύσσουν τις δραστηριότητες και τη συμπεριφορά τους με την προοπτική ολοκλήρωσης της προσωπικότητάς τους και συμμετοχής σε μια κοινωνικοοικονομική και πολιτιστική εξέλιξη ισορροπημένη ή ανεξάρτητη» (UNESCO, Ναϊρόμπι 1976).

Αυτός ο ορισμός που υπερτερεί σε σχέση με το πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων, που απλώς καλύπτει ανάγκες, μπορεί να γίνει αποδεκτός από τη Συνομοσπονδία μας, αν και αντιλαμβανόμαστε ότι για ένα ταξικό συνδικάτο, όπως το δικό μας, το τελευταίο μέρος του ορισμού αποκτά μεγαλύτερη σπουδαιότητα και βαρύτητα, γιατί δεν θα πρέπει να περιοριστούμε μόνο στο να είμαστε παρόντες σ' ολοκλήρωση τη διαδικασία της κοινωνικοοικονομικής και πολιτιστικής εξέλιξης, αλλά και να βοηθήσουμε, ώστε να γίνουν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι μας οι καθαυτού παρακίνητες μιας δομικής αλλαγής στις προαναφερθείσες διαδικασίες ανάπτυξης.

Ξεκινώντας απ' αυτήν την αρχή, η Συνδικαλιστική Συνομοσπονδία Εργατικών Επιτροπών αφιερώνει τις προσπάθειές της στην εκπαίδευση των στελεχών της μέσα στην οργάνωση, παρέχοντάς τους μια «ανεπίσημη εκπαίδευση», δηλαδή χωρίς αναγνώριση των τίτλων, διπλωμάτων ή ακαδημαϊκών βαθμών.

Σε ορισμένες επαγγελματικές κατηγορίες (ομοσπονδίες) ξεκίνησε, σε συνεργασία με υπηρεσίες της δημόσιας διοίκησης, μια διαδικασία επαγγελματικής κατάρτισης και

εκπαίδευσης για την προαγωγή της απασχόλησης. Αυτήν την εμπειρία δεν μπορούμε ακόμη να τη σχολιάσουμε αφενός μεν γιατί είναι ακόμη πολύ πρόσφατη και δεν έχει ολοκληρωθεί και αφετέρου επειδή δεν έχουμε ακόμη μια συγκριτική έρευνα των αποτελεσμάτων της.

Ένας άλλος τομέας, στον οποίο εργαζόμαστε, είναι η πιθανή προσθήκη μιας τυπικής συνδικαλιστικής εκπαιδευτικής εμπειρίας στο πρόγραμμα αριθ. 9 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την επιμόρφωση των ενηλίκων και την κοινοτική ανάπτυξη.

Και τελειώνοντας θα αναφέρουμε ότι όλη η μορφωτική και εκπαιδευτική διαδικασία χρειάζεται επαρκή μέσα και υποδομές για να εξασφαλίσει την ποιότητα της εκπαίδευσης. Η συνεχής καθυστέρηση από την κυβέρνηση της παράδοσης της συσσωρευθείσας περιουσίας δυσχεραίνει φοβερά τη δυνατότητα εκπόνησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων, καθώς λείπουν τα προαναφερθέντα μέσα.

Η είσοδος της χώρας σας στην Κοινή Αγορά θα προκαλέσει την ανάπτυξη ορισμένων τομέων, αλλά επίσης θα φέρει μαζί της και τον ανταγωνισμό σε ευαίσθητους τομείς. Ποιες είναι οι απόψεις σας για τα μέτρα εκσυγχρονισμού της οικονομίας; Προβλέπονται σχετικές από κοινού συμφωνίες;

Κατά τη γνώμη της Συνομοσπονδίας μας η ένταξη στην Κοινή Αγορά θα απαιτήσει μετασχηματισμούς τέτοιου μεγέθους, ώστε μόνον η συνεργασία όλων των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων και η σύμφωνη γνώμη τους θα επιτρέψουν την εξεύρεση ενός τρόπου δίκαιης αντιμετώπισης των αρνητικών συνεπειών που θα σημειωθούν σε ορισμένους τομείς. Για μας το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα επιτευχθεί αυτή η συμμετοχή είναι το Συμβούλιο* Οικονομικού και Κοινωνικού Προγραμματισμού που προβλέπεται από το σύνταγμά μας.

Ο διάλογος με τα συνδικάτα άλλων χωρών μελών είναι μια πηγή ανταλλαγής εμπειριών και ιδεών. Τι σκέψεις κάνετε γύρω από αυτό το θέμα; Τι περιμένετε από τους νέους συνοληγτές σας;

* Consejo de Planificación Económica y Social.

Έχουμε σχέσεις φιλίας και αλληλεγγύης με όλες σχεδόν τις διοικήσεις των συνδικάτων στις χώρες μέλη της Κοινής Αγοράς.

Σχέσεις που συγκεκριμενοποιούνται με επισκέψεις συνήθως αμοιβαίες. Παρευρισκόμαστε στα συνέδριά τους και εκείνες στα δικά μας. Αυτές οι σχέσεις είναι στενές με τις κλαδικές ομοσπονδίες* και σε ορισμένες περιπτώσεις με τις περιφερειακές οργανώσεις.

Κατά τις συναντήσεις αυτές, όπως και κατά τη Διεθνή Συνδιάσκεψη Εργασίας**, μέσα σε άλλα διεθνή φόρουμ, καθώς επίσης και κατά τις συνεδριάσεις των συνδικάτων πολυεθνικών εταιρειών, υπάρχει ο διάλογος και η ανταλλαγή εμπειριών.

Από την άλλη πλευρά υπάρχει μια αλληλογνωστοποίηση ντοκουμέντων, γεγονότων που αποτελούν άλλο τύπο σχέσεων.

Σκεπτόμαστε ότι με τη διεύρυνση της Κοινής Αγοράς και την ακόλουθη συμμετοχή στους συμβουλευτικούς της θεσμούς ενισχύεται η συνδικαλιστική ενότητα και ανοίγονται νέες δυνατότητες διεύρυνσης του διαλόγου και των υπάρχοντων εμπειριών και ότι ακόμη θα αναπτυχθούν οι διμερείς σχέσεις και η συνεννόηση σ' ό,τι αφορά προτάσεις και πρωτοβουλίες της συνδικαλιστικής ομάδας, κυρίως εντός της Κοινής Αγοράς, αλλά και εκτός των Κοινοτήτων, ειδικά προς την κατεύθυνση του τρίτου κόσμου.

Περιμένουμε ότι οι συνδικαλιστικές σχέσεις θα καθιερώσουν όλο και περισσότερο μια ενότητα στην πράξη, με την προοπτική να ανοιχθούν οι δρόμοι προς την Ευρώπη των λαών και των εργαζομένων. Μια Ευρώπη ανεξάρτητη από τα στρατιωτικά μπλοκ, ικανή να δεχθεί την εθνική της ταυτότητα και να συμμετέχει ενεργητικά και αποφασιστικά στη δημιουργία ενός νέου διεθνούς οικονομικού συστήματος, στα πλαίσια του οποίου μια ευρωπαϊκή συνδικαλιστική συνομοσπονδία, όλο και πιο πλουραλιστική και δημοκρατική, θα δέχεται στους κόλπους της αυτούς που ζητήσαμε να γίνουμε μέρος της και θα αποτελεί μια σταθερή κοινωνική βάση.

* Federaciones de Rama.

** Conferencia Internacional de Trabajo.

Συνέντευξη με τον κ. José María Cuevas Salvador

πρόεδρο της Ισπανικής Συνομοσπονδίας
εργοδοτικών οργανώσεων

Η ποιότητα του εργατικού δυναμικού παίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και τον εκσυγχρονισμό της ισπανικής βιομηχανίας.

Μπορείτε να μας αναφέρετε τι πρωτοβουλίες έχουν αναλάβει οι ισπανικές εργοδοτικές οργανώσεις για να αντιμετωπίσουν αυτόν τον εκσυγχρονισμό και ειδικότερα τις δραστηριότητες των ισπανικών επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση των συνεπειών που προκύπτουν από τη χρήση των νέων τεχνολογιών;

Η Ισπανική Συνομοσπονδία Εργοδοτικών Οργανώσεων (CEOE)* είχε ήδη από τη γέννησή της μεταξύ των κύριων στόχων της την προώθηση μιας αυθεντικής πολιτικής επαγγελματικής κατάρτισης, μοντέρνας και κατάλληλης για την κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας και των τεχνολογικών καινοτομιών.

Μ' αυτήν την έννοια και σαν συγκεκριμένη πραγμάτωση των στόχων αυτών θα πρέπει να αναφερθεί ιδιαίτερα η υπογραφή διαφόρων συμφωνιών με τα Υπουργεία Εργασίας και Κοινωνικής Προνοίας, όπως και με το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών για την προώθηση της ένταξης των νέων στον κόσμο της εργασίας, μέσω των συμβολαίων απασχόλησης/εκπαίδευσης. Έτσι αποκτούν οι μαθητευόμενοι επαγγελματικές εμπειρίες στις επιχειρήσεις.

Αν και ακόμη δεν έχει συστηματοποιηθεί η ερευνητική πράξη όπως θα επιθυμούσε κανείς, ολοκληρώθηκε το 1984 μια έρευνα γύρω από την κατάσταση της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία και την αξία που έχει για τις εργοδοτικές οργανώσεις η

κατάρτιση που παρέχεται από το εθνικό ινστιτούτο απασχόλησης INEM.

Σε περιφερειακό επίπεδο οι οργανώσεις της CEOE έχουν υπογράψει μερικές συμφωνίες όμοιες με τις προαναφερθείσες και ολοκλήρωσαν ορισμένες μελέτες γύρω από την κατάσταση στους πιο σημαντικούς κοινωνικοοικονομικούς τομείς.

Η θέση της CEOE, ευνοϊκή για την πολιτική της επαγγελματικής αποκατάστασης και επιμόρφωσης, επηρέασε θετικά την κατάσταση, με αποτέλεσμα να ανέλθει ο αριθμός των συμβολαίων πρακτικής εξάσκησης και εκπαίδευσης από τις 28 434 που ήταν το 1982 στις 98 456 κατά τους πρώτους οκτώ μήνες του 1985, περιμένοντας ότι το αποτέλεσμα στο τέλος του 1985 θα είναι σίγουρα θετικό και σημαντικό για τη μείωση της ανεργίας μεταξύ των νέων, την ανανέωση του προσωπικού των επιχειρήσεων και για μια εκπαίδευση πιο σύνθετη, που εξασφαλίζει μεγαλύτερη αποδοτικότητα και παραγωγικότητα, πράγματα που τόσο έχει ανάγκη η ισπανική επιχείρηση.

Συνοπτικά, η πολιτική υπέρ της οποίας τάσσεται η CEOE εδώ και χρόνια, υπέρ δηλαδή συμβολαίων αυτού του τύπου, ευδοκμεί και επιτυγχάνει σημαντικά αποτελέσματα. Έως ότου όμως φθάσει σ' αυτό το σημείο έπρεπε να υπερνικήσει πολυάριθμες και έντονες αντιδράσεις της δημόσιας διοίκησης και των συνδικάτων. Η επιμονή των επιχειρηματιών και η εμφανής αποδοτικότητα που έχουν για την απασχόληση αυτού του είδους τα συμβόλαια αμείφθηκαν με τη νομοθετική κατοχύρωσή τους. Έτσι ο καταστατικός χάρτης των εργαζομένων* διαφοροποιήθηκε στο άρθρο II με το νόμο

32/1984, ο οποίος επίσης αναπτύχθηκε στο σημείο αυτό από το βασιλικό διάταγμα 1992/1984 από 31 Οκτωβρίου.

Παράλληλα, κατά τις διαπραγματεύσεις που προηγήθηκαν της Οικονομικής και Κοινωνικής Συμφωνίας*, η οποία υπογράφηκε το Δεκέμβριο του 1984, η CEOE πρότεινε σαν θέμα ειδικού ενδιαφέροντος την επαγγελματική κατάρτιση, με την προοπτική προαγωγής της απασχόλησης και βελτίωσης της κατάστασης στην αγορά εργασίας.

Το άρθρο 16 της προαναφερθείσας συμφωνίας εκφράζει εντελώς ξεκάθαρα «ότι μια από τις αιτίες για την κατάσταση στην ισπανική αγορά εργασίας ξεκινά από το γεγονός ότι η επαγγελματική κατάρτιση απομακρύνθηκε από τις πραγματικές ανάγκες σε εργατικό δυναμικό».

Το Νοέμβριο του 1985 οργανώθηκε στη χώρα μας το πρώτο Εθνικό Συνέδριο Εργοδοτών, διοργανωμένο από την Ισπανική Συνομοσπονδία Εργοδοτικών Οργανώσεων CEOE.

Ένα από τα θέματα της ημερήσιας διάταξης ήταν η επαγγελματική εκπαίδευση.

Δειγματοληπτικά και συνοπτικά προτείνονται:

Γενικοί στόχοι

■ Προώθηση μιας επαγγελματικής κατάρτισης χρήσιμης για την ικανοποίηση των αναγκών των επιχειρήσεων σε εργατικό δυναμικό τόσο βραχυπρόθεσμα, όσο και

* CEOE - Confederacion Española de Organizaciones Empresariales.

* Estatuto de los Trabajadores.

* Acuerdo Economico y Social.

μακροπρόθεσμα, και για την ενίσχυση της απασχόλησης και της κινητικότητας στην αγορά εργασίας.

■ Ώθηση και υποστήριξη της εκπαίδευσης των επιχειρηματιών.

■ Υποστήριξη της επαγγελματικής αποκατάστασης των νέων.

■ Προετοιμασία όλων των για την εκπαίδευση αναγκαίων προϋποθέσεων, ώστε να ικανοποιηθούν οι ανάγκες της τεχνολογικής πρόκλησης.

■ Συνεχής εκπαίδευση στους κόλπους της επιχείρησης προς όφελος της παραγωγικότητας και της απαιτούμενης ανταγωνιστικής ικανότητας, μέσα στα πλαίσια της Κοινής Αγοράς.

■ Τέλος, σκέψη γύρω από τη μελλοντική εργοδοτική στρατηγική σ' αυτό το πεδίο, με παράλληλη ενίσχυση του ρόλου της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στον τομέα της μόρφωσης και της επαγγελματικής κατάρτισης.

Συγκεκριμένα μέτρα

■ Κατά το δυνατό μεγαλύτερη σύνδεση των περιεχομένων της εκπαιδευτικής πολιτικής με την πολιτική απασχόλησης και τις ανάγκες που πηγάζουν από τις τεχνολογικές καινοτομίες και την αγορά.

■ Σφαιρική θεώρηση της επαγγελματικής κατάρτισης τόσο της κατά κανόνα παρεχόμενης, όσο και αυτής για την προαγωγή της απασχόλησης· συντονισμός του υπάρχοντος δυναμικού και των διοικητικών αρμοδιοτήτων μέσω ενός εθνικού προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης, εκπονημένου με την ενεργό συμμετοχή των εργοδοτικών οργανώσεων.

■ Παρακολούθηση και διαπίστωση των εκπαιδευτικών αναγκών μέσω συστηματικών ερευνών, σε συνεργασία με τις εργοδοτικές οργανώσεις, με στόχο τον προγραμματισμό της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, δίνοντας ιδιαίτερα προσοχή τόσο στις συνέπειες, όσο και στις προοπτικές που ανοίγονται από την εξάπλωση των νέων τεχνολογιών.

■ Εκκίνηση ενός προγράμματος για συνεχή εκπαίδευση των επιχειρηματιών, προγράμματος που παρέχει κίνητρα για ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, ειδικότερα στον τομέα των ελεύθερων επαγγελματιών και των βιοτεχνών. Τα προγράμματα, εκπονημένα από τις εργοδοτικές ενώσεις, θα συμβάλλουν αποφασιστικά στην ανάκαμψη της απασχόλησης στο βιοτεχνικό τομέα, αν μπορούν να υπολογίζονται με τη συνεργασία και την υποστήριξη των αρμόδιων δημόσιων αρχών.

■ Προώθηση της εκπαίδευσης στους κόλπους της επιχείρησης μέσω συμβολαίων για πρακτική εξάσκηση και εκπαίδευση, σαν

μέσο επαγγελματικής αποκατάστασης των νέων.

■ Αναμόρφωση της εκπαίδευσης, με το κατάλληλο σύστημα αμοιβής, λαμβάνοντας κυρίως υπόψη τις δραστηριότητες των μικρών επιχειρήσεων και των βιοτεχνιών.

■ Συγκεκριμένα, αναπροσανατολισμός της πολιτικής εκπαίδευσης και επαγγελματικής επανεκπαίδευσης ώστε:

● να γίνει λιγότερο γραφειοκρατική, να έχει περισσότερη επαφή με την πραγματικότητα, να είναι καλύτερα προγραμματισμένη και πιο χρήσιμη για την κάλυψη των αναγκών των επιχειρήσεων·

● να γίνει χρήση νέων δυνατοτήτων απασχόλησης, κυρίως για τους νέους, σε συγκεκριμένους τομείς (πχ. βιοτεχνίες)·

● να υποστηριχθεί η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού·

● η εκπαιδευτική δραστηριότητα, για την οποία είναι αρμόδιες διάφορες δημόσιες αρχές, να περιλαμβάνει μεταξύ των βασικών στόχων της τη διατήρηση της ενότητας της αγοράς εργασίας και να αποφύγει την αποδιοργάνωση και τα διπλά έξοδα. Από εκεί πηγάζει η ανάγκη ενός αυθεντικού εθνικού προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης, εφοδιασμένου με την κατάλληλη χρηματοδότηση για την επίτευξη ορισμένων ρεαλιστικών στόχων·

● να εφαρμοσθεί μια αυθεντική εκπαίδευση των εκπαιδευτών.

■ Αναδιάρθρωση της χρηματοδότησης της επαγγελματικής κατάρτισης κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να παρέχει κίνητρα και

να ανταμείβει τις πρωτοβουλίες των επιχειρήσεων στο πεδίο αυτό.

■ Υποστήριξη των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων και των οργανώσεών τους με τη σύνταξη συμφωνιών για συνεργασία με τα διάφορα νομικά πρόσωπα και τις αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες.

■ Αξιοποίηση στο έπακρο του ισπανικού δυναμικού στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης και ενημέρωσης και χρήση των δυνατοτήτων που ανοίγονται με την ένταξη της Ισπανίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Cedefop, κλπ.).

■ Η εκπαιδευτική πολιτική θα πρέπει να περιλαμβάνει την εκπαίδευση επιχειρηματιών, πράγμα που απαιτείται από τις ανάγκες προσαρμογής, τις προερχόμενες από την ένταξή μας στην ΕΟΚ και από την ανάγκη ενθάρρυνσης ατόμων με τάσεις να γίνουν επιχειρηματίες.

■ Να ζητηθεί να έχουν την ίδια μεταχείριση με τις λοιπές επιχειρήσεις και οι επιχειρήσεις με εκπαιδευτικό χαρακτήρα. Για το σκοπό αυτό είναι ανάγκη να εφοδιασθεί ο τομέας αυτός με τις κατάλληλες προϋποθέσεις, ώστε να είναι σε θέση να ακολουθήσει βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα το δρόμο αυτό.

■ Μ' αυτήν την έννοια, είναι ανάγκη να ζητηθεί το δυνατόν συντομότερα η πραγματοποίηση ενός εθνικού προγράμματος, που θα βάλει τέρμα στις μεγάλες δυσκολίες που προκύπτουν, μεταξύ άλλων παραγόντων, από την προσωρινότητα των από τη διοί-

κτηση παρεχόμενων αδειών, από την πολιτική ανέγερσης σχολικών κέντρων και την έλλειψη τεχνολογικών εκπαιδευτικών καινοτομιών, ενός προγράμματος με το οποίο θα παρέχεται η εγγύηση του συνταγματικού δικαιώματος για ελευθερία της εκπαίδευσης.

Πώς θα μπορούσε να ενισχυθεί στην Ισπανία η εκπαίδευση μέσα στις επιχειρήσεις, τόσο στις μεγάλες, όσο και στις μικρομεσαίες, οι οποίες είναι χαρακτηριστικές για τη δομή της ισπανικής βιομηχανίας;

Μπορείτε να μας αναφέρετε τις θέσεις της εργοδοσίας σχετικά με την εκπαίδευση;

Ποιες υπευθυνότητες είναι διατεθειμένη να αναλάβει και ποια είναι τα μέτρα που προτίθεται να λάβει;

Ασκώντας μια πολιτική, όπως αυτή εμφανίζεται στις αποφάσεις του Ιου Εθνικού Συνεδρίου Εργοδοτών, στις οποίες αναφερθήκαμε κατά την προηγούμενη ερώτηση.

Η εργοδοσία δρα θετικά στο χώρο της εκπαίδευσης, όχι μόνον καταγγέλλοντας τις ελλείψεις και τις αδυναμίες της, αλλά και προτείνοντας συγκεκριμένα μέτρα για λύσεις και προσφέροντας τη συνεργασία της για την επίτευξη αποτελεσμάτων ευνοϊκών για την πολιτική εκπαίδευσης.

Αυτές που προκύπτουν από την εφαρμογή των αποφάσεων του Ιου Εθνικού Συνεδρίου των Εργοδοτών.

Τι κάνουν οι επιχειρήσεις για να προωθήσουν τη συνεχή εκπαίδευση;

Την επαγγελματική κατάρτιση, κατά τη γνώμη μας, δεν τη χρειάζονται μόνον άνεργοι εργαζόμενοι ή ζητούντες την πρώτη τους απασχόληση, αλλά και όλοι εκείνοι, των οποίων οι επαγγελματικές γνώσεις είναι ανεπαρκείς ή έχουν απαρχαιωθεί, για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των θέσεων εργασίας που θα μπορούσαν να δημιουργηθούν και να προσφερθούν σαν συνέπεια της χρήσης πιο προηγμένων τεχνολογιών.

Μ' αυτήν την έννοια, οι ισπανικές επιχειρήσεις καταβάλλουν αυτήν τη στιγμή μια σημαντική προσπάθεια, κυρίως σ' εκείνους τους τομείς, όπου η τεχνολογική ανανέωση είναι πιο εντατική, καθώς επίσης και εξαιτίας καταστάσεων που πηγάζουν από τον εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας σε συγκεκριμένους βασικούς τομείς.

Ποιοι τομείς έχουν προτεραιότητα στα πλαίσια της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας σας; Ποιες είναι συνεπώς οι ειδικότητες που πρέπει να αποκτήσουν κατά κύριο λόγο οι εργαζόμενοι της χώρας σας;

Επειδή στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης δεν είναι δυνατό να αυτοσχεδιάζει κανείς, ούτε και να παραμένει σε γενικότατες, η CEOE διεξήγαγε το 1984 μαζί με

το INEM* μια ευρεία έρευνα σε όλες τις εργοδοτικές οργανώσεις για να γνωρίσει τις ανάγκες της επαγγελματικής κατάρτισης στη χώρα μας.

Πιστεύουμε ότι ήταν αποκαλυπτική σε ό,τι αφορά τις κύριες ελλείψεις και τις αναγκαίες, έχουμε όμως συνείδηση του ότι είναι ανάγκη να συνεχίσουμε αυτόν τον τύπο της δουλειάς πιο ειδικευμένα και πιο συστηματικά.

Η μελέτη αυτή έχει εισέλθει στην ουσία του πράγματος, εκτός του ότι ήταν μια πρώτη εμπειρία. Τα συμπεράσματά της συσχέτισαν την εκπαιδευτική πολιτική με την παρούσα κατάσταση και τη μελλοντική προοπτική του προσωπικού των επιχειρήσεων, καθώς επίσης και με το εκπαιδευτικό δυναμικό στους κόλπους των επιχειρήσεων. Ακόμη επέτρεψε να γίνει γνωστή η γνώμη των επιχειρηματιών σχετικά με την εκπαίδευση για την προαγωγή της απασχόλησης που παρέχεται από το INEM, καθώς επίσης να γίνουν γνωστά τα πλεονεκτήματα των εκπαιδευτικών συμβολαίων, ιδιαίτερα δε τα μέσα που αυξάνουν την αποδοτικότητα και την ορθολογική λειτουργία και βελτιώνουν την προσαρμογή στη θέση εργασίας, μέσα τα οποία οδήγησαν στη μεθόδευση των προαναφερθέντων συμβολαίων μαθητείας.

Από την άλλη πλευρά αυτή η έρευνα επιβεβαίωσε ότι για τη βραχυπρόθεσμη επίτευξη δομικών προσαρμογών οι εκπαιδευτικές ανάγκες των επιχειρήσεων συγκεντρώνονται στους τομείς της επανεκπαίδευσης, της επιμόρφωσης και της βασικής επαγγελματικής κατάρτισης, ενώ μεσοπρόθεσμα είναι η επαγγελματική επιμόρφωση ο στόχος που έχει προτεραιότητα, λόγω των απαιτήσεων των νέων τεχνολογιών.

Ηλεκτρισμός, ηλεκτρονική, διεύθυνση επιχειρήσεων και πληροφορική κατέχουν τις πρώτες θέσεις στο πεδίο των αναγκών για επαγγελματική ειδικότητα.

Μεγάλη ζήτηση υπάρχει επίσης στον τομέα της εκπαίδευσης προϊσταμένων στελεχών επιχειρήσεων για ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με μια άλλη μελέτη του INEM που έγινε το 1985 σχετικά με τη ζήτηση εργασίας και την επαγγελματική κατάρτιση.

Η έρευνα υπογραμμίζει τελικά ότι το Υπουργείο Εργασίας, μέσω του INEM, θα πρέπει να διευκολύνει την παροχή βοήθειας προς τις επιχειρήσεις στο πεδίο της εκπαίδευσης για την προαγωγή της απασχόλησης σε τρία σημεία:

- Ενίσχυση των εκπαιδευτικών κέντρων.
- Απλοποίηση των γραφειοκρατικών οδών για την παροχή βοηθειών για εκπαίδευση στην ίδια την επιχείρηση.
- Προσαρμογή των κύκλων μαθημάτων που προσφέρει το INEM «στα μέτρα της επιχείρησης».

* Instituto Nacional de Empleo.

Κατά τη γνώμη των ερωτηθέντων επιχειρήσεων, ο αριθμός των εργαζομένων που έχουν ανάγκη του ενός ή του άλλου τύπου εκπαίδευσης ανέρχεται στις 67 966. Αν και το μεγαλύτερο μέρος της ζητούμενης εκπαίδευσης πρέπει να παρασχεθεί μεσοπρόθεσμα, το σύνολο του εργατικού δυναμικού, από το οποίο ξεκινάμε και το οποίο θα πρέπει να εκπαιδευθεί πριν από την παρέλευση ενός έτους, ανέρχεται στις 26 830 εργαζομένους, από τους οποίους το 66 τοις εκατό αφορά ανάγκες επιμόρφωσης στο επάγγελμα που ήδη ασκούν.

Οι επαγγελματικές ομάδες που έχουν περισσότερη ζήτηση είναι οι ειδικευμένοι εργαζόμενοι, το διοικητικό προσωπικό και τα μεσαία στελέχη επιχειρήσεων.

Η εκπαιδευτική πολιτική θα πρέπει να περιλαμβάνει επίσης την εκπαίδευση επιχειρηματιών, πράγμα που απαιτείται από τις ανάγκες προσαρμογής που προκύπτουν από την ένταξη μας στην EOK και από την ανάγκη να ενθαρρυνθούν άτομα να γίνουν επιχειρηματίες.

Γενικά θα πρέπει να παρακολουθηθούν και να εντοπισθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες μέσω ερευνών, σε συνεργασία με τις εργοδοτικές οργανώσεις, με σκοπό τον προγραμματισμό της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις συνέπειες που έχει και τις προοπτικές που ανοίγει η διάδοση των νέων τεχνολογιών.

Πώς μπορεί να βελτιωθεί η σχέση μεταξύ της μόρφωσης, της εκπαίδευσης, της αγοράς εργασίας και της οικονομίας;

Η έλλειψη σύνδεσης μεταξύ του ισπανικού εκπαιδευτικού συστήματος, της επαγγελματικής κατάρτισης, της αγοράς εργασίας και της οικονομίας είναι μια από τις σημαντικότερες αιτίες της ανεργίας που πλήττει ειδικά τους νέους.

Οι υπεύθυνοι για την εκπαιδευτική πολιτική θα έπρεπε να έχουν συνείδηση αυτού του γεγονότος, τόσο στο επίπεδο της ανώτατης, όσο και σ' αυτό της μέσης εκπαίδευσης.

Με σκοπό να απαλύνει τις συνέπειες αυτής της έλλειψης σύνδεσης, η CEOE έχει προτείνει επανειλημμένα να δημιουργηθούν ρεαλιστικές δυνατότητες συμμετοχής όλων των τομέων που έχουν σχέση με την εκπαιδευτική πολιτική, κάνοντας προτάσεις σχετικές με τον προγραμματισμό και συντονισμό της, μεταξύ των οποίων θα πρέπει να υπογραμμισθούν:

■ Γενικός προγραμματισμός της εκπαίδευσης με ταυτόχρονο καθορισμό των νέων θέσεων μαθητείας σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα, σεβόμενοι την ιδιωτική πρωτοβουλία και προσέχοντας ιδιαίτερα την προβληματική των αγροτικών περιοχών.

■ Καθορισμός με την κατά το δυνατό μεγαλύτερη ακρίβεια του πραγματικού κόστους της θέσης μαθητείας, για να μπορέσει

αυτό να χρησιμοποιηθεί σαν βάση κατά τον υπολογισμό της χρηματοδότησης της εκπαίδευσης.

■ Σ' αυτά τα πλαίσια είναι απαραίτητο ένα εθνικό πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης, το οποίο θα λαμβάνει υπόψη τη στενή σχέση που υπάρχει μεταξύ της μόρφωσης και της απασχόλησης και θα επιτρέπει την κατά το δυνατόν καλύτερη αξιοποίηση των κάθε είδους μέσων που ήδη διατίθενται, καθώς επίσης και αυτών που μελλοντικά θα χορηγήσουν οι δημόσιες αρχές. Γι' αυτό είναι ιδιαίτερα σπουδαία η καθιέρωση δυνατοτήτων για σχέσεις εύκολες και συνεχείς μεταξύ των εκπαιδευτικών αρχών και των εργοδοτικών οργανώσεων.

■ Πραγματοποίηση μελετών σχετικών με τις προοπτικές της απασχόλησης, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη τη δημογραφική, οικονομική και πολιτιστική πραγματικότητα, την κατάσταση στον τομέα της υγείας και της επαγγελματικής κατάρτισης των νέων σε κάθε γεωγραφικό σημείο, ώστε να γίνει δυνατή η προσαρμογή της εκπαιδευτικής προσφοράς στις ιδιαίτερες ανάγκες της κάθε περιοχής.

Από την άλλη πλευρά, κατά την Οικονομική και Κοινωνική Συμφωνία, υπογεγραμμένη

στις 9 Οκτωβρίου 1984 από την κυβέρνηση, τη CEOE, την CEPYME* και την UGT**, «η λύση των προβλημάτων της επαγγελματικής κατάρτισης, τόσο της κατά κανόνα παρεχόμενης, όσο και αυτής για την προαγωγή της απασχόλησης, όπως και η ανάγκη να ενισχυθεί η αποδοτικότητα δραστηριοτήτων αυτού του τύπου, θα πρέπει να βασίζονται σε μια επαρκή σύνδεση της επαγγελματικής κατάρτισης με τις νέες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, στην εκπόνηση σοβαρών μελετών για την πρόβλεψη των εκπαιδευτικών αναγκών, σε συνεργασία με τις εργοδοτικές και συνδικαλιστικές οργανώσεις, στο συντονισμό των διοικητικών αρμοδιοτήτων και σε έναν ορθολογικό καταμερισμό και παροχή των οικονομικών πόρων που διατίθενται γι' αυτούς τους σκοπούς».

Σχετικά με τον αναπροσανατολισμό της επαγγελματικής εκπαίδευσης οι υπογράφωντες την Οικονομική και Κοινωνική Συμφωνία έφθασαν στο συμπέρασμα ότι ήταν απαραίτητος ένας συνεχής και συστηματικός διάλογος, ιδρύοντας πρακτικά ένα Γενικό Συμβούλιο Επαγγελματικής Κατάρτι-

σης* με τριμερή συμμετοχή, στο οποίο ανατέθηκε η εκπόνηση ενός αυθεντικού Εθνικού Προγράμματος Επαγγελματικής Κατάρτισης**, κατά κανόνα παρεχόμενης και κατάρτισης για την προαγωγή της απασχόλησης, και η επεξεργασία προτάσεων για δραστηριότητες σε σχολικό και πανεπιστημιακό επίπεδο, με σκοπό τη βελτίωση του επαγγελματικού προσανατολισμού.

Επίσης στα πλαίσια αυτού του Γενικού Συμβουλίου Επαγγελματικής Κατάρτισης θα πρέπει να προωθηθούν και να αναλυθούν μελέτες, έρευνες, εκθέσεις, κλπ., με στόχο τη διατύπωση, το δυνατό συντομότερα και με την απαιτούμενη σοβαρότητα, προτάσεων για τη λήψη μέτρων που θα συγκεκριμενοποιηθούν από τις διάφορες αρμόδιες δημόσιες αρχές.

Είναι αναμφισβήτητο ότι η είσοδος της Ισπανίας στην Κοινή Αγορά σημαίνει μια μεγάλη πρόκληση για όλες τις ισπανικές επιχειρήσεις. Η ένταξη θα διευκολύνει σίγουρα την ανάπτυξη ορισμένων τομέων, από την άλλη πλευρά όμως θα μπορούσε να δημιουργήσει

* Confederacion Empresarial de Pequeñas y Medianas Empresas.

** Union General de Trabajadores.

* Consejo General de la Formacion Profesional.

** Programa Nacional de Formacion Profesional.

προβλήματα στην ανταγωνιστικότητα άλλων τομέων. Τι σκέπτεσθε σχετικά;

Τι θα μπορούσε να συνεισφέρει η επαγγελματική κατάρτιση στην αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης;

Τι ρόλο μπορεί να παίξει σ' αυτήν την περίπτωση η ιδιωτική πρωτοβουλία;

Πώς, πιστεύετε, θα μπορούσε το σύνολο των επιχειρήσεων να αντιμετωπίσει αυτήν την πρόκληση στο πεδίο της εκπαίδευσης;

Αν και η ανεργία είναι ένα πρόβλημα από το οποίο πλήττονται οι χώρες της ΕΟΚ από τη δεκαετία του 70, όταν άρχισε η οικονομική κρίση, άλλες περισσότερο και άλλες λιγότερο, αυτό δεν μπορεί να μας παρηγορεί, ούτε να καλύψει το γεγονός ότι το πρόβλημα στην Ισπανία είναι ακόμη μεγαλύτερο. Μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας, μεγαλύτερες δυσκολίες για τη δημιουργία δυνατοτήτων απασχόλησης, δυσκολότερες συνθήκες, είναι τρία γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν την κατάσταση στη χώρα μας.

Πράγματι, η ανεργία στην Ισπανία κινείται σε ποσοστό πάνω από 20 τοις εκατό, ενώ στην ΕΟΚ διατηρείται γύρω στο 11 τοις εκατό κατά μέσον όρο.

Επίσης η σύγκριση με τον ΟΟΣΑ επιβεβαιώνει αυτήν τη διαφορά: η Ισπανία κατέχει την πρώτη θέση στην κλίμακα ανεργίας μέσα στα πλαίσια αυτού του οργανισμού.

Μια από τις πιο σημαντικές γενεσιουργούς αιτίες της ανεργίας στην Ισπανία είναι οι απαρχαιωμένες και δύσκαμπτες κοινωνικο-οικονομικές δομές, που εκφράζονται με

- ορισμένους δυσκίνητους κανονισμούς σχετικά με την απασχόληση,
- υπερβολικά υψηλές εισφορές στο Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων, πολύ υψηλότερες από το μέσο όρο της ΕΟΚ και
- μια αποθαρρυντική οικονομική και φορολογική πολιτική, η οποία επιπλέον αφαιρεί την επιθυμία για θεμελίωση νέων επιχειρήσεων και τη δημιουργία πλούτου και ευημερίας.

Θέλοντας να συμβάλει στην έξοδο απ' αυτήν την πολύ δύσκολη κατάσταση η CEOE πρότεινε, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για την Οικονομική και Κοινωνική Συμφωνία, μια σειρά από δομικές μεταρρυθμίσεις των οποίων η επείγουσα αναγκαιότητα μεγάλωνε λόγω της ένταξης

μας στην ΕΟΚ, που πλησίαζε με γοργά βήματα.

Η προσαρμογή των δομών μας σ' αυτές της ΕΟΚ είναι μια ευκαιρία για να τεθεί τέρμα στα προβλήματα και τα δεσμά που έχει η αγορά εργασίας στη χώρα μας. Η προώθηση αυτών των προσαρμογών και αλλαγών ήταν βασικοί στόχοι της οικονομικής και κοινωνικής συμφωνίας (άρθρα 13, 17 και 18 σχετικά με τις κοινωνικές ασφαλίσεις και τις ομαδικές απολύσεις).

Χωρίς αμφιβολία, έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα μόνον μερικές νομικές μεταρρυθμίσεις που εισάγουν νέες μεθόδους προσλήψεων.

Γι' αυτό, όπως φαίνεται και στο ντοκουμέντο μας, «*Η Ισπανία μπροστά στην ΕΟΚ: ένας συμβιβασμός για την ανταγωνιστικότητα και την πρόοδο*» (3 Ιουλίου 1985), είναι αναγκαία η κατεπείγουσα υιοθέτηση τριών μέτρων:

- Μείωση των κοινωνικών βαρών των επιχειρήσεων.
- Καθιέρωση ενός πλαισίου μεγαλύτερης ελαστικότητας στον εργασιακό τομέα, σύμφωνα με τις προτάσεις που έχουν σταλεί στην κυβέρνηση στις 10 του περασμένου Απριλίου (άρθρο 17 της Οικονομικής και Κοινωνικής Συμφωνίας).
- Αποφασιστική υποστήριξη των επενδύσεων και της αποταμίευσης με οικονομικά και φορολογικά μέτρα.

Για να αυξηθεί η αποδοτικότητα της παραγωγής και να βελτιωθεί η ποιότητα είναι απαραίτητη η ύπαρξη ενός εργατικού δυναμικού κατάλληλα καταρτισμένου, τόσο μέσω της στα πλαίσια του εκπαιδευτικού συστήματος παρεχόμενης εκπαίδευσης, όσο και μέσω της εκπαίδευσης για την προαγωγή της απασχόλησης, προωθώντας συνεχώς μεγαλύτερες δυνατότητες απασχόλησης με συστήματα που διευκολύνουν την πολύπλευρη απασχόληση.

Μ' αυτήν την έννοια είναι απόλυτα *αναγκαία* η καθιέρωση μιας εκπαιδευτικής πολιτικής συνδεδεμένης με αυτήν της αναζωογόνησης της απασχόλησης.

Γι' αυτό θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ακόλουθες αρχές:

- Ολοκλήρωση της θεωρητικοτεχνολογικής κατάρτισης των μαθητών μέσω μιας νέας ρύθμισης της επαγγελματικής πρακτικής εξάσκησης που εξαλείφει τις σημερινές

αβεβαιότητες, καθιερώνοντας για το σκοπό αυτό ρυθμίσεις του νομικού καθεστώτος των μαθητευομένων που κάνουν πρακτική εξάσκηση, ρυθμίσεις οι οποίες ευνοούν ή προωθούν την αμοιβαία προσέγγιση των κόσμων της μόρφωσης και της εργασίας.

■ Πραγματοποίηση συστηματικών μελετών, σε συνεργασία με τις εργοδοτικές οργανώσεις, γύρω από το επίπεδο προσαρμογής και τις ανάγκες αλλαγών στους σημαντικούς επαγγελματικούς κλάδους, τις ειδικότητες και τις ομάδες συγγενών επαγγελμάτων, προσαρμόζοντάς τες στη ζήτηση εργατικού δυναμικού, για να διευκολυνθεί μελλοντικά η ένταξη στην αγορά εργασίας.

■ Εξαρχής ορισμός των επαγγελματικών κλάδων, των συγγενών επαγγελμάτων και των ειδικότητων βάσει των αποτελεσμάτων των σχετικών με τη μελλοντική εξέλιξη μελετών και ερευνών, με στόχο την προσαρμογή αυτών στην προβλεπόμενη εξέλιξη του παραγωγικού συστήματος.

■ Απ' αυτήν την άποψη είναι απαραίτητος ο συντονισμός της εκπαιδευτικής πολιτικής με άλλες πολιτικές, όπως τη βιομηχανική πολιτική, την πολιτική αναζωογόνησης της απασχόλησης, του προσανατολισμού, κλπ.

■ Υιοθέτηση μιας πολιτικής μεσοπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης χρήσης των εκπαιδευτικών μέσων και των διαφόρων τύπων της εκπαιδευτικής προσφοράς, οι οποίοι θεωρούνται αναγκαίοι.

■ Συντονισμός των διοικητικών αρμοδιοτήτων σ' ό,τι αφορά τους επαγγελματικούς τίτλους και υιοθέτηση των κατάλληλων μέτρων για την προαγωγή της απασχόλησης και την επίτευξη των στόχων της τελευταίας.

■ Προώθηση της διεξαγωγής μιας πλατιάς ανταλλαγής απόψεων γύρω από το ρόλο και τις λειτουργίες του εκπαιδευτικού συστήματος.

Τέλος, είναι απαραίτητο να τονισθεί η ανάγκη της *εκπαίδευσης των επιχειρηματιών* και της παρακίνησης ατόμων να αναλάβουν *επιχειρηματικές πρωτοβουλίες* με μια ενεργό πολιτική που έχει συνεχώς υπόψη της τις προκλήσεις που συνεπάγονται από την ένταξη της Ισπανίας στην ΕΟΚ, όπως επίσης και η ανάγκη θετικής παρουσίας στους νέους του δημιουργικού ρόλου και της υπηρεσίας προς την κοινωνία, που προσφέρουν καθημερινά οι επιχειρηματίες.

Από το ΡΡΟ στο INEM: Εξέλιξη του νομικού πλαισίου, οργανωτικό σύστημα και δομή

Pedro Montero Lebrero

Στόχος αυτής της εισήγησης είναι να σας παρουσιάσει μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση της πολιτικής της απασχόλησης και της πολιτικής συνεχούς επαγγελματικής κατάρτισης. Πολιτικές, οι οποίες κατά το μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας μας ακολούθησαν διαφορετικούς δρόμους.

Θα δούμε ότι αυτή η εξέλιξη δεν ήταν μια ευθύγραμμη διαδικασία, αρμονική και με τέλεια συνοχή, αλλά ότι στις διάφορες ιστορικές περιόδους οι πολιτικές αυτές, της απασχόλησης και της συνεχούς επαγγελματικής κατάρτισης, ήταν προϊόν τόσο των αναγκών εξισορρόπησης της αγοράς εργασίας, όσο και της στιγμιαίας κοινωνικοπολιτικής αναγκαιότητας και προπάντων της αντίληψης που είχαν σχετικά μ' αυτήν οι διάφοροι υπεύθυνοι πολιτικοί.

Στο δεύτερο μέρος θέλουμε να σας παρουσιάσουμε επίσης τη δική μας αντίληψη σχετικά με τη συνεχή επαγγελματική κατάρτιση, σαν ένα αναπόσπαστο μέρος μιας υπηρεσίας απασχόλησης και θα τελειώσουμε αναφέροντας ποιες προτεραιότητες θέτουμε στο πρόγραμμα δράσης μας στον τομέα της συνεχούς επαγγελματικής κατάρτισης.

Ιστορική εξέλιξη

Το Εθνικό Ινστιτούτο Απασχόλησης (INEM) δημιουργείται με το βασιλικό διάταγμα – νόμο 36/1978 από 16 Νοεμβρίου.

PÉDRO MONTERO LEBRERO,
γενικός διευθυντής του Εθνικού Ινστιτούτου
Απασχόλησης

Από την ημερομηνία αυτή και μετά το INEM* εμφανίζεται σαν ένας αυτόνομος, διοικητικός οργανισμός, ο οποίος απορροφά τις λειτουργίες που μέχρι τότε υπάγονταν στην αρμοδιότητα άλλων οργανισμών και αναλαμβάνει επίσης νέες αρμοδιότητες, αποσκοπώντας στο σχηματισμό ενός εξειδικευμένου μηχανισμού που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ισπανικής κοινωνίας σε δύο βασικούς τομείς: της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης. Τομείς που για ένα μεγάλο διάστημα δεν είχαν καμιά σχέση μεταξύ τους και είχαν συνεπώς ο καθένας μια δική του θεσμική εξέλιξη.

Το INEM είναι έτσι, αφενός μεν, ένας οργανισμός πολύ νέος (7 ετών) αφετέρου δε, το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας σύμπτυξης λειτουργιών και δραστηριοτήτων, τις οποίες εκτελούσαν άλλοι οργανισμοί και όχι, όπως θα ήταν επιθυμητό, προϊόν μιας νέας αντίληψης σχετικά με το τι θα έπρεπε να είναι μια ενιαία υπηρεσία απασχόλησης, που αναλαμβάνει πρωτοβουλίες σ' όλους τους τομείς της πολιτικής απασχόλησης. Αυτή η αντίληψη είναι ακόμη πιο σημαντική, αν λάβουμε υπόψη την κρίσιμη περίοδο κατά την οποία εμφανίστηκε στο προσκήνιο το INEM, μια περίοδο εντονότατης όξυνσης της κρίσης και αύξησης της ανεργίας. Ας λάβουμε υπόψη σαν σημαντικό νούμερο το ότι οι δηλωμένοι άνεργοι αυξάνονται από τις 600 000 το 1978 στα 2,5 εκατομμύρια περίπου σήμερα.

Το να κάνουμε επομένως μια ιστορική αναδρομή στους προκατόχους του INEM προϋποθέτει την αναφορά τουλάχιστον στην πολιτική απασχόλησης και επαγγελματικής εκπαίδευσης, καθώς επίσης και στο όλο πολύπλοκο θεσμικό δίκτυο των

αρμοδιοτήτων σ' αυτούς τους τομείς, των οποίων οι λειτουργίες και οι μεταξύ τους σχέσεις ήταν αρκετά συγκεχυμένες. Προϋποθέτει επίσης την αναφορά στους στόχους που επιδιωκόταν μ' αυτά τα μέτρα κατά τις διάφορες ιστορικές περιόδους.

Επιτρέψτε μας να αναφερθούμε συνοπτικά, όσον αφορά την ιστορική εξέλιξη του INEM ή των προκατόχων του, στην

■ εξέλιξη των υπηρεσιών απασχόλησης στην Ισπανία,

■ εξέλιξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης,

■ κοινή εξέλιξη και των δύο τομέων μετά την ίδρυση της υπηρεσίας απασχόλησης και εκπαίδευσης (SEAF) το έτος 1975, στην οποία συνενώνονται τόσο οι τομείς της ενημέρωσης και εξεύρεσης εργασίας, όσο και αυτοί που αναφέρονται στην επαγγελματική εκπαίδευση. Η δημιουργία του INEM θα ολοκληρώσει αυτήν τη διαδικασία τρία χρόνια αργότερα.

Εξέλιξη των υπηρεσιών απασχόλησης στην Ισπανία

Από την αρχή του αιώνα εισάγεται στην Ισπανία μια δέσμη μέτρων που αφορούν τον κόσμο της εργασίας και αποτελούν την αρχή ενός έντονου κρατικού παρεμβατισμού στον εργασιακό τομέα. Εμφανίζεται μια σειρά από οργανισμούς, οι οποίοι οδηγούν στην ίδρυση του Υπουργείου Εργασίας το έτος 1920.

Χωρίς αμφιβολία έως το 1931, με τη Δεύτερη Δημοκρατία, δεν δημιουργείται στην Ισπανία μια δημόσια υπηρεσία εξεύρεσης εργασίας,

* INEM – Instituto Nacional de Empleo.

παρά την ανεργία που έπληττε ορισμένες ισπανικές περιοχές.

Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί πως αυτή η υπηρεσία εξεύρεσης εργασίας αποκτά ήδη τότε τα χαρακτηριστικά της εθνικής, δημόσιας και δωρεάν. Τα χαρακτηριστικά αυτά καθιερώθηκαν με τη σύμβαση 2 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας το έτος 1919 και θα αποτελέσουν από τότε τις βασικές αρχές των υπηρεσιών απασχόλησης, που στη συνέχεια δημιουργήθηκαν. Στις αρμοδιότητες αυτών των υπηρεσιών συμπεριλαμβάνονται η καταγραφή των προσφορών και ζητήσεων, η δημοσίευσή τους, η αποκατάσταση επαφής μεταξύ τους, η ανάληψη πρωτοβουλιών, σχετικά με την εκπαίδευση, η επιλογή και ο επαγγελματικός προσανατολισμός, καθώς επίσης και το πεδίο παροχών και ασφαλίσεων. Στις αρμοδιότητές τους συμπεριλαμβάνεται επίσης και ένα σύστημα τριμερούς ελέγχου αποτελούμενο από εκπροσώπους των εργαζομένων, των εργοδοτών και του Υπουργείου.

Ο φρανκισμός επιφέρει μια ουσιαστική αλλαγή στην εργασιακή πολιτική· αλλαγή, η οποία θα επισφραγισθεί με το νόμο για την απασχόληση εργατικού δυναμικού το έτος 1943.

Καταργείται ο τριμερής έλεγχος, οι επιχειρηματίες απολαμβάνουν απόλυτη ελευθερία κατά την επιλογή των εργαζομένων που είναι εγγεγραμμένοι στα γραφεία ευρέσεως εργασίας και, κάτι που θα έχει σοβαρές συνέπειες για τη σημερινή μας κατάσταση, αρχίζει να θεσμοθετείται όλο εκείνο το δίκτυο αρμοδιοτήτων και λειτουργιών των διάφορων υπηρεσιών στο πεδίο της παροχής εργασίας. Οι σχετικές με την απασχόληση ενέργειες και αρμοδιότητες δεν είναι πια συγκεντρωμένες, αλλά διασπώνται, όντας αρμόδιες από τη μια πλευρά η εθνική αντιπροσωπία συνδικάτων και από την άλλη πλευρά το Υπουργείο Εργασίας, το οποίο επεμβαίνει μέσω των επαρχιακών γραφείων των υπηρεσιών απασχόλησης.

Ένα αποκαλυπτικό στοιχείο της πολιτικής βούλησης στον τομέα της απασχόλησης αυτήν την εποχή αποτελούν τα 16 χρόνια που απαιτήθηκαν για τη δημοσίευση του κανονισμού που ανέπτυξε τον προαναφερθέντα νόμο για την απασχόληση εργατικού δυναμικού. Είναι ξεκάθαρο βέβαια ότι η δημοσίευση αυτού του κειμένου υπάκουε περισσότερο σε λόγους πολιτικούς παρά στη θέληση να δημιουργηθεί μια αποδοτική υπηρεσία απασχόλησης. Εξάλλου δεν υπήρχε πίεση από την πλευρά των εργαζομένων στον εργασιακό τομέα, πράγμα που οφειλόταν στην κρίσιμη μεταπολεμική κατάσταση, καθώς επίσης και στη διαδικασία επιστροφής στις αγροτικές περιοχές που εμφανίστηκε τα χρόνια εκείνα.

Το 1961 δημιουργείται μια εθνική ασφάλεια ανεργίας, που ευεργετεί για ένα περιορισμένο

χρονικό διάστημα τους εργαζομένους – μέλη του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

Η δομή της διπλής αρμοδιότητας μεταξύ διαφορετικών οργανισμών στον τομέα της απασχόλησης που άρχισε να σχηματίζεται ήδη από τη δεκαετία του 40 αποκρυσταλλώνεται το 1972 με αποτέλεσμα τη διοικητική και οικονομική σύμπλεξη των οργανισμών αυτών, καθώς επεμβαίνουν στη χρηματοδότησή της πολλές πηγές, πχ. επεμβαίνουν μεταξύ άλλων το Εθνικό Ίδρυμα προστασίας της εργασίας, το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ο γενικός κρατικός προϋπολογισμός κλπ.

Έως αυτό το χρονικό σημείο και παρά την έλλειψη αποδοτικότητάς του δεν διαφοροποιείται αυτός ο διοικητικός μηχανισμός. Σ' αυτό συμβάλλουν εκτός της πολιτικής κατάστασης και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της οικονομικής μας εξέλιξης, με την απορρόφηση του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού από τον ευρωπαϊκό καπιταλισμό. Θα πρέπει να περιμένει κανείς ως τα πρώτα έτη της δεκαετίας του 70 και κυρίως μετά το 1975, με την ενίσχυση της οικονομικής κρίσης και την αποδυνάμωση του φρανκισμού, για να τεθεί υπό αμφισβήτηση όλος αυτός ο μηχανισμός.

Εξέλιξη της συνεχούς επαγγελματικής κατάρτισης

Κατά την εξέλιξη της πολιτικής της επαγγελματικής εκπαίδευσης, η πολιτική και οικονομική συγκυρία στην Ισπανία θα επιβάλλουν

ένα δρόμο αρκετά διαφορετικό από αυτόν της πλειοψηφίας των ευρωπαϊκών κρατών. Το ίδιο θα συμβεί και με την πολιτική της απασχόλησης.

Αρκεί να απαριθμήσει κανείς την αργή διαδικασία εκβιομηχάνισής μας, τις συνέπειες του έντονου κρατικού προστατευτισμού για τον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεών μας, ή την ύπαρξη ενός εργατικού δυναμικού χωρίς απολύτως καμιά τάση για διενέξεις, για να καταλάβουμε ότι αυτή η κατάσταση δεν είναι σίγουρα η πιο ευνοϊκή για την ανάπτυξη πολλών πρωτοβουλιών στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Κατά τα πρώτα έτη του εικοστού αιώνα γίνονται ορισμένες προσπάθειες με ελάχιστη όμως αποδοτικότητα, όπως η οργάνωση των βασικών σχολών εργασίας. Αργότερα οργανώνονται οι σχολές Καλών Τεχνών και Επαγγελματιών και οι βιομηχανικές σχολές, οι οποίες με τη ρύθμιση των συμβολαίων μαθητείας αντικαθιστούν προοδευτικά τις συντεχνίες που εξεπλήρωναν μέχρι τότε εκπαιδευτικά καθήκοντα.

Έως το 1957 δεν έχει παρουσιασθεί ακόμη η πρώτη οργάνωση τμημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης· η θέση της είναι στους κόλπους της φρανκικής συνδικαλιστικής οργάνωσης μέσω του συνδικαλιστικού γραφείου ταχύρρυθμης επαγγελματικής εκπαίδευσης που υποστηρίζεται απ' αυτήν.

Το 1960 δημιουργείται το Εθνικό Ίδρυμα προστασίας της εργασίας, του οποίου η σπουδαιότητα στηρίζεται στο ότι επιχορηγεί και βοηθά οικονομικά οργανισμούς και κέντρα, τόσο κρατικά όσο και ιδιωτικά, τα

οποία διοργανώνουν τμήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης. Μερικά ιδιωτικά κέντρα, κυρίως θρησκευτικών μοναχικών ταγμάτων, όπως αυτό των σαλεσιανών μοναχών, θα προσφέρουν τμήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Η δημιουργία του PPO

Στη δεκαετία του 60, η ανάπτυξη της ισπανικής οικονομίας και το μπουμ του ευρωπαϊκού καπιταλισμού εντεινούν κατά πολύ την εσωτερική μετανάστευση και πάνω απ' όλα τη μετανάστευση προς την Ευρώπη. Αυτό επιφέρει σημαντικές διαφοροποιήσεις τόσο στους διάφορους τομείς απασχόλησης, όσο και στη δομή της απασχόλησης. Το ίδιο διάστημα επήλθαν σημαντικές αλλαγές στον εργασιακό ορίζοντα μετά από σοβαρές απεργίες. Όλα αυτά συνδυασμένα με λόγους πολιτικούς, όχι λιγότερο σημαντικούς, άμεσα συνδεδεμένους με τη νομιμότητα του φρανκισμού, θα οδηγήσουν στη δημιουργία, το έτος 1964, του Προγράμματος Επαγγελματικής Προαγωγής Εργατικού Δυναμικού (PPO)*.

Το PPO εμφανίζεται στα πλαίσια των προβλεπόμενων από το έτσι ονομαζόμενο πρώτο πλάνο για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, σαν ένα όργανο που θα ανελάμβανε την εκπαίδευση 800 000 εργαζομένων μαζί με τα επιδοτούμενα συνεργαζόμενα κέντρα και τις ένοπλες δυνάμεις. Ήταν αναγκαία η εκπαίδευση αυτού του αριθμού εργαζομένων για να καλυφθούν οι 970 000 θέσεις εργασίας, των οποίων η δημιουργία προβλεπόταν από το προαναφερθέν αναπτυξιακό πλάνο.

Αν και αριθμητικά τα αποτελέσματα των εκπαιδευθέντων μαθητευομένων κατά τα τέσσερα χρόνια της ισχύος αυτού του πλάνου απείχαν πολύ από τις θριαμβολογίες εκείνων των προβλέψεων, είναι σημαντικό να τονισθεί ότι με τη δημιουργία του PPO θεμελιώνεται ένα σύστημα ταχύρρυθμης επαγγελματικής εκπαίδευσης, το οποίο, αν και δεν ήταν νέο στην Ευρώπη, ήταν ένα όργανο πιο μοντέρνο και αποδοτικό για το οικονομικό σύστημα απ' ό,τι τα υφιστάμενα συστήματα στα λοιπά επίπεδα της εκπαίδευσης.

Το σύστημα που εφάρμοζε το PPO προερχόταν, παραλλαγμένο λίγο, επειδή το πήραμε από την Ευρώπη, από το αμερικανικό Training Within Industry (TWI) και αποκρυσταλλώθηκε στο PPO με τη μορφή της απλής ειδίκευσης και της ταχύρρυθμης εκπαίδευσης και επανεκπαίδευσης.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης που παρείχε το PPO θα μπορούσαμε να τα συνοψίσουμε ως ακολούθως:

■ *Ήταν μια ταχύρρυθμη εκπαίδευση με «μονοδιάστατο» περιεχόμενο που παρείχε την ικανότητα κάλυψης των αναγκών μιας ειδικής θέσης εργασίας.*

■ *Αυτή η εκπαίδευση παρέχόταν βασικά σε κινητά τμήματα, τα οποία μεταφερόταν στους διάφορους τόπους, όπου θα διδασκόταν κάποια ειδικότητα της επαγγελματικής εκπαίδευσης.*

■ *Η εκπαίδευση που παρείχε το PPO κάλυπτε τους τρεις οικονομικούς τομείς.*

■ *Τα τμήματα στο πλαίσιο κάθε ειδικότητας μπορούσαν να είναι τμήματα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης, τμήματα επιμόρφωσης και τμήματα επανεκπαίδευσης.*

■ *Υπήρχαν τρεις τύποι εκπαίδευσης: αυτής που ανελάμβανε κατευθείαν το PPO, αυτής που παρείχαν τα συνεργαζόμενα κέντρα και τέλος η εκπαίδευση σε συνεργασία με τις επιχειρήσεις.*

Κατά τη διάρκεια της ύπαρξής του το PPO δημιουργεί μια προσφορά εκπαίδευσης για ειδικές θέσεις εργασίας, πράγμα που απαιτεί την ανάπτυξη του συστήματος, ανάλυσης των διαφόρων εργασιών, την επεξεργασία διδακτικών βιβλιαρίων, την παροχή της εκπαίδευσης σε κέντρα όπου η θεωρία στέκεται στην υπηρεσία των απαιτήσεων της πράξης, κλπ. Σημαντική για το μέλλον είναι η πρόσληψη διδακτικού προσωπικού αποτελούμενου από επαγγελματίες με εκπαίδευση και πείρα στις διάφορες ειδικότητες.

Η δημιουργία της Υπηρεσίας Εκπαίδευσης (SAF)*

Το 1973 (μετά το διάταγμα από 21 Δεκεμβρίου 1973) δημιουργείται η Υπηρεσία Εκπαίδευσης SAF, διάδοχος του PPO.

Η SAF εμφανίζεται σαν μια υπηρεσία για το κοινό του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων με στόχο την επίτευξη ενός καλύτερου συντονισμού όλων των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων του Υπουργείου Εργασίας, στα πλαίσια του Εθνικού Προγράμματος Επαγγελματικής Προαγωγής Ενηλίκων.

Σε σύγκριση με το PPO η SAF έχει σαν στόχους:

■ *μια μεγαλύτερη εξειδίκευση της παρεχόμενης εκπαίδευσης αντί της απλής ειδίκευσης, που όπως είδαμε ήταν η κύρια εργασία του PPO·*

■ *να ενταθεί η δημιουργία μόνιμων εκπαιδευτικών κέντρων με σκοπό τη διδασκαλία καθορισμένων ειδικοτήτων που απαιτούν άλλο τύπο εγκαταστάσεων, μη μεταφερόμενων, και για τις οποίες υπάρχει μια συνεχής ζήτηση. Εξάλλου αυτό επιτρέπει την επίτευξη μεγαλύτερης εξειδίκευσης:*

■ *να διευρυνθεί η επαγγελματική εκπαίδευση με τη συνεργασία άλλων κέντρων και τη σύμφωνη γνώμη των επιχειρήσεων. Αυτό οφείλεται τόσο στη δυσκολία, με την οποία είναι συνδεδεμένη η συνεχής διατήρηση σύγχρονων εξοπλισμών και ειδικευμένου προσωπικού σε ένα πολύ πλατύ φάσμα ειδικοτήτων, όσο και στο υψηλό κόστος που συνεπάγεται η συνεχής προσαρμογή στις νέες εκπαιδευτικές ανάγκες, συνέπεια των νέων τεχνολογιών.*

Η SAF χρηματοδοτείται μέσω του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων από τις εισφορές που καταβάλλονται από τους επιχειρηματίες και τους εργαζομένους και είναι γι' αυτό ανεξάρτητη από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Όπως και το PPO, η SAF είναι ένας οργανισμός αποκλειστικά ασχολούμενος με την επαγγελματική εκπαίδευση και έχει τις εξής αρμοδιότητες: ανάλυση των αναγκών για επαγγελματική κατάρτιση, παροχή επαγγελματικής εκπαίδευσης στα επίπεδα της βασικής εκπαίδευσης, ειδίκευσης και μετεκπαίδευσης, προσαρμοσμένης στις ανάγκες της απασχόλησης, συνεργασία με άλλους φορείς ασχολούμενους με την επαγγελματική εκπαίδευση, συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς, κλπ. Η οργάνωσή της σε κρατικό επίπεδο ήταν όμοια με αυτήν του PPO στα τελευταία του χρόνια, συνιστάμενη από μερικές κεντρικές υπηρεσίες και μερικές περιφερειακές διευθύνσεις.

Μέχρι εδώ σκιαγραφήσαμε χονδρικά τη χωριστή εξέλιξη των δύο τομέων, οι οποίοι απ' αυτήν τη στιγμή με τη δημιουργία της SEAF θα ξεκινήσουν μια διαδικασία συντονισμού και ενοποίησης.

Ο συντονισμός της πολιτικής απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης.

Η δημιουργία της SEAF*

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, το έτος 1975 παρουσιάζονται ξεκάθαρες ενδείξεις της όξυνσης της οικονομικής κρίσης, σε συνδυασμό με την αποδυνάμωση του φρανκισμού και την πίεση της ισπανικής κοινωνίας για δημοκρατικό άνοιγμα.

Για τρεις μεγάλους δημόσιους τομείς έχει συνέπειες σοβαρές αυτή η κατάσταση: για τις υπηρεσίες απασχόλησης, το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων και τη συνδικαλιστική οργάνωση.

Οι υπηρεσίες απασχόλησης οργανώνονται με βάση το διάταγμα – νόμο 1/1975 από 22 Μαρτίου, το οποίο ιδρύει την Υπηρεσία Απασχόλησης και Εκπαίδευσης (SEAF), με σκοπό να επιτύχει το συντονισμό μεταξύ της

* PPO – Programa de Promocion Profesional Obrera.

* SAF – Servicio de Accion Formativa.

* SEAF – Servicio de Empleo y Accion Formativa – Υπηρεσία Απασχόλησης και Εκπαίδευσης.

πολιτικής απασχόλησης και της πολιτικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, πράγμα που ως τότε υπαγόταν όπως είδαμε στην αρμοδιότητα διαφόρων υπηρεσιών, χωρίς να υπάρχει κανένας απολύτως συντονισμός.

Γίνονται προσπάθειες να επιτευχθεί αυτός ο συντονισμός προσθέτοντας στις αρμοδιότητες που κατείχε ως τότε η SAF και τις αρμοδιότητες εκείνες που, στον τομέα της εξεύρεσης εργασίας και της διεκπεραίωσης υποθέσεων της ασφάλισης ανεργίας, κατείχε η Εθνική Υπηρεσία Εξεύρεσης Εργασίας (SNC)*.

Εξακολουθούσαν να λειτουργούν άλλοι οργανισμοί με αρμοδιότητες στον τομέα της απασχόλησης και έτσι εξακολουθούσε να είναι και η διοικητική διεύθυνση κατατεταγμένη. Τέτοιοι οργανισμοί ήταν: Η γενική διεύθυνση απασχόλησης και κοινωνικής προαγωγής**, το Εθνικό Ινστιτούτο Προνοίας***, οι περιφερειακές αντιπροσωπίες εργασίας****.

Σε σχέση με τη SAF η SEAF διαθέτει

■ ένα εθνικό δίκτυο γραφείων απασχόλησης που αρχίζει να λειτουργεί από 1η Οκτωβρίου 1976 στο δυναμικό του οποίου ανήκουν: 406 γραφεία απασχόλησης, 2 303 κινητά γραφεία αρωγής, 147 γραφεία ενημέρωσης, 25 γραφεία αρωγής για τον αγροτικό τομέα και 27 κέντρα επαγγελματικού και εργασιακού προσανατολισμού·

■ 22 μόνιμα κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης με ένα δυναμικό 6 700 θέσεων, στα οποία συναντώνται τα κινητά συνεργεία εκπαίδευσης και όλο το δίκτυο των συνεργαζόμενων κέντρων, καθώς επίσης και η εκπαίδευση σε συνεργασία με τις επιχειρήσεις·

■ μια σημαντική αύξηση του προσωπικού που πρόκειται να εργασθεί στη νέα υπηρεσία (το 1978 το προσωπικό της SEAF ανέρχεται στους 5 000 εργαζομένους μόνιμους και έκτακτους, πράγμα που σημαίνει διπλασιασμό του προσωπικού που διέθετε η SAF το 1975)·

■ ο προϋπολογισμός, τον οποίο έχει στη διάθεσή της η SEAF είναι επίσης σημαντικά υψηλότερος χρηματοδοτούμενος βασικά από το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (72%) και στο υπόλοιπο από το Εθνικό Ίδρυμα Προστασίας της Εργασίας (2%) και τον κρατικό προϋπολογισμό.

Η εργασία της SEAF δεν απέδωσε τα αναμενόμενα. Αυτό οφειλόταν κατά ένα μέρος σε προβλήματα προερχόμενα από την ίδια την αντίληψη για τη φύση της υπηρεσίας,

στην κακή κληρονομιά που έφερε μαζί της ήδη από τη δημιουργία της και ως ένα βαθμό επίσης σε προβλήματα ξένα προς την υπηρεσία, τα οποία είχαν σχέση με την ανυπαρξία μιας μελετημένης πολιτικής απασχόλησης μπροστά στην κρίση και για την απουσία βέβαια της οποίας δεν ήταν υπεύθυνη η υπηρεσία.

Έτσι μπορούμε να απαριθμήσουμε μεταξύ των ατελειών της δομής της, όπως την είχαν συλλάβει οι δημιουργοί της: την έλλειψη της ενιαίας διοίκησης, την έλλειψη της αυτονομίας, το συγκεντρωτισμό της, την έλλειψη συμμετοχής εργαζομένων και επιχειρηματιών, συμμετοχής που ενώ ήταν επιθυμητή από το νομοθέτη δεν εφαρμόστηκε ποτέ στην πράξη.

Στα προηγούμενα θα έπρεπε να προστεθούν και άλλα προβλήματα που πηγάζουν από τον τρόπο εκκίνησης της Υπηρεσίας, όπως η κτιριακή εγκατάσταση των Γραφείων Απασχόλησης, για την οποία πρωταρχικό ρόλο έπαιξαν κριτήρια χρήσης ήδη υπάρχοντων χώρων της παλαιότερης Εθνικής Υπηρεσίας Εξεύρεσης Εργασίας, κόστος των κτιριακών εγκαταστάσεων, κλπ., ρόλο μεγαλύτερο από ό,τι κοινωνικοοικονομικά κριτήρια. Αυτό συνετέλεσε στο να προτιμηθούν νομοί και επαρχίες με χαμηλό επίπεδο ανεργίας και μικρό ενεργό πληθυσμό.

Η Υπηρεσία λειτουργούσε, σ' ό,τι αφορά τα Γραφεία Εξεύρεσης Εργασίας, με διοικητικές διαδικασίες ιδιαίτερα μακρόχρονες και πολύπλοκες, αφού διατηρούνταν οι διαδικασίες της προηγούμενης υπηρεσίας εξεύρεσης εργασίας.

Παρά τα προβλήματα αυτά η SEAF επέτυχε, σχετικά με την απασχόληση, να βελτιώσει σημαντικά τη διεύθυνση των Γραφείων Απασχόλησης στην αγορά εργασίας και πάνω απ' όλα, την καταγραφή της ανεργίας. Η επιτυχία της ήταν λιγότερο σημαντική στον τομέα των μαζικών προσλήψεων.

Η δημιουργία του Εθνικού Ινστιτούτου Απασχόλησης (INEM)*

Οι γενικές εκλογές τον Ιούνιο 1977 κάνουν δυνατή την εκπόνηση του παρόντος συντάγματος και ανοίγουν το δρόμο για τη δημοκρατική θεσμοθέτηση. Μήνες αργότερα (25 Οκτωβρίου 1977) η κυβέρνηση και τα πολιτικά κόμματα υπογράφουν τη Συμφωνία

* INEM – Instituto Nacional de Empleo – Εθνικό Ινστιτούτο Απασχόλησης.

* Servicio Nacional de Colocacion.

** Direccion General de Empleo y Promocion Social.

*** Instituto Nacional de Prevision.

**** Delegaciones Provinciales de Trabajo.

της Μονκλόα, με την πρόθεση να ξεπεράσουν την οικονομική κρίση με μεταρρυθμίσεις πιο σφαιρικές.

Αυτές οι συμφωνίες περιλαμβάνουν οικονομικά μέτρα, όπως την πρόσληψη με συμβόλαιο ορισμένου χρόνου ανέργων, στους οποίους παρέχεται επίδομα ανεργίας ή τις προσλήψεις νέων που ψάχνουν την πρώτη τους απασχόληση, με αντίτιμο τη μείωση των εισφορών στο Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων γι' αυτούς τους εργαζομένους, καθώς επίσης και μεταρρυθμίσεις όπως αυτή του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

Αυτό συνέβαλε στην αύξηση των δραστηριοτήτων εκπόνησης προγραμμάτων στα πεδία της απασχόλησης, των Κοινωνικών Ασφαλίσεων, κλπ. από την πλευρά ορισμένων κοινοβουλευτικών ομάδων, πράγμα που θα διευκολύνει τη δημιουργία του Εθνικού Ινστιτούτου Απασχόλησης, ένα χρόνο αργότερα.

Όπως είπαμε και πιο πάνω, το INEM εμφανίστηκε στο προσκήνιο το έτος 1978 με την ενσωμάτωση σ' αυτό της SEAF, καθώς επίσης και του Ιδρύματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης της AISS*.

Οι αρμοδιότητες που του δίνονται είναι:

- να οργανώνει τις Υπηρεσίες Απασχόλησης,
- να βοηθά τους εργαζομένους να βρουν εργασία και τις επιχειρήσεις να προσλαμβάνουν, ανάλογα με τις ανάγκες τους, τους κατάλληλους εργαζόμενους,
- να προάγει την επαγγελματική κατάρτιση του εργαζόμενου (ενημέρωση, επιμόρφωση και επανεκπαίδευση),
- να διαχειρίζεται και να ελέγχει τις παροχές για την ανεργία, τις επιδοτήσεις και τα βοηθήματα για την προαγωγή και προστασία της απασχόλησης,
- να ενισχύει οποιαδήποτε πολιτική που οδηγεί σε μια ενεργό πολιτική απασχόλησης.

Απορροφά δηλαδή τις αρμοδιότητες της SEAF και αυτές του Συνδικαλιστικού Ιδρύματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης*, καθώς επίσης και τις νέες αρμοδιότητες ελέγχου των παροχών σε περίπτωση ανεργίας.

Στο INEM ανήκει επίσης ένα τριμερές Γενικό Συμβούλιο με ισότιμη συμμετοχή 13 εκπροσώπων των συνδικάτων, 13 εκπροσώπων των εργοδοτικών οργανώσεων και 13 της δημόσιας διοίκησης.

Στην αρχή αυτής της εισήγησης αναφερθήκαμε στα προβλήματα που φέρει μαζί της αυτή η διαδικασία ενοποίησης αρμο-

διοτήτων και καθηκόντων διαφόρων οργανισμών, από την οποία ξεπήδησε το INEM. Είναι ενδεικτικό σ' αυτήν την υπόθεση το γεγονός ότι το INEM υποχρεώθηκε να αναλάβει την επαγγελματική εκπαίδευση, όπως αυτή διαμορφώθηκε από το Συνδικαλιστικό Ίδρυμα (εκπαίδευση όμοια με την παρεχόμενη από το Υπουργείο Παιδείας), για να την παραδώσει μετά, το έτος 1983, στο Υπουργείο Παιδείας (στο οποίο και όφειλε να ανήκει από την αρχή).

Μετά από έξι έτη δράσης, σε μια εποχή δύσκολη και με σοβαρές αλλαγές, το INEM διανύει μια διαδικασία αλλαγής, σε μια νέα προσπάθεια να μεταβληθεί αυτό σε μια ενιαία υπηρεσία απασχόλησης που εφαρμόζει στην πράξη την ισχύουσα πολιτική απασχόλησης.

Διαπιστώθηκε η άμεση ανάγκη μιας νέας δομής που να επιτρέπει στο INEM την προσαρμογή του υπάρχοντος δυναμικού στις ανάγκες του συστήματος παραγωγής και της αγοράς εργασίας.

Αυτό το πρόγραμμα σχετικά με τη δομή της εκπαίδευσης για την προαγωγή της απασχόλησης οφείλει να συντονίζεται πλήρως με τους διάφορους τομείς της απασχόλησης, με τον επαγγελματικό προσανατολισμό και τις παροχές.

Ας δούμε στη συνέχεια τι χαρακτηριστικά θα πρέπει να έχει το INEM, ώστε να γίνει ένα στοιχείο αναπόσπαστα συνδεδεμένο με μια υπηρεσία απασχόλησης.

Συνεχής επαγγελματική κατάρτιση σαν ένα συστατικό στοιχείο μιας υπηρεσίας απασχόλησης

Για να επιτευχθεί η ενσωμάτωση της συνεχούς επαγγελματικής κατάρτισης σε μια δημόσια υπηρεσία απασχόλησης θα πρέπει η υπηρεσία αυτή να διαθέτει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: να είναι αυτόνομη, ενιαία και αποκεντρωμένη.

□ Το INEM σαν οργανισμός αυτόνομος

Οι ισχύουσες δομές στο INEM δεν πληρούν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της έμμεσης αποκέντρωσης, αυτονομίας και αποδοτικής λειτουργίας, χαρακτηριστικά τα οποία έχουν τη θέση τους μέσα στη δομή της δημόσιας διοίκησης. Θα ήταν αναγκαίο να διαμορφώσει το INEM ένα δικό του προφίλ, αναμορφώνοντας τις λειτουργίες του στη βάση μιας πραγματικής αυτονομίας, μέσα από έναν καινούργιο νόμο για τη λειτουργία του δημόσιου τομέα, νόμο για τον οικονομικό προϋπολογισμό, νόμο για την απασχόληση, κλπ.

□ Το INEM σαν ενιαία δημόσια υπηρεσία απασχόλησης

Το INEM, εκτός της απασχόλησής του με τις αρμοδιότητες που παραδοσιακά ανήκουν στις υπηρεσίες απασχόλησης και εξεύρεσης

εργασίας, προσανατολισμού και ενημέρωσης, ασχολείται και με τη συνεχή επαγγελματική κατάρτιση, καθώς επίσης και με τη διαχείριση και τον έλεγχο των επιδομάτων ανεργίας. Στο βαθμό που θα πετυχαινόταν η ενιαία αντιμετώπιση αυτών των τομέων θα είχαμε μεταξύ άλλων πλεονεκτημάτων και τα ακόλουθα:

- τη δυνατότητα συνδυασμού της οικονομικής πολιτικής με την πολιτική απασχόλησης και την κοινωνική πολιτική·
- την ενοποίηση της χρηματοδότησης·
- τη δυνατότητα μιας καλύτερης έκφρασης της εκπαίδευσης μέσω των προγραμμάτων απασχόλησης κλπ.

Για να γίνει το INEM μια ενιαία δημόσια υπηρεσία απασχόλησης οφείλει να καλύψει ορισμένα κενά και να αναπτύξει τις ήδη υπάρχουσες αρμοδιότητες. Θα έπρεπε, πχ, να βελτιώσει την ενημέρωση σχετικά με τις αγορές εργασίας και την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας στους διάφορους τομείς.

□ Το INEM σαν μια αποκεντρωμένη δημόσια υπηρεσία

Οι υπηρεσίες που παρέχει το INEM, όπως προσανατολισμός, εκπαίδευση, εξεύρεση εργασίας μπορούν να παρασχεθούν αποδοτικά, εάν εγκαθίστανται το δυνατόν πλησιέστερα στους επιχειρηματίες και εργαζομένους.

Θα πρέπει δηλαδή να τοποθετηθούν στο κοντινό περιβάλλον του ατόμου όλες οι υπηρεσίες ενοποιημένες. Αυτό απαιτεί ως ένα βαθμό τη διασπορά των Γραφείων Διοίκησης.

Τα Γραφεία Απασχόλησης του INEM είναι ο τόπος άμεσης επαφής με τις ανάγκες των πελατών τους· απ' αυτό πηγάζει η σπουδαιότητά του για την πλήρη ενημέρωση τόσο στον τομέα του προσανατολισμού της απασχόλησης, όσο και σ' αυτούς της εκπαίδευσης και της εξεύρεσης εργασίας. Μ' αυτόν τον τρόπο θα είναι τα προαναφερθέντα γραφεία η κινητήρια δύναμη που θα εξυπηρετεί τις απαιτήσεις των επιχειρηματιών και των εργαζομένων στο επίπεδο της ενημέρωσης και έτσι θα παραμένει αντικειμενικά εκεί ενσωματωμένη και η συνεχής επαγγελματική κατάρτιση, σαν ένα μέρος μιας υπηρεσίας απασχόλησης.

Μπροστά σ' αυτήν την κατάσταση υπάρχει πρόθεση αλλαγής του προσανατολισμού του INEM. Στα πλαίσια του οργανισμού αυτού η συνεχής επαγγελματική κατάρτιση παίζει ένα βασικό ρόλο, σαν ένα όργανο προσαρμογής στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, έχοντας συνεχώς υπόψη και τις προβλεπόμενες τάσεις και τα επίκαιρα χαρακτηριστικά της σχετικά με τη σύσταση και τη ζήτηση των ειδικοτήτων. Γνωρίζουμε ότι μια πολύπλευρη και πολυδιάστατη επαγγελματική κατάρτιση διευρύνει τις δυνατότητες εξεύρεσης εργασίας, διευκολύνει την κινητικότητα των εργαζομένων και μειώνει το κόστος της επανεκπαίδευσής τους.

* AISS – Administración Institucional de Servicios Socio-profesionales – Διεύθυνση Κοινωνικοεπαγγελματικών Υπηρεσιών (Ποηγούμενα Κάθετα Συνδικάτα).

* Obra Sindical de Formacion Profesional.

Η επαγγελματική εκπαίδευση των νέων στην Ισπανία: Ιδιοτυπίες και εξελίξεις

Wilfried Kruse και Ludger Pries

Η αρχική επαγγελματική κατάρτιση αποτελεί στην Ισπανία μέρος του σχολικού συστήματος και έχει ήδη αποκτήσει σε αριθμούς μεγάλη σημασία, στη σημερινή της όμως κατάσταση θα πρέπει να θεωρείται από πολλές απόψεις ως προβληματική. Το γεγονός αυτό όπως και τα ιδιαίτερος έντονα προβλήματα ενσωμάτωσης των νέων στο σύστημα απασχόλησης οδηγούν σε σκέψεις και μέτρα για τη στενότερη σύνδεση της επαγγελματικής κατάρτισης με την επιχείρηση.

Η ιδιοτυπία της σημερινής κατάστασης στην Ισπανία συνίσταται στη σχεδόν μοναδική – σε σύγκριση με τις άλλες χώρες – δυνατότητα σύνδεσης της ανάπτυξης της επαγγελματικής κατάρτισης με την πραγματοποιούμενη ριζική μεταρρύθμιση της μέσης εκπαίδευσης.

Το καλοκαίρι του 1985 είχαμε την ευκαιρία να συμμετάσχουμε σ' ένα σεμινάριο του Διεθνούς Πανεπιστημίου Menendez Pelayo στο Santander της Ισπανίας με θέμα: «Συνδικαλισμός, τεχνολογικές μεταβολές και επαγγελματική εκπαίδευση». Διοργανωτής ήταν το Ίδρυμα F. Largo Caballero, εκπαιδευτικός οργανισμός του σοσιαλιστικού συνδικάτου UGT. Στο επίκεντρο της συζήτησης ήταν η ανάπτυξη της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία ενόψει των δύο – όχι μόνο για την Ισπανία,

αλλά σχεδόν για όλες τις ευρωπαϊκές χώρες – κεντρικών προκλήσεων, της ανεργίας των νέων και των μεταβαλλόμενων επαγγελματικών απαιτήσεων σε συνάρτηση με τις «νέες τεχνολογίες». Το επίκαιρο αυτό διπλό πρόβλημα, υπό την πίεση του οποίου διεξάγεται η συζήτηση για την επαγγελματική κατάρτιση στην Ισπανία, διαφέρει πάρα πολύ από τους κοινωνικούς όρους-πλαίσιο, υπό τους οποίους επιχειρήθηκε, πχ. στο τέλος της δεκαετίας του 60, η μεταρρύθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας.

Στο σεμινάριο θέσαμε προς συζήτηση τη θέση μας ότι μπορεί κανείς να διαπιστώσει ένα είδος σύγκλισης των συστημάτων επαγγελματικής κατάρτισης μεταξύ των διαφο-

φόρων ευρωπαϊκών χωρών, δηλαδή ότι έχει γίνει αντιληπτό πως είναι ελλιπής τόσο η καθαρά σχολική όσο και η καθαρά ενδοεπιχειρησιακή μορφή εκπαίδευσης και ότι αναπτύχθηκαν διάφοροι μεικτοί τύποι. Ιδιαίτερα ενόψει των δυτικογερμανικών εμπειριών προσπαθήσαμε να επιστήσουμε την προσοχή στα ιδιαίτερα προβλήματα ενός συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης που είναι κυρίως μέρος του συστήματος απασχόλησης.

Στο ακόλουθο κείμενο θα προσπαθήσουμε με την απαιτούμενη – που σημαίνει και προβληματική – συντομία να διασυνδέσουμε την κατάσταση και την εξέλιξη στην Ισπανία με ορισμένες σκέψεις που αναπτύχθηκαν στο Santander. Η κατάσταση στην Ισπανία δεν μας φαίνεται ενδιαφέρουσα ενόψει μόνον της προσχώρησης στην ΕΚ αλλά και λόγω της δεδηλωμένης πρόθεσης, για την εκ νέου διαμόρφωση της επαγγελματικής κατάρτισης σε συνάρτηση με μια θεμελιακή μεταρρύθμιση της μέσης εκπαίδευσης.

Αυξάνεται η σημασία της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία;

Σχετικά με την ιστορική εξέλιξη

Η ισπανική επαγγελματική κατάρτιση είναι μέρος του ελεγχόμενου από το κράτος σχολικού συστήματος. Ενδοεπιχειρησιακή εκπαίδευση μαθητευομένων υφίσταται μόνον στο περιθώριο, ιδιαίτερα σε παραδοσιακά βιοτεχνικά επαγγέλματα. Μια σύντομη ανασκόπηση της εξέλιξης της ισπανικής επαγγελματικής κατάρτισης θα κάνει έκδηλες ορισμένες από τις ιδιοτυπίες¹.

Ο Δρ. WILFRIED KRUSE και ο LUDGER PRIES εργάζονται στο Κρατικό Ινστιτούτο Κοινωνικής Έρευνας του Dortmund σε ένα ερευνητικό σχέδιο που αφορά την «αλλαγή των εξειδικεύσεων στις επιχειρήσεις της Ισπανίας» και ενισχύεται από το Ίδρυμα του εργοστασίου Volkswagen.

Διαρθρωτικά γνωρίσματα της ισπανικής επαγγελματικής κατάρτισης ως το 1970

Ός τη δεκαετία του 1960 και 70 του αιώνα μας η οικονομική και βιομηχανική διάρθρωση της Ισπανίας προσομοιάζει περισσότερο με τη διάρθρωση των λεγόμενων ημιαναπτυγμένων χωρών παρά με τη διάρθρωση των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών του κέντρου. Ακόμη και το 1960 περί το 40% του ενεργού πληθυσμού εργαζόταν στη γεωργία. Στην Ισπανία δεν υπήρχε ούτε μια πλατιά επαγγελματιοβιοτεχνική και συντεχνιακή παράδοση με αυτοτελείς θεσμολογημένους επαγγελματικούς κώδικες των επαγγελματιών εξειδικεύσεων ούτε σημαντικές κεντρικές κρατικές ρυθμίσεις και πρωτοβουλίες στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης. Γύρω στο 1920 ξεκίνησε η δημιουργία κρατικών κέντρων επαγγελματικής κατάρτισης που πρόσφεραν κύκλους μαθημάτων για την απόκτηση πτυχίου ειδικευμένου εργάτη (Oficialía) ή εργοδηγού (Maestría). Κάτω από τη δικτατορία του Φράνκο η παροχή επαγγελματικής κατάρτισης υπάγεται στα καθήκοντα των *εξαναγκαστικά συγκροτηθέντων συνδικάτων*, τα οποία διατηρούν το 1940 έξι και το 1950 εβδομήντα εκπαιδευτικά κέντρα. Με τη μετάβαση από την πολιτική της οικονομικής αυταρκείας στην «αναπτυξιακή δικτατορία» της καπιταλιστικής εκβιομηχάνισης εκ των άνω, μετά τη δεκαετία του 50, έλαβε το φρανκικό κράτος διάφορα μέτρα για τη βελτίωση των επαγγελματικών προσόντων (ενός μέρους) των απασχολούμενων.

Η αρχική εκπαίδευση ως κινητήρας του εκσυγχρονισμού;

Με το «γενικό νόμο για την παιδεία» του 1970 καταβλήθηκε προσπάθεια να καθιερωθεί ένα σύστημα γενικής επαγγελματικής αρχικής εκπαίδευσης υπό την καθοδήγηση του κράτους· αυτή η «*αρχική επαγγελματική κατάρτιση*» (Formación Profesional Reglada) θα διεξαγόταν σε (δημόσια και ιδιωτικά) εκπαιδευτικά κέντρα. Μετά από μια πρώτη, πειραματική φάση καθιερώθηκε το σύστημα αυτό της επαγγελματικής κατάρτισης στα μέσα της δεκαετίας του 70 και ισχύει απο τότε μέχρι σήμερα. *Το σύστημα φιλοδοξεί να δημιουργήσει δίπλα στο δρόμο της γενικής ακαδημαϊκής παιδείας ένα δεύτερο δρόμο της εκπαίδευσης που προσανατολίζεται περισσότερο προς τα πρακτικά επαγγελματικά πεδία.*

Οργανωτικά η επαγγελματική εκπαίδευση αποτελείται από τρεις βαθμίδες, μια διετή βασική επαγγελματική κατάρτιση (Formación Profesional I = FP I), μια τριετή επαγγελματική κατάρτιση εξειδίκευσης (FP

II) και μια επίσης τριετή ανώτερη επαγγελματική κατάρτιση (FP III)². Η τελευταία όμως δεν έχει υλοποιηθεί στην πραγματικότητα μέχρι σήμερα.

Όλοι οι κύκλοι σπουδών σε επίπεδο μέσης εκπαίδευσης αρχίζουν στην Ισπανία μετά το οκταετές «δημοτικό σχολείο» (Eseñanza General Básica – EGB). Η επιτυχής αποπεράτωση του EGB («Graduado») είναι προϋπόθεση για τη φοίτηση στο «λύκειο» («Bachillerato Unificado y Polivalente – BUP», μετά το οποίο μπορεί να ακολουθήσει η προπαρασκευή για το πανεπιστήμιο (COU). Εκείνοι που εγκαταλείπουν το EGB μόνο με μια βεβαίωση συμμετοχής και που δεν είναι λιγότεροι από το 30% κάθε χρόνο είναι υποχρεωμένοι, λόγω του ότι απαγορεύεται η σχέση εργασίας προ του 16ου έτους της ηλικίας, να φοιτήσουν στην πρώτη βαθμίδα της επαγγελματικής εκπαίδευσης (FP I). Τα μαθήματα στα κέντρα επαγγελματικής εκπαίδευσης κατανέμονται ως εξής: περί το 30% γενική παιδεία (γλώσσα, θρησκευτικά/φιλοσοφικά, γυμναστική), περί το 20% φυσικές επιστήμες και περί το 50% τεχνικές και πρακτικές γνώσεις (οι οποίες αποτελούνται κατά 60% από πρακτικές ασκήσεις).

Η (επικρατούσα) τριετής «εξειδικευμένη εκπαίδευση» της FP II αποτελείται κατά 40% από γενική βασική εκπαίδευση και κατά 60% από επαγγελματικοτεχνικά μαθήματα (εκ των οποίων τα μισά αποτελούνται από πρακτικές ασκήσεις). Ο επαγγελματικός διαχωρισμός της «αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης», δηλ. της FP I και της FP II, ακολουθεί αντίστοιχα το διαχωρισμό των τομέων παραγωγής και περιλαμβάνει 21 τομείς επαγγέλματων με συνολικά 67 επαγγέλματα (για το FP I) και 19 τομείς επαγγέλματων με συνολικά 128 επαγγέλματα (για το FP II), ενώ θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι πολλά επιμέρους επαγγέλματα βρίσκονται ακόμη σε δοκιμαστική φάση.

Η σύνδεση της «αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης» με το γενικό σχολικό σύστημα προκύπτει προπάντων από τις εξής σχέσεις: Οι απόφοιτοι της FP I μπορούν να φοιτήσουν σε σχολεία επιπέδου ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για να αποκτήσουν τα τυπικά προσόντα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι απόφοιτοι της FP II μπορούν να σπουδάσουν στα πανεπιστήμια τους κλάδους της εκάστοτε εξειδίκευσής τους. Αντίστροφα το απολυτήριο λυκείου (BUP) παρέχει δικαίωμα άμεσης φοίτησης στη FP II.

Αν συγκριθεί η ποσοτική εξέλιξη της γενικής και της επαγγελματικής εκπαίδευσης (BUP/COU σε σύγκριση με την FP I/II) κατά τα τελευταία δέκα έτη θα διαφανεί, τόσο σε σχέση με το διδακτικό προσωπικό και τον αριθμό των εκπαιδευτικών κέντρων όσο και τον αριθμό των μαθητών, μια συγκριτικά μεγαλύτερη διεύρυνση της επαγγελματικής κατάρτισης³. Χωρίς αμφιβολία

έχει αυξηθεί η σημασία της επαγγελματικής κατάρτισης στα πλαίσια του ισπανικού εκπαιδευτικού συστήματος όπου παρατηρούνται οπωσδήποτε αντίστοιχες εξελίξεις όπως και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, στις οποίες επικρατούσαν επίσης παραδοσιακά συστήματα εκπαίδευσης σχολικού-πανεπιστημιακού τύπου. *Ταυτόχρονα όμως πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η ισπανική επαγγελματική κατάρτιση βρίσκεται σε μια εξαιρετικά προβληματική κατάσταση.*

Η κοινωνική πραγματικότητα της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία

Το σημερινό ισπανικό σύστημα της επαγγελματικής κατάρτισης αναπτύχθηκε μεν θεωρητικά κάτω από τη δικτατορία του Φράνκο, η πρακτική του όμως εφαρμογή άρχισε μετά το 1975 – σε μια περίοδο μεγάλων μεταβολών σε πολλούς τομείς της ισπανικής κοινωνίας και έντασης της οικονομικής κρίσης της χώρας (η οποία έκανε την εμφάνισή της ήδη στην αρχή της δεκαετίας του 70). Προπάντων οι επιδεινωθέντες οικονομικοί όροι-πλαίσιο, αλλά και οι παράγοντες που καθορίζουν την εργασιακή πολιτική και τους πολιτικούς σχεδιασμούς, οδήγησαν στο να συνεχίσουν να υφίστανται και εν μέρει να οξύνονται περαιτέρω τα σημαντικά μειονεκτήματα της κοινωνικής «δέσμευσης» της επαγγελματικής κατάρτισης. Θα πρέπει να τονιστεί ότι τα προβλήματα που αναφέρονται ακολούθως συγκεντρώνονται προπάντων στην εισαγωγική βαθμίδα της επαγγελματικής κατάρτισης (FP I)⁴.

■ Η πρόωρη απόφαση για το μετέπειτα επαγγελματικό δρόμο

Στην Ισπανία επικρατεί γενικώς η άποψη ότι το σημερινό σύστημα της μέσης εκπαίδευσης υποχρεώνει τους νέους πολύ νωρίς – δηλ. στην ηλικία των 14 ετών – να επιλέγουν μεταξύ της γενικής ή της επαγγελματικής εκπαίδευσης (εφόσον βέβαια το ενδεικτικό του δημοτικού σχολείου που διαθέτουν τους επιτρέπει μια τέτοια επιλογή). Αυτό οδηγεί συχνά στο χαρακτηρισμό «βαρβαρότητα της εξειδίκευσης».

■ Η μη υλοποίηση της γενικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης

Η γενική υποχρεωτική εκπαίδευση έως το 16ο έτος της ηλικίας υφίσταται μόνον ως υποχρέωση του κράτους να εξασφαλίζει επαρκείς θέσεις εκπαίδευσης για όλα τα άτομα της ηλικίας αυτής που το επιθυμούν. Στην πραγματικότητα περί το 10 – 15% των 14χρονων εγκαταλείπουν το δημοτικό σχολείο (EGB) και δεν συμμετέχουν ακολούθως στη γενική ή επαγγελματική μέση εκπαίδευση. Συγκρίσεις του αριθμού των αποφοίτων δημοτικού με τον αριθμό των (σχολικών και

επαγγελματικών) θέσεων εκπαίδευσης σε επαρχιακές περιοχές εμφανίζουν σημαντικές εν μέρει διαφορές στη διάθεση θέσεων εκπαίδευσης, προπαντός στις αδύνατες διαρθρωτικά περιφέρειες (αλλά και πλεονάζουσες θέσεις εκπαίδευσης σε άλλες περιοχές).

■ **Ο δείκτης επιτυχίας της μέσης εκπαίδευσης είναι εξαιρετικά χαμηλός**

Από τους απόφοιτους του δημοτικού, που επιδιώκουν να αποκτήσουν τίτλο πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αποτυγχάνουν σχεδόν οι μισοί και από τους πρωτοετείς της επαγγελματικής εκπαίδευσης (FP) πάνω από 60%. Αυτός ο «fracaso escolar» είναι αναμφισβήτητος και δείχνει την ελλιπή παιδαγωγική αποδοτικότητα της μέσης εκπαίδευσης τόσο για τους συμμετέχοντες όσο και για το σύστημα παιδείας και την κοινωνία γενικότερα.

■ **Η κοινωνική κατωτερότητα της επαγγελματικής κατάρτισης**

Μολονότι η επαγγελματική κατάρτιση είχε σχεδιαστεί με την αξίωση να αποτελέσει έναν κύκλο εκπαίδευσης ισότιμο με τη γενική εκπαίδευση και τις πανεπιστημιακές σπουδές, αποδεικνύεται όλο και περισσότερο ως προς την κοινωνική της σπουδαιότητα και λειτουργία ότι αποτελεί χώρο περισυλλογής όλων εκείνων για τους οποίους έχει αποκλειστεί ο δρόμος προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση: «ο ρόλος της FP I

είναι ο εξής: θα πρέπει να αποδείξει έως ποιο σημείο μπορεί να υλοποιήσει το στόχο της “περισυλλογής” των τμημάτων του πληθυσμού ηλικίας 14–16 ετών που δεν έχουν γίνει δεκτά στο BUP. Το αν η επαγγελματική εκπαίδευση προετοιμάζει καλώς, μετρίως ή κακώς για την επαγγελματική ζωή είναι δευτερεύουσας σημασίας»⁵. Ο πολύ διαδεδομένος χαρακτηρισμός της σαν εκπαίδευση «των κουτών πλουσίων και των πονηρών φτωχών» είναι χαρακτηριστικός για τη θέση που κατέχει η επαγγελματική κατάρτιση στην Ισπανία.

■ **Η σχετική ασημαντότητα της επαγγελματικής κατάρτισης όσον αφορά τις προοπτικές στην αγορά εργασίας**

Αυτή δεν προκύπτει μόνον από τις ιδιομορφίες των ισπανικών εργασιακών σχέσεων και των σχέσεων στην αγορά εργασίας (σχετικά κλειστές επιχειρησιακές αγορές εργασίας, σχετικά μεγάλη σημασία των ετών υπηρεσίας για τη μισθοδοσία και την «επαγγελματική» άνοδο, σχετικά μικρή σημασία των τυπικών προσόντων κατά τις προσλήψεις των επιχειρήσεων), αλλά επιβεβαιώνεται και από έρευνες σχετικά με την πολιτική προσωπικού των επιχειρήσεων και αποδεικνύεται σαφέστατα από το ασυνήθιστα υψηλό – ακόμη και σε σύγκριση και με άλλες ευρωπαϊκές χώρες – ποσοστό των ανέργων νέων (προς το τέλος του 1984, 58% όλων των νέων ηλικίας 16–19 ετών ήταν άνεργοι, τουλάχιστον δε τα 3/4 από αυτούς δεν είχαν ποτέ κάποια σταθερή απασχόληση)⁶.

■ **Αλλαγή της λειτουργίας της επαγγελματικής εκπαίδευσης υπό την πίεση της ανεργίας των νέων**

Λόγω των ανωτέρω η πραγματική λειτουργία της επαγγελματικής κατάρτισης – και αυτό ισχύει ιδιαίτερα για την εισαγωγική της βαθμίδα (FP I) – δεν είναι πλέον πρωταρχικά η παροχή βασικών επαγγελματικών προσόντων, αλλά η παροχή χώρου στάθμευσης και αναμονής προς τους νέους, των οποίων οι προοπτικές για μια σταθερή απασχόληση είναι εξίσου κακές και με την FP I και δίχως αυτήν. Το τι σημαίνει αυτό για την κοινωνική και παιδαγωγική πραγματικότητα σε πολλά κέντρα εκπαίδευσης είναι εύκολο να το φανταστεί κανείς. Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις μας οι προοπτικές στην αγορά εργασίας για τους απόφοιτους της FP II φαίνεται ότι έχουν ελαφρώς βελτιωθεί τον τελευταίο καιρό. Σε όλες τις χώρες της Ευρώπης έχει διαπιστωθεί ότι το εργαλείο της επαγγελματικής εξειδίκευσης δεν επαρκεί για την ενσωμάτωση των νέων στο σύστημα της απασχόλησης όταν υφίσταται χρόνια έλλειψη θέσεων εργασίας. Όσον αφορά τις προοπτικές απασχόλησης, σε πολλές χώρες της Ευρώπης οι νέοι βρίσκονται μάλλον σε μια περιθωριακή θέση λόγω ηλικίας και συγκυρίας, όπου τους προσβάλλει ιδιαίτερα έντονα η εξωτερική των απασχολησιακών κινδύνων που δημιουργείται από την κοινωνική και νομική εξασφάλιση των υφιστάμενων σχέσεων εργασίας. Αυτές οι διαδικασίες «κλεισίματος» των επιχειρήσεων, που παρατηρούνται ιδιαίτερα

σε περιόδους κρίσης, χαρακτηρίζουν κατά παράδοση ιδιαίτερα έντονα το ισπανικό εργασιακό σύστημα. Για την ενσωμάτωση των νέων στο σύστημα της απασχόλησης απαιτούνται συνεπώς και άλλα μέτρα, εργασιακής πολιτικής⁷. Γι' αυτό παραμένει προβληματικό – και εδώ διαπιστώνονται αναλογίες με πολλές άλλες χώρες της Ευρώπης – το ότι η επαγγελματική κατάρτιση (τουλάχιστον η FP I) «παραμορφώνεται» λόγω του άλυτου προβλήματος της ενσωμάτωσης και παρεμποδίζεται στην εκπαιδευτική της λειτουργία.

Τρεις είναι οι κεντρικοί τομείς προβλημάτων που ξεχωρίζουν αλλά και καθορίζουν συνολικά τις σημερινές συζητήσεις στην Ισπανία γύρω από τη μεταρρύθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης και της μέσης εκπαίδευσης:

Πώς μπορούν να εξασθενίσουν ή και να εξαλειφθούν σύμφωνα με το αίτημα για ισότητα εσκαριών στην κοινωνία οι πραγματικές και οι κοινωνικές διακρίσεις εις βάρος της επαγγελματικής κατάρτισης;

Πώς μπορεί να επιτευχθεί μια πλατιά και αποτελεσματική επαγγελματική εξειδίκευση, που να ανταποκρίνεται και στις απαιτήσεις του συστήματος απασχόλησης και στα ενδιαφέροντα των εργαζομένων;

Πώς μπορεί να διαμορφωθεί η επαγγελματική κατάρτιση κατά τρόπο, ώστε να διευκολύνεται η μετάβαση στο σύστημα απασχόλησης, πώς και σε ποιο πλαίσιο θα μπορούσε να αναλάβει λειτουργίες ενσωμάτωσης;

Πού οδηγεί η μεταρρύθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης;

Το περιεχόμενο, η εμβέλεια και η κατεύθυνση της μεταρρύθμισης της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία εξαρτώνται ουσιαστικά από το αν αυτή υποταχθεί πρωταρχικά στους βραχυπρόθεσμους στόχους της απασχολισιακής πολιτικής υπό την πίεση της σημερινής κρίσης και αναγκαιότητας για δράση ή ενσωματωθεί μέσα στις γενικές κοινωνικές και εκπαιδευτικές πολιτικές συναρτήσεις της διαρθρωτικής μεταρρύθμισης της μέσης εκπαίδευσης.

Επαγγελματική κατάρτιση ως πολιτική απασχόλησης και ισχυρότερη ενσωμάτωσή της στο σύστημα απασχόλησης;

Το κέντρο βάρους της πολιτικής για την επαγγελματική κατάρτιση κατά την περίοδο του Φράνκο βρισκόταν ως το 1970 στο σύστημα απασχόλησης και συγκεκριμένα στην επαγγελματική συνεχή κατάρτιση και εξειδίκευση των ήδη απασχολούμενων. Με

την εισαγωγή της πρωτοβάθμιας επαγγελματικής κατάρτισης ως μέρους του γενικού συστήματος εκπαίδευσης περιορίστηκε καταρχήν η σημασία της επαγγελματικής συνεχούς κατάρτισης (Formación Ocupacional-FO). Με την αλλαγή των νομικών όρων – πλαίσιο (Estatuto del Trabajador) και υπό την πίεση της υψηλής ανεργίας των νέων αυξήθηκαν, από την αρχή της δεκαετίας του 80, οι τάσεις να εντάσσονται περισσότερο μέσα στο σύστημα απασχόλησης τα προγράμματα της επαγγελματικής εξειδίκευσης. Στα πλαίσια των μέτρων του Υπουργείου Εργασίας για την προώθηση της απασχόλησης και του υπαγόμενου σε αυτό Εθνικού Ιδρύματος Απασχόλησης (INEM, που είναι συγκρίσιμο με το δυτικογερμανικό Γραφείο Εργασίας) ενισχύονται με φορολογικά κίνητρα και με κρατικές δραστηριότητες παροχής συμβουλών οι συμβάσεις πρακτικής άσκησης και οι συμβάσεις εκπαίδευσης με τις επιχειρήσεις. Με τις πρώτες επιδιώκεται να δημιουργηθούν για άτομα με πτυχία επαγγελματικής εξειδίκευσης σχέσεις εργασίας δοκιμαστικού χαρακτήρα και πρακτικής εξάσκησης, που είναι χρονικά περιορισμένες, με τις δεύτερες επιδιώκεται να δοθεί στους νέους η δυνατότητα μιας τρίμηνης έως τριετούς ενδοεπιχειρησιακής εκπαίδευσης και εργασίας.

Εκφραζόμενο σε αριθμούς το βάρος αυτών των συμβάσεων πρακτικής άσκησης και εκπαίδευσης σε σύγκριση με την πρωτοβάθμια επαγγελματική κατάρτιση είναι (ακόμη σχετικά μικρό (το 1984 περίπου 35 000 σε σχέση με τις 650 000 στη δημόσια και ιδιωτική FPR)⁸.

Η εντατικότερη ενσωμάτωση της επαγγελματικής κατάρτισης στο σύστημα απασχόλησης συμβάλλει και στη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη μεταρρύθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης. Η κοινωνική συμφωνία που επιτεύχθηκε το 1984 (Acuerdo Económico y Social) προβλέπει τη συγκρότηση ενός τριμερούς «Γενικού Συμβουλίου Επαγγελματικής Κατάρτισης» που πρόκειται να επεξεργαστεί ένα «Εθνικό Πρόγραμμα για την Κανονική Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση και τη Συνεχή Επαγγελματική Κατάρτιση». Μολονότι η πραγματοποίηση των εργασιών αυτών δεν έχει ακόμη προχωρήσει πολύ, το Γενικό Συμβούλιο θα έχει ενδεχομένως την προοπτική να συμπεριλάβει στις συζητήσεις γύρω από τη μεταρρύθμιση και την υλοποίησή της τους συνδέσμους των εργοδοτών και των εργατικών συνδικάτων που κατά παράδοση απέχουν από τα ζητήματα που αφορούν την επαγγελματική κατάρτιση: θα πρέπει να τονιστεί ότι το συνδικάτο UGT παρεμβαίνει τώρα ενεργητικά στη συζήτηση για τη μελλοντική επαγγελματική κατάρτιση, ενώ οι εργοδότες εμφανίζονται εξαιρετικά επιφυλακτικοί και σχεδόν «αδιάφοροι»⁹.

Ταυτόχρονα όμως γίνονται όλο και πιο έκδηλοι οι κίνδυνοι της ισχυρότερης ενσωμάτωσης της επαγγελματικής κατάρτισης στο σύστημα απασχόλησης. Η έλλειψη δεσμευτικών προδιαγραφών για τα περιεχόμενα και τις μορφές της ενδοεπιχειρησιακής εκπαίδευσης, για τον επαγγελματικό διαχωρισμό των εργασιακών εξειδικεύσεων καθώς και για τους χορηγούμενους εκπαιδευτικούς τίτλους εμπεριέχουν τον κίνδυνο να γίνει η ενδοεπιχειρησιακή εκπαίδευση μια νέα μορφή ενδοεπιχειρησιακής εξάσκησης σε ορισμένες εργασίες, ενώ οι επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται τα μέτρα αυτά κυρίως για να αποκοτούν νεώτερο προσωπικό και για να εξασφαλίζουν τις κρατικές επιδοτήσεις (οι μισοί σχεδόν από τους εκπαιδευόμενους βρίσκονται σε επιχειρήσεις με λιγότερους από 5 ασχολούμενους)¹⁰. Η επικράτηση πολιτικο-απασχολισιακών απόψεων στην επαγγελματική κατάρτιση με σύνθημα την «ευελιξία στις αγορές εργασίας και την ενσωμάτωση των νέων» απωθεί την κεντρική σημασία και λειτουργία της επαγγελματικής κατάρτισης για την *ισότητα ευκαιριών στην κοινωνία και για τη μετάδοση ευρύτερων βασικών εξειδικεύσεων* ως βοηθητικής πηγής των μισθωτών για καλύτερες προοπτικές στη ζωή και στην εργασία και για τον κοινωνικό εκσυγχρονισμό.

Η κατάσταση της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία είναι λοιπόν εξαιρετικά περίπλοκη και θα ήθελε κανείς να τη χαρακτηρίσει, σε σχέση με τις ποικίλες και πραγματικές της ατέλειες, ως «καθυστερημένη». Από την άλλη όμως πλευρά έχει τεθεί σε κίνηση μια σημαντική δυναμική της αλλαγής, που ξεκινά τόσο από την κριτική για την απομόνωση των εκπαιδευτικών κέντρων της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης επίσης και από τα μέτρα για την ενσωμάτωση των νέων, τα οποία κινούνται συνολικά – και μάλιστα σε αναλογία με τις άλλες χώρες της Ευρώπης όπως αναφέρθηκε στις απόψεις μας περί σύγκλισης των μέτρων – προς μια νέα ισορροπία της εξωεπιχειρησιακής επαγγελματικής κατάρτισης με την ενδοεπιχειρησιακή πράξη. Το σύστημα όμως της εξωεπιχειρησιακής επαγγελματικής κατάρτισης είναι – παρά τις ατέλειές του – τόσο αναπτυγμένο και το άμεσο ενδιαφέρον των επιχειρήσεων για εκπαίδευση τόσο υπανάπτυκτο σύμφωνα με την παλαιά ισπανική παράδοση, ώστε και μόνον γι' αυτό το λόγο ένα «δύο σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης» όπως αυτό στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας δεν θα μπορούσε να αποτελέσει επιδιωκόμενο στόχο. Βέβαια θα μπορούσε κανείς να αναμένει την επέκταση του πραγματισμού σε σχέση με τα μέτρα εάν δεν υπήρχε μια ισπανική ιδιαιτερότητα, που εκφράζει κατά κάποιον τρόπο μια «καθυστέρηση» που θα μπορούσε όμως να αποτελέσει μια διαμορφωτική ευκαιρία της οποί-

ας η σημασία θα έφθανε και έξω από την Ισπανία. Η μεταρρύθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία μπορεί να γίνει κατανοητή, όσον αφορά τις διαστάσεις και την εμβέλειά της, μόνο σε συνάρτηση με το μεγάλο σχέδιο μιας ολοκληρωτικής μεταρρύθμισης της δομής και των αναλυτικών προγραμμάτων της μέσης εκπαίδευσης.

Επαγγελματική κατάρτιση και γενική εκπαίδευση: Μεταρρύθμιση της μέσης εκπαίδευσης

Ενόψει των ατελειών και των διαρθρωτικών προβλημάτων της επαγγελματικής κατάρτισης και της μέσης εκπαίδευσης γενικότερα, που έχουμε ήδη περιγράψει, γίνεται κατανοητή η ευρύτερη ομογνωμοσύνη των ειδημόνων, των κομμάτων και των θεσμικών οργάνων στην Ισπανία σε σχέση με την αναγκαιότητα μιας μεταρρύθμισης της μέ-

σης εκπαίδευσης. Το μεταρρυθμιστικό σχέδιο της σημερινής κυβέρνησης έχει ως αφητηρία την παράταση της σχολικής φοίτησης μέχρι το 16ο έτος της ηλικίας για όλους και μάλιστα με τη δημιουργία μιας ενσωματωμένης διετούς βαθμίδας για όλους, που ονομάζεται tronco común. Για να δοκιμαστεί η πρώτη της φάση διενεργήθηκε και αξιολογήθηκε ένας μεγάλος αριθμός προτύπων δοκιμαστικών προγραμμάτων, ήδη δε προετοιμάζεται η γενική της εισαγωγή διά νόμου.

Κατ' ακολουθίαν οι συζητήσεις επικεντρώνονται τώρα γύρω από τη διαμόρφωση του δεύτερου κορμού της μέσης εκπαίδευσης: θα πρέπει να πραγματοποιείται ήδη κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης μια επαγγελματική εξειδίκευση, που θα επιτρέπει την πρόσβαση μόνο σε ορισμένα συγκεκριμένα επαγγέλματα και ορισμένους κύκλους σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ποια μορφή θα πρέπει να προσλάβει η μετάβαση στο σύστημα απασχόλησης μετά τον πρώτο κορμό της μέσης εκπαίδευσης, και ποια μορφή μετά το δεύτερο κορμό; Μήπως

θα έπρεπε να υπεισέλθει και στους δύο κορμούς της μέσης εκπαίδευσης η πρακτική άσκηση σε επιχειρήσεις και αν να με ποιον τρόπο; Θα πρέπει μήπως να συμπεριληφθεί η τωρινή FP II στις εξειδικεύσεις του δεύτερου κορμού ή να συνεχίσει να υφίσταται με διαφορετική μορφή¹¹; Η σημερινή σοσιαλιστική κυβέρνηση στην Ισπανία αντιλαμβάνεται τη μεταρρύθμιση της μέσης εκπαίδευσης ως μια βαθμιαία, πειραματική και συμμετοχική διαδικασία. Πολύ σημαντικό είναι το ότι σε συσχετισμό με όλα αυτά δεν έχουν «διακοπεί» οι εργασίες για τη μεταρρύθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης, αλλά παράλληλα προς τα δοκιμαστικά πειραματικά προγράμματα για την παράταση της μέσης εκπαίδευσης, έχουν εκτελεστεί πειραματικά προγράμματα στα κέντρα εκπαίδευσης της FP II με στόχο τη στενότερη συνεργασία των κέντρων εκπαίδευσης με τις επιχειρήσεις της περιοχής, ιδιαίτερα με τη μορφή προσχολικής και μετασχολικής πρακτικής εξάσκησης. Από τα προγράμματα αυτά έχει προκύψει μια σειρά ενθαρρυντικών εμπειριών, παρά το ότι μειώνεται η επιτυχία από τη συνεχιζόμενη έλλειψη ενδιαφέροντος εκ μέρους των επιχειρηματιών και των μαθητευομένων που δεν αμείβονται για την εργασία τους κατά τη διάρκεια της πρακτικής εξάσκησης. Πάνω σ' αυτές τις βασικά θετικές εμπειρίες από την εναλλαγή μεταξύ εκπαίδευσης που προσανατολίζεται προς το εκπαιδευτικό κέντρο και την πρακτική άσκηση στις επιχειρήσεις βασίζονται και οι προτάσεις, που περιγράφουν κατά τον εξής περίπου τρόπο τα κέντρα βάρους της εργασίας και των θεμάτων της μεταρρύθμισης της επαγγελματικής κατάρτισης λόγω των ατελειών των σχέσεων εκπαίδευσης που οργανώνονται αποκλειστικά σε ενδοεπιχειρησιακή βάση και λόγω των μέχρι τώρα εμπειριών από την αρχική επαγγελματική κατάρτιση:

- συζήτηση και ενοποίηση των πεδίων επαγγελματών και των επαγγελματικών κλάδων, που συναποτελούν τη διάρθρωση της απασχόλησης,
- για καθένα πεδίο επαγγελματών, καθορισμός των επιστημονικών-τεχνολογικών βάσεων, που πρέπει να παρέχονται προπαντός από το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα,
- ορισμός των εξειδικεύσεων, που οδηγούν σε διαφοροποιήσεις εντός των επιμέρους πεδίων επαγγελματών,
- ορισμός των αναλυτικών προγραμμάτων και μέθοδοι για τις εκάστοτε μορφές και επίπεδα εξειδίκευσης και, τέλος,
- ενοποίηση των επαγγελματικών τίτλων και πτυχίων¹².

Υπολείπεται ακόμη να δούμε αν το «Γενικό Συμβούλιο Επαγγελματικής Κατάρτισης» ασχοληθεί με τα αναφερθέντα συμπλέγματα προβλημάτων και τα καθήκοντα της μεταρρύθμισης και αν βρει αποτελεσματικές και βιώσιμες λύσεις.

Δυνατότητες και προοπτικές της πολιτικής για την επαγγελματική κατάρτιση στην Ισπανία

Η πολυκύμαντη ιστορία της ισπανικής πολιτικής για την επαγγελματική κατάρτιση, οι ταλαντεύσεις προσανατολισμού της μεταξύ του συστήματος εκπαίδευσης και του συστήματος απασχόλησης, η σημερινή έλλειψη αποτελεσματικότητας της κανονικής επαγγελματικής κατάρτισης, η έλλειψη κινήτρων για τα προγράμματα εξειδίκευσης στις επιχειρήσεις και η πίεση της ανεργίας των νέων θέτουν τη μεταρρύθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης μπροστά σε μεγάλες προκλήσεις.

Η μέχρι τώρα στεγανοποίηση του συστήματος απασχόλησης και η πατροπαράδοτη κυριαρχία των επιχειρησιακών αγορών εργασίας αποτελούν το σπουδαιότερο ανασταλτικό παράγοντα για την αποτελεσματικότητα και τη διαπεραστικότητα των μέτρων στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Εξάλλου από τη σημερινή κατάσταση ριζικών αλλαγών σε όλους τους τομείς στην Ισπανία προκύπτουν μεγάλης εμβέλειας ευκαιρίες για τη μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος. Η από όλους τονιζόμενη αναγκαιότητα ευελιξίας των μηχανισμών της αγοράς εργασίας εμπεριέχει και την ευκαιρία για άσκηση επιρροής στις επιχει-

ρησιακές στρατηγικές τοποθέτησης εργατικού δυναμικού, αναπτύσσοντας – στα πλαίσια του συστήματος εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης – πρωτοβουλίες που αποβλέπουν σ' έναν πιο ανθρώπινο κόσμο της εργασίας και στην αλλαγή της ανασταλτικής μεθοδολογίας των επιχειρήσεων κατά την τοποθέτηση εργασιακού δυναμικού με μια τακτική τοποθετήσεων που λαμβάνει υπόψη περισσότερο τις επαγγελματικές εξειδικεύσεις και τα επαγγελματικά προσόντα.

Μια επιβάρυνση της πολιτικής για την επαγγελματική κατάρτιση, με βραχυπρόθεσμους πολιτικούς-απασχολησιακούς στόχους που αποσκοπούν στην ενσωμάτωση, θα αποθούσε αναγκαστικά αυτές τις πολλαπλές εργασιοπολιτικές προεκτάσεις μιας προοπτικής, που θα απέβλεπε σε ευρείες ποιοτικές επαγγελματικές εξειδικεύσεις και στις ελπίδες των απασχολουμένων στη ζωή και την εργασία. Αν και τι θα αποκόμιζαν οι άλλες χώρες της ΕΚ από τη μεταρρύθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία για τη λύση των δικών τους προβλημάτων θα πρέπει συνεπώς να φανεί μελλοντικά.

Παραπομπές:

¹ Σχετικά με την ιστορία της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία βλ. Cándido Genovard et. al.: Descripción del Sistema de Formación Profesional en España, Universidad Autónoma de Barcelona 1985; Carlos de

la Serna et. al.: Estudio sobre la Formación Profesional en España, αδημοσίευτο χειρόγραφο, Μαδρίτη 1985.

² Ως συνοπτική μελέτη βλ. Ministerio de Educación y Ciencia: Las Enseñanzas Medias en España, Madrid 1981.

³ Βλ. CANDIDO GENOVARD et al. a.a.O.

⁴ Σχετικά με τη συζήτηση γύρω από την κρίση της επαγγελματικής κατάρτισης βλ. π.χ. διάφορα άρθρα στο περιοδικό Profesiones y Empresas (Madrid); J. Diaz Malledo: Educación y Empleo, Algunas Reflexiones sobre la llamada Formación Profesional, στο: Papeles de Economía Nr. 8, Madrid 1981; Fundación FOESSA (Ed.): Informe Sociológico sobre el Cambio Social en España 1975 – 1983, Madrid 1983,

⁵ Fundación FOESSA, a.a.O., σ. 223.

⁶ Βλ. INEM: Requerimientos de Empleo y Formación Profesional, Madrid 1980; INEM: Requerimientos de Empleo y Cualificación en la Empresas, Madrid 1983; Ministerio de economía y Comercio (Ed.): El mercado de Trabajo en España, Madrid 1982, στην παραπομπή 7.

⁷ Βλ. Fundación IESA (Ed.): Investigación Sociológica sobre la Juventud en España 1977 – 1982, Madrid 1982; Comisión Interministerial (Ed.): Problemática Juvenil en Relación con la Adecuación-Empleo, Madrid 1982.

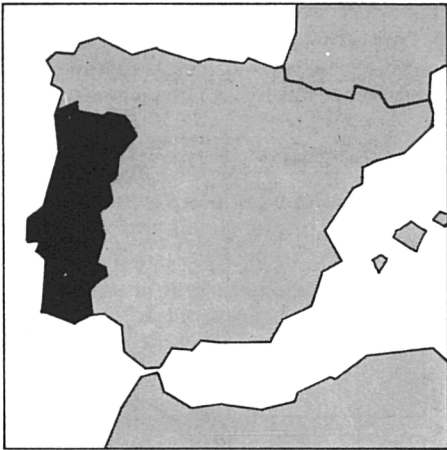
⁸ Βλ. INEM: La Formación Ocupacional como Parte del Sistema de Empleo, Madrid 1983.

⁹ Βλ. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social (Εκδ.): Acuerdo Económico y Social, Madrid 1985; Papeles de Economía Αριθμός 22, Μαδρίτη 1985.

¹⁰ Βλ. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social (Εκδ.): Mercado de Trabajo y Crisis Económica, Madrid 1985.

¹¹ Σχετικά με τη συζήτηση για τη μεταρρύθμιση της μέσης εκπαίδευσης βλ. Ministerio de Educación y Ciencia: Las Enseñanzas Medias en España, Madrid 1981 και 1982 του ίδιου: Hacia la Reforma, Madrid 1983 του ίδιου: Propuesta de Organización de la Enseñanza Media Reglada Postobligatoria, Madrid 1985.

¹² Βλ. π.χ. RAFAEL ORDOVAS: Reflexiones en torno al Tema de la Reforma de las Enseñanzas Medias, Madrid 1983 (Εκδ. IESA) του ίδιου: Debate acerca de la Formación Profesional, unveröffentl., χειρόγραφο, Madrid 1985.

Βασικά στοιχεία

Miguel Jerónimo

Όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οι πιο πρόσφατες τάσεις στην Πορτογαλία δείχνουν την αποδοχή ενός «δ्वϊκού συστήματος», δηλαδή του να παρέχονται σαφείς ευκαιρίες εκπαίδευσης υπό το καθεστώς διαφορετικών νομικών και οργανωτικών συστημάτων. Παράλληλα με το γενικό σύστημα εκπαίδευσης, που διευθύνεται από το Υπουργείο Παιδείας (όπου πχ. προσφέρονται τεχνικές – επαγγελματικές σειρές μαθημάτων), υπάρχει ένας εναλλακτικός τρόπος εκπαίδευσης που παρέχεται στους νέους από το Υπουργείο Εργασίας, μέσω του Ινστιτούτου Εργασίας και Επαγγελματικής Κατάρτισης (IEFP).

Ο πραγματικός τρόπος σύνδεσης μεταξύ των δύο υπουργείων, σε ό,τι αφορά την επαγγελματική εκπαίδευση, συνίσταται στη συνδυασμένη προσπάθεια παροχής των κατευθυντήριων γραμμών των προγραμμάτων στο χώρο της εκπαίδευσης, των επιστημών και της τεχνολογίας, όπου η Διυπουργική Επιτροπή για την Απασχόληση (CIME) παίζει ένα σημαντικό ρόλο σαν διαμεσολαβητής.

Σε ό,τι αφορά την αρχική εκπαίδευση, το παρόν σύστημα μαθητείας δημιουργήθηκε το 1984 με βάση το νομοδιάταγμα αριθ. 102/84 του Υπουργείου Εργασίας, όπου με τη βοήθεια του ΙΕFP είχε διαμορφωθεί η ιδέα μιας οργανωτικής δομής, ώστε η Εθνική Επιτροπή Μαθητείας (CNA) και οι περιφερειακές Επιτροπές Μαθητείας να τεθούν σε μία τριμερή βάση. Όλες αυτές οι επιτροπές λειτουργούν στα πλαίσια του πεδίου δράσης του ΙΕFP.

Τι είναι το ΙΕFP;

Το Ινστιτούτο Εργασίας και Επαγγελματικής Κατάρτισης είναι ενσωματωμένο στο Υπουργείο Εργασίας και ρυθμίζει άμεσα και σε συνεργασία με άλλα σώματα και επιχειρήσεις τις δραστηριότητες της επαγγελματικής εκπαίδευσης, κυρίως στον τομέα της βιομηχανίας και των επαγγελματιών.

Το κύριο καθήκον του ΙΕFP έγκειται στο να προσφέρει τεχνική και παιδαγωγική αρωγή σε προγράμματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης καθώς και να χρηματοδοτεί τα διαφορετικά σχέδια των διάφορων Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης.

Η CNA έχει ένα συγκεκριμένο ρόλο στο χώρο αυτό, δηλαδή:

- να μελετά και να προτείνει νομοθετικά μέτρα στην κυβέρνηση σε ό,τι αφορά το θεσμό της μαθητείας·
- να διατηρεί σύγχρονο το σύστημα μαθητείας και να καταρτίζει τους καταλόγους των περιλαμβανόμενων επιχειρήσεων·
- να επεξεργάζεται τα προγράμματα μαθητείας·
- να προσανατολίζει και να συντονίζει τις δραστηριότητες των περιφερειακών επιτροπών·
- να προωθεί προτάσεις στην κυβέρνηση σχετικά με τη σύσταση τεχνικών επιτροπών.

Οι αντιπρόσωποι της CNA προέρχονται από διάφορα υπουργεία: Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (2), Παιδείας (1), Εσωτερικής Διοίκησης (1), Βιομηχανίας και Ενέρ-

γειας (1). Υπάρχουν 2 αντιπρόσωποι των Συνδικάτων (UGT) και 2 αντιπρόσωποι του Σύνδεσμου Εργοδοτών (ένας από την Πορτογαλική Συνομοσπονδία Εμπορίου και ένας από την Πορτογαλική Συνομοσπονδία Βιομηχανίας) καθώς και δύο διορισμένα άτομα αναγνωρισμένης αρμοδιότητας στον τομέα της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, που συγκροτούν την CNA σε ένα ενιαίο σύνολο. Από το ΙΕFP επιλέγονται ειδικά μέλη του προσωπικού για την επιτροπή, τα οποία προέρχονται είτε από την τοπική ή περιφερειακή διοικητική επιτροπή είτε από καθηγητές με ειδικά προσόντα, καθώς και από εργαζόμενους ορισμένων δημόσιων επιχειρήσεων.

Οι Περιφερειακές Επιτροπές έχουν το ίδιο καταστατικό, όπως η CNA, με αντιπρόσωπους από τα διάφορα υπουργεία, τα συνδικάτα, υπό την UGT, από το Σύνδεσμο Εργοδοτών και 2 άτομα αναγνωρισμένης αρμοδιότητας.

Το κύριο καθήκον των επιτροπών είναι να προωθούν, σε περιφερειακό επίπεδο, τη διαδικασία εκπαίδευσης μαθητευόμενων. Οι επιτροπές πρέπει, μεταξύ άλλων σημαντικών θεμάτων, να εξασφαλίζουν την αποδοχή της εθνικής πολιτικής που σχεδιάστηκε από την Εθνική Επιτροπή· πρέπει

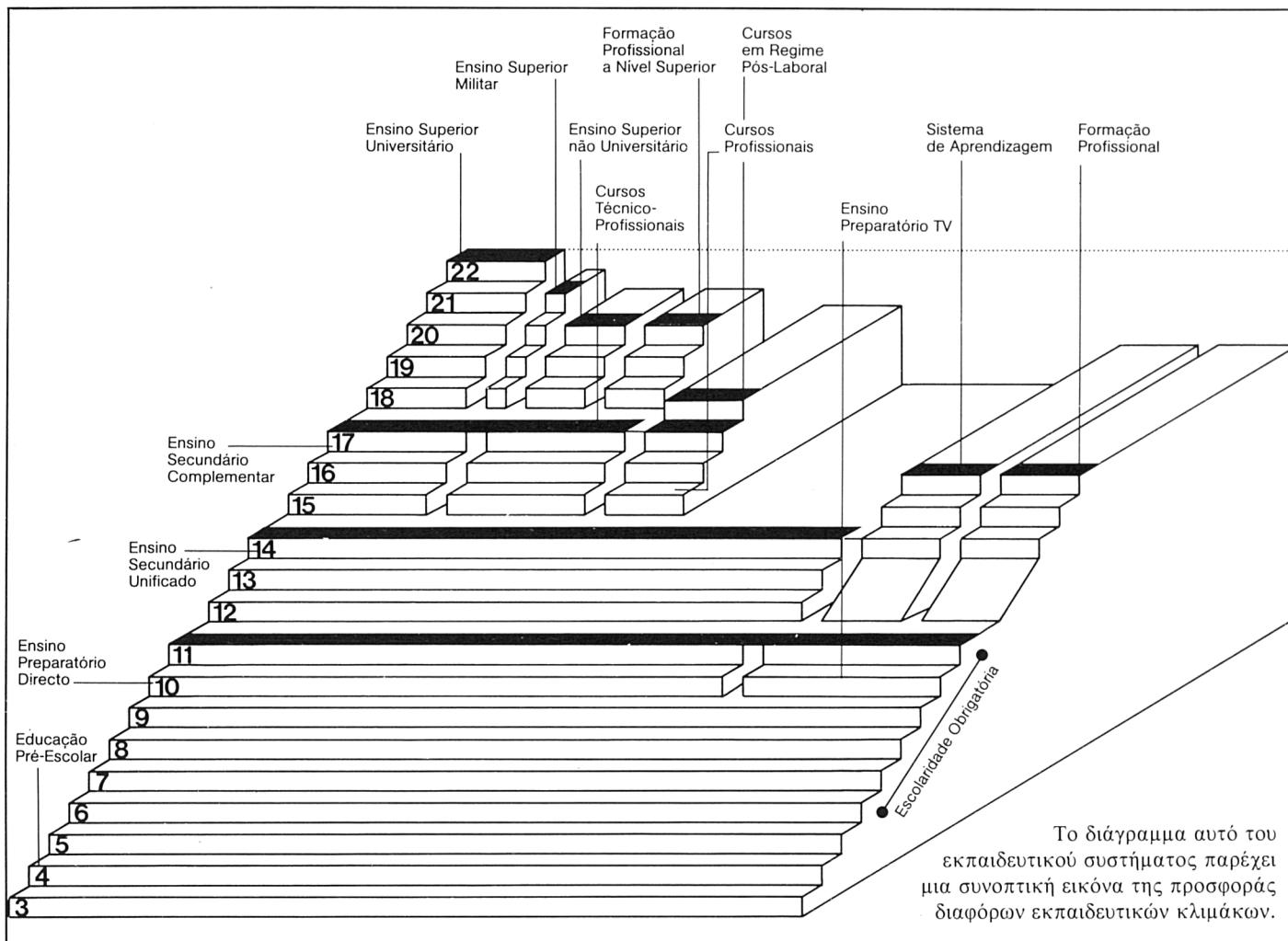
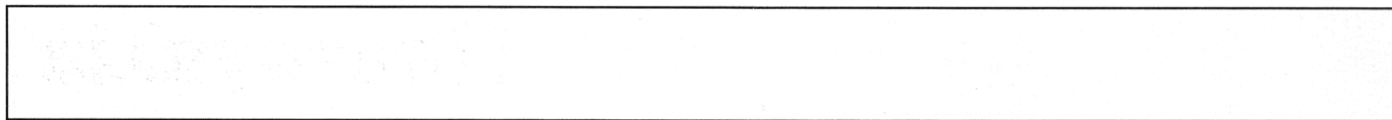
- να διερευνούν τις ανάγκες για αρχική εκπαίδευση στην περιφέρεια·
- να εξετάζουν τις πραγματικές δυνατότητες των επιχειρήσεων σε ό,τι αφορά τη διάταξη των μαθητευόμενων και να καθορίζουν ένα μέγιστο αριθμό μαθητευόμενων ανά επιχείρηση·

Πορτογαλία

Πληθυσμός	10,0 εκατ.	Βιομηχανική παραγωγή (1983 = 100)	151
Πυκνότητα πληθυσμού	108/χλμ. ²	Ποσοστό αύξησης του ακαθάριστου	
Ανεργία 1985 (εκτίμηση)	7,5 %*	εθνικού προϊόντος	1,9 %

Πηγή: ΟΟΣΑ, ΕΚ-Επιτροπή.

* Πηγή: CEDEFOP, 1982.

RUDOLF J. SCHMITT/Βερολίνο

■ να προωθούν το θεσμό της μαθητείας στις επιχειρήσεις·

■ να προτείνουν δραστηριότητες, κατά προτεραιότητα σε κάθε τομέα, σε ό,τι αφορά την αρχική εκπαίδευση και τους αντίστοιχους επαγγελματικούς χώρους·

■ να προτείνουν διαφορετικά πρότυπα διαμόρφωσης του θεσμού της μαθητείας, ανάλογα με τους περιορισμούς που επιβάλλει η περιοχή·

■ να συνεργάζονται ενεργά με τα Κέντρα Εργασίας και Επαγγελματικής Κατάρτισης καθώς και με τις Δημοτικές Αρχές, παρέχοντας τις αναγκαίες πληροφορίες στο κοινό·

■ να συνδέουν τις δραστηριότητές τους με άλλους δημόσιους θεσμούς, συνεταιρισμούς και με τον ιδιωτικό τομέα.

Με βάση την πρόταση που υποβλήθηκε από την CNA συγκροτήθηκαν τεχνικές επιτροπές, που αποτελούνται από εξειδικευμένο προσωπικό των Υπουργείων Εργασίας, Παιδείας, Βιομηχανίας και Ενέργειας, δημόσιων θεσμών, συνδικάτων και σύνδεσμων εργοδοτών.

Οι τεχνικές επιτροπές είναι προσωρινής διάρκειας και λειτουργίας στα πλαίσια της CNA. Η κυρίως προσφορά τους αφορά τις προπαρασκευαστικές μελέτες των προτάσεων για τη θέσπιση διατάξεων σχετικά με τις ρυθμίσεις μαθητείας για κάθε επάγγελμα, σε κάθε τομέα, λαμβάνοντας υπόψη:

■ τα περιεχόμενα των προγραμμάτων για τους γενικούς και τους ειδικούς τομείς·

■ το μέγιστο αριθμό μαθητευόμενων ανά επάγγελμα ή ομάδα επαγγελμάτων·

■ τη διάρκεια της μαθητείας·

■ τις καθημερινές και εβδομαδιαίες ώρες μαθητείας, σύμφωνα με τα μέγιστα όρια περιόδων εργασίας που προβλέπει ο νόμος·

■ την περιοδικότητα και τον τύπο των εξετάσεων, τη σύσταση της επιτροπής που προεδρεύει στις τελικές εξετάσεις των εκπαιδευόμενων, τα μέλη που διορίζονται από τα Υπουργεία, τα συνδικάτα και τους σύνδεσμους εργοδοτών·

■ τη διάρκεια παρακολούθησης και τις προϋποθέσεις, σύμφωνα με τις οποίες οι

σειρές μαθημάτων στη μαθητεία παρέχουν ισοτιμία στο σχολικό σύστημα.

Τι είναι το σύστημα μαθητείας

Εφαρμόστηκε με το νομοδιάταγμα αριθ. 102/84 και προσφέρει στους νέους τη δυνατότητα να αποκτήσουν ορισμένες τεχνικές και ειδικές γνώσεις, απαραίτητες για την εξασφάλιση μιας εξειδικευμένης εργασίας. Οι διάφορες επιχειρήσεις θεωρούνται σαν χώροι εκπαίδευσης, όπου η εναλλασσόμενη εκπαίδευση αποτελεί μια διεθυντήρια αρχή. Καθώς η διάρθρωση των επιχειρήσεων στην Πορτογαλία ενσωματώνει μικρού και μεσαίου μεγέθους εταιρείες, είναι δυνατό να εκπαιδεύονται οι νέοι με τη βοήθεια των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης που έχουν αναγνωριστεί από το IEFP.

Η μέγιστη διάρκεια μαθητείας είναι τέσσερα χρόνια, οι σειρές όμως των μαθημάτων έχουν ένα πρόγραμμα διδασκαλίας τριών κατά μέσο όρο ετών, το οποίο περιλαμβάνει:

■ μια ειδική εκπαίδευση με ένα θεωρητικό τεχνολογικό μέρος και ένα πρακτικό

■ μια γενική εκπαίδευση, που συμπληρώνει την ειδική, με τα ακόλουθα υποχρεωτικά μαθήματα:

- πορτογαλικά
- μαθηματικά
- σύγχρονες παγκόσμιες απόψεις
- ξένη γλώσσα (αγγλικά ή γαλλικά)

Η ειδική εκπαίδευση παρέχεται σε κέντρα που συνδέονται με επιχειρήσεις και η γενική εκπαίδευση λαμβάνει χώρα σε δημόσια ή ιδιωτικά σχολεία.

Σε ποιον θα πρέπει κανείς να αποταθεί;

- Κέντρα Εργασίας του ΙΕFP
- Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης του ΙΕFP
- Δημοτικά Συμβούλια
- Σύνδεσμοι Εργοδοτών
- Εξειδικευμένες επιχειρήσεις που να φροντίζουν για το θεσμό της μαθητείας.

Ο ρόλος των επιχειρήσεων έγκειται στο να μεριμνούν για την αναγκαία εκπαίδευση, έτσι ώστε να μπορεί ο εκπαιδευόμενος να αποκτήσει τις σωστές δεξιότητες στο επαγγελματικό πεδίο στο οποίο αυτός/αυτή θέλει να εξειδικευτεί. Η επιχείρηση θα πρέπει να είναι σε θέση να προσφέρει στον εκπαιδευόμενο μια συχνότητα μαθημάτων που να ολοκληρώνει τη γενική του/της κατάρτιση.

Επιπλέον πρέπει να συνεργάζονται με άλλους δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς που διαχειρίζονται τη γενική εκπαίδευση, παρέχοντας τακτικά πληροφορίες στους νόμιμους αντιπροσώπους των εκπαιδευόμενων σχετικά με τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν κατά τη διάρκεια της μαθητείας. Άλλα θέματα που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι το γενικό πλέγμα των ωφελημάτων που παρέχονται στον εκπαιδευόμενο και η πληρωμή της υποτροφίας του/της.

Οι επιχειρήσεις που έχουν σχέδια μαθητείας λαμβάνουν κανονικά τεχνική και παιδαγωγική βοήθεια από τα Υπουργεία Παιδείας, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Βιομηχανίας και Ενέργειας, στους τομείς των

- οργανωτικών και αναπτυξιακών δομών
- επαγγελματικού προσανατολισμού
- εκπαίδευσης των εκπαιδευτών
- παιδαγωγικής τεκμηρίωσης.

Ο επαγγελματικός προσανατολισμός και η πληροφόρηση παρέχονται στους νέους και τους ενήλικες από τα Περιφερειακά Κέντρα Εργασίας που είναι ενσωματωμένα με το ΙΕFP. Οι σύμβουλοι παρεμβαίνουν κανονικά με βάση την αρχή της εκούσιας και ελεύθερης εκλογής, εφόσον αφορά επαγγέλματα ή σταδιοδρομίες που επιτρέπουν στους

νέους και τους ενήλικες να αναπτύξουν τις ικανότητές τους.

Στη διαδικασία της **Συνεχούς Κατάρτισης** το ΙΕFP κατέχει ένα σημαντικό ρόλο και άμεσα και σε συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις και δημόσιους θεσμούς, με στόχο την επαγγελματική κατάρτιση στα επαγγέλματα του βιομηχανικού τομέα. Τα προγράμματα αυτά που καθορίζονται από το Ινστιτούτο προορίζονται για εργαζόμενους και άνεργους πέρα της ηλικίας των 18 ετών.

Υπάρχουν:

■ άμεσες ενέργειες των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης, υπό την εποπτεία του ΙΕFP, των οποίων το κύριο καθήκον είναι να εξειδικεύουν εργάτες σε συγκεκριμένους τομείς απασχόλησης, ακόμη και όταν έχει διεξαχθεί η επαγγελματική τους επανεκπαίδευση

■ ενέργειες, που σχεδιάστηκαν από τα Κέντρα Εκπαιδευτικών Πρωτοκόλλων, οι οποίες έχουν συνήθως ξεκινήσει με τη βοήθεια μιας συμφωνίας που έχει τελεσθεί μεταξύ του ΙΕFP, των Συνδικάτων και των Σύνδεσμων Εργοδοτών στους διάφορους τομείς. Η παρέμβαση του ΙΕFP συνδέεται με την οικονομική, τεχνική και παιδαγωγική αρωγή που έχει δοθεί.

Το 1983 λειτουργούσαν ήδη έντεκα τέτοια κέντρα, δηλαδή στη βιομηχανία χυτηρομεταλλευμάτων (σιδηροκατασκευές), στην ξυλουργική, στην υφαντουργία, στα είδη υπόδησης, στις επισκευές αυτοκινήτων, στην αρτοποιία, τη χαλυβουργία (σιδηρόδρομοι), στην αλιεία, στην εμπορική ναυτιλία και, τέλος, στις κατασκευές και τα δημόσια έργα.

Τα προγράμματα συνεργασίας που καθιερώθηκαν μεταξύ του ΙΕFP και των Κέντρων

Εκπαιδευτικών Πρωτοκόλλων συντονίζονται από τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης για να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των διαφόρων δημόσιων οργανισμών και επιχειρήσεων, δημοτικών συμβουλίων, συνδικάτων, συνεταιρισμών και ιδιωτικών επιχειρήσεων.

Επιπλέον δύο ακόμη θέματα είναι πρωταρχικής σημασίας:

- η εκπαίδευση των εκπαιδευτών και
- τα προγράμματα επαγγελματικής αποκατάστασης.

Το πρώτο καλύπτει ενδιάμεσες θέσεις και το δεύτερο έχει τις δικές του υποδομές με διάφορα κέντρα σε όλη τη χώρα, όπου το ΙΕFP παρέχει την τεχνική και οικονομική βοήθεια σε ό,τι αφορά τη δημιουργία μεθόδων, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στους φυσικά και διανοητικά μειονεκτούντες.

Στις 16 Μαΐου του 1985 δημοσιεύτηκε το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 165 για την έκδοση νομικών κανονισμών, σχετικά με την τεχνική και οικονομική βοήθεια που παρέχεται από το Ινστιτούτο Εργασίας και Επαγγελματικής Κατάρτισης προς το θεσμό της επαγγελματικής εκπαίδευσης, σε συνεργασία με άλλους οργανισμούς.

Τέλος, μια ειδική αναφορά στους θεσμούς της επαγγελματικής εκπαίδευσης που συνδέονται με αρκετά Υπουργεία, παραδείγματος χάρι Υγείας, Γεωργίας, Τροφίμων και Αλιείας, καθώς και στο Υπουργείο Τουρισμού, οι οποίοι παρέχουν ειδικές σειρές μαθημάτων, προωθούν διάφορους τύπους δραστηριοτήτων και συνεισφέρουν στην ανάπτυξη της γνώσης στους διαφορετικούς αυτούς τομείς.

Κρατικά ιδρύματα

CIFAG
Centro de Formação e Gestão
Av. Júlio Dinis, 11
P-1000 LISBOA
— Dr. Protes da Fonseca

COMISSÃO INTERMINISTERIAL
PARA O EMPREGO
(CIME)
Avenida da República, No. 62 – 8º andar
P-1000 LISBOA
Τηλ. 76 93 61
— Dr. Artur Mota

COMISSÃO NACIONAL
PARA A APRENDIZAGEM
(CNA)
Rua Moraes Soares, 93 – 5º
P-1900 LISBOA
— Prêssidente: Engº Pedro Vidal

CONCELHO PERMANENTE DA CONCERTAÇÃO
SOCIAL
c/o Ineuropa
Av. Duque d'Avila, 112
P-1000 LISBOA
— Secretário-Geral: Dr. Manuel Areias

INSTITUTO DE EMPREGO AND FORMAÇÃO
PROFISSIONAL
IEFP
Rua das Picoas, No. 14 – 7º
P-1000 LISBOA
Τηλ. 56 38 01/56 27 76/56 04 00/52 10 49
Telex: 1 21 16 IEFP D
— Directora de Serviços: D^{ra} Marcia Trigo
— Técnicos: Dr. Marques
Engº Vasconcelos
N.ºs Tel. Engº Xavier
Gerais Engº Silveira

INSTITUTO DE APOIO ÀS PEQUENAS E MÊDIAS
EMPRESAS INDUSTRIAIS
Avenida Rodrigo da Fonseca, 73/73A
P-1200 LISBOA
Τηλ. 56 02 51/56 03 72/56 04 73

INSTITUTO DE EMPREGO E FORMAÇÃO
PROFISSIONAL
IEFP
Gabinete de Informação Científica e Técnica (GICT)
Rua de Xabregas, No. 52 – 2º
P-1900 LISBOA
Τηλ. 38 47 01/38 29 63, Ext. 251/527
— Contacto: D^{ra} Idalina Pina Amaro

INSTITUTO NACIONAL DE ADMINISTRAÇÃO
Praça Marquês de Pombal
P-2780 OEIRAS
— Vice-Prêssidente: Engº Roberto Carneiro

INSTITUTO PORTUGUÊS DE ENSINO A
DISTÂNCIA
Rua da Escola Politêcnica, 147
P-1200 LISBOA

MINISTÉRIO DA EDUCAÇÃO E CULTURA
Gabinete de Estudos e Planeamento (GEP)
Avenida Miguel Bombarda, No. 20 – 6º
P-1093 LISBOA CODEX
Τηλ. 76 85 63/76 20 66/76 92 43/73 47 66/73 48 16
— Director: Engº Charters de Azevedo
Τηλ. 77 88 23

— Deputy-Director: D^{ra} Maria José Rau
Τηλ. 77 38 98

MINISTÉRIO DA EDUCAÇÃO E CULTURA
Direcção-Geral do Ensino Secundario
Avenida 24 de Julho, No. 140
P-1200 LISBOA
Τηλ. 67 70 71

Direcção-Geral de Adultos
Avenida 5 de Outubro, No. 107
P-1051 LISBOA CODEX
— D^{ra} Berta Busturff

MINISTÉRIO DA EDUCAÇÃO E CULTURA
Avenida 5 de Outubro, No. 107
P-1051 LISBOA CODEX
Τηλ. 77 87 93/77 16 14/77 89 25/77 81 17

MINISTÉRIO DA SAÚDE
Avenida João Crisóstomo, No. 9
P-1000 LISBOA
Τηλ. 54 42 12/54 44 04/54 48 43/54 44 11
Departamento de Recursos Humanos de Saude
Av. Miguel Bombarda, No. 6 – 2º
P-1000 LISBOA
Τηλ. 73 54 27/73 50 18/73 50 55/73 51 04

MINISTÉRIO DO TRABALHO E SEGURANÇA
SOCIAL
Praça de Londres, No. 2
P-1000 LISBOA
Τηλ. 80 44 60/80 30 10/80 20 10

MINISTÉRIO DO TRABALHO E SEGURANÇA
SOCIAL
Serviço de Informação Científica e Técnica
(SICT)
Praça de Londres, No. 2 – 1º andar
P-1091 LISBOA CODEX
Τηλ. 89 36 33
— Contacto: D^{ra} Mª Fernanda de Sousa
D^{ra} Mª Odete Santos

SECRETARIA DE ESTADO DO EMPREGO
E FORMAÇÃO PROFISSIONAL
Praça de Londres, No. 2
P-1000 LISBOA
Τηλ. 80 20 10

SECRETARIA DE ESTADO DA EMIGRAÇÃO,
LISBOA
Instituto de Apoio à Emigração
Av. Visconde de Valmor, No. 19
P-1000 LISBOA
Τηλ. 67 63 79
— D^{ra} Maria José

SERVIÇOS DE REABILITAÇÃO PROFISSIONAL
IEFP
Rua Silva e Albuquerque, No. 9 – 4º esq.
P-1900 LISBOA
— Directeur: Dr. Antonio Miguel Proença

Σύνδεσμοι εργοδοτών

CONFEDERAÇÃO DO COMÉRCIO PORTUGUÊS
Rua Saraiva de Carvalho, No. 1 – 2º andar
P-1200 LISBOA
Τηλ. 66 85 39/66 85 52/60 80 40
— Secretário-Geral: Dr. Sampaio e Melo
Dr. Luz

CONFEDERAÇÃO DOS AGRICULTORES DE
PORTUGAL
Calçada Ribeiro Santos, No. 19 – R/c
P-1200 LISBOA
Τηλ. 67 51 71/67 68 20
— Prêssidente: Prof. Doutor Rosado Fernandes

CONFEDERAÇÃO DA INDÚSTRIA PORTUGUESA (CIP)
Av. 5 de Outubro, No. 35 – 1º E
P-1000 LISBOA
Τηλ. 54 50 94
— Prêssidente: Dr. Pedro Ferraz da Costa
D^{ra} Teresa Guerra/Dr. António Mineiro

Κέντρα ερευνών

ASSOCIAÇÃO INDUSTRIAL PORTUGUESA
(AIP)
COPRAI – Dep. de Productividade
Praça das Indústrias
P-1399 LISBOA CODEX
— Dr. Dumas Diniz

JUNTA NACIONAL DE INVESTIGAÇÃO
CIENTÍFICA E TECNOLÓGICA (JNICT)
Av. D. Carlos I, No. 126 – 2º
P-1200 LISBOA
Τηλ. 67 90 21/7

INSTITUTO ANTÔNIO SÉRGIO – INSCOOP
Rua D. Carlos de Mascarenhas, No. 46
P-1000 LISBOA

LNETI
Laboratório Nacional de Engenharia e Tecnologia
Industrial
Centro de Formação
Azinhaga das Lameiras à Estrada do Paço do Lumiar
P-1600 LISBOA
Τηλ. 7 58 27 12, 7 58 61 41

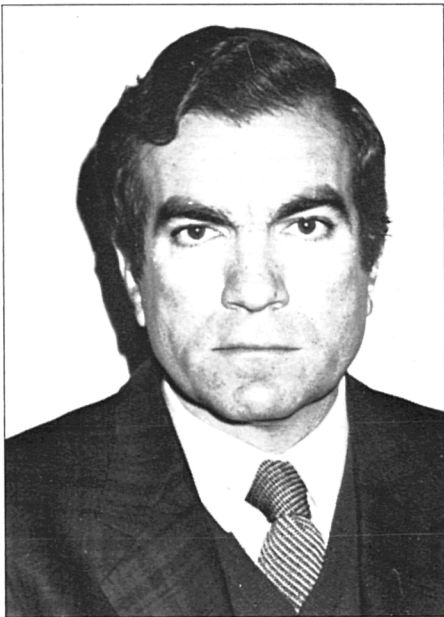
MINISTÉRIO DA EDUCAÇÃO E CULTURA
Instituto de Investigação Científica Tropical
(IICT)
Rua da Junqueira, No. 86
P-1300 LISBOA
Τηλ. 63 91 87

MINISTÉRIO DA EDUCAÇÃO E CULTURA
Instituto Nacional de Investigações Científicas
(INIC)
Av. Elias Garcia, No. 137 – 4º
P-1000 LISBOA
Τηλ. 77 45 41/77 33 30

Συνδικάτα

CONFEDERAÇÃO GERAL DOS TRABALHADORES
PORTUGUESES
Intersindical Nacional (CGTP-IN)
Rua Vitor Cordon, No. 1 – 3º
P-1200 LISBOA
Τηλ. 37 21 81/37 16 48

UNIÃO GERAL DE TRABALHADORES (UGT)
Rua dos Douradores No. 178 – 1º
P-1000 LISBOA
— M. José Veludo
D^{ra} Manuela Teixeira
— Joao Proença
Rua Augusta, No. 280 – 3º
P-1100 LISBOA
Tel. 36 11 01/37 21 03

Επαγγελματική κατάρτιση στην Πορτογαλία

κ. Luis Fernando de Mira Amaral
Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Η οικονομική κρίση που αντιμετωπίζει η Πορτογαλία δεν οφείλεται ουσιαστικά στην ανεπάρκεια «υλικών» επενδύσεων αλλά μάλλον και κυρίως στο υπέρμετρο έλλειμμα επενδύσεων σε ανθρώπινους πόρους, δηλαδή, κοινωνικές επενδύσεις. Πράγματι, κατά το πρόσφατο παρελθόν, δόθηκε προτεραιότητα στις υλικές επενδύσεις ενώ προβλήματα που σχετίζονται τόσο με τη διαχείριση των οργανισμών και των επιχειρήσεων όσο και με την αξιοποίηση και τις επενδύσεις σε ανθρώπινους πόρους χαρακτηρίστηκαν δευτερεύοντα. Με λίγα λόγια, ο τομέας του ανθρώπινου δυναμικού αγνοήθηκε τη στιγμή που αυτό συμμετέχει ουσιαστικά στην ανάπτυξη μιας χώρας· εξάλλου, η πρόσφατη οικονομική ιστορία αποδεικνύει ότι μεγάλος αριθμός χωρών που δεν διαθέτουν σημαντικούς πόρους χάρη σε μια κατάλληλη στρατηγική όσον αφορά το ανθρώπινο δυναμικό κατόρθωσαν να σημειώσουν μια ποιοτική και ποσοτική πρόοδο και κατά συνέπεια να επιβληθούν στη διεθνή οικονομική σκηνή.

Κατά συνέπεια το πρόβλημα της Πορτογαλίας θεωρείται πρόβλημα ποιοτικής ανάπτυξης παρά ποσοτικής: πρόκειται για τον τύπο ποιοτικής ανάπτυξης που οι ευρωπαϊκές χώρες ακολούθησαν μετά τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση – όταν χρειάστηκε να

υποβληθούν σε κάποια «δίαιτα» – διαμέσου μιας διαδικασίας βιομηχανικής και τεχνολογικής μετατροπής, η οποία τους επιτρέπει να αποκρούσουν τις νέες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι οικονομίες τους.

Στην Πορτογαλία, παρά το γεγονός ότι το ποσοστό ανεργίας δεν υπερβαίνει το μέσο ποσοστό ανεργίας σε ευρωπαϊκή κλίμακα, ωστόσο αυτή θεωρείται ανησυχητικά στα πλαίσια μιας διαρθρωτικής ανάλυσης· πράγματι:

■ περισσότερο από 45% των ανέργων είναι άνεργοι μακράς διαρκείας·

■ 55% των ανέργων είναι νέοι ηλικίας κάτω των 25 ετών·

■ σημαντικός αριθμός διακινούμενων εργαζομένων, οι οποίοι ανήκουν στον ενεργό πληθυσμό και που δεν διαθέτουν κανένα επαγγελματικό προσόν, επιστρέφουν σήμερα στην Πορτογαλία μετά την οικονομική κατάσταση που διαμορφώθηκε στις εκβιομηχανισμένες ευρωπαϊκές χώρες·

■ οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που αντιπροσωπεύουν περισσότερο από 70% του παραγωγικού δυναμικού της Πορτογαλίας είναι ανεπαρκώς προετοιμασμένες για να αντιμετωπίσουν την πρόκληση που συνεπάγεται η ένταξη στην ΕΟΚ· ένα μεγάλο τμήμα από τις επιχειρήσεις αυτές αντιμετωπίζει την υποχρέωση να αναλάβει την επαγγελματική αναβάθμιση του προσωπικού του.

Για να ορθοποδήσει η κατάσταση αυτή, η Πορτογαλία χρειάζεται κατάλληλες δομές, κυρίως σε φορείς κατάρτισης και σε εξειδικευμένα άτομα, τα οποία διαθέτουν εμπειρία στον τομέα του επαγγελματικού προσανατολισμού και της επαγγελματικής απασχόλησης.

Στα πλαίσια της σημερινής κατάστασης που επικρατεί στην Πορτογαλία όσον αφορά τον οικονομικό και κοινωνικό τομέα, που διακρίνεται από ένα υψηλό ποσοστό ανεργίας και από την ύπαρξη έντονων ποιοτικών ανισορροπιών ανάμεσα στη ζήτηση και την προσφορά εργασίας, η επαγγελματική κατάρτιση διαδραματίζει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, όχι μόνο σαν μέσο για την εξάλειψη των ανισορροπιών αυτών αλλά επίσης σαν συντελεστής συνολικής ανάπτυξης της χώρας.

Η ένταξη της Πορτογαλίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες από την 1η Ιανουαρίου 1986 και η πρόκληση που συνεπάγεται η ένταξη αυτή για το σύνολο των πορτογαλικών επιχειρήσεων, οι οποίες θα πρέπει να αναπτύξουν, εδραιώσουν ή ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά τους εντός και εκτός της χώρας, υποχρεώνει την πορτογαλική κυβέρνηση και ειδικότερα το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων να εξετάσει με ιδιαίτερη προσοχή όλα τα προβλήματα που αφορούν την επαγγελματική κατάρτιση.

Για την επίτευξη αυτή, το πρόγραμμα της σημερινής κυβέρνησης αναφέρεται στο θέμα της επαγγελματικής κατάρτισης με τρόπο αρκετά αποφασιστικό, χαράσσοντας τις κύριες κατευθύνσεις που πρέπει να ακολουθηθούν σχετικά με το θέμα αυτό και προτείνοντας ορισμένα μέτρα τα οποία θα πρέπει να εφαρμοστούν.

Επειδή η πολιτική επαγγελματικής κατάρτισης αποτελεί ένα ζήτημα που ενδιαφέρει το κράτος και ειδικότερα τους εργαζόμενους, τους εργοδότες και τις αντίστοιχες επαγγελματικές τους οργανώσεις, θεωρώ ότι ο ορισμός και η εφαρμογή της συνεπάγεται τη θέσπιση κοινωνικού διαλόγου

LUIS FERNANDO DE MIRA AMARAL
Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων
Πτυχίο Ηλεκτρονικής Μηχανικής από το IST, 1969 –
Πτυχίο Οικονομικών Επιστημών από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών του Νέου Πανεπιστημίου της Λισσαβώνας.
Πρώην πρόεδρος του Διευθυντηρίου του Ινστιτούτου Οικονομικής Διαχείρισης της Κοινωνικής Ασφάλισης.
Πρώην μέλος της Διεύθυνσης της Συνδικαλιστικής Οργάνωσης Μηχανικών και του Συλλόγου Μηχανικών, αντιπρόεδρος του προεδρείου της Γενικής Συνέλευσης του Συλλόγου Μηχανικών.

ανάμεσα στο κράτος, τους κοινωνικούς εταίρους και τους οικονομικούς φορείς, που θα καταλήξει ειδικότερα στην επεξεργασία και την υιοθέτηση, σε σύντομο χρονικό διάστημα, ενός νόμου-πλαισίου σχετικά με την επαγγελματική κατάρτιση, η οποία θα είναι προσαρμοσμένη στις πραγματικές συνθήκες της χώρας μας και θα ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των εργαζομένων και των επικεφαλής επιχειρήσεων.

Ένας τρόπος με τον οποίο η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων θα αποκτήσει νόημα συνίσταται στην επίτευξη της αναδιάρθρωσης του Ινστιτούτου για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, με βασική επιδίωξη την άριστη χρησιμοποίηση των δομών επαγγελματικής κατάρτισης που ανήκουν ή συγχρηματοδοτούνται από το Ινστιτούτο αυτό.

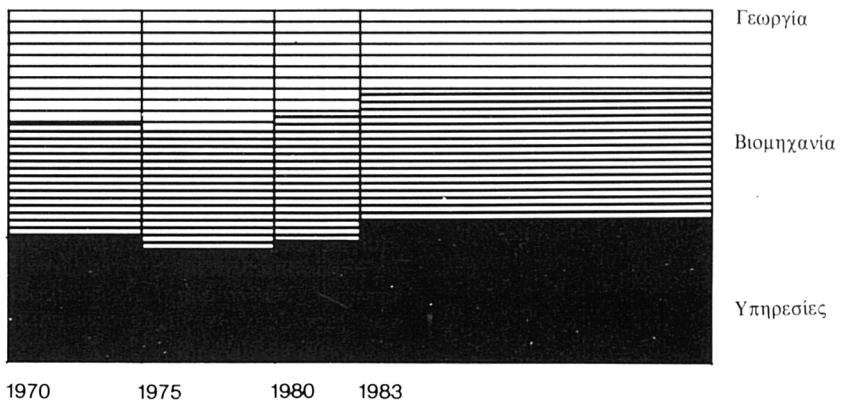
Προκειμένου η επαγγελματική κατάρτιση να κατορθώσει να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις πραγματικές ανάγκες των επιχειρήσεων, θεωρώ ότι το κράτος, ειδικότερα διαμέσου του Ινστιτούτου για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση, θα πρέπει να μην επιδιώξει να διαχειρισθεί απευθείας το σύνολο της επαγγελματικής κατάρτισης αλλά μάλλον να υποστηρίξει με όλα τα μέσα που διαθέτει τις ενέργειες που αναλαμβάνονται χωριστά στα πλαίσια των επιχειρήσεων ή των ενώσεων επιχειρήσεων που συγκροτήθηκαν για το λόγο αυτό. Κατά τη γνώμη μου, μόνο με τον τρόπο αυτό θα δοθούν τα εχέγγυα ότι η επαγγελματική κατάρτιση που θα προσφέρεται θα είναι, αφενός, αυτή που οι επιχειρήσεις χρειάζονται περισσότερο και, αφετέρου, εκείνη που παρουσιάζει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Εξάλλου, στα πλαίσια αυτά θα πρέπει να μεγιστοποιηθεί η χρησιμοποίηση των δομών επαγγελματικής κατάρτισης που ήδη υπάρχουν σε επίπεδο επιχειρήσεων και που για την ώρα δεν έχουν αξιοποιηθεί στο έπακρο.

Μόνο διαμέσου της επαγγελματικής κατάρτισης μπορεί να διασφαλιστεί η οικονομική βιωσιμότητα και κατά συνέπεια το επίπεδο απασχόλησης σε ορισμένους βιομηχανικούς τομείς, οι οποίοι την εποχή αυτή αναδιρθρώνονται λόγω της εισαγωγής των νέων τεχνολογιών, οι οποίες με τη σειρά τους συνεπάγονται βαθιές αλλαγές σε όλη την παραγωγική διαδικασία.

Στην Πορτογαλία, ανάμεσα στους τομείς δραστηριότητας στους οποίους οι τεχνολογικές αλλαγές οδηγούν αναγκαστικά στην αναδιάρθρωση που κρίνεται απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωση των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων, μπορούμε ν' αναφέρουμε, για παράδειγμα, τον τομέα της ναυπηγικής, της αλιείας, της κλωστοϋφαντουργίας και της υαλοργιάς.

Εκτός όμως από αυτές τις περιπτώσεις τομεακών αναδιρθρώσεων, θα πρέπει επίσης να εξεταστεί η περίπτωση της εγκα-

Ενεργός πληθυσμός κατά τομείς οικονομίας σε ποσοστά 1970 - 1983

RUDOLF J. SCHMITT/Βερολίνο

τάστασης νέων βιομηχανιών που διαθέτουν τεχνολογία αιχμής, ειδικότερα στον τομέα της ηλεκτρονικής, πλην όμως το εργατικό δυναμικό με υψηλή κατάρτιση σπανίζει και κατά συνέπεια το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης θα πρέπει να είναι σε θέση να ανταποκριθεί θετικά στις ανάγκες αυτές.

Θα ήθελα επίσης να αναφερθώ στην προτεραιότητα που, κατά τη γνώμη μου, πρέπει να δοθεί στην κατάρτιση του προσωπικού που ασχολείται με τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης ειδικότερα στους φορείς κατάρτισης, τους ειδικούς για θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού, καθώς και τους υπεύθυνους για τα θέματα αγοράς εργασίας και ανάπτυξης.

Θα ήθελα επίσης να υπογραμμίσω την ανάγκη για την επίτευξη μεγάλων προσπαθειών στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης των νέων, γιατί οι νέοι, αφενός, αντιμετωπίζουν εντονότερα το θέμα της ανεργίας και, αφετέρου, εκ των πραγμάτων ενδιαφέρονται άμεσα για τις μεταβολές που συνεπάγεται η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών.

Άλλα στρώματα που πληθυσμού, όπως οι γυναίκες, τα μειονεκτούντα άτομα και οι άνεργοι μακράς διάρκειας, που επίσης αντιμετωπίζουν έντονα το θέμα της ανεργίας, θα πρέπει να θεωρηθούν άμεσοι ενδιαφερόμενοι όσον αφορά τις δράσεις που πρόκειται να αναληφθούν στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης για να εξασφαλιστούν ουσιαστικά ίσες ευκαιρίες στον τομέα της απασχόλησης.

Στην προκειμένη περίπτωση θα πρέπει επίσης να αναφερθεί η επιθυμία που εξέφρασε η σημερινή κυβέρνηση για την ανάπτυξη της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτή-

των. Η Πορτογαλία σε επίπεδο διμερούς συνεργασίας με τις χώρες της ΕΟΚ θα αποκομίσει οφέλη από τις διάφορες εθνικές εμπειρίες οι οποίες αν και δεν πρέπει να υιοθετηθούν και γενικότερα εφαρμοστούν ελαφρά τη καρδιά στη χώρα μας, ωστόσο αποτελούν σημεία αναφοράς που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη.

Όσον αφορά τη συνεργασία με τα θεσμικά όργανα της ΕΟΚ, θα πρέπει να αναφερθώ καταρχήν στην αποφασιστικής σημασίας στήριξη της Πορτογαλίας από την Κοινότητα, στα πλαίσια των ενισχύσεων πριν την ένταξη, για τη σύσταση του δικτύου νέων κέντρων επαγγελματικής κατάρτισης που με τη βοήθειά τους προσπαθούμε να καλύψουμε την επικράτεια.

Σχετικά με αυτό, θεωρώ ότι η ανάπτυξη των σχέσεων που ήδη έχουν συναφθεί με το Cedefop θεωρούνται μεγάλου ενδιαφέροντος και για το λόγο αυτό θα καταβάλω προσπάθειες ώστε το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων να εξασφαλίσει μέσα στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του τις κατάλληλες προϋποθέσεις για μια εποικοδομητική συνεργασία.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να εκφράσω την ελπίδα - που ήδη αποτελεί βεβαιότητα - ότι η Πορτογαλία, με τη βοήθεια των θεσμικών οργάνων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ειδικότερα του Cedefop και του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, θα κατορθώσει να σημειώσει σύντομα μια αισθητή βελτίωση της κατάστασής της όσον αφορά την απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση και θα προετοιμαστεί για να αντιμετωπίσει με εμπιστοσύνη και αισιοδοξία την πρόκληση που προμηνύει η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση για μια αδύνατη οικονομία, όπως η οικονομία της Πορτογαλίας.

Επαγγελματική κατάρτιση στην Πορτογαλία

Απόψεις του
κ. João António Gomes Proença,
εθνικός γραμματέας της Γενικής
Συνομοσπονδίας Εργατών

Η Γενική Ένωση Εργαζομένων (UGT) συγχαίρει το Cedefop για την πρωτοβουλία του. Για την Πορτογαλία, η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα αποτελεί πράξη εξαιρετικής σπουδαιότητας, η οποία θα συμβάλει αποφασιστικά στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας.

Η επαγγελματική κατάρτιση αποτελεί έναν από τους τομείς στους οποίους ελπίζεται να σημειωθούν οι πιο σημαντικές πρόοδοι ικανές για να προσεγγίσουμε τις πραγματικές συνθήκες που επικρατούν στις χώρες της Κοινότητας όσον αφορά τις ανταλλαγές, τις εμπειρίες, την τεχνική στήριξη – τομέας στον οποίο ο ρόλος του Cedefop θα αποδειχθεί αποφασιστικής σημασίας – καθώς και την παρουσίαση, συζήτηση και πραγματοποίηση των προγραμμάτων στον τομέα των υποδομών, ειδικότερα στο επίπεδο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.

Το ερωτηματολόγιο του Cedefop επιτρέπει να εγκαινιασθεί ο διάλογος, αναγκαστικά σύντομος λαμβάνοντας υπόψη το διαθέσιμο χρόνο, και ελπίζουμε να εξεταστούν μεταγενέστερα πιο εμπεριστατωμένα πολλά θέματα που θα θιχτούν. Το έγγραφο που επεξεργάστηκε το Cedefop όσον αφορά την αναδιάρθρωση των δομών της επαγγελματικής κατάρτισης στην Πορτογαλία αποτελεί βάση εργασίας που θα πρέπει να τονιστεί.

JOÃO ANTÓNIO GOMES PROENÇA
Χημικός μηχανικός
Πρόην ερευνητής και επιμελητής πανεπιστημίου
Μέλος του Εθνικού Συμβουλίου Μαθητείας
Μέλος του Μόνιμου Συμβουλίου Κοινωνικού Συντονισμού
Γενικός γραμματέας του Συνδικάτου των Εργαζομένων στη Δημόσια Διοίκηση

Η UGT θεωρεί ότι η τεχνολογική καινοτομία, η οποία χαρακτηρίζεται ουσιαστική για να εξασφαλιστεί η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, θα μπορέσει να αποτελέσει αντικείμενο πλήρους αξιοποίησης μόνον όταν διαθέτουμε τους ικανούς ανθρώπους που θα την εφαρμόσουν, καθώς και την ανάλογη κοινωνική οργάνωση για να εξασφαλιστεί η ορθολογική της εκμετάλλευση.

Στο πλαίσιο αυτό επέχει θέση εθνικής προτεραιότητας η οποία τονίζεται περισσότερο με την ένταξη στην ΕΟΚ, η πραγματοποίηση επενδύσεων στον τομέα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης που κρίνεται μέσο για την αξιοποίηση των ανθρωπίνων πόρων οι οποίοι αποτελούν το σημαντικότερο πλούτο της χώρας.

Πάντα στο ίδιο πλαίσιο, αποδίδουμε κεφαλαιώδη σημασία στην επαγγελματική κατάρτιση όταν αυτή αποτελεί συμπληρωματική διαδικασία στη διαδικασία εκπαίδευσης και προνομιούχο λύση για την ένταξη των νέων στον κόσμο της εργασίας.

Εξάλλου, θα πρέπει να υπογραμμιστεί η ανάγκη ενός συστήματος κατάρτισης – αναβάθμιση και μετατροπή – για τους εργαζόμενους που ήδη βρίσκονται στον ενεργό βίο και που θα αποβλέπει, αφενός, να καλύψει θετικά τις δράσεις αναδιάρθρωσης, μετατροπής και τεχνολογικής καινοτομίας στον τομέα των επιχειρήσεων και στους διάφορους τομείς και, αφετέρου, να ανταποκριθεί σε περιφερειακό επίπεδο στις πρωτοβουλίες που προορίζονται για μια περιφερειακή ανάπτυξη.

Η UGT δίνει μεγάλη προσοχή στα προβλήματα που συνεπάγεται η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών και στις συνέπειες όσον αφορά

το αντικείμενο και την οργάνωση της εργασίας.

Η UGT θεωρεί απαραίτητη την επίτευξη κοινωνικής συναίνεσης όσον αφορά την εισαγωγή και ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών προκειμένου να διευκολυνθούν οι αλλαγές και να μειωθούν οι αντιστάσεις σχετικά με το θέμα αυτό.

Στα πλαίσια αυτά, η UGT θεωρεί αναγκαία τα εξής:

■ η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών να μην πραγματοποιηθεί μονοκόμματα αλλά να προγραμματιστεί και να αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης με τους εργαζόμενους και τις συνδικαλιστικές οργανώσεις προκειμένου να μην αγνοηθούν κριτήρια κοινωνικού χαρακτήρα

■ οι επιλογές σχετικά με τις τεχνολογίες να ευνοούν τον εμπλουτισμό του περιεχομένου της εργασίας παρά την υποβάθμιση η οποία θα κινδύνευε να μετατρέψει τον εργαζόμενο σε ρομπότ αντί τα ρομπότ να θεθούν στην υπηρεσία των ανθρώπων

■ η διαδικασία μετατροπής των παραδοσιακών τομέων τόσο των βιομηχανικών όσο και των υπηρεσιών να συνοδεύεται με γενικότερα μέτρα ανάπτυξης, διαφοροποίησης των δραστηριοτήτων ή εκμετάλλευσης άλλων τομέων των υπηρεσιών προκειμένου να υπάρξει κάποια συγκράτηση στις πιέσεις που ασκούνται στην απασχόληση και να ενισχυθεί η αξιοποίηση και η εκμετάλλευση των ανθρωπίνων πόρων οι οποίοι αποτελούν όσο ποτέ άλλοτε τον κύριο πλούτο της χώρας

■ οι πολιτικές εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης να είναι περισσότερο ελαστικές, πραγματικά προσαρμοσμένες στις βαθιές και ταχύρρυθμες μεταβολές και

να λειτουργούν δυναμικά στον τομέα της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης·

■ να ενθαρρυνθεί ο εκδημοκρατισμός του βιομηχανικού τομέα με την ανάπτυξη και τη διεύρυνση της συμμετοχής των εργαζομένων σε όλα τα επίπεδα και ειδικότερα μέσα στην επιχείρηση.

Το δικαίωμα ενημέρωσης, διαβούλευσης και διαπραγμάτευσης όσον αφορά την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών αποτελεί αίτημα για το σύνολο του ευρωπαϊκού συνδικαλιστικού κινήματος· δείγματα για την επίτευξη κάποιας συναίνεσης σε επίπεδο ΕΟΚ απ' ό,τι φαίνεται υπάρχουν καθώς δείχνει η συνεδρίαση στο Val Duchesse της 12ης Φεβρουαρίου του προηγούμενου έτους στα πλαίσια της οποίας το πρόβλημα αυτό εξετάστηκε από τους κοινωνικούς εταίρους (συνδικαλιστικές και εργοδοτικές συνμοσπονδίες) και από τον πρόεδρο της Επιτροπής κ. Jacques Delors.

Εξάλλου, θεωρούμε ότι θα πρέπει να αναληφθούν δράσεις κατάρτισης στον τομέα των νέων τεχνολογιών, που να αφορούν τους εκπροσώπους των εργαζομένων, δεδομένου ότι διαθέτουν την ικανότητα να συμμετάσχουν υπεύθυνα στις διαδικασίες διαπραγμάτευσης, αποδοχής και υποστήριξης σχετικά με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών.

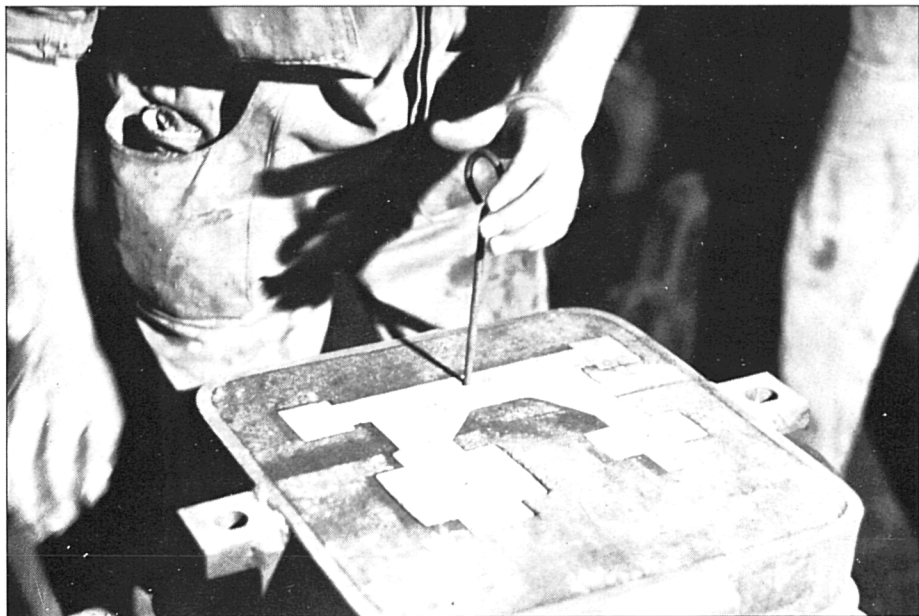
Η UGT πιστεύει ότι για να αποφευχθεί η αποψίλωση της χώρας δεν αρκεί μόνο να υπάρξει μια συγκυριακή διαχείριση της κρίσης αλλά ότι θεωρείται απαραίτητο να υιοθετηθούν μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα διαρθρωτικά μέτρα.

Για την επίτευξη αυτή, η UGT κρίνει ότι θα πρέπει να επιχειρηθεί ο εκσυγχρονισμός της οικονομίας, αποσπώντας με τον τρόπο αυτό η Πορτογαλία μια ευνοϊκότερη θέση στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας. Η διαδικασία αυτή συνεπάγεται τον ορισμό αρθρωτών πολιτικών προκειμένου:

■ να οργανωθεί ο εσωτερικός οικονομικός τομέας, ενυπάρχοντας την εγκατάσταση νέων οικονομικών και κοινωνικών υποδομών για την περιφερειακή ανάπτυξη για μια νέα ένταξη της Πορτογαλίας στον κόσμο·

■ να μειωθεί η εξάρτηση όσον αφορά τον τομέα των αγροτικών προϊόντων και τροφίμων, καθώς και της ενέργειας και να εκσυγχρονιστούν οι παραδοσιακοί τομείς εξαγωγών, αναπτύσσοντας τον τομέα των κεφαλαιουχικών αγαθών με την ενίσχυση των νέων τεχνολογιών·

■ να αναπτυχθούν νέοι τομείς υπηρεσιών για να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες που εκπορεύονται από τη διεθνοποίηση (της προσφοράς και της ζήτησης) των υπηρεσιών και να επωφεληθούν από τη γεωγραφική θέση, καθώς και από τις σχέσεις της Πορτογαλίας με την Αφρική και τη Λατινική Αμερική.

Η UGT ανέπτυξε ενεργό δράση από την πρώτη μέρα εφαρμογής του εθνικού προγράμματος μαθητείας: σε όλα τα επίπεδα των δομών οργάνωσης της εθνικής επιτροπής και των περιφερειακών επιτροπών για τη μαθητεία οι εκπρόσωποι και τεχνικοί που διορίστηκαν από την UGT συνέβαλαν δραστήρια και θετικά.

Πρόκειται για ένα πρόγραμμα κατάρτισης εκ επιτροπής των νέων, το οποίο παρά το γεγονός ότι βρίσκεται ακόμη στα πρώτα του στάδια επιτρέπει ήδη την εξαγωγή ενθαρρυντικών συμπερασμάτων όσον αφορά τη συμβολή που οι επιχειρήσεις, και ειδικότερα οι ΜΜΕ, μπορούν να έχουν στις προσπάθειες κατάρτισης.

Προκειμένου να ενθαρρυνθεί η ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση, κρίθηκε ουσιαστικό να υπάρξει μια αποκέντρωση στις δομές υλοποίησης και συντονισμού των προγραμμάτων κατάρτισης, καθώς και στις τεχνικές, παιδαγωγικές και οικονομικές ενισχύσεις· επίσης θα πρέπει να δοθούν κίνητρα για την ένωση των ΜΜΕ σε περιφερειακό επίπεδο για την ανάπτυξη της κατάρτισης και να υποστηριχθούν κατ' εξοχή οι τοπικές πρωτοβουλίες στον τομέα της απασχόλησης, οι οποίες με την υποστήριξη των αρχών οδηγούν στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και στην επαγγελματική κατάρτιση.

Η UGT και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις αποδίδουν μεγάλη σημασία στη διαρκή κατάρτιση. Στα πλαίσια αυτά τόσο η UGT όσο και ορισμένες συνδικαλιστικές οργανώσεις – ειδικότερα του τομέα των υπηρεσιών – ασχολήθηκαν επίμονα με την οργάνωση των μαθημάτων κατάρτισης ιδίως μετά τις ώρες εργασίας.

Εξάλλου, κατά τις παρεμβάσεις μας στις συλλογικές διαπραγματεύσεις, δώσαμε μάχη για να διατεθούν ώρες και άδειες με ή άνευ αποδοχών για κατάρτιση, καθώς και για την αναγνώριση από τις επιχειρήσεις των τίτλων ή πιστοποιητικών που αποκτήθηκαν στα πλαίσια των μαθημάτων κατάρτισης.

Η UGT δίνει επίσης μεγάλη σημασία στη συμβολή που μπορούν να έχουν τα επίσημα κέντρα κατάρτισης με συνεργασία, με τριμερή διοίκηση τα οποία υπό τον έλεγχο όλων των ενδιαφερομένων μερών θα μπορούσαν να αναλάβουν δράσεις κατάρτισης στις «περιόδους υποαπασχόλησης» ή στα πλαίσια της διαδικασίας μετατροπής.

Μέχρι σήμερα, οι συμβάσεις δεν προβλέπουν τίποτα σχετικό· για το λόγο αυτό η UGT ήδη πραγματοποίησε επαφές με ορισμένες τομεακές ενώσεις· θεωρεί ότι εκτός από τα προγράμματα αναδιάρθρωσης ή τομεακής μετατροπής θα πρέπει να εκπονηθούν προγράμματα κατάρτισης που να τελούν υπό κοινή διαχείριση και τα οποία να αποβλέπουν στην προσαρμογή των εργαζομένων στις νέες τεχνολογίες και στην ενθάρρυνση της μετάθεσης των υπεράριθμων εργαζομένων σε εναλλακτικές θέσεις απασχόλησης εντός ή εκτός της επιχείρησης. Τα μέτρα αυτά αφορούν τους παραδοσιακούς τομείς όπως τον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας, καθώς και τις περιοχές όπου το πρόβλημα της απασχόλησης είναι οξύ όπως οι περιοχές του Setubal, Tramagal, Agueda και άλλες.

Η UGT δίνει μεγάλη σημασία στο διάλογο

και στην ανταλλαγή εμπειριών με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των άλλων χωρών της διευρυμένης ΕΟΚ και όλης της Δυτικής Ευρώπης. Στην περίπτωση αυτή πρόκειται για μια διαδικασία προσέγγισης στην οποία η UGT στρατεύτηκε από την εποχή που δημιουργήθηκε και η οποία απέκτησε μια

νέα ώθηση ύστερα από την ένταξή μας στην Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικάτων.

Θεωρούμε ότι η συμμετοχή μας στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της ΕΟΚ θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στον τομέα αυτό λόγω των επαφών που συνεπάγεται όχι μόνο

με τις άλλες συνδικαλιστικές οργανώσεις, αλλά επίσης με τους άλλους κοινωνικούς εταίρους.

Όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση ελπίζουμε πολύ στη συνεργασία μας με το Cedefop.

Επαγγελματική κατάρτιση στην Πορτογαλία

Απόψεις της κας Rosa Maria Marques, μέλος του Εθνικού Συμβουλίου της CGTP-Εθνική Διασυνδικαλιστική Οργάνωση

Η επαγγελματική κατάρτιση μπορεί να αναδειχθεί σε ουσιαστικό συντελεστή για την αξιοποίηση της δύναμης εργασίας και να συμβάλει θετικά στον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων και κατ'επέκταση στην οικονομική ανάκαμψη. Προκειμένου να αποκτήσει ένα συγκεκριμένο χαρακτήρα το δυναμικό αυτό, η επαγγελματική κατάρτιση θα πρέπει να ενταχθεί στο πλαίσιο μιας αναπτυξιακής οικονομικής πολιτικής σύμφωνα με την οποία οι τομείς με στρατηγική προτεραιότητα σε επίπεδο ανάπτυξης θα πρέπει να οριστούν με σαφήνεια και η καταπολέμηση της ανεργίας θα πρέπει να αποτελέσει τον πρωταρχικό στόχο.

Αν αυτό αποτελεί τη θεμελιακή προϋπόθεση για να γίνει αποτελεσματική μια πολιτική επαγγελματικής κατάρτισης, εντούτοις ισχύουν και άλλες προϋποθέσεις οι οποίες πρέπει να ικανοποιηθούν:

■ Η επαγγελματική κατάρτιση θα πρέπει να συμβιβάζεται και να οργανώνεται σε συνάρτηση με το σύστημα και την πολιτική σχετικά με την εκπαίδευση·

■ θα πρέπει να βασίζεται σε ένα σύστημα στατιστικών απασχόλησης αρκετά λεπτομερών προκειμένου να γίνεται δυνατή μια απεικόνιση της κατάστασης και των τάσεων αυθόρμητης ανάπτυξης των διαφόρων συνιστωσών της αγοράς εργασίας.

Η αρμονική διασύνδεση των στοιχείων αυτών απαιτεί την επεξεργασία και εφαρμογή ενός εθνικού σχεδίου επαγγελματικής κατάρτισης, όρο που διεκδικεί η CGTP από την εποχή του IVου συνεδρίου της (1983).

ROSA MARIA MARQUES,
Χημικός μηχανικός, 39 ετών, μέλος της Ομοσπονδίας Συνδικάτων του Δημόσιου Τομέα.

Η σημερινή φάση οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας μας δεν χαρακτηρίζεται από τη γενικότερη χρησιμοποίηση των νέων τεχνολογιών. Εξάλλου, επειδή ο εκσυγχρονισμός της πορτογαλικής οικονομίας συνδέεται με την αναδιάρθρωση και την ανακαίνιση των τομέων παραγωγής, δεν εκπορεύεται ότι η αντικατάσταση των εξοπλισμών και των απηρχαιωμένων μεθόδων θα πραγματοποιηθεί αναγκαστικά και αποκλειστικά με τη γενικότερη χρησιμοποίηση των νέων τεχνολογιών.

Ωστόσο σε ορισμένους οικονομικούς τομείς (τράπεζες και ασφαλιστικές εταιρείες, επικοινωνίες και τηλεπικοινωνίες, μεταφορές και ηλεκτρικό υλικό), οι νέες τεχνολογίες ήδη καταλαμβάνουν σημαντική θέση. Ανεξάρτητα από αυτό, η εφαρμογή των νέων τεχνολογιών θα έχει περιοριστικές συνέπειες στην απασχόληση, την οργάνωση εργασίας ή στον τομέα της υγιεινής και της ασφάλειας στο χώρο της εργασίας· αν ληφθούν υπόψη οι ξένες εμπειρίες θα πρέπει να αναμένουμε σημαντικές συνέπειες στους τομείς αυτούς.

Σύμφωνα με την άποψή μας, κατά πάσα πιθανότητα θα κριθεί αναγκαία η εισαγωγή νέων τεχνικών και εξοπλισμών προκειμένου να εξασφαλισθεί η ανάπτυξη της χώρας μας· ωστόσο θα πρέπει να ληφθούν υπόψη δύο ζητήματα:

■ να υπάρξει συμβολή στη διεύρυνση του πεδίου επιστημονικών γνώσεων και να καταβληθεί προσπάθεια να εγκατασταθούν στην Πορτογαλία, τουλάχιστον εν μέρει, μονάδες κατασκευής προηγμένων εξοπλισμών·

■ να ακολουθηθεί ο μηχανισμός εφαρμογής νέων τεχνολογιών και αναδιάρθρωσης της βιομηχανικής διαδικασίας· αυτό προϋ-

ποθέτει την ύπαρξη δράσεων αναβάθμισης και επαγγελματικής προώθησης, καθώς και ένα μόνιμο διάλογο με τις οργανώσεις των εργαζομένων.

Ο διάλογος αυτός μπορεί και πρέπει να αναπτυχθεί στα πλαίσια των συλλογικών συμβάσεων σε όλα τα επίπεδα που αυτές θα μπορούσαν να εφαρμοστούν, δηλαδή στις επιχειρήσεις, στους διάφορους τομείς και στη συνομοσπονδία. Αν δεν ληφθούν υπόψη τα ζητήματα αυτά, η γενικότερη εφαρμογή των νέων τεχνολογιών θα είχε για αποτέλεσμα μια αυξημένη αβεβαιότητα στον κόσμο της εργασίας και θα μπορούσε ακόμη να οδηγήσει τη χώρα σε μια καθαρά πλασματική ανάπτυξη.

Δυστυχώς, ο διάλογος με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις για το πρόβλημα αυτό σπάνια αποτέλεσε τον κανόνα· μέχρι πρόσφατα, η πορτογαλική κυβέρνηση αποφάσισε να αναθέσει την ψηφιακή κωδικοποίηση του τηλεφωνικού δικτύου σε δύο πολυεθνικές εταιρείες (Alcatel και Siemens) δίχως να έλθει σε επαφές πριν ή έστω μετά τη λήψη της απόφασης με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις του τομέα αυτού. Με τον τρόπο αυτό μεθοδεύτηκε ένα πρόγραμμα που στερείται σημαντικών οικονομικών πόρων και το οποίο, σύμφωνα με προβλέψεις, θα αποτελέσει την αρχή για μια σημαντική μείωση θέσεων εργασίας δίχως να έχουν δημοσιευθεί οι μελέτες σχετικά με την απόδοση και την οικονομική σκοπιμότητα για τη χώρα.

Όσον αφορά το πρώτο σημείο του ερωτήματος, η CGTP θεωρεί ότι η στρατηγική οικονομικής και εθνικής ανάπτυξης πρέπει να λάβει υπόψη για μια ταυτόχρονα τρεις παραμέτρους: I) να επιτρέψει την ορθολογική και συγκροτημένη εκμετάλλευση των εθνικών πόρων· II) να περιορίσει το βαθμό ξένης

εξάρτησης, ο οποίος είναι ιδιαίτερα υψηλός στη χώρα μας: III) να προωθήσει την αύξηση της απασχόλησης. Σχετικά με αυτό, η CGTP καταβάλλει προσπάθειες προκειμένου να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στους εξής τομείς:

■ Στη γεωργία, που απαιτείται ο εκσυγχρονισμός του τομέα αυτού για τον οποίο θεωρείται απαραίτητο να ακολουθηθεί τους εξής προσανατολισμούς: υποστήριξη των γεωργικών συνεταιρισμών από το κράτος προκειμένου να επιλυθεί το πρόβλημα του υπερβολικού κατακερματισμού των αγροκτημάτων που βρίσκονται στο βόρειο τμήμα της χώρας: αναθεώρηση των διατάξεων όσον αφορά τις περιοχές στις οποίες πραγματοποιείται η αγροτική μεταρρύθμιση: θέσπιση κινήτρων για τη μηχανοποίηση: ουσιαστική ενίσχυση των δράσεων επαγγελματικής κατάρτισης, ιδιαίτερα για τους νέους αγρότες.

■ Στην αλιεία, που απαιτείται ένας νέος αλιευτικός στολίσκος ο οποίος να μπορεί να εφορμηθεί από τη δική μας Ζώνη Οικονομικής Εκμετάλλευσης. Σχετικά με αυτό θα πρέπει να προβλεφθεί αρχικά η μετατροπή της ναυπηγοεπισκευαστικής βιομηχανίας μας, η οποία αντιμετωπίζει κρίση.

■ Στον οικοδομικό τομέα.

■ Στους βιομηχανικούς τομείς οι οποίοι πρέπει να ανταγωνιστούν τις εισαγωγές (μεταλλουργία, σιδηρουργία, κατασκευή μηχανημάτων και εξοπλισμών) και οι οποίοι θεωρούνται απαραίτητοι για να καλύψουν τις ανεπάρκειες που εμφανίζονται στη σειρά βιομηχανικών μας προϊόντων και για να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για μια πραγματική αυτονομία σε σχέση με το εξωτερικό. Όσον αφορά το δεύτερο σημείο του ερωτήματος, θα πρέπει καταρχήν να τονισθεί ότι η εφαρμογή της στρατηγικής που ορίστηκε παραπάνω παρουσιάζει το μειονέκτημα να μην ικανοποιεί δύο θεμελιακές προϋποθέσεις, δηλαδή:

● επαναδιαπραγμάτευση του σημερινού κανονιστικού περιεχομένου της Συνθήκης Προσχώρησης, λαμβάνοντας υπόψη τα πολλά και σοβαρά εμπόδια που παρουσιάζει για την ανάπτυξη μας:

● συγκεκριμενοποίηση των γενικών αρχών σχεδιασμού που προβλέπει το Σύνταγμα της Πορτογαλικής Δημοκρατίας. Εκτός από αυτές τις γενικές προϋποθέσεις, η CGTP ζητά – όπως αναφέρθηκε προηγουμένως – ένα εθνικό σχέδιο για την επαγγελματική κατάρτιση (PNFP). Το νομοθετικό διάταγμα «Κατάρτιση με συνεργασία» που δημοσιεύθηκε το προηγούμενο καλοκαίρι, και σύμφωνα με το οποίο το κράτος χορηγεί επιδοτήσεις στις επιχειρήσεις, στις αρχές και στις συνδικαλιστικές οργανώσεις, δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες του PNFP. Πράγματι, το μέτρο αυτό αναπαράγει τα συστήματα που ισχύουν στην ΕΟΚ όσον αφορά την ιεράρχηση των δράσεων της επαγγελματικής κατάρτισης που πρέπει

να υποστηριχθούν, γεγονός που δεν ανταποκρίνεται στις στρατηγικές προτεραιότητες που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Εξάλλου, το Ινστιτούτο για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση δεν αξιοποιεί στο έπακρο το σημαντικότερο δυναμικό κατάρτισης της χώρας. Η CGTP διεκδικεί τη συμμετοχή της στη διαχείριση του Ινστιτούτου αυτού, γιατί θεωρεί ότι μόνο μια τριμερής διαχείριση ανταποκρίνεται στις ανάγκες ανάπτυξης της επαγγελματικής κατάρτισης η οποία συνδέεται με την απασχόληση και εντάσσεται στο εθνικό σχέδιο.

Οι συλλογικές διαβουλεύσεις μπορούν ν' αποτελέσουν το καταλληλότερο πλαίσιο για να παγιωθεί η θέση των επιχειρήσεων και να παρακινήσουν για την ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση.

Όταν πρόκειται για μικρές επιχειρήσεις, επιβάλλεται να προσανατολιστούν προς τη συγκρότηση ενώσεων προκειμένου να αποτελέσουν αξιόπιστους φορείς όσον αφορά τη διαδικασία αυτή. Η δημιουργία ενώσεων αποτελεί εξάλλου το μόνο δυνατό φορέα για την απόδοση των απαραίτητων εξοπλισμών και εγκαταστάσεων για την επαγγελματική κατάρτιση της οποίας η χρηματοδότηση θεωρείται μη πραγματοποιήσιμη στο περιορισμένο πλαίσιο της κάθε επιχείρησης.

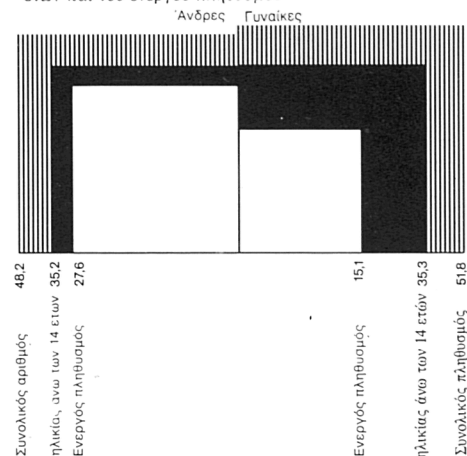
Η σύσταση ενώσεων θα πρέπει να ενθαρρυνθεί όχι μόνο σε τομεακό επίπεδο αλλά επίσης σε περιφερειακό και τοπικό, για να αναληφθεί η συνεργασία εκτός από την κεντρική εξουσία με τις περιφερειακές και τοπικές αρχές.

Η καθιέρωση κινήτρων για την ενθάρρυνση των ενώσεων στο επίπεδο των μικρών επιχειρήσεων μπορεί να ακολουθηθεί μεταβλητή γεωμετρία σε περιφερειακό και τοπικό, για να αναληφθεί η συνεργασία εκτός από την κεντρική εξουσία με τις περιφερειακές και τοπικές αρχές.

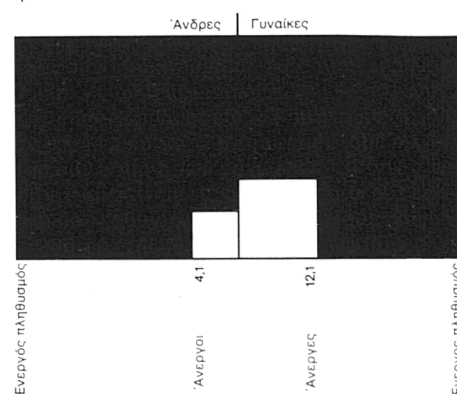
Η καθιέρωση κινήτρων για την ενθάρρυνση των ενώσεων στο επίπεδο των μικρών επιχειρήσεων μπορεί να ακολουθηθεί μεταβλητή γεωμετρία, πριμοδότηση για να στηριχθούν οι δράσεις κατάρτισης, χορήγηση έγκρισης για τη χρησιμοποίηση των διαθέσιμων δημόσιων εγκαταστάσεων (για παράδειγμα σχολεία και δημόσια κέντρα, κλπ.). Μολαταύτα, τέτοια κίνητρα για τα οποία προτείνουμε την καθιέρωσή τους θα πρέπει οπωσδήποτε να ανταποκρίνονται στη συνέπεια που υπαγορεύει το Εθνικό Σχέδιο Επαγγελματικής Κατάρτισης του οποίου προτείνουμε την εφαρμογή.

Κατά προτίμηση, διαμέσου των συλλογικών συμβάσεων που ρυθμίζουν τις συνθήκες εργασίας, οι οποίες έχουν συναφθεί με τις οργανώσεις της εργοδοσίας (ενώσεις ή επιχειρήσεις), μπορούμε να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις που θα παρακινήσουν τους εργαζόμενους να διεκδικήσουν και να συμμετάσχουν στις ενέργειες της επαγγελματικής κατάρτισης οι οποίες αποβλέπουν στην αξιοποίηση των επαγγελματικών τους προσόντων. Στο πλαίσιο των συλλογικών συμβάσεων που έχουν υπογραφεί κυρίως με τις μεγάλες επιχειρήσεις συχνά συμβαίνει να περιλαμβάνεται ανάμεσα στις αρχές που

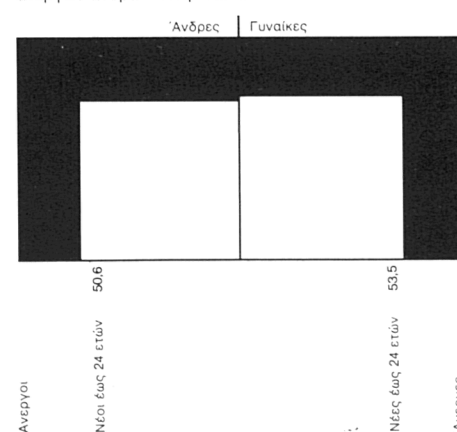
Ποσοστό ανδρών και γυναικών στο συνολικό πληθυσμό με τα εκάστοτε ποσοστά των ατόμων ηλικίας άνω των 14 ετών και του ενεργού πληθυσμού

Ποσοστό των άνεργων στον ενεργό πληθυσμό ανδρών και γυναικών

Ποσοστό των νέων ηλικίας έως 24 ετών στο σύνολο των άνεργων ανδρών και γυναικών

συνδέονται με την εξέλιξη και την προώθηση των επαγγελματικών σταδιοδρομιών, ή με την επιλογή ανάμεσα σε διάφορες σταδιοδρομίες, η υποχρέωση σύμφωνα με την οποία η εξέλιξη του εργαζόμενου συνοδεύεται με δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης και ενημέρωσης που του επιτρέπουν να

ανταποκρίνεται προοδευτικότερα σε πιο εξειδικευμένα καθήκοντα. Ο εργαζόμενος οφείλει να συμμετάσχει δραστήρια στις δράσεις αυτές αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η επαγγελματική εξέλιξη συνεπάγεται βελτίωση των μηνιαίων αποδοχών του.

Δυστυχώς η θέσπιση των κανόνων αυτών προσκρούει συχνά στις επιφυλάξεις και στις αντιρρήσεις των εργοδοτικών ενώσεων ακόμη και στην περίπτωση που αφορά δημόσιες επιχειρήσεις. Τέτοιες στάσεις δεν δικαιολογούνται λόγω του κόστους που συνεπάγεται η επαγγελματική κατάρτιση (και η οποία τελικά αντισταθμίζεται με την αξιοποίηση και με την καλύτερη απόδοση των μεθόδων εργασίας), αλλά μάλλον από το γεγονός ότι αυτές οι ενώσεις προτιμούν να εξακολουθήσουν να ευνοούν την υποκειμενική αξιολόγηση όσον αφορά την κινητικότητα των εργαζομένων μέσα στις επιχειρήσεις. Εκτός από αυτό το μέσο διαρκούς ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης, προσπαθούμε να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις σπουδών και εργασίας για τους εργαζόμενους οι οποίοι παρακολουθούν μαθήματα στο πλαίσιο των επίσημα αναγνωρισμένων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και ιδρυμάτων κατάρτισης.

Στις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, η υιοθέτηση ειδικών ρητρών για τους εργαζόμενους-φοιτητές η οποία επεκτείνει τα δικαιώματα που τους παρέχει ο νόμος αποτελεί

καθημερινή πρακτική. Στην περίπτωση πολλών επιχειρήσεων, εκτός από το μειωμένο ωράριο εργασίας κατορθώθηκε η μερική τουλάχιστον ανάληψη των εξόδων σπουδών για τους εργαζόμενους αυτούς. Βεβαίως, τα σχολικά διπλώματα επιτρέπουν τη δημιουργία καλύτερων προϋποθέσεων επαγγελματικής κινητικότητας (εντός και εκτός των επιχειρήσεων) για τους εργαζόμενους που επωφελήθηκαν τέτοια διπλώματα αποτελούν στοιχεία επαγγελματικής πλαισίωσης και προσέγγισης και επικυρώνονται σχεδόν από το σύνολο των συλλογικών συμβάσεων.

Η αναβάθμιση και η τελειοποίηση κρίνονται επίσης σημαντικές και απαραίτητες για την περίοδο των τεχνολογικών μεταβολών που διαβαίνουμε.

Λαμβάνοντας υπόψη το ρόλο που μπορεί να αναπτύξει η αναβάθμιση με τη μορφή μέσου για τη σταθεροποίηση της απασχόλησης, η αποθέωση αυτού του τύπου επαγγελματικής κατάρτισης δεν θα πρέπει να περιορισθεί σε μερικές συλλογικές συμβάσεις μόνο: θα πρέπει να καθιερωθεί συστηματικά και την εφαρμογή της να διέπει ένας νόμος.

Επιβάλλεται να αξιοποιηθούν οι άνθρωποι πόροι της Πορτογαλίας γιατί ο ρόλος που πολλοί της αναθέτουν να αποτελεί τη φτηνή δεξαμενή εργατικού δυναμικού για την Ευρώπη θεωρείται απαράδεκτος. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις της CGTP θα κινη-

θούν προς όλες τις κατευθύνσεις για να απαιτήσουν μια στρατηγική κι ένα σχεδιασμό των ανθρώπινων πόρων, προκειμένου το δίπτυχο απασχόληση-κατάρτιση να αποτελέσει τη μοναδική και αδιάσπαστη δύναμη για την ανάπτυξη.

Ο διάλογος με άλλες συνδικαλιστικές οργανώσεις της Ευρώπης και ειδικότερα με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αποτέλεσε ανεξάρτητα από την ένταξη της Πορτογαλίας στην ΕΟΚ μόνιμη φροντίδα για την CGTP. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η CGTP ζήτησε την ένταξη της στην CES, ένταξη η οποία απορρίφθηκε για λόγους καθαρά ιδεολογικούς και όχι διοικητικούς. Εντούτοις, τα σοβαρά προβλήματα με τα οποία θα πρέπει να παλέψουν οι εργαζόμενοι στις διάφορες χώρες της ΕΟΚ, δηλαδή την ανεργία, την επισφαλή απασχόληση, τις περιφερειακές ανισότητες, κλπ. θα ενισχύσουν αναπόφευκτα τους δεσμούς ανάμεσα στους εργαζόμενους και στις οργανώσεις τους.

Η CGTP θα προσπαθήσει με κάθε τρόπο στα πλαίσια ενός ανοικτού και εποικοδομητικού διαλόγου να καταλήξει σε μια δέσμη κοινών και αλληλέγγυων δράσεων που θα οδηγούν στη βελτίωση των συνθηκών ζωής και εργασίας στην Ευρώπη, στη μείωση της εκμετάλλευσης και στην επίτευξη μιας πιο δίκαιης ανάπτυξης.

Συνέντευξη με τον κ. Luis Ferrero Morales

Πρώην υφυπουργός απασχόλησης
και πρώην υπουργός εργασίας

Η ποιότητα του εργατικού δυναμικού παίζει ένα σημαντικό ρόλο για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και τον εκσυγχρονισμό της πορτογαλικής βιομηχανίας.

Μπορείτε να μας αναφέρετε τι πρωτοβουλίες έχουν αναλάβει οι πορτογαλικές εργοδοτικές οργανώσεις για να αντιμετωπίσουν αυτόν τον εκσυγχρονισμό και ειδικότερα τις δραστηριότητες των πορτογαλικών επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση των συνεπειών που προκύπτουν από τη χρήση των νέων τεχνολογιών;

Ποιος είναι ο ρόλος πχ. του Κέντρου Τεχνικής Επαγγελματικής Κατάρτισης του Εθνικού Εργαστηρίου για την Πολιτική Μηχανική και τη Βιομηχανική Τεχνολογία (LOVETI);

Το απαραίτητο πλαίσιο αναφοράς για τη διαδικασία εκσυγχρονισμού της πορτογαλικής βιομηχανίας, που θα επιτευχθεί μόνο με την εισαγωγή νέων τεχνολογιών, δεν είναι αρκετά σαφές σε μακροοικονομικό επίπεδο και κατά συνέπεια δεν έχει γίνει απόλυτα κατανοητό και γενικευθεί στο επίπεδο διαχείρισης των επιχειρήσεων.

Ωστόσο προεikάζεται το ενδιαφέρον που θα επιδείξουν οι επιχειρήσεις και οι ενώσεις τους καθώς και η ίδια η διοίκηση για το θέμα αυτό, η καθεμιά στον τομέα της, γιατί, καθώς συμβαίνει, αρχίζει να γίνεται αισθητή η ανεπάρκεια εξειδικευμένου εργα-

τικού δυναμικού, και η ανεπάρκεια αυτή οφείλεται στην αποδιοργάνωση της τεχνικοεπαγγελματικής εκπαίδευσης, η οποία μέχρι το 1974 είχε αναλάβει την προετοιμασία των εξειδικευμένων εργατών και των μεσαίων στελεχών στους τομείς της γεωργίας, της βιομηχανίας και του εμπορίου.

Οι ενώσεις των επικεφαλής επιχειρήσεων και οι ίδιες οι επιχειρήσεις είχαν καταγγείλει τις ελλείψεις αυτές και είχαν εκφράσει την επιθυμία να συνεργαστούν με τη διοίκηση για την επίλυση του θέματος αυτού· αυτό είχε για αποτέλεσμα την καθιέρωση από το 1980 μιας στενής συνεργασίας που αποδεικνύεται ιδιαίτερα αποτελεσματική και κατέληξε στα εξής αποτελέσματα:

■ έναρξη των πρώτων εμπειριών στον τομέα της μαθητείας η οποία θεσμοθετήθηκε με το νομοθετικό διάταγμα 102/84 και εφαρμόζεται στους τομείς με προτεραιότητα·

■ επανδραστηριοποίηση της τεχνικοεπαγγελματικής εκπαίδευσης προκειμένου να δοθεί ένα τέλος στο σύστημα εκπαίδευσης που αφορούσε αποκλειστικά τα τεχνικά λύκεια·

■ ανάπτυξη των κέντρων επαγγελματικής κατάρτισης στους δυναμικότερους οικονομικούς τομείς σε συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους·

■ σχεδιασμό και ανάπτυξη ενός δικτύου κέντρων αποκεντρωμένης επαγγελματικής κατάρτισης με στόχο να ικανοποιηθούν οι ανάγκες της επαγγελματικής κατάρτισης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Θα πρέπει επίσης να τονιστούν οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν από το 1960 από την Πορτογαλική Βιομηχανική Ένωση στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης

μεσαίων στελεχών και εργοδηγών διαμέσου της COPRAI, καθώς και των σχέσεων που καθιερώθηκαν ανάμεσα στις συμβαλλόμενες επιχειρήσεις και τη διοίκηση για να πραγματοποιηθεί μια αποτίμηση των αναγκών σε κατάρτιση.

Όσον αφορά το Κέντρο Τεχνικής Κατάρτισης που εξαρτάται από το Εθνικό Εργαστήριο Βιομηχανικής Τεχνολογίας, ο ρόλος του στον τομέα των νέων τεχνολογιών για την ώρα μάλλον επισκιαίνεται δεδομένου ότι η ακτίνα δράσης του περιορίζεται ιδίως στους τομείς διαχείρισης. Θα ήταν ευκαίριο στο προσεχές μέλλον να διαδραματίσει την πραγματική του αποστολή και να αναπτύξει ειδικές δράσεις στον τομέα αυτό, κάτι που θεωρείται θεμιτό λόγω των ποιοτικών προσόντων των τεχνικών του και των διευθυντικών του στελεχών.

Πώς θα μπορούσε να ενισχυθεί στην Πορτογαλία η εκπαίδευση μέσα στις επιχειρήσεις, τόσο στις μεγάλες όσο και στις μικρομεσαίες, οι οποίες είναι χαρακτηριστικές για τη δομή της πορτογαλικής βιομηχανίας;

Μπορείτε να μας αναφέρετε τις θέσεις της εργοδοσίας σχετικά με την εκπαίδευση;

Ποιες υπευθυνότητες είναι διατεθειμένη να αναλάβει και ποια είναι τα μέσα που προτίθεται να λάβει;

Η διάσταση της επιχείρησης αντικατοπτρίζεται στη στάση που δείχνει για το θέμα της επαγγελματικής κατάρτισης.

Κατά συνέπεια διαπιστώνεται ότι ουσιαστικά πολλές σημαντικές επιχειρήσεις διαθέτουν τις δικές τους δομές όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση, που προορίζονται να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανά-

LUIS FERRERO MORALES
Διπλωματούχος Νομικός
Πρώην διευθυντής της Εθνικής Υπηρεσίας για την Απασχόληση και Ανάπτυξη του Εργατικού Δυναμικού
Αντιπρόεδρος της Συνομοσπονδίας των Πορτογαλικών Βιομηχανιών
Μέλος της Εθνικής Επιτροπής Μαθητείας

γκες μερικές φορές με την τεχνικοοικονομική στήριξη της δημόσιας διοίκησης.

Οι δυσχέρειες που οι επιχειρήσεις αυτές αντιμετωπίζουν όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση οφείλονται κατά κύριο λόγο στην έλλειψη ενός σφαιρικού συστήματος, που να εφαρμόζεται με συνέπεια στα διάφορα επίπεδα υπευθυνότητας.

Ήδη στον τομέα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, τα προβλήματα είναι διαφορετικά και περισσότερο έντονα, αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις αυτές δεν κατόρθωσαν να ενωθούν ούτε να οργανωθούν προκειμένου να καταλήξουν σε μια λύση του προβλήματος της επαγγελματικής κατάρτισης. Στην περίπτωση αυτή πρόκειται για μια προσπάθεια η οποία πρέπει να τελεσφορήσει με την υποστήριξη των ενώσεών τους και της διοίκησης για να αξιοποιηθούν καλύτερα τα μέσα και οι προσπάθειες.

Στο δίδασμα που μεσολαβεί, ορισμένους αριθμούς σημαντικών μέτρων που λήφθηκαν πρόσφατα θα ενθαρρύνουν την ενδοεπιχειρησιακή επαγγελματική κατάρτιση και τελικά θα αναγνωρισθεί ο σπουδαίος ρόλος που οι επιχειρήσεις πρέπει να διαδραματίζουν στον τομέα αυτό. Αναφέρουμε:

■ το νομοθετικό διάταγμα 165/85 της 16ης Μαΐου, που ονομάζεται νόμος για την επαγγελματική κατάρτιση σε συνεργασία, που

χορηγεί στις επιχειρήσεις σημαντικά οικονομικά μέσα, τα οποία προορίζονται για την ανάπτυξη των συστημάτων επαγγελματικής κατάρτισης σε καθεμιά από αυτές·

■ το τριμερές σύστημα που θεσπίστηκε με το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 102/84 όσον αφορά τη διαχείριση του συστήματος μαθητείας, το οποίο χρηματοδοτείται με σημαντικά ποσά·

■ και, τέλος, το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 247/85 της 12ης Ιουλίου, το οποίο καθιερώνει την τριμερή διαχείριση του Ινστιτούτου για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση.

Αυτό οδηγεί τελικά στη σκέψη ότι αναγνωρίστηκε η σπουδαιότητα των επιχειρήσεων και των οργανώσεών τους στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης όχι μόνο σαν χρήστες της κατάρτισης αυτής αλλά, κι αυτό είναι το σημαντικότερο, σαν αξιόπιστοι φορείς στη διαδικασία σύλληψης, σχεδιασμού και υλοποίησης του προγράμματος.

Ωστόσο θα πρέπει να εξεταστεί εμπειριστατωμένα η συμμετοχή αυτή των κοινωνικών εταίρων και αυτό μέχρι να καθιερωθεί η συμμετοχή τους στον ορισμό μιας σφαιρικής πολιτικής για την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων που θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί, αφενός, με τη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του Μόνιμου Συμβουλίου

για τον Κοινωνικό Διάλογο και τη μετεξέλιξη του σε ένα Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο και, αφετέρου, με τη συμμετοχή των εταίρων στη διυπουργική επιτροπή για την απασχόληση η οποία στο μέλλον θα ενταχθεί στο Συμβούλιο αυτό· κατά συνέπεια το Συμβούλιο αυτό θα λειτουργούσε σαν ένας ειδικός οργανισμός στον τομέα της πολιτικής για την απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση.

Τι κάνουν οι επιχειρήσεις για να προωθήσουν τη συνεχή εκπαίδευση;

Τα στοιχεία που διαθέτουμε όσον αφορά τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, τα οποία παρουσιάστηκαν είτε στο Ινστιτούτο για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση σύμφωνα με το νομοθετικό διάταγμα 165/85 είτε στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, είναι εντυπωσιακά όχι μόνο λόγω του οικονομικού ύψους των προγραμμάτων αλλά ιδίως λόγω του αριθμού των ενδιαφερόμενων ατόμων και των επαγγελμάτων που έχουν ληφθεί υπόψη.

Αν καθώς αναμένεται το ποσοστό επιτυχίας των προγραμμάτων που έχουν παρουσιαστεί είναι υψηλό, τότε μπορούμε να ελπίζουμε στην αποτελεσματικότητα αυτού του μέσου οικονομικής υποστήριξης για την ενθάρρυνση της επαγγελματικής κατάρτισης.

Ποιοι τομείς έχουν προτεραιότητα στα πλαίσια της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας σας; Ποιες είναι συνεπώς οι ειδικότητες που πρέπει να αποκτήσουν κατά κύριο λόγο οι εργαζόμενοι της χώρας σας;

Η Πορτογαλία καθώς γνωρίζουμε ανήκει στην ομάδα χωρών που βρίσκονται σε ένα στάδιο ενδιάμεσης ανάπτυξης· στη χώρα πρόσφατα εγκαινιάστηκε μια περιοριστική πολιτική που έχει για εθνικό στόχο τη μείωση του εξωτερικού ελλείμματος.

Κατά συνέπεια δεν διαθέταμε τις κατάλληλες προϋποθέσεις ούτε για να προωθήσουμε την οικονομική ανάπτυξη σχετικά σύντομα (λόγω κυρίως της επιβάρυνσης που συνεπάγεται στο εξωτερικό χρέος) ούτε για να χαράξουμε τις διαρθρωτικές αλλαγές οι οποίες θεωρούνται απαραίτητες.

Ωστόσο από τη στιγμή που θα υπάρξει μια καλύτερη οικονομική κατάσταση, θα πρέπει να ορισθεί μια στρατηγική ανάπτυξης, που να αντιμετωπίζει την πρόκληση της ένταξής μας στην Ευρώπη καθώς και τις νέες τεχνολογίες.

Θεμελιακό στοιχείο της στρατηγικής αυτής η οποία θα πρέπει να οδηγήσει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας του παραγωγικού συστήματος θα πρέπει να είναι η ορθή εκτίμηση των ελλείψεων που υφίστανται στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης και η θέσπιση κατάλληλων δομών για την επίλυση του προβλήματος αυτού.

Περισσότερο επιτακτικές ανάγκες θα εμφανιστούν στους τομείς της μεταλλουργίας, της μηχανικής, των κατασκευών, του τουρισμού, της ηλεκτρονικής και των τηλεπικοινωνιών.

Πώς μπορεί να βελτιωθεί η σχέση μεταξύ της μόρφωσης, της εκπαίδευσης, της αγοράς εργασίας και της οικονομίας;

Ωστόσο, καθώς ήδη αναφέραμε, έγιναν σημαντικά βήματα για να ενταχθεί η οικονομική δραστηριότητα και οι εκπρόσωποί της στη διαχείριση του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης υπό την ευθύνη του Υπουργείου Εργασίας, πλην όμως υπάρχουν αυτόνομοι τομείς στους οποίους οι προσπάθειες αυτές δεν έχουν ακόμη ευδοκιμήσει· πρόκειται ειδικότερα για την περίπτωση του εκπαιδευτικού συστήματος που έγιναν μερικά δειλά βήματα για μια μεταρρύθμιση της τεχνικοεπαγγελματικής εκπαίδευσης.

Θεωρείται απαραίτητο να ληφθούν διαρθρωτικά και σφαιρικά μέτρα για τον ορισμό των παραμέτρων ανάπτυξης που να οδηγούν στην ανάληψη των αναγκαίων δράσεων για να προσαρμοστούν οι ανθρωπίνι πόροι στις ανάγκες της ανάπτυξης.

Είναι αναμφισβήτητο ότι η είσοδος της Πορτογαλίας στην Κοινή Αγορά σημαίνει μια μεγάλη πρόκληση για όλες τις πορτογαλικές επιχειρήσεις. Η ένταξη θα διευκολύνει σίγουρα την ανάπτυξη ορισμένων τομέων, από την άλλη πλευρά όμως θα μπορούσε να δημιουργήσει προβλήματα στην ανταγωνιστικότητα άλλων τομέων. Τι σκέπτεσθε σχετικά;

Τι θα μπορούσε να συνεισφέρει η επαγγελματική κατάρτιση στην αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης;

Τι ρόλο μπορεί να παίξει σ' αυτήν την περίπτωση η ιδιωτική πρωτοβουλία;

Πώς, πιστεύετε, θα μπορούσε το σύνολο των επιχειρήσεων να αντιμετωπίσει αυτήν την πρόκληση στο πεδίο της εκπαίδευσης;

Η επαγγελματική κατάρτιση μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο για να καλύψει την καθυστέρηση αυτή.

Σχετικά με αυτό, μόνο με την προσαρμογή των βιομηχανικών δομών, την ανάπτυξη του εργατικού μας δυναμικού σε όλα τα επίπεδα και την εφαρμογή αποτελεσματικών συστημάτων διαχείρισης θα κατορθώσουμε να αυξήσουμε την παραγωγικότητά μας.

Ο ρόλος που θα διαδραματίσει η επαγγελματική κατάρτιση στον τομέα αυτό στο βαθμό που συνεπάγεται σημαντικές αλλαγές όσον αφορά την προσαρμογή της παραγωγής κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικός: βελτίωση των προϊόντων, των νέων μεθόδων και των νέων αναγκών παραγωγής, εφαρμογή των νέων τεχνολογιών. Οι προσαρμογές αυτές συνεπάγονται, αφενός, αυξημένες ανάγκες όσον αφορά την επαγγελματική εξειδίκευση και, αφετέρου, τη σημαντική αναβάθμιση του δυναμικού. Μόνο με τα μέσα αυτά θα μπορούμε να επιτύχουμε το στόχο μας δηλαδή να γίνουμε ανταγωνιστικοί.

Ο ιδιωτικός τομέας ελπίζει ότι θα του ζητηθεί να συμβάλει σε αυτή τη διαδικασία τόσο στο επίπεδο της επιχείρησης όσο και διαμέσου των ενώσεών του για να διαδραματίσει το ρόλο που του ανήκει στο θέμα αυτό. Μολαταύτα χρειάζεται να ενημερωθεί καλύτερα για τα θέματα που συζητήθηκαν με την Κοινότητα και να καθιερωθεί ένα νομικό πλαίσιο ανάλογο με αυτό που ισχύει στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα προκειμένου να υπάρξει μια αποτελεσματικότερη διαχείριση των ανθρωπίνων πόρων.

Υπό τις συνθήκες αυτές έχουμε την πεποίθηση ότι η ιδιωτική πρωτοβουλία θα ανταποκριθεί και θα υπερνικήσει την πρόκληση.

Η επαγγελματική κατάρτιση στην Πορτογαλία και η ευρωπαϊκή πρόκληση

Artur Mota

Οι πολιτικές αξιοποίησης των ανθρωπίνων πόρων και της απασχόλησης αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία στα πλαίσια των αναπτυξιακών πολιτικών των χωρών στις οποίες λογικά εντάσσονται οι πολιτικές εκπαίδευσης.

Αν η υπόθεση αυτή ισχύει για τις περισσότερες χώρες, τότε οι πολιτικές αυτές επέχουν ιδιαίτερη σημασία σε χώρες όπως η Πορτογαλία, που διαθέτουν περιρισμένους πόρους ή που έχουν εν μέρει αναπτυχθεί.

Εξάλλου, πριν από κάθε τι άλλο, θα πρέπει να υπενθυμιστεί ότι η Πορτογαλία, μικρή χώρα της ευρωπαϊκής ηπείρου (92 000 τετρ. χλμ.), συνέβαλε εδώ και αρκετούς αιώνες στην ανάπτυξη και στον πλούτο άλλων εθνών διαμέσου μιας ιδιαίτερα υψηλής μετανάστευσης.

Η ομαλή ένταξη εκατοντάδων χιλιάδων πορτογάλων εργαζομένων, που διαπι-

στώνεται στις περισσότερες χώρες μέλη της ΕΟΚ, οφείλεται κατά τη γνώμη μου στο γεγονός ότι οι χώρες αυτές αναγνώρισαν τη θετική συμβολή των εργαζομένων αυτών· το γεγονός αυτό έχει να κάνει με τις επαγγελματικές ικανότητες που έδειξαν οι εργαζόμενοι αυτοί.

Η αναφορά αυτή κρίνεται αναγκαία για να αρχίσουμε ένα άρθρο που προσπαθεί να αναλύσει τις συνθήκες κατάρτισης στην Πορτογαλία, τη στιγμή που η χώρα μου πρόκειται να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να παρουσιάσουν τα κύρια χαρακτηριστικά του πορτογαλικού πληθυσμού, οι συνθήκες απασχόλησης και στη συνέχεια με βάση τα στοιχεία αυτά θα μπορέσουμε με επαγωγικό τρόπο να προσδιορίσουμε τις ανάγκες του όσον αφορά την κατάρτιση.

διόγκωση των ομάδων ηλικίας που πλησιάζουν τα 50 έτη (1960 – 21,2%, 1981 – 27,1%), δηλαδή μια αντίρροπη τάση από αυτή που σημειώνουν οι ομάδες ηλικίας 0 έως 9 ετών (1960 – 19,8%, 1981 – 16,8%).

Η αύξηση του πληθυσμού που σημειώθηκε ανάμεσα στο 1970 και 1981 οφείλεται κυρίως στην πτώση των μεταναστευτικών ρευμάτων της δεκαετίας του 70 λόγω της επιστροφής των Πορτογάλων που ζούσαν στις πρώην αποικίες.

Η κατανομή του διαμέοντος πληθυσμού παρουσιάζει μια ιδιαίτερα διαφοροποιημένη πυκνότητα ανάλογα με τις περιφέρειες της χώρας: ο αριθμός κατοίκων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο υπολογίζεται από 14 στο Alentejo μέχρι 319 στην αυτόνομη περιφέρεια της Μαδέρας, ο δε μέσος εθνικός όρος είναι 107 κάτοικοι/τετρ. χλμ.

Απασχόληση και ανεργία

Το 1981 ο ενεργός πληθυσμός αντιπροσώπευε το 42,5% του διαμέοντος πληθυσμού, δηλαδή αυξήθηκε σημαντικά σε σχέση με το 1960 (37,7%) και 1970 (38,8%). Η εξέλιξη αυτή εξηγείται με την προοδευτική άφιξη νέων και γυναικών στην αγορά εργασίας. Εξάλλου θα πρέπει να σημειωθεί ότι μόνο στη μητροπολιτική Πορτογαλία το ποσοστό ενεργού πληθυσμού πλησιάζει το 48,7% στα τέλη του 1983· τέλος, το 1984 παρατηρείται ελαφρά μείωση του ποσοστού (47,6%) η οποία εξηγείται από την προοδευτική γήρανση του πορτογαλικού πληθυσμού παρά την αύξηση του διαμέοντος πληθυσμού κατά την ίδια περίοδο.

Η ζήτηση απασχόλησης και οι ανάγκες κατάρτισης Ο πληθυσμός

Το 1985 ο πληθυσμός της Πορτογαλίας μόλις υπερέβαινε τα 10 εκατομμύρια κατοί-

κους¹. Σύμφωνα με την απογραφή του 1981 ο πληθυσμός ανερχόταν σε 9 818 000 κάτοικους, δηλαδή σημείωσε αύξηση 800 000 κατοίκων περίπου σε σχέση με τα στοιχεία της προηγούμενης γενικής απογραφής του πληθυσμού του 1970. Στο διάστημα της δεκαετίας του 60, σημειώνεται μικρή πτώση του πληθυσμού που κατοικούσε στην Πορτογαλία, πτώση που οφείλεται εν μέρει στο υψηλό μεταναστευτικό ρεύμα της δεκαετίας αυτής. Μία συγκριτική ανάλυση των ομάδων ηλικίας του πληθυσμού που κατοικεί στην Πορτογαλία για τις δεκαετίες 60, 70 και 81 αποκαλύπτει μια τάση γήρανσης του πληθυσμού η οποία ερμηνεύεται με σχετική

ARTUR MOTA
Πρόεδρος της Διπλωματικής Επιτροπής για την Απασχόληση Διπλωματούχου Νομικός
Πρώην υφυπουργός απασχόλησης
Συντονιστής και συν-συγγραφέας της Μονογραφίας για το Σύστημα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης στην Πορτογαλία.

Παρομοίως, το ποσοστό του ενεργού γυναικείου πληθυσμού στην Πορτογαλία από 12,8% το 1960 ανήλθε σε 38,6% στα τέλη του 1984, ενώ το 1970 και 1981 ήταν αντίστοιχα 18,9% και 29%.

Όσον αφορά την απασχόληση στα τέλη του 1984, ο ενεργός πληθυσμός ακολουθούσε την εξής κατανομή ανάμεσα στους διάφορους τομείς οικονομικής δραστηριότητας: 24,5% στον πρωτογενή τομέα, 34,6% στο δευτερογενή και 40,9% στον τριτογενή τομέα. Εξάλλου, στο διάστημα των αναφερόμενων ετών σημειώθηκε κάποια ύφεση στον τομέα της απασχόλησης ύψους 1% σε συνδυασμό με μια αύξηση του απασχολούμενου πληθυσμού στη γεωργία, γεγονός που ερμηνεύει τον υπολειμματικό χαρακτήρα του τομέα αυτού στον οποίο διαπιστώνεται λανθάνουσα ανεργία. Ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα στοιχεία της απογραφής του 1981 (19,8%) εμφανίζουν μείωση στο ποσοστό απασχολούμενου πληθυσμού στον πρωτογενή τομέα σε σχέση με τα στοιχεία του 1970. Ανεξάρτητα από αυτό, θα πρέπει να τονιστεί το υψηλό ποσοστό του απασχολούμενου πληθυσμού στον πρωτογενή τομέα σε σχέση με το μέσο όρο που επικρατεί στις χώρες της ΕΟΚ.

Στα τέλη του 1984, ο ενεργός πληθυσμός της Πορτογαλίας ανερχόταν σε 4 079 000 από τα οποία 3 εκατομμύρια είχαν εξαρτημένη σχέση εργασίας.

Επίσης θεωρείται ενδιαφέρον να αναφερθεί ότι η διάρθρωση των πορτογαλικών επιχειρήσεων παρουσιάζει ιδιαίτερα υψηλή συγκέντρωση στις επιχειρήσεις με λιγότερους από 100 εργαζόμενους (97,3%) ενώ αυτές που απασχολούν περισσότερους από 100 εργαζόμενους μόλις προσεγγίζουν το 2,7%. Ωστόσο η δεύτερη ομάδα απορροφά το 45,4% του συνόλου των απασχολήσεων.

Ένα άλλο σημείο που πρέπει να υπογραμμιστεί είναι το χαμηλό επίπεδο μόρφωσης του ενεργού πληθυσμού: πράγματι, το 72% του ενεργού πληθυσμού δεν είχε τελειώσει τη δημοτική εκπαίδευση και το 11% ήταν αναλφάβητο. Εξάλλου, μόλις το 3% του πληθυσμού αυτού είχε αποκτήσει ανώτερη μόρφωση.

Όσον αφορά την ανεργία, στα τέλη του 1984, 493 000 άτομα ήταν άνεργοι, δηλαδή ποσοστό της τάξης του 10,8%. Το ποσοστό αυτό αν και αυξήθηκε προοδευτικά στο διάστημα των τελευταίων ετών δεν διαφέρει ουσιαστικά από τις ευρωπαϊκές παραμέτρους.

Η ανεργία των γυναικών είναι αισθητά υψηλότερη από την αντίστοιχη των ανδρών και διαφαίνεται από το γεγονός ότι ανάμεσα στους άνεργους που αναφέρθηκαν προηγουμένως, 300 000 περίπου είναι γυναίκες: θα πρέπει να αναφερθεί, εξάλλου, ότι στα τέλη του 1982 το ποσοστό γυναικείας ανεργίας

ήταν περίπου 5 φορές υψηλότερο από το ποσοστό ανδρικής ανεργίας.

Στα τέλη του 1984 σύμφωνα με τις ομάδες ηλικιών, 272 000 άνεργοι περίπου ήταν ηλικίας κάτω των 25 ετών, ενώ 221 000 άνεργοι ήταν ηλικίας άνω των 25 ετών.

Από το σύνολο των ανέργων, οι 183 500 ζητούσαν μια πρώτη απασχόληση ενώ οι 309 000 μια νέα απασχόληση. Το επίπεδο κατάρτισης όσων ζητούσαν εργασία ήταν εξίσου χαμηλό: ωστόσο ένα καλύτερο επίπεδο προσόντων διέθεταν οι εργαζόμενοι που ζητούσαν μια πρώτη απασχόληση.

Στην Πορτογαλία, η ανεργία κινδυνεύει να μετατραπεί σε ανεργία μακράς διάρκειας αν ληφθεί υπόψη η αύξηση των ανέργων με περισσότερους από 12 μήνες ανεργίας (19,44% στα τέλη του 1984 ενώ το προηγούμενο έτος το ποσοστό αυτό ήταν της τάξης του 16,6%). Η διαπίστωση αυτή δείχνει τη σοβαρότητα του προβλήματος της ανεργίας στην Πορτογαλία και δεν επιδέχεται καμία αμφισβήτηση για τις ελλείψεις που παρουσιάζει η χώρα στον τομέα της κατάρτισης.

Περιφερειακές ανισότητες

Η Πορτογαλία, παρά τη γεωγραφική της έκταση, παρουσιάζει σημαντικές ανισότητες σε περιφερειακό επίπεδο: πράγματι, διαπιστώνεται ιδιαίτερα χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού στις περιφέρειες του Κέντρου και του Alentejo, συνδυαζόμενη με έντονη γήρανση, φαινόμενο που ισχύει επίσης στην ενδοχώρα του Βορρά. Αντίθετα, αύξηση του πληθυσμού σημειώνεται στις περιοχές της

Λισσαβόνας, Πόρτο και Αλγκάρβε. Αυτή η ίδια τάση διαπιστώνεται και στα ποσοστά δραστηριότητας.

Όσον αφορά τον ενεργό πληθυσμό, το 65% είναι συγκεντρωμένο στις περιφέρειες του Βορρά και στη Λισσαβόνα. Σε διαρθρωτικό επίπεδο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις περιφέρειες αυτές εξέχοντα ρόλο διαδραματίζει η απασχόληση στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα, ενώ στην ενδοχώρα του Βορρά και στο Alentejo κυριαρχούν οι δραστηριότητες στον πρωτογενή τομέα. Όσον αφορά τις αυτόνομες περιφέρειες της Μαδέρας και των Αζορών, οι απασχολήσεις στον τριτογενή τομέα κατέχουν πρωτεύουσα θέση και ακολουθούν ο δευτερογενής στη Μαδέρα και ο πρωτογενής στις Αζόρες.

Στο διάστημα της τελευταίας δεκαετίας η διάρθρωση της απασχόλησης εξελίχθηκε ως εξής: οι περιφέρειες του Alentejo, του Κέντρου, των Αζορών και η ενδοχώρα του Βορρά σημείωσαν τις πιο σημαντικές μεταβολές. Στο Alentejo, ο πρωτογενής τομέας σημείωσε πτώση από 57,3% σε 24,9%, ενώ ο δευτερογενής και τριτογενής τομέας σημείωσαν αντίστοιχη αύξηση από 15,7% και 27% σε 27,6% και 47,5%. Στις Αζόρες, ο πρωτογενής τομέας από 49,8% υποχώρησε στο 31,7% ενώ σημειώθηκε αύξηση στους άλλους τομείς και ειδικότερα στον τριτογενή. Στην περιφέρεια του Κέντρου, ο πρωτογενής τομέας σημείωσε πτώση από 44% σε 30,6% και ο δευτερογενής και τριτογενής τομέας σημείωσαν αντιστοίχως τις εξής μεταβολές: από 30,4% και 25,6% σε 39% και 30,4%. Τέλος, στην ενδοχώρα του Βορρά ο πρωτογενής τομέας σημείωσε μείωση κατά 15% η οποία συνδυάζεται με αύξηση 7,9% στο δευτερογενή και 7,1% στον τριτογενή.

Θεωρούμε χρήσιμο να τονιστεί ότι οι περιφέρειες του Κέντρου, οι Βόρειες Ακτές και η Λισσαβόνα παράγουν το σημαντικότερο τμήμα του γεωργικού προϊόντος, η δε περιφέρεια της Λισσαβόνας είναι εκείνη που παρουσιάζει την υψηλότερη παραγωγικότητα. Το γεγονός αυτό εξηγείται από την ποιότητα του εδάφους καθώς και από μια καλύτερη άρδευση, ορθολογικότερες καλλιέργειες και έναν εντονότερο εκσυγχρονισμό: ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι σε αυτές τις περιφέρειες επίσης σημειώνεται η εντονότερη και ταχύτερη μείωση του ενεργού πληθυσμού στον τομέα αυτό. Κατά συνέπεια, ο εκσυγχρονισμός της γεωργίας αποτελεί το ουσιαστικότερο πρόβλημα στις περιφέρειες αυτές.

Στα τέλη του 1981, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας το σημείωνε η περιφέρεια του Algarve και το χαμηλότερο οι Αζόρες. Τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας νέων και γυναικών σημείωναν η περιφέρεια του Alentejo και τα χαμηλότερα οι Αζόρες.

Όσον αφορά, εν συντομία, την προσφορά και ζήτηση θέσεων απασχόλησης κατά τομέα δραστηριότητας, διαπιστώνουμε ότι

το μεγαλύτερο τμήμα της ζήτησης συγκεντρώνεται στον τριτογενή τομέα, πλην όμως οι θέσεις που προσφέρονται αφορούν τους τομείς των οικοδομών, του ξύλου, της μηχανικής μεταλλουργίας και της κλωστοϋφαντουργίας και απευθύνονται σε εξειδικευμένους εργάτες. Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται η αναπόδευκτη δυσχέρεια ένταξης του γυναικείου πληθυσμού και η ανάγκη να αναληφθούν δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης προκειμένου να απαλειφθεί η ανισορροπία που σημειώνεται στην αγορά εργασίας.

Όσον αφορά το επίπεδο κατάρτισης του ενεργού πληθυσμού, το ποσοστό αναλφάβητων³ είναι αισθητά υψηλότερο στην ενδοχώρα του Βορρά και στο Κέντρο, καθώς και στο Alentejo και τη Μαδέρα σε σχέση με τις άλλες περιφέρειες. Ο πληθυσμός που παρακολουθεί σχολικά μαθήματα αυξήθηκε αισθητά από το 1970 σε όλες τις περιφέρειες· ωστόσο διαπιστώθηκε ακόμη το 1981 ότι το ποσοστό μαθητών που εγκαταλείπουν το σχολικό σύστημα στο επίπεδο της 6ης χρονιάς ανερχόταν σε 70% στις περιφέρειες του Βορρά, του Κέντρου και του Alentejo, ενώ στις άλλες περιφέρειες το ποσοστό αυτό ανερχόταν περίπου δε 50%.

Η κατάρτιση στην Πορτογαλία

Δίχως να θέλουμε να κάνουμε μια διεξοδική ανάλυση, προτείνουμε μια ανασκόπηση των κυριότερων ποιοτικών και ποσοτικών δυσχερειών που αντιμετωπίζει η Πορτογαλία όσον αφορά την απασχόληση, οι οποίες συνεπάγονται σοβαρές ελλείψεις όσον αφορά τις ανάγκες κατάρτισης. Οι δυνατότητες κατάρτισης που εμφανίζονται στη χώρα μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες αυτές; Η ανάντηση στο ερώτημα δεν μπορεί παρά να αποτελεί την προβληματική αυτού που αποκαλούμε κατάρτιση στην Πορτογαλία.

Καταρχήν διαπιστώνεται δίχως αμφιβολία ότι δεν ισχύει ένα ολοκληρωμένο σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης σε εθνικό επίπεδο· επίσης δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι ισχύουν συγκεκριμένα και ορθά διαρθρωμένα συστήματα.

Αυτή η διαπίστωση επικεντρώνει το ενδιαφέρον γιατί πρόθεσή μας δεν είναι μόνο να παρουσιαστούν χωριστά το εκπαιδευτικό σύστημα και η επαγγελματική κατάρτιση· αυτό που θεωρήσαμε ορθό είναι να τονίσουμε τη σπουδαιότητα που απέκτησε το ζήτημα της κατάρτισης στην Πορτογαλία κατά τα τελευταία έτη και που ερμηνεύτηκε με ικανοποιητικές προσπάθειες δραστηριοποίησης ή αναθεώρησης σε επίπεδο νομοθεσίας και κατ' επέκταση κλιμάκωσης των δράσεων στον τομέα της κατάρτισης.

Το πορτογαλικό σύστημα εκπαίδευσης και η επαγγελματική κατάρτιση

Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Πορτογαλία περιλαμβάνει τους εξής κύκλους:

Βασική εκπαίδευση

Αποτελείται από τη δημοτική εκπαίδευση (4 έτη) και ένα διετή προπαρασκευαστικό κύκλο. Η φοίτηση είναι υποχρεωτική.

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Αποτελείται από ένα γενικό κύκλο μαθημάτων 3 ετών (7ο, 8ο και 9ο έτος σχολικής φοίτησης) και ένα συμπληρωματικό κύκλο 2 ετών συν ένα έτος (10ο, 11ο και 12ο έτος σχολικής φοίτησης). Τα νυκτερινά μαθήματα ακολουθούν τόσο την παραδοσιακή εκπαίδευση όσο και την παράλληλη (λύκεια και τεχνική εκπαίδευση). Από το 1983/84, δραστηριοποιήθηκε η τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση (και επαγγελματική) που προετοιμάζει την είσοδο στον ενεργό βίο των νέων ηλικίας κάτω των 25 ετών, οι οποίοι τελείωσαν το 9ο έτος σχολικής φοίτησης.

Ανώτερη εκπαίδευση

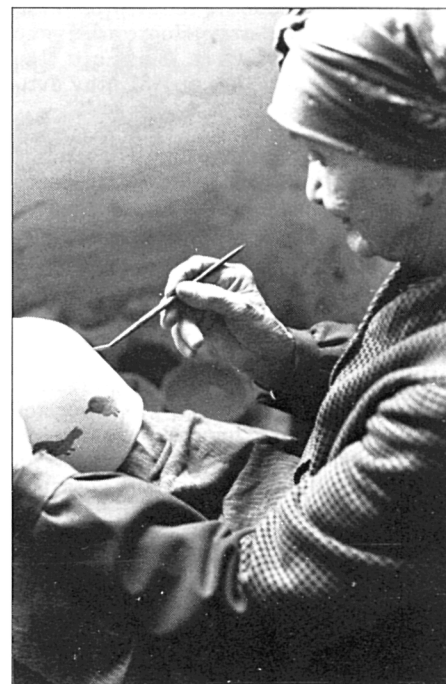
Αφορά την πανεπιστημιακή εκπαίδευση, διάρκειας 4 έως 6 ετών (απόκτηση πτυχίου), και την ανώτερη μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση (διάρκειας 2 έως 4 ετών, για την απόκτηση του Baccalaureat - Bacharel).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 1982/83 η υποχρεωτική σχολική φοίτηση αντιπροσώπευε το 67% του συνόλου του σχολικού πληθυσμού, ενώ η ενοποιημένη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (7ο, 8ο και 9ο έτος) αντιπροσώπευε το 18,1% και η συμπληρωματική δευτεροβάθμια το 10,6%. Τέλος, η ανώτερη εκπαίδευση συγκέντρωνε το 4,7% του σχολικού πληθυσμού.

Μια ανάλυση σχετικά με την αποτελεσματικότητα του συστήματος εμφανίζει τον κρίσιμο χαρακτήρα των στοιχείων όσον αφορά τους διευτεείς μαθητές και την εγκατάλειψη της φοίτησης στα πλαίσια της επίσημης εκπαίδευσης, η οποία καλύπτει το 93% περίπου του σχολικού συστήματος.

Στα πλαίσια της δημοτικής εκπαίδευσης, το ποσοστό διευτεών μαθητών πλησιάζει αντίστοιχα το 41% και 27% για τα δύο πρώτα και δύο δεύτερα έτη σπουδών. Στον προπαρασκευαστικό κύκλο το ποσοστό αυτό κυμαίνεται από 15% μέχρι 18% για το 1982, ενώ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σημειώνεται επίσης υψηλά ποσοστά.

Για την ίδια περίοδο, όσον αφορά την εγκατάλειψη της σχολικής φοίτησης, στο επίπεδο της 4ης και 5ης τάξης το ποσοστό πλησιάζει το 9% και στο επίπεδο της 6ης τάξης το 7%, φαινόμενο που δείχνει το

υψηλό ποσοστό μαθητών που δεν ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική σχολική τους φοίτηση. Εξάλλου, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο 6ο έτος (τέλος της υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης) τα ποσοστά εγκατάλειψης που συνοδεύονται με ένα δίπλωμα (που συνεπάγεται διακοπή των σπουδών) πλησίαζαν το 17% κατά το 1981.

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση για το 7ο, 8ο και 9ο έτος σπουδών σημειώνονται ποσοστά εγκατάλειψης της τάξης του 14%, 11% και 9% αντίστοιχα.

Τα στοιχεία αυτά καθιστούν επιτακτική την ανάγκη να βελτιωθεί η ποιότητα της εκπαίδευσης προκειμένου να αυξηθεί το ποσοστό μαθητών που ολοκληρώνουν την υποχρεωτική σχολική εκπαίδευση και να παραταθεί προοδευτικά η διάρκεια σπουδών.

Στον τομέα αυτό το πείραμα του 1983/84 (και η κατοπινή επέκτασή του τα επόμενα έτη) δημιουργεί τις προϋποθέσεις καλύτερης προσαρμογής στις προσδοκίες των νέων και στην οικονομική δραστηριότητα αν και δεν ανταποκρίνεται σφαιρικά στις ανάγκες που έχουν εντοπιστεί. Πράγματι, η πλειοψηφία των μαθητών εγκαταλείπει το εκπαιδευτικό σύστημα μέχρι το 9ο έτος (περίπου 120 000 μαθητές το 1983), ενώ ο αριθμός μαθητών που εγκαταλείπει στο 6ο έτος αντιπροσώπευε περίπου το 76% του πληθυσμού αυτού.

Η ικανότητα απορρόφησης των νέων που εγκαταλείπουν το σύστημα αυτό από άλλα συστήματα βασικής κατάρτισης είναι ιδιαίτερα περιορισμένη: έτσι λοιπόν, το 1983 ο συνολικός αριθμός νέων που είχαν παρακολουθήσει μαθήματα στους τομείς της υγείας

ας, του τουρισμού, της γεωργίας και στις ναυτικές σχολές ανερχόταν σε 1 760.

Σε εθνική κλίμακα θεωρείται ότι ο συνολικός αριθμός μαθητών που παρακολουθούν μαθήματα κατάρτισης (και οι οποίοι δεν εντάσσονται στην ανώτερη εκπαίδευση) ανέρχεται περίπου σε 11 000 ενώ οι ανάγκες κατάρτισης εξειδικευμένων επαγγελματιών υπολογίζονται σε 40 000 ετησίως⁴.

Στο πλαίσιο αυτό και αφού αναγνωρίστηκε η ανεπάρκεια και ο ακατάλληλος χαρακτήρας των συστημάτων κατάρτισης που ίσχυαν για να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες της χώρας, δημοσιεύτηκε το Μάρτιο του 1984 το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 102/84, το οποίο εγκρίνει το καθεστώς μαθητείας που βασίζεται σε ένα σύστημα κατάρτισης εκ περιτροπής και απευθύνεται στους νέους που εγκατέλειψαν το σχολικό σύστημα και παρέχει τις δυνατότητες για τις απαραίτητες τεχνικές γνώσεις που απαιτεί η άσκηση ενός εξειδικευμένου επαγγέλματος. Το σύστημα αυτό, το οποίο χαρακτηρίζεται για τον τριμερή του χαρακτήρα και είναι ενσωματωμένο στο πλαίσιο του Ινστιτούτου για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση, περιλαμβάνει πέντε τομείς δραστηριότητας που θεωρούνται ότι έχουν προτεραιότητα, δηλαδή τον τομέα αγροτικών προϊόντων και τροφίμων, ηλεκτρονικής, πληροφορικής, μηχανικής μεταλλουργίας και υπηρεσιών. Για καθέναν από τους τομείς αυτούς εκπονήθηκαν προγράμματα κατάρτισης που ανταποκρίνονται στα διάφορα επαγγέλματα που έχουν επιλεγεί σε συνάρτηση με τις αρχικές προβλέψεις οι οποίες υπολογίζουν σε 20 000 τους ενδιαφερόμενους νέους. Ωστόσο προς τα τέλη του 1985, ο προβλεπόμενος αριθμός ενδιαφερόμενων νέων υπολογίστηκε σε 3 000, πρόβλεψη περισσότερο ρεαλιστική σε σχέση με τις δυνατότητες επίτευξης πλην όμως που κινδυνεύει να διαψευστεί. Ένα τέτοιο σφάλμα στην πρόβλεψη ή στο σχεδιασμό αναμφισβήτητα θα επηρέαζε τον εγκαινιασμό άλλων πρωτοβουλιών της κυβέρνησης στον

τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης και θα είχε για συνέπεια τη χλιαρή στάση των επιχειρήσεων όσον αφορά το νέο σύστημα μαθητείας.

Κατά συνέπεια κρίθηκε εντελώς ανεπαρκής η απάντηση για τα συστήματα κατάρτισης και εξάλλου τέθηκαν επί τάπητος τα σοβαρά προβλήματα που απαιτούν μια επείγουσα λύση σχετικά με την ποιοτική βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος που πρέπει να προσαρμοστεί στις κοινωνικοοικονομικές πραγματικότητες και την ποσοτική αύξηση των δομών κατάρτισης.

Δεν υφίσταται πρόθεση να αμφισβητηθεί η ποιότητα των πρόσφατων προγραμμάτων σχετικά με την τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση και τον εγκαινιασμό του συστήματος μαθητείας αλλά και στην περίπτωση αυτή ακόμη αυτές οι θετικές πρωτοβουλίες κινδυνεύουν να γαλιδευτούν εφόσον δεν συνοδεύονται με τα ελάχιστα μέσα που να διασφαλίζουν την καλή τους λειτουργία.

Η συνεχής κατάρτιση

Καταρχήν θα πρέπει να υπογραμμιστεί η έλλειψη διαθέσιμων στοιχείων σε εθνικό επίπεδο όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση, που έχουν αναλάβει αποκλειστικά οι επιχειρήσεις ή άλλοι φορείς. Πιθανότατα, η σχετική απήχηση και σπουδαιότητα της κατάρτισης αυτής θα γίνουν καλύτερα γνωστές μετά την ένταξη της Πορτογαλίας στην ΕΟΚ, δεδομένου ότι η παρουσίαση προγραμμάτων που θα επιλεγούν από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο θα βοηθήσει για να σχηματιστεί μια καλύτερη εικόνα σχετικά με αυτόν τον παράγοντα κατάρτισης του οποίου ανατίρρητα θα πρέπει να τονιστεί η σπουδαιότητα.

Τα διαθέσιμα στοιχεία παρουσιάζουν μόνο τις δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν σε κρατικό επίπεδο, καθώς και την κατάρτιση

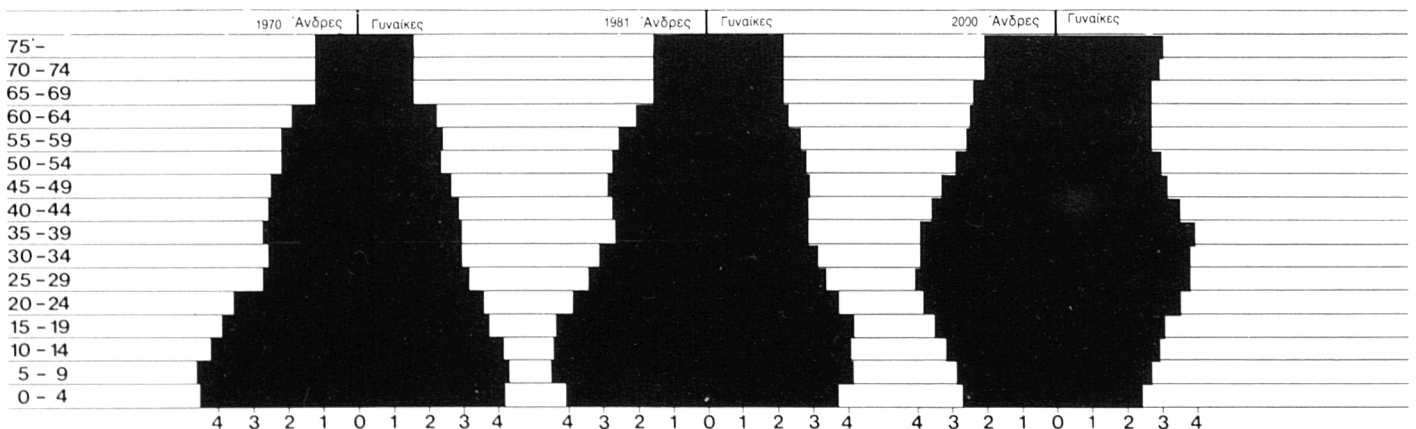
που πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με ταξύ κράτους και επιχειρήσεων ή άλλων φορέων. Μια μελέτη που δημοσιεύθηκε πρόσφατα⁵ δείχνει ότι το σύνολο των δράσεων που ανέπτυξε το κράτος (ή που αναπτύχθηκαν με τη συνεργασία του) κάλυψαν για το 1983 65 000 εργαζόμενους, δηλαδή κάτι λιγότερο από το 2% του ενεργού πληθυσμού.

Η προβλεπόμενη εξάπλωση του δικτύου κέντρων επαγγελματικής κατάρτισης στα πλαίσια του οποίου προβλέπεται η δημιουργία 25 νέων κέντρων επαγγελματικής κατάρτισης από το Ινστιτούτο Απασχόλησης και Επαγγελματικής Κατάρτισης, από το οποία 10 συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, θα έχει για αποτέλεσμα σε μεσοπρόθεσμη περίοδο τη σημαντική αύξηση του δυναμικού διαθέσιμης επαγγελματικής κατάρτισης.

Η δημοσίευση του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 166/85, της 16ης Μαΐου, σχετικά με τη νομική ρύθμιση της κατάρτισης που παρέχουν οι επιχειρήσεις ή άλλοι φορείς επιτρέπει σύμφωνα με τα προγράμματα τύπους να ορισθούν οι τομείς με προτεραιότητα. Η εφαρμογή της νομοθεσίας αυτής, αφενός, θα αποτελέσει θετικό κίνητρο για την επαγγελματική κατάρτιση και θα συμβάλει στη σημαντική ανάπτυξη της στην Πορτογαλία και, αφετέρου, θα εμποδέσει τις απόψεις για την επαγγελματική κατάρτιση που παρέχουν οι επιχειρήσεις ή άλλοι φορείς.

Οι προϋποθέσεις αυτές θα έχουν θετικό αντίκτυπο όσον αφορά την πρόταση και πραγματοποίηση δράσεων με την υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, καθώς και τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη διαχείριση του Ινστιτούτου για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση.

Σε αντιδιαστολή με τα παραπάνω δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο το γεγονός ότι δεν υπάρχουν προγράμματα κατάρτισης που να αφορούν τμήματα του ενεργού

Πυραμίδες ηλικίας του πληθυσμού από το 1970 και 1981 καθώς και μια προβολή στο έτος 2000 (όλα τα άτομα ηλικίας άνω των 75 ετών έχουν συμπεριληφθεί σε μια ομάδα).

πληθυσμού, ο οποίος δεν διαθέτει πλέον τις προϋποθέσεις απασχόλησης. Αρκεί ν' αναφερθεί η έλλειψη δράσεων σχετικά με τους άνεργους μεγάλης διάρκειας ή τους εργαζόμενους για τους οποίους η αναβάθμιση των προσόντων ή η επανειδίκευση κρίθηκε απαραίτητη στα πλαίσια της αναδιάρθρωσης ορισμένων τομέων οικονομικής δραστηριότητας.

Η σημερινή κατάσταση και η ευρωπαϊκή πρόκληση

Το όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως καταλήγουν βέβαια στο συμπέρασμα ότι τα προβλήματα που έχει ν' αντιμετωπίσει η Πορτογαλία αυτή την εποχή στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης δεν θα ρυθμιστούν εύκολα.

Προσπαθήσαμε στο άρθρο αυτό να παρουσιάσουμε τα προβλήματα που χαρακτηρίζουν τη χώρα μας στον τομέα αυτό και να εμφανίσουμε μάλλον τις δυσχέρειες παρά τις θετικές πτυχές, οι οποίες εντούτοις υπάρχουν και μας επιτρέπουν να ατενίσουμε το μέλλον με περισσότερη αισιοδοξία.

Την ανάλυση αυτή την κάναμε με περίσκεψη γιατί θεωρούμε επίσης ότι στον τομέα της κατάρτισης η ένταξη της Πορτογαλίας στην ΕΟΚ παρουσιάζει μια πρόκληση που η χώρα θα πρέπει να αντιμετωπίσει και αυτό συνεπάγεται μια ψυχρή και αντικειμενική εκτίμηση της σημερινής κατάστασης, όσον αφορά το σύνολο των δομών εθνικής κατάρτισης η οποία αποτελεί την απαραίτητη αφετηρία προκειμένου να αναπτυχθούν σταθμισμένες και αποτελεσματικές στρατηγικές για τα επόμενα έτη.

Το γεγονός ότι η αξιοποίηση των ανθρώπινων πόρων κίνησε το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των εθνικών υπευθύνων στα πλαίσια των ενισχύσεων πριν την ένταξη, οφείλεται πιθανότατα στην εκτίμηση ότι οι ενισχύσεις αυτές χορηγήθηκαν για τους εξής στόχους:

■ για να υποστηριχθεί η δημιουργία 10 νέων κέντρων επαγγελματικής κατάρτισης από το Ινστιτούτο για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση το οποίο υπάγεται στο Υπουργείο Εργασίας·

■ για το Πρόγραμμα Στήριξης της Αγροτικής Περιφερειακής Ανάπτυξης (PADAR) στον τομέα της αγροτικής επαγγελματικής κατάρτισης·

■ για το Ινστιτούτο Ενίσχυσης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (IAMPMEI) όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Σχετικά με αυτό, το γεγονός ότι η επικράτεια θεωρήθηκε περιφέρεια με απόλυτη προτεραιότητα στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, αφενός, τονίζει την προσοχή που δείχνουν οι Κοινότητες στην

Πορτογαλία όσον αφορά τον τομέα αυτό και, αφετέρου, διευκολύνει την πρόσβαση της χώρας στις κοινοτικές ενισχύσεις που προορίζονται για την επαγγελματική κατάρτιση και αυτό κάτω από ευνοϊκότερες συνθήκες.

Σχετικά με αυτό θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η απάντηση που έδωσαν οι οικονομικοί κύκλοι και οι άλλοι εθνικοί φορείς όσον αφορά τις δυνατότητες ενίσχυσης του τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο αποτελεί πολύ θετικό δείγμα για το αυξανόμενο ενδιαφέρον που προκαλεί η επαγγελματική κατάρτιση σε εθνικό επίπεδο.

Η αναγνώριση της ανάγκης για τη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό του συνόλου των δραστηριοτήτων όσον αφορά την κατάρτιση στην Πορτογαλία, μάρτυρας της οποίας είναι οι ενισχύσεις που ήδη χορηγήθηκαν από τις Κοινότητες τα χρόνια που προηγήθηκαν της ένταξης, αφήνει περιθώρια για να συνεχισθεί η συνεργασία στον τομέα αυτό.

Αυτή η συνεργασία και βοήθεια είναι σημαντική τόσο στο επίπεδο της βοήθειας που θα χορηγηθεί από τα κοινοτικά όργανα όσο και στα πλαίσια της διμερούς συνεργασίας όπου η εμπειρία των άλλων χωρών θα αποτελέσει ανεκτίμητη προσφορά.

Αλλά οι προσπάθειες που καταβάλλονται για να βελτιωθεί η κατάσταση στην Πορτογαλία όσον αφορά την κατάρτιση πρέπει να αναληφθούν από όλο το έθνος το οποίο φυσικά θα πρέπει να διαδραματίσει το ρόλο της ατμομηχανής στην πρόκληση για την πραγματοποίηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας.

Η επεξεργασία ενός Εθνικού Σχεδίου Κατάρτισης πρέπει να αποτελέσει την απαραίτητη προϋπόθεση με βάση την οποία θα οργανωθούν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη ενώ οι βραχυπρόθεσμοι ή μεσοπρόθεσμοι στόχοι θα οριστούν σε συνάρτηση με ένα χρονοδιάγραμμα προτεραιοτήτων και ανάλογα με τη σκοπιμότητα κλιμάκωσης των δράσεων που αποβλέπουν στον έλεγχο του σχεδίου αυτού.

Η συγκεκριμενοποίηση του στόχου αυτού θα απαιτήσει φυσικά μεγάλη προσπάθεια συμμετοχής από την πλευρά των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων· αναμφισβήτητο στο σημείο αυτό εντοπίζεται ένας από τους καθοριστικούς συντελεστές της επίτευξής του. Η πρόσφατη εμπειρία συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων σε τομείς όπως αυτός της μαθητείας πρέπει να αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση.

Εξάλλου, ο συντονισμός και η οργάνωση των διαφόρων υπουργικών υπηρεσιών σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο επέχει σημαντικό ρόλο για την επίτευξη του στόχου αυτού.

Κατά πάσα πιθανότητα η πρώτη δέσμη μέτρων που πρέπει να υλοποιηθούν αφορά

το σαφή και ακριβή ορισμό αρμοδιοτήτων και καθηκόντων. Η έλλειψη ενός νόμου-πλαισίου για την επαγγελματική κατάρτιση αποτελεί παράλειψη που θα πρέπει να καλυφθεί το συντομότερο δυνατό. Μολαταύτα προέχει να επικρατήσει μια ορθολογική σκέψη όσον αφορά τον ανθρώπινο παράγοντα και τα υλικά αγαθά που, για μια χώρα με περιορισμένους πόρους όπως η Πορτογαλία, αποτελούν πρόβλημα το οποίο κατά κανέναν τρόπο δεν μπορεί να μας αφήσει αδιάφορους.

Τα θέματα που αναφέρθηκαν στο άρθρο αυτό δείχνουν με σαφήνεια τους χώρους στους οποίους δεν έχουν αναληφθεί δράσεις με προτεραιότητα.

Οι χώροι αυτοί είναι κυρίως οι εξής:

■ το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης του ενεργού πληθυσμού και ένα αμετάβλητο σχετικά υψηλό ποσοστό αναλφαβήτων·

■ η σχετική αποτελεσματικότητα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, που εκ των πραγμάτων δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις υφιστάμενες ανάγκες·

■ οι δυσχέρειες όσον αφορά το συντονισμό και την οργάνωση των δράσεων που σηματοδοτήθηκαν σε επίπεδο σχεδιασμού, ορθολογικής χρήσης των μέσων και αξιολόγησης·

■ η περιορισμένη πείρα των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων στον τομέα της συμμετοχής, σύλληψης και ανάπτυξης των δράσεων εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Δεν αποτελεί πρόθεσή μας να υποστηρίξουμε με τον απολογισμό αυτό ότι πρόκειται για τα κύρια προβλήματα που η Πορτογαλία πρέπει να αντιμετωπίσει στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Οι επιπτώσεις που συνεπάγεται η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στην επαγγελματική κατάρτιση, η προβλεπόμενη ανάγκη δράσεων επανειδίκευσης και απόκτησης νέων προσόντων από τους εργαζόμενους οι οποίοι βρίσκονται σε τομείς δραστηριότητας που υπόκεινται στη διαδικασία αναδιάρθρωσης, η έλλειψη καταρτισμένων επαγγελματιών στο ενδιάμεσο επίπεδο και οι ελλείψεις όσον αφορά το προσωπικό κατάρτισης μπορούν επίσης να αποτελέσουν τομείς που επισύρουν την ιδιαίτερη προσοχή κατά την παρουσίαση των διαφόρων πτυχών και προβλημάτων σχετικά με την κατάρτιση στην Πορτογαλία.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο θεωρήσαμε χρήσιμο να τονίσουμε ότι η επίλυση των δυσχερειών που εμφανίζονται σε εθνικό επίπεδο όσον αφορά την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση συνεπάγεται αναγκαστικά την κλιμάκωση των μέτρων και των προγραμμάτων που θα αναληφθούν.

Ο θετικός αντίκτυπος που προσδοκεί η Πορτογαλία από την ένταξη της στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες συνεπάγεται την επίδειξη πνεύματος εθνικής συναίνεσης σε όλα τα

επίπεδα. Η αξιοποίηση των ανθρώπινων πόρων θα πρέπει να αποτελέσει ένα από τα πρωτεύοντα θέματα του εγχειρήματος αυτού γιατί, όπως υπογραμμίσαμε, χρειάζεται να καταβληθούν πολλές προσπάθειες στον τομέα αυτό και κανένας άνθρωπος σήμερα δεν παραβλέπει το ρόλο της κατάρτισης στον εκσυγχρονισμό και στην ανάπτυξη του κοινωνικού και οικονομικού τομέα.

¹ 10 173 700 κάτοικοι από τους οποίους 4 882 200 άνδρες και 5 291 500 γυναίκες, σύμφωνα με τη Στατιστική Επετηρίδα του 1983 του Εθνικού Ινστιτούτου Στατιστικής.

² 2ο εξάμηνο 1982 – Μόνιμη Έρευνα για την Απασχόληση – INE.

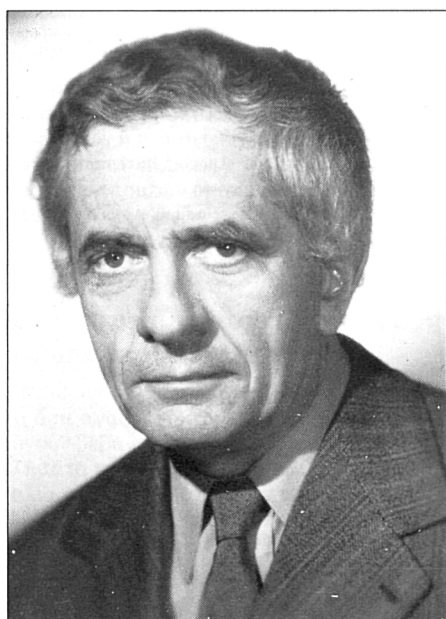
³ Το ποσοστό αναλφάβητων αποτελεί το 18% περίπου του πληθυσμού ηλικίας 10 ετών και άνω – Πρόγραμμα Εκσυγχρονισμού της Πορτογαλικής Οικονομίας – Εκπαίδευση και Επαγγελματική Κατάρτιση – Αύγουστος 1985.

⁴ SOARES, M. CANDIDA και ABECASSIS, M. MARGARIDA Στρατηγική για την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων στην Πορτογαλία (σκέψεις για την απασχόληση) – Σειρά Μελέτες του M.T.S.S.

⁵ Πρόγραμμα Εκσυγχρονισμού της πορτογαλικής οικονομίας

– Εκπαίδευση και Επαγγελματική Κατάρτιση (1η έκδοση)

– Κεντρική διεύθυνση Σχεδιασμού, Αύγουστος 1985.

Κατάρτιση και απασχόληση των νέων στην Πορτογαλία

Jean Vincens

Από το 1960, στις εκβιομηχανισμένες ευρωπαϊκές χώρες, η ένταξη των νέων στον ενεργό βίο πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με ένα εξελικτικό υπόδειγμα το οποίο καταρχήν χαρακτήριζε. Η Πορτογαλία ακολουθεί την εξέλιξη με κάποια καθυστέρηση. Από το 1974 η παγκόσμια οικονομική κρίση και τα γεγονότα που αφορούσαν την ίδια την Πορτογαλία άλλαξαν τα δεδομένα αυτού του προβλήματος ένταξης. Η πολιτική κατάρτισης που εγκαινιάστηκε πριν από λίγα χρόνια ακολουθεί την ορθή πορεία αλλά οι αναγκαίες συνθήκες για την επιτυχία της είναι δυσχερείς.

Από το 1950, σε όλες τις χώρες, η «σχολική έκρηξη» μείωσε σημαντικά το ποσοστό δραστηριότητας των νέων, ηλικίας 17-18 ετών, και αντίστροφα συνέβαλε στην αύξηση του ποσοστού δραστηριότητας των ενηλίκων γυναικών. Η πιο καθυστερημένη εισόδος στον ενεργό βίο συνδυασμένη με τη νωρίτερη αποχώρηση για συνταξιοδότηση μετέβαλε βαθιά τις δομές του ενεργού πληθυσμού. Η εργασία τείνει να αποτελεί υπόθεση των ενηλίκων που γενικότερα καλύπτουν το φάσμα ηλικιών 20 έως 60 ετών. Η εξέλιξη αυτή θεωρείται ταυτόχρονα η αιτία και η συνέπεια των αλλαγών στην οργάνωση εργασίας και στις σχέσεις που επικρατούν ανάμεσα στις διάφορες ηλικίες στις παραδοσιακές επιχειρήσεις. Η οικονο-

μική εξέλιξη συνεπάγεται επίσης έντονες αλλαγές στο περιεχόμενο και τη δομή των θέσεων απασχόλησης και εγκαινιάζει νέες σχέσεις ανάμεσα στις λειτουργίες που συνδέονται τόσο με τα προσόντα όσο και με την ιεραρχική αρχή. Ο πολλαπλασιασμός των εξειδικεύσεων σημειώθηκε τόσο στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας και της έρευνας, όσο και σε πολλά τεχνικά επαγγέλματα ειδικότερα λόγω της ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών.

Προκειμένου αυτό το υπόδειγμα ανάπτυξης να έχει συνέπεια πολλές προϋποθέσεις πρέπει να ικανοποιούνται. Θα πρέπει η σχέση ανάμεσα στην αποκτηθείσα κατάρτιση και τις επαγγελματικές προοπτικές να είναι αρκετά στενή και οι δυνατότητες μετάβασης από το εκπαιδευτικό σύστημα στο σύστημα απασχόλησης να είναι προσαρμοσμένες στην κατάσταση που έχει δημιουργηθεί με την παράταση του χρόνου σπουδών.

Κάθε εκβιομηχανισμένη χώρα κατάρτισε ένα ειδικό πλέγμα σχέσεων ανάμεσα στην κατάρτιση και την απασχόληση ανάλογα με τον οικονομικό και πολιτισμικό χαρακτήρα που τη διακρίνει. Η Γερμανία, η Ιαπωνία, η Γαλλία ή το Ηνωμένο Βασίλειο έλυσαν με διαφορετικό τρόπο τα προβλήματα που τους είχαν τεθεί. Ωστόσο παντού εμφανίζεται η σπουδαιότητα της άμιλλας ανάμεσα στους νέους στα πλαίσια του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και η σχέση ανάμεσα στην ιεράρχηση των καταρτίσεων ή των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και την πρόσβαση στις θέσεις απασχόλησης που προσφέρονται στους αρχάριους. Κατά συνέπεια το εκπαιδευτικό σύστημα υπηρετεί το διπλό ρόλο της κατάρτισης και της διαφοροποίησης (ή επιλογής). Εκπληρώνει τους δύο

αυτούς ρόλους λίγο-πολύ σε στενή συνεργασία με τις επιχειρήσεις και τις επαγγελματικές οργανώσεις, οι οποίες μπορούν άμεσα να συμμετάσχουν σε σημαντικό βαθμό στην κατάρτιση.

Η οικονομική κρίση κλυδώνισε το υπόδειγμα αυτό. Η μείωση των μέσων χρηματοδότησης και ο περιορισμός των επαγγελματικών δυνατοτήτων είχαν μερικές φορές σαν αποτέλεσμα (στις Ηνωμένες Πολιτείες κυρίως) τη μείωση της ζήτησης για κατάρτιση. Αντίθετα, σε άλλες χώρες ο φόβος της ανεργίας συντήρησε την τάση για παράταση της σχολικής φοίτησης. Επιπλέον, οι τρέχουσες τεχνολογικές μεταβολές οδήγησαν ορισμένες χώρες στην αύξηση των προσπαθειών τους για την κατάρτιση, η οποία θεωρείται μια από τις λύσεις απέναντι στην κρίση και ειδικότερα η αναγκαία προϋπόθεση για μια μεταγενέστερη οικονομική ανάκαμψη. Ωστόσο στο άμεσο μέλλον, η αύξηση της ανεργίας των νέων επέσυρε πάλι την προσοχή στους τρόπους εισόδου στον ενεργό βίο, στο διαφοροποιό ρόλο των διπλωμάτων και στο πρόβλημα της υποβάθμισης ή της μείωσης της εξειδίκευσης.

Κατά συνέπεια, ανάλυση της απασχόλησης των νέων σημαίνει όχι μόνο μελέτη της εισόδου στον ενεργό βίο, μετάβαση από μια κατάσταση όπου επικρατεί το καθεστώς του μαθητή ή του φοιτητή σε μια κατάσταση όπου επικρατεί η εργασία (ενδεχομένως η ζήτηση απασχόλησης) αλλά επίσης μελέτη των πρώτων ετών του ενεργού βίου μέχρις ότου ο εργαζόμενος να μη θεωρείται πλέον από τους εργοδότες του αρχάριος. Τα υποδείγματα απασχόλησης των νέων διαφέρουν από μια χώρα σε άλλη και από μια περίοδο σε άλλη. Χαρακτηρίζονται από την κατανο-

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ JEAN VINCENS
Καθηγητής του Πανεπιστημίου Κοινωνικών Επιστημών της Τουλούζης
Διευθυντής του Κέντρου Νομικών και Οικονομικών Μελετών για την Απασχόληση

μή της ετήσιας εισροής ανάλογα με τα επίπεδα και τη φύση της αρχικής κατάρτισης, από τις ιδιαιτερότητες των θέσεων απασχόλησης στις οποίες μπορούν να έχουν πρόσβαση οι αρχάριοι νέοι, ή από τους ενδεχόμενους ανταγωνισμούς με άλλους αρχαιότερους εργαζομένους. Η Εξέταση των προϋποθέσεων πρόσληψης του εργατικού δυναμικού κατά επάγγελμα ή τομέα δείχνει άριστα ποια είναι τα δίκτυα ένταξης και μεταγενέστερης κινητικότητας. Η ανεργία των νέων αποτελεί επίσης συνισταμένη της γενικότερης οικονομικής κατάστασης και του δικού της αντίκτυπου στο συγκεκριμένο πληθυσμό που αποτελούν οι νέοι εργαζόμενοι¹. Κατά την περίοδο της οικονομικής ανάπτυξης, μια σχετικά χαμηλή συνολική ανεργία (2 έως 4% ανάλογα με τη χώρα) αποτελούσε τη σύνθεση εντελώς διαφορετικών περιπτώσεων ανεργίας ανάλογα με την ηλικία. Με τον τρόπο αυτό, το ποσοστό ανεργίας των ατόμων ηλικίας κάτω των 25 ετών ήταν περίπου ίσο με το ποσοστό ανεργίας των ενηλίκων στη Γερμανία και δύο με τρεις φορές ανώτερο από το ποσοστό στις Ηνωμένες Πολιτείες ή στη Γαλλία. Αυτή η διαφορά οφείλεται σε δύο φαινόμενα: καταρχήν, ο μεγαλύτερος αριθμός εισόδων στην αγορά εργασίας σημειώνεται πριν τα 25 έτη και συχνά μεσολαβεί μια περίοδος ανεργίας πριν την πρώτη απασχόληση. Στην συνέχεια, οι αλλαγές εργοδοτών, αυτοπροαίρετες ή όχι, είναι πιο συχνές στο διάστημα των πρώτων ετών του ενεργού βίου και συχνά συνδυάζονται με ανεργία. *Οι διαπιστώσεις αυτές απαιτούν μια εξήγηση την οποία θα δώσουν ακριβώς οι σχέσεις που επικρατούν στο εκπαιδευτικό σύστημα και το σύστημα απασχόλησης στις χώρες που η αρχική εκπαίδευση είναι ανεπτυγμένη, καθώς και ο καταμερισμός της εργασίας και η διαχείριση του εργατικού δυναμικού². Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας που εμφανίζονται σήμερα στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες δεν εξαφάνισαν τη διαφορά ανάμεσα στα ποσοστά ανεργίας κατά ηλικία, πλην όμως μέσα σ' αυτό το μη ικανοποιητικό γενικό πλαίσιο απασχόλησης, οι συνθήκες της κρίσης ασκούν μια αδιαφιλονίκητη επιρροή: αν οι περισσότεροι απασχολούμενοι διατηρούν τις θέσεις τους και αν ο ενεργός πληθυσμός αυξάνεται για δημογραφικούς λόγους, η έλλειψη δημιουργίας θέσεων απασχόλησης συνεπάγεται την εμφάνιση «ουρών αναμονής» που συγκροτούν οι νέοι. Αν αντίθετα, οι καταργήσεις θέσεων απασχόλησης είναι πολλές παρά το γεγονός ότι αντισταθμίζονται με δημιουργίες θέσεων απασχόλησης άλλου, τότε οι νέοι έχουν περισσότερες πιθανότητες να βρουν μια θέση και οι υπόλοιποι εργαζόμενοι θα απειληθούν περισσότερο. Επιπλέον είναι πιθανό ότι, αν η συνολική αύξηση της απασχόλησης είναι μηδενική, ένας μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων θα επιδιώξει να αυξήσει την ελαστικότητα του όγκου του εργατικού δυναμικού κυρίως διαμέσου προσλήψεων μικρής διάρκειας. Αν οι απα-*

σχολήσεις αυτές προτείνονται συχνότερα στους αρχάριους, η περίοδος προσωρινότητας η οποία συνακολουθείται με ανεργία θα παραταθεί και ένα αυξανόμενο ποσοστό νέων θα βρεθεί στην κατάσταση αυτή.

Οι αναλύσεις αυτές δείχνουν ότι ουσιαστικά όμοια φαινόμενα³ μπορούν να οδηγήσουν σε διαφορετικές εξηγήσεις ανάλογα με τη σπουδαιότητα της συνολικής ανεργίας. Αυτό συνεπάγεται ότι οι πολιτικές καταπολέμησης της ανεργίας των νέων πρέπει να βασίζονται σε μια ικανοποιητική κατανόηση των υπό εξέταση μηχανισμών για κάθε περίπτωση. Παρόμοια, οι πολιτικές βασικής εκπαίδευσης, ειδικότερα εκείνες της επαγγελματικής εκπαίδευσης μπορούν να θεωρηθούν αποτελεσματικές⁴ μόνον εφόσον συμφωνούν με τους τρόπους χρησιμοποίησης του εργατικού δυναμικού από τις επιχειρήσεις ή

εφόσον είναι ικανές να αλλάξουν τους τρόπους αυτούς. Αυτά τα στοιχεία ανάλυσης συμβάλλουν στην καλύτερη παρουσίαση της κατάστασης στην Πορτογαλία, η οποία αντιμετώπισε στο διάστημα των τελευταίων 25 ετών μια εντελώς ειδική εξέλιξη.

Η Πορτογαλία δεν αποτέλεσε εξαίρεση από τον κανόνα του γενικότερου κινήματος σχολικής φοίτησης των νέων παρά το γεγονός ότι σημείωσε κάποια καθυστέρηση σε σχέση με τις περισσότερες χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Το συνολικό δυναμικό μαθητών παρουσίασε την εξής εξέλιξη⁵:

1960/61	1970/71	1977/78	1981/82
1 147 200	1 503 300	1 905 200	1 950 000

Τα ποσοστά σχολικής φοίτησης αυξήθηκαν, ειδικότερα δε τα ποσοστά που αφορούν τις γυναίκες⁶.

Ηλικία	1960			1970			1980		
	10-14	15-19	20-24	10-14	15-19	20-24	10-14	15-19	20-24
Σύνολο	47,8	11,4	3,4	80,4	18,4	5,7	82,0	31,2	10,0
A	51,1	13,0	4,3	82,3	16,6	5,6	83,3	29,1	7,5
Γ	44,4	9,9	2,6	78,5	17,3	5,7	84,0	33,4	12,6

Παρά την αύξηση αυτή, το ποσοστό σχολικής φοίτησης με πλήρες ωράριο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση παραμένει αρκετά χαμηλό σε σχέση με τα ποσοστά άλλων χωρών⁷.

Για λόγους που οφείλονται στην οικονομική κατάσταση της χώρας μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, στις συνθήκες ανάπτυξης που σημειώθηκαν και στην πολιτική όσον αφορά την εκπαίδευση, η Πορτογαλία

	Πορτογαλία (1977)	Ιταλία (1980)	Ελλάδα (1980)	Ηνωμένο Βασίλειο (1979)	Γαλλία (1980)	Ισπανία (1979)
Ακαθάριστο ποσοστό εγγραφών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ποσοστό ομάδων ηλικιών)	55	73	81	82	85	87

ακόμη δεν τελείωσε την επεξεργασία ενός συστήματος βασικής εκπαίδευσης ικανού να ανταποκριθεί στις ανάγκες του αύριο και κυρίως στις δυνατότητες που της προσφέρονται με την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Εξάλλου, οι σχέσεις ανάμεσα στο σύστημα κατάρτισης και το σύστημα απασχόλησης φαίνεται να περνούν μια φάση αναπόφευκτων αλλαγών που θεωρείται σκόπιμο να αναλυθούν.

Το 1960, η Πορτογαλία απασχολούσε το 40 με 45% του ενεργού της πληθυσμού στη γεωργία. Το κατά κεφαλή εισόδημα ήταν χαμηλό, η βιομηχανία αποτελείτο ουσιαστι-

κά από μικρές επιχειρήσεις και οι παραδοσιακές δραστηριότητες αποτελούσαν τον κανόνα⁸.

Τα ποσοστά δραστηριότητας κατά ηλικία αντικατοπτρίζουν αυτή την οικονομική διάρθρωση.

Διαπιστώνεται ότι τα ποσοστά δραστηριότητας των νέων και των εργαζομένων ηλικίας άνω των 60 ετών είναι υψηλά και ότι η δραστηριότητα του γυναικείου πληθυσμού είναι χαμηλή σε όλες τις ηλικίες. Σε μια οικονομία του τύπου αυτού η πλειοψηφία

των νέων αρχίζει τη σταδιοδρομία της σχετικώς νωρίς. Η λίγο-πολύ άτυπη μαθητεία είναι διαδεδομένη και υπάρχουν πολλές «απασχολήσεις νέων» – συχνά πολύ νέων – που κατέχουν μια συγκεκριμένη θέση στον καταμερισμό εργασίας. Τα περισσότερα από τα προσόντα των εργατών ή των υπαλλήλων μπορούν να αποκτηθούν στην πράξη και η δευτεροβάθμια ή μηχανιστική εκπαίδευση έχει για ρόλο να καταρτίσει τους εξειδικευμένους εργαζόμενους και ένα

μέρος από τα στελέχη. Γι' αυτό δεν κρίνεται αναγκαίο να υπάρχει μια μαζική εκπαίδευση. Αρκεί να εκπαιδευτεί ένα μικρό τμήμα του πληθυσμού προκειμένου το σύστημα να συντηρείται ή έστω να ικανοποιεί τις ανάγκες μιας ανάπτυξης η οποία σε μια πρώτη φάση δεν κλυδωνίζει τις δομές των εξειδικεύσεων ούτε την οργάνωση των επιχειρήσεων. Η εμφανής ανεργία μπορεί να είναι χαμηλή. Το 1960, τα ποσοστά ανεργίας κατά φύλο και ηλικία ήταν τα εξής⁹.

	10 – 14	15 – 19	20 – 24	25 – 29	30 – 34	55 – 59	60 – 64	65 και άνω
A + Γ	22,7	55,9	56,7	53,0	51,8	47,2	42,1	30,2
A	35,1	83,7	88,1	90,3	90,1	90,0	82,1	65,2
Γ	8,8	27,8	26,2	18,2	15,6	13,0	11,9	7,9

Το ποσοστό ανεργίας του γυναικείου πληθυσμού είναι χαμηλό και πιθανότατα γιατί οι γυναίκες δηλώνουν μάλλον άεργες και δεν ζητούν μια απασχόληση. Η ανεργία των ενηλίκων είναι επίσης χαμηλή, η ανεργία των νέων ανδρικού φύλου είναι μάλλον πιο υψηλή πιθανότατα γιατί οι μηχανισμοί ένταξης στο χώρο της εργασίας δεν είναι αποτελεσματικοί. Η «μεταμφιεσμένη» ανεργία στη γεωργία είναι έντονη. Το υπόδειγμα αυτό λειτουργήσε τουλάχιστον μέχρι το 1974, κυρίως χάρη σε δύο ρυθμιστές, την οικονομική ανάπτυξη και τη μετανάστευση. Ανάμεσα στο 1960 και 1974 περισσότερα

Τα γεγονότα του 1974, η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι πολιτικές αλλαγές στην Πορτογαλία προκάλεσαν τη θέσπιση ενός άλλου συστήματος. Η μετανάστευση μειώθηκε αισθητά με αποτέλεσμα ο ενεργός πληθυσμός να αυξάνει με ρυθμό 20% περίπου για την περίοδο 1970 – 1981. Η εγκατάλειψη των αγροτικών περιοχών συνεχίζεται, οι ανισορροπίες στις περιφέρειες μεγαλώνουν, το ποσοστό δραστηριότητας του γυναικείου πληθυσμού αυξάνει και πλησιάζει το 39% το 1984. Η διάρθρωση των δραστηριοτήτων μεταβάλλεται ελαφρώς, το μερίδιο των μηχανικών και χημικών βιομηχανιών αυξάνει καθώς και η απασχόληση στη δημόσια διοίκηση, στις τράπεζες και στις ασφάλειες.

	A + Γ	A	Γ
10 – 24	5,8	7,3	1,0
25 και άνω	0,9	1,1	0,3
Σύνολο	2,4	2,8	0,6

από 1 400 000 άτομα μεταναστεύουν με αποτέλεσμα ο συνολικός ενεργός πληθυσμός να παραμένει αμετάβλητος. Η αγροτική απασχόληση μειώνεται έντονα, η απασχόληση στο δευτερογενή τομέα αυξάνει αλλά η δομή του δεν αλλάζει αισθητά τουλάχιστον μέχρι το 1970. Τα ποσοστά δραστηριότητας του γυναικείου πληθυσμού αυξάνουν, καθώς και η ανεργία των γυναικών από 10 έως 14 ετών (6,5% το 1970). Οι μηχανισμοί ένταξης στον ενεργό βίο αν και δεν είναι τέλειοι συνέχισαν να λειτουργούν δίχως να προκληθεί κοινωνική ρήξη. Η αστυφιλία πρόσφερε «έναν απεριόριστο αριθμό εργατικού δυναμικού» και η μετατροπή των απασχολήσεων και η αλλαγή των ειδικοτήτων πραγματοποιήθηκε με αρκετά αργούς ρυθμούς έτσι ώστε το εκπαιδευτικό σύστημα να μπορέσει να ανταποκριθεί για κάποιο χρονικό διάστημα.

Η συνολική ανεργία αυξάνει και υπερβαίνει το 10% το 1984. Ταυτόχρονα αλλάζει η σύνθεσή της. Η γυναικεία ανεργία πλησιάζει το 15%, η δε ανεργία των νέων εξακολουθεί πάντοτε να είναι υψηλότερη από την ανεργία των ενηλίκων.

Επειδή μετά το 1974, θεσπίστηκε μια νομοθεσία που προστατεύει την εργασία, η ανεργία των νέων παρουσιάζεται όλο και περισσότερο σαν φαινόμενο «ουρνό αναμονής» και τονίζεται ο σημαντικός όγκος αιτήσεων πρώτης απασχόλησης. Το δεύτερο εξάμηνο του 1981 το 65% των ανέργων ήταν ηλικίας κάτω των 24 ετών και τα 2/3 από αυτούς ζητούσαν μια πρώτη απασχόληση¹⁰. Ωστόσο η πρόσφατη εξέλιξη δείχνει ότι ο απόλυτος αριθμός για τη ζήτηση μιας πρώτης απασχόλησης δεν μεταβάλλεται καθόλου και ότι κάθε αύξηση της συνολικής ανεργίας οφείλεται σε αυτούς που ζητούν μια νέα απασχόληση. Αυτό υποδηλώνει τόσο μια τάση αναδιάρθρωσης της οικονομίας της Πορτογαλίας όσο και μια ευκαμψία στους ισχύοντες νομικούς κανόνες σχετικά με τη σταθερή απασχόληση.

Με τον τρόπο αυτό λοιπόν περιγράφεται το υπόδειγμα ένταξης των νέων στον ενεργό βίο

που χαρακτηρίζει πλέον την Πορτογαλία. Η προοδευτική ένταξη που αρχίζει από μια σχετικά νεαρή ηλικία και που καλύπτει συχνά «θέσεις για νέους» γίνεται όλο και λιγότερο συχνή για πολλούς λόγους: μείωση της απασχόλησης και της μεταμφιεσμένης ανεργίας στο γεωργικό τομέα, αλλαγή της οργάνωσης εργασίας στις επιχειρήσεις, άρνηση των νέων για ορισμένες θέσεις απασχόλησης (ειδικότερα οικιακοί βοηθοί), αύξηση του συνολικού ποσοστού ανεργίας. Για την ώρα το παλιό και το νέο υπόδειγμα συνυπάρχουν. Διαπιστώνεται πάντοτε μια άρνηση για το σχολείο και ένα υψηλό ποσοστό πρώιμης εγκατάλειψης που δικαιολογούνται από την επιθυμία για εργασία, δηλαδή αύξηση του οικογενειακού εισοδήματος, και η εντύπωση ότι η συνέχιση των σπουδών δεν εξυπηρετεί τίποτα. Όμως διαπιστώνεται ότι οι νέοι δείχνουν μια ιδιαίτερα ρεαλιστική στάση όσον αφορά τις επαγγελματικές προοπτικές που δημιουργούνται με την κατάρτιση¹¹. Η ζήτηση εργασίας από τις επιχειρήσεις μεταβάλλεται προοδευτικά. Στη βιομηχανία το τμήμα των παραδοσιακών δραστηριοτήτων μειώνεται υπέρ των κλάδων με μεγαλύτερη αναλογία στελεχών και ιδιαίτερα εξειδικευμένου προσωπικού¹². Η βελτίωση της παραγωγικότητας αποτελεί μια από τις συνθήκες διατήρησης ή επανάκτησης του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος το οποίο συνδέεται με τις διαφορές κόστους εργασίας σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό θα έχει για αποτέλεσμα μια αυξημένη ζήτηση εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού το οποίο σύμφωνα με το περιεχόμενο των απαιτούμενων προσόντων δεν θα μπορεί να καταρτισθεί στην πράξη.

Μέσα στα πλαίσια αυτά οι πορτογαλικές αρχές προσπαθούν να ακολουθήσουν μια πολιτική κατάρτισης και απασχόλησης των νέων η οποία εξυπηρετεί τρεις στόχους: να συγκρατήσει και να μειώσει την ανεργία, να αυξήσει το γενικό επίπεδο εκπαίδευσης ευνοώντας τις ίσες ευκαιρίες και να καταρτίσει το αναγκαίο εργατικό δυναμικό για την αύξηση της οικονομικής ανάπτυξης σε συνδυασμό με την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Η συνολική ανεργία κινδυνεύει να αυξηθεί γιατί ο ενεργός πληθυσμός θα αυξηθεί και η εγκατάλειψη των αγροτικών περιοχών τείνει να συνεχισθεί. Η πολιτική που προορίζεται να συγκρατήσει την ανεργία προτίθεται να λειτουργήσει δίκην τροχοπέδης σε αυτή την αγροτική έξοδο, να αυξήσει την απασχόληση στις παραδοσιακές βιομηχανίες ευνοώντας ωστόσο τον εκσυγχρονισμό τους και τέλος να αναθερμάνει τον τομέα των κατασκευών¹³. Ποιες είναι οι πιθανές επιπτώσεις στην ανεργία των νέων; Η επιτυχία της πολιτικής αυτής πιθανότατα συνεπάγεται τη διατήρηση μιας μεταμφιεσμένης ανεργίας στη γεωργία και τη χρησιμοποίηση του εργατικού δυναμικού με χαμηλό κόστος στις παραδοσιακές βιομηχανίες. Στην προ-

κειμένη περίπτωση μπορούν να επισημανθούν ευνοϊκοί παράγοντες για την απασχόληση των νέων. Ακόμη θα πρέπει η εξέλιξη των προσδοκιών να μην έρχεται σε σύγκρουση με την πολιτική αυτή. Ένας άλλος τρόπος για να περιορισθεί η ανεργία των νέων είναι η μείωση των ποσοστών δραστηριότητας κυρίως στις ηλικίες 10 έως 14 ετών και 15 έως 19 ετών, χάρη στην αύξηση των ποσοστών του χρόνου σχολικής φοίτησης. Η πολιτική αυτή δεν είναι αναγκαστικά ασυμβίβαστη με την προηγούμενη λόγω της ανομοιογένειας του ενδιαφερόμενου πληθυσμού.

Η ανύψωση του γενικού επιπέδου εκπαίδευσης και η βελτίωση της απαιτούμενης επαγγελματικής κατάρτισης διαμέσου της οικονομικής ανάπτυξης αποτελούν δυο αδιαίρετους στόχους. Στην περίπτωση της Πορτογαλίας του σήμερα, η ανύψωση του επιπέδου εκπαίδευσης δεν περιορίζεται μόνο στην παράταση της σχολικής φοίτησης, απαιτεί επίσης μια μεγάλη προσπάθεια για να βελτιωθεί τόσο η πρωτοβάθμια εκπαίδευση (4 πρώτα έτη σπουδών) όσο και η προκαταρκτική εκπαίδευση (5ο και 6ο έτος σπουδών). Πώς θα μπορέσει να συνδεθεί με το θέμα αυτό η επαγγελματική κατάρτιση; Μετά το 1974 κατεβλήθη προσπάθεια να ενοποιηθούν τα τρία πρώτα έτη της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (7ο, 8ο και 9ο έτος σπουδών) προκειμένου να αποφευχθούν οι πρόωρες εξειδικεύσεις και να ενοηθούν οι ίσες ευκαιρίες, εξαλείφοντας τη διάκριση ανάμεσα σ' αυτό που αποκαλείται γενική εκπαίδευση και τεχνική εκπαίδευση, κυρίως για πρακτικά επαγγέλματα. Εδώ και μερικά χρόνια καταβάλλονται προσπάθειες για ν' αναπτυχθεί πάλι η επαγγελματική εκπαίδευση και ειδικότερα η μαθητεία (Νόμος του 1984).

Απ' ό,τι φαίνεται η πολιτική αυτή ακολουθεί μια καλή πορεία. Ωστόσο θα πρέπει να τονιστούν οι αναγκαίες συνθήκες για την επιτυχία της υπογραμμίζοντας τα εξής σημεία:

■ **Η μέριμνα για να εξασφαλιστούν οι ίσες ευκαιρίες δεν θα πρέπει να καθυστερήσει στη διαφοροποίηση της διαδασκόμενης ύλης.** Στην κατάσταση που βρίσκεται η Πορτογαλία, η εμφανής ενοποίηση συμβάλλει στην πραγματικότητα στη διατήρηση της ανισότητας αποθαρρύνοντας τους μαθητές που δεν σημειώνουν επιτυχία και οι οποίοι δεν βλέπουν πού θα τους οδηγήσει μια παράταση των σπουδών τους.

■ **Για αρκετά χρόνια ακόμη, θα πρόκειται, αφενός, για την κατάρτιση ενός όλο και μεγαλύτερου τμήματος κάθε ομάδας ηλικίας η οποία φτάνει στο τέλος της περιόδου υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης και, αφετέρου, για την ευκαιρία που προσφέρεται σε μια μερίδα νέων ηλικίας 14 έως 24 ετών, οι οποίοι εγκατέλειψαν κάπως νωρίς τις σπουδές τους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα μέσα σπανίζουν αυτοί οι δύο στόχοι εν μέρει αλληλοαναιρούνται.**

■ **Η οικονομία θα έχει όλο και περισσότερο ανάγκη από εργαζόμενους που διαθέτουν μια άρτια κατάρτιση. Κατά συνέπεια, αν θα πρέπει να γίνει επιλογή ανάμεσα στην ποσότητα και την ποιότητα (για οικονομικούς λόγους) λογικά η ποιότητα θα πρέπει να κερδίζει έδαφος.**

■ **Η ποιότητα των καταρτισμένων εξαρτάται τόσο από την ποιότητα της κατάρτισης όσο και από την αρχική επιλογή.** Θεωρείται ουσιαστικό η Πορτογαλία να αποφύγει το φαινόμενο κατά το οποίο η γενική ανάπτυξη του συστήματος σχολικής φοίτησης των νέων που συνοδεύεται με προτιμήσεις για τις διάφορες δέσμες κατάρτισης, όπως η επαγγελματική εκπαίδευση, κυρίως σε βιομηχανικές ειδικότητες, να δέχεται μόνο τους μαθητές οι οποίοι δεν κατόρθωσαν να εισέλθουν στη δευτεροβάθμια γενική εκπαίδευση.

■ **Η συνέπεια ανάμεσα σ' αυτές τις διάφορες προϋποθέσεις απαιτεί έναν έντονο συντονισμό ανάμεσα στην πολιτική κατάρτισης, την πολιτική απασχόλησης και τις συμπεριφορές των εργοδοτών.** Οι επαγγελματικές καταρτίσεις θα προσελκύσουν νέους καλής ποιότητας αν οι προοπτικές απασχόλησης είναι ελκυστικές, δηλαδή αν οι μισθοί που προσφέρονται είναι αρκετά υψηλοί, οι προοπτικές σταδιοδρομίας είναι ανοικτές και τέλος η απόκτηση μιας θέσης μετά το πέρας των σπουδών πραγματοποιείται δίχως δυσχέρειες. Μια τέτοια συνέπεια επιτυγχάνεται στην πράξη και απαιτεί την επίδειξη ρεαλισμού από τους διάφορους φορείς.

■ **Η πολιτική αυτή προϋποθέτει ότι γίνεται αποδεκτός ο εξής συλλογισμός: η ισότητα των ευκαιριών είναι αδύνατη αν η ανεργία**

των νέων αυξάνει. Για την καταπολέμηση της ανεργίας αυτής θα πρέπει να ευνοηθεί η ανάπτυξη. Αυτή η τελευταία τείνει να ζητά εργαζόμενους οι οποίοι διαθέτουν μια ποιοτική κατάρτιση. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι για όλη την προσωρινή περίοδο οι νέοι θα πρέπει να ανταγωνίζονται προκειμένου να ακολουθήσουν τις πιο ελκυστικές δέσμες κατάρτισης οι οποίες θα προσφέρουν έναν αριθμό θέσεων κατώτερο από τις αιτήσεις των νέων.

Οι παρατηρήσεις αυτές ισχύουν για τη μαθητεία όπως και για αυτή την ίδια τη σχολική εκπαίδευση. Θεωρείται λογικό ότι η σύμβαση μαθητείας διακρίνεται από τη σύμβαση εργασίας καθώς προβλέπει ο νόμος του 1984. Αλλά θα ήταν επιζήμιο στις περισσότερες εργοδότες να μην αναγνωρίζουν την ποιότητα της κατάρτισης που έχει δοθεί και να μην εξασφαλίζουν συνολικά απασχολήσεις στους παλαιούς μαθητευόμενους με αποτέλεσμα να σημειώνεται μια αναπόφευκτη κινητικότητα.

Όσον αφορά την κατάρτιση και την απασχόληση των νέων, η Πορτογαλία θα πρέπει να μεριμνήσει ταυτόχρονα για τα πάντα, μέσα στα πλαίσια μιας συγκυρίας όπου η τάση για αύξηση της ανεργίας θολώνει τις προοπτικές. Αυτό αποτελεί ένα λόγο παραπάνω για να ορισθούν ορθά οι ουσιαστικοί στόχοι και να επισημανθούν ορθά οι προϋποθέσεις που θα πρέπει να ικανοποιηθούν εφόσον επιδιώκεται η επίτευξη αποτελέσματος.

Το 1981 τα ποσοστά δραστηριότητας των νέων ήταν τα εξής:

10 - 14 ετών	15 - 19 ετών	20 - 24 ετών
10,0	54,7	74,7

Πιθανολογείται ότι το 1990 το ποσοστό δραστηριότητας των νέων ηλικίας 10 - 14 ετών θα έχει μειωθεί αισθητά αλλά των νέων 15 - 19 ετών θα κυμαίνεται ακόμη σε επίπεδα 45 - 50%. Το ποσοστό των νέων 20 - 24 ετών μπορεί να παραμείνει σταθερό, μάλιστα να αυξηθεί, αν η αύξηση του χρόνου σχολικής φοίτησης υπερκαλύπτεται με την είσοδο στον ενεργό βίο των νέων γυναικών που για την ώρα δεν φοιτούν στα σχολεία και είναι άεργες. **Κατά συνέπεια δίνεται η εντύπωση μιας συνέχειας.** Η πολιτική κατάρτισης θα επέσπευδε κατά τι την εξέλιξη των τελευταίων 20 ετών. Αυτή η εντύπωση θεωρείται παραπλανητική στο βαθμό που οι ποιοτικές αλλαγές είναι σημαντικές. Ο ρόλος της βασικής κατάρτισης μεταβάλλεται σε σχέση με τις μεταβολές της πορτογαλικής κοινωνίας, κυρίως με τη συγκέντρωση του πληθυσμού στις παράκτιες περιοχές και την αστυφιλία.

Στα χρόνια που έρχονται κατά πάσα πιθανότητα θα μπορούν καλύτερα να διακριθούν

4 κατηγορίες νέων οι οποίοι θα εξέρχονται από το εκπαιδευτικό σύστημα.

■ Αυτοί που αποφοιτούν μετά την υποχρεωτική σχολική φοίτηση ή που εγκαταλείπουν αμέσως μετά. Θα πρόκειται για τους περισσότερους αν και το ποσοστό τους μειώνεται. Η κατάσταση τους στην αγορά εργασίας θα γίνει αναμφίβολα όλο και πιο δύσκολη γιατί οι οικονομικές μεταβολές καταργούν μια σειρά θέσεων απασχόλησης τις οποίες υπελόγιζαν να αποκτήσουν. Αλλά όμως δεν μπορεί να αποκλειστεί εντελώς η εμφάνιση άλλων θέσεων απασχόλησης που συνδέονται με έναν «άτυπο τομέα» ή με τη παροικονομική.

■ Η δεύτερη κατηγορία θα περιλαμβάνει εκείνους που απέκτησαν από το εκπαιδευτικό σύστημα ή με τη μαθητεία μια άρτια επαγγελματική εκπαίδευση που αντιστοιχεί στις ανάγκες της οικονομίας. Ένα μεγαλύτερο τμήμα των νέων αυτών θα πρέπει να ανήκει σ' αυτή την κατηγορία. Η εισοδός τους στον ενεργό βίο θα πρέπει να γίνεται ομαλά εφόσον οι προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν προηγουμένως ικανοποιούνται.

■ Μια άλλη ομάδα θα περιλαμβάνει τους νέους που τελειώνουν τις δευτεροβάθμιες γενικές σπουδές, και μάλιστα εκείνους που αρχίζουν τις ανώτερες σπουδές και τις εγκαταλείπουν μετά από λίγο. Οι νέοι αυτοί εισέρχονται στον ενεργό βίο σε ηλικία

18–20 ετών και πιθανότατα ορισμένοι από αυτούς κινδυνεύουν να μη βρουν μια απασχόληση που να ανταποκρίνεται στις επιθυμίες τους. Μάλλον σε αυτή την κατηγορία νέων οι διαφορές φύλου θα είναι και οι σημαντικότερες.

■ Τέλος υπάρχουν οι νέοι οι οποίοι απέκτησαν μια εμπειριστατωμένη τεχνική κατάρτιση ή μια πανεπιστημιακή κατάρτιση που απαιτεί η οικονομία. Η εισοδός τους στον ενεργό βίο θα πρέπει να γίνει δίχως δυσχέρειες.

Η γενική ανύψωση των ποσοστών του χρόνου σχολικής φοίτησης θα οδηγήσει κατά συνέπεια σε αυξανόμενη διαφοροποίηση των νέων. Αν η πολιτική που προτίθεται να αναπτύξει την επαγγελματική κατάρτιση επιτύχει τους στόχους της, η απόσταση ανάμεσα σε αυτούς που θα σταματήσουν τις σπουδές τους μετά την υποχρεωτική σχολική φοίτηση ή με μερικά χρόνια δευτεροβάθμιας σχολικής εκπαίδευσης και σε εκείνους που θα έχουν αποκτήσει μια πλήρη επαγγελματική κατάρτιση θα αυξάνεται. Ένα ανάλογο φαινόμενο μπορεί να εμφανιστεί και στο επίπεδο των ανώτερων σπουδών.

Μια τέτοια διαφοροποίηση είναι αναπόφευκτη. Αλλά θα πρέπει να παρακολουθούνται από κοντά οι επιπτώσεις της γιατί θα μπορούσε να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην πολιτική της επαγγελματικής κατάρτισης

και να δημιουργήσει στην αγορά εργασίας ένα δύισμό που να βασίζεται στη φύση των σπουδών και στην κατάρτιση που πραγματικά αποκτήθηκε. Αλλά ίσως ορισμένες ανισορροπίες σε μεσοπρόθεσμη περίοδο να αποτελούν το αντίτιμο για να εξασφαλιστεί μια διαρκής ανάπτυξη.

¹ Ιδιαιτερότητα που συνδέεται ουσιαστικά με το γεγονός ότι αρχίζουν τη σταδιοδρομία τους.

² Η ενδεχόμενη επιρροή των σχετικών τιμών από την εργασία των αρχάριων και των πεπειραμένων εργαζομένων ασκείται ακριβώς διαμέσου αυτού του καταμερισμού εργασίας και από τη διαχείριση του εργατικού δυναμικού κυρίως με την αύξηση του μισθού σε συνδυασμό με την αρχαιότητα.

³ Οι διαφορές ή η έλλειψη διαφορών ανάμεσα στο ποσοστό ανεργίας των νέων και των ενηλίκων.

⁴ Είτε για να βοηθήσει να μειωθεί άμεσα η ανεργία, είτε για να συμβάλει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της οικονομίας.

⁵ ΟΟΣΑ, Εξέταση των εθνικών εκπαιδευτικών πολιτικών. Πορτογαλία, Παρίσι 1984, σ. 14.

⁶ ΟΟΣΑ, Διευκόλυνση της απασχόλησης των νέων. Πολιτικές για την Ιρλανδία και την Πορτογαλία, Παρίσι 1984, σ. 140.

⁷ ΟΟΣΑ, Οικονομικές μελέτες 1983–84 Πορτογαλία, Παρίσι, Ιούνιος 1984.

⁸ CEDEFOP, Περιγραφή του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης στην Πορτογαλία. Artur Mota, Eduardo Marçal Grilo και Maria Candida Soares. Βερολίνο, Μάιος 1985, σ. 134 της γαλλικής έκδοσης.

⁹ IDEM, υποσημείωση 8, σ. 139.

¹⁰ ΟΟΣΑ, Έκθεση για την εκπαίδευση. Βλ. προηγούμενος, σ. 44.

¹¹ ΟΟΣΑ, Διευκόλυνση της απασχόλησης των νέων. Βλ. προηγούμενος.

¹² CEDEFOP, Περιγραφή . . . Βλ. προηγούμενος.

¹³ CEDEFOP, Περιγραφή . . . Βλ. προηγούμενος.

Venta y suscripciones · Salg og abonnement · Verkauf und Abonnement · Πωλήσεις και συνδρομές
 Sales and subscriptions · Vente et abonnements · Vendita e abbonamenti
 Verkoop en abonnementen · Venda e assinaturas

BELGIQUE/BELGIË

Moniteur belge/Belgisch Staatsblad
 Rue de Louvain 40-42/Leuvensestraat 40-42
 1000 Bruxelles/1000 Brussel
 Tél. 512 00 26
 CCP/Postrekening 000-2005502-27

Sous-dépôts/Agentschappen:

**Librairie européenne/
 Europese Boekhandel**
 Rue de la Loi 244/Wetstraat 244
 1040 Bruxelles/1040 Brussel

CREDOC

Rue de la Montagne 34/Bergstraat 34
 Bte 11/Bus 11
 1000 Bruxelles/1000 Brussel

DANMARK

Schultz EF-publikationer

Møntergade 19
 1116 København K
 Tlf: (01) 14 11 95
 Girokonto 200 11 95

BR DEUTSCHLAND

Bundesanzeiger Verlag

Breite Straße
 Postfach 10 80 06
 5000 Köln 1
 Tel. (02 21) 20 29-0
 Fernschreiber:
 ANZEIGER BONN 8 882 595
 Telecopierer:
 20 29 278

GREECE

G.C. Eleftheroudakis SA

International Bookstore
 4 Nikis Street
 105 63 Athens
 Tel. 322 22 55
 Telex 219410 ELEF

Sub-agent for Northern Greece:

Molho's Bookstore

The Business Bookshop
 10 Tsimiski Street
 Thessaloniki
 Tel. 275 271
 Telex 412885 LIMO

ESPAÑA

Boletín Oficial del Estado

Trafalgar 27
 E-28010 Madrid
 Tel. (91) 446 60 00

Mundi-Prensa Libros, S.A.

Castelló 37
 E-28001 Madrid
 Tel. (91) 431 33 99 (Libros)
 431 32 22 (Suscripciones)
 435 36 37 (Dirección)
 Télex 49370-MPLI-E

FRANCE

**Service de vente en France des publications
 des Communautés européennes**

Journal officiel
 26, rue Desaix
 75732 Paris Cedex 15
 Tél. (1) 45 78 61 39

IRELAND

Government Publications Sales Office

Sun Alliance House
 Molesworth Street
 Dublin 2
 Tel. 71 03 09

or by post

Stationery Office

St Martin's House
 Waterloo Road
 Dublin 4
 Tel. 68 90 66

ITALIA

Licosa Spa

Via Lamarmora, 45
 Casella postale 552
 50 121 Firenze
 Tel. 57 97 51
 Telex 570466 LICOSA I
 CCP 343 509

Subagenti:

Libreria scientifica Lucio de Biasio - AEIOU

Via Meravigli, 16
 20 123 Milano
 Tel. 80 76 79

Libreria Tassi

Via A. Farnese, 28
 00 192 Roma
 Tel. 31 05 90

Libreria giuridica

Via 12 Ottobre 172/R
 16 121 Genova
 Tel. 59 56 93

GRAND-DUCHÉ DE LUXEMBOURG

**Office des publications officielles
 des Communautés européennes**

2, rue Mercier
 L-2985 Luxembourg
 Tél. 49 92 81
 Télex PUBOF LU 1324 b
 CCP 19190-81
 CC bancaire BIL 8-109/6003/200

Messageries Paul Kraus

11, rue Christophe Plantin
 L-2339 Luxembourg
 Tél. 48 21 31
 Télex 2515
 CCP 49242-63

NEDERLAND

Staatsdrukkerij- en uitgeverijbedrijf

Christoffel Plantijnstraat
 Postbus 20014
 2500 EA 's-Gravenhage
 Tel. (070) 78 99 11

PORTUGAL

Imprensa Nacional

Av. Francisco Manuel de Melo, 5
 P- 1000 Lisboa
 Tel. 65 39 96

Distribuidora Livros Bertrand Lda.

Grupo Bertrand, SARL

Rua das Terras dos Vales, 4-A
 Apart. 37
 P- 2700 Amadora CODEX
 Tel. 493 90 50 - 494 87 88
 Telex 15798 BERDIS

UNITED KINGDOM

HM Stationery Office

HMSO Publications Centre
 51 Nine Elms Lane
 London SW8 5DR
 Tel. (01) 211 56 56

Sub-agent:

Alan Armstrong & Associates Ltd

72 Park Road
 London NW1 4SH
 Tel. (01) 723 39 02
 Telex 297635 AAALTD G

SCHWEIZ/SUISSE/SVIZZERA

Librairie Payot

6, rue Grenus
 1211 Genève
 Tél. 31 89 50
 CCP 12-236

UNITED STATES OF AMERICA

**European Community Information
 Service**

2100 M Street, NW
 Suite 707
 Washington, DC 20037
 Tel. (202) 862 9500

CANADA

Renouf Publishing Co., Ltd

61 Sparks Street
 Ottawa
 Ontario K1P 5R1
 Tel. Toll Free 1 (800) 267 4164
 Ottawa Region (613) 238 8985-6
 Telex 053-4936

JAPAN

Kinokuniya Company Ltd

17-7 Shinjuku 3-Chome
 Shiniuku-ku
 Tokyo 160-91
 Tel. (03) 354 0131

Journal Department

PO Box 55 Chitose
 Tokyo 156
 Tel. (03) 439 0124

Πώς εκπαιδεύονται η Μαρία, ο Πέτρος και ο Μιγκουέλ στη χώρα τους;

Το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία, Ελλάδα και Πορτογαλία κάτω από το μεγεθυντικό φακό

Για να σχηματίσετε μια γνώμη σχετικά με το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης στις νέες χώρες μέλη των Ε. Κ. και για να συγκρίνετε με το δικό σας σύστημα, οι τρεις παρακάτω μελέτες:

«Το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία»

«Το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα»

«Το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης στην Πορτογαλία»

αποτελούν την πιο σημαντική βάση για μια σωστή κατανόηση.

Σε 150 περίπου σελίδες για κάθε χώρα παρουσιάζονται εμπειριστατωμένα και παραστατικά οι αρμοδιότητες, η χρηματοδότηση και οι τάσεις της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και της συνεχούς κατάρτισης με πίνακες και διαγράμματα.

Η τιμή για κάθε μελέτη ανέρχεται σε DFR 540, - χωρίς ΦΠΑ.

CEDEFOP

Το CEDEFOP εργάζεται εδώ και δέκα χρόνια στην υπηρεσία των κρατών μελών και της Επιτροπής στους τομείς της έρευνας, της πληροφόρησης, της τεκμηρίωσης στα θέματα απασχόληση των νέων, επιμόρφωση ενηλίκων, αντιστοιχία των επιπέδων εξειδίκευσης, σύγκριση των συστημάτων επαγγελματικής κατάρτισης, επαγγελματική κατάρτιση των μειονεκτούντων ομάδων κλπ.

CEDEFOP
Ευρωπαϊκό Κέντρο για την
Ανάπτυξη της Επαγγελματικής
Κατάρτισης
D-1000 Berlin 15
Bundesallee 22
Τηλ.: (0 30) 88 41 20
Τέλεξ: 1 84 163

Γράψτε μας σας παρακαλώ εάν θέλετε να παραγγείλετε τη μελέτη. Προς στιγμή υπάρχουν οι ακόλουθες εκδόσεις:

Το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης στην Ισπανία
στα ισπανικά
γαλλικά

Το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα
στα ελληνικά
γερμανικά

Το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης στην Πορτογαλία
στα πορτογαλικά
γαλλικά

Προβλέπεται η μετάφραση και στις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες.

Γράψτε μας αν ενδιαφέρεστε για πληροφορίες σχετικά με την εργασία του CEDEFOP.

Ε

Τιμή στο Λουξεμβούργο, χωρίς ΦΠΑ

Τιμή κάθε τεύχους
Ετήσια συνδρομή

ECU 2,90	BFR 130	ΔΡΧ 380
ECU 7,05	BFR 320	ΔΡΧ 925

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

ISSN 0258-8242

L - 2985 Luxembourg

Αριθ. καταλόγου: HX-AA-86-001-GR-C